OSSERVATORIO LETTERARIO

*** Ferrara e l'Altrove ***

ANNO XXVI/XXVII – NN.149/150 NOVEMBRE-DICEMBRE / GENNAIO-FEBBRAIO 2022/2023 FERRARA

Rassegna di poesia, narrativa, saggistica,
critica letteraria - cinematografica - pittorica e di altre Muse

Periodico Bimestrale di Cultura
ISSN: 2036-2412

EDIZIONE SOLENNE

150

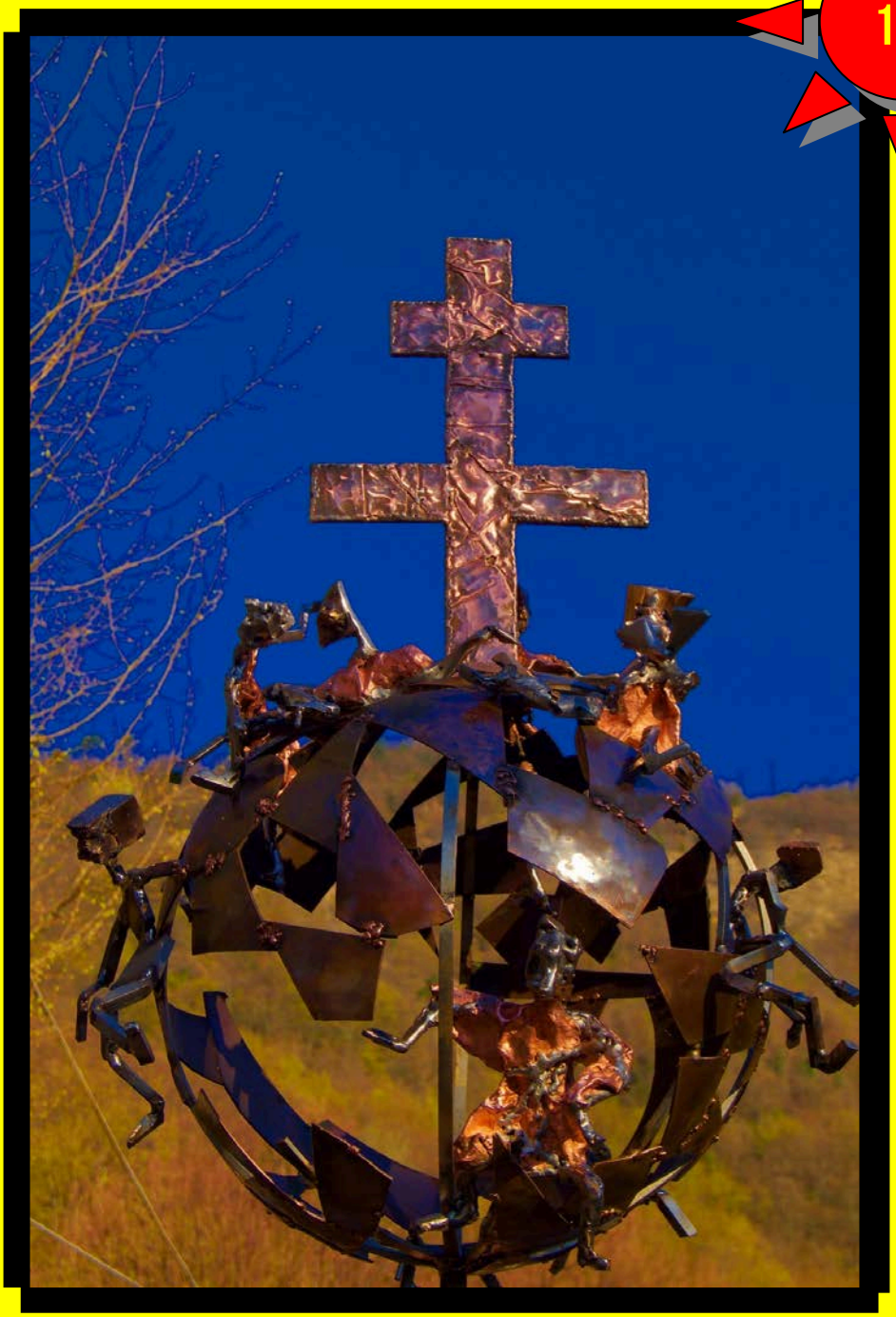

Osservatorio Letterario – Ferrara e l'Altrove
EDIZIONE CULTURALE O.L.F.A.

OSSERVATORIO LETTERARIO
*** Ferrara e l'Altrove ***

Fondato e realizzato nell'Ottobre 1997
dalla Dr.ssa/Prof.ssa Melinda B. Tamás-Tarr
Cavaliere dell'Ordine "Al Merito della Repubblica Italiana"

SEGNALATO DA RADIO RAI 1 IL 25 MARZO 2001
ISSN: 2036-2412

ANNO XXVI/XXVII - NN. 149/150
NOVEMBRE-DICEMBRE/GENNAIO-FEBBRAIO 2022/2023

Rassegna di poesia, narrativa, saggistica, critica letteraria-cinematografica-pittorica e di altre Muse

O.L.F.A. Periodico Bimestrale di Cultura
Registrazione Tribunale di Ferrara n. 6/98 del 14/04/1998

Direttore Resp. & Edit./Caporedattore/Titolare:
Melinda B. Tamás-Tarr

Corrispondenti fissi o occasionali:
Daniele Boldrini (I),Gábor Czakó (H), Imre Madarász (H), Gyula Paczolay (H), Umberto Pasqui (I), Fernando Sorrentino (Ar), László Tusnády (H)

Collaboratori fissi ed occasionali di questo fascicolo:
Danibol/Daniele Boldrini (I), Gianmarco Dosselli, Imre Madarász (H), Umberto Pasqui (I), László Tusnády (H) ed altri Autori selezionati

Direzione, Redazione, Segreteria
Viale XXV Aprile, 16/A - 44121 FERRARA (FE) - ITALY
Fax: 0039/0532.3731154

E-Mail Redazione:
redazione@osservatorioletterario.net

Siti WEB:
Sito principale: http://www.osservatorioletterario.net

Galleria Letteraria Ungherese:
http://www.osservatorioletterario.net/gallerialetteraria.htm
http://xoomer.virgilio.it/bellelettere1/

Home Page ungherese:
http://xoomer.virgilio.it/bellelettere/

Portale supplementare ungherese:
http://www.testvermuzsak.gportal.hu/

ARCHIVIO TELEMATICO
http://www.osservatorioletterario.net/archiviofascicoli3b.htm

Stampa in proprio
Moltiplicazione originale: *Stampa Digitale a Zero, Via Luca Della Robbia, 3 36063 MAROSTICA (VI)*
Recupero online con la ristampa di alcuni fascicoli passati:
http://ilmiolibro.kataweb.it/community.asp?id=74180

EDIZIONE SOLENNE

Consegna alla stampa: ottobre 2022

Distribuzione
Tramite abbonamento annuo come contributo di piccolo sostegno ed invio, a fronte del pagamento del costo del fascicolo, a chi ne fa richiesta. Non si invia copia saggio!

© EDIZIONE CULTURALE O.L.F.A. - La collaborazione è libera e per invito. Il materiale cartaceo inviato, anche se non pubblicato, non sarà restituito. Tutte le prestazioni fornite a questo periodico sotto qualunque forma e a qualsiasi livello, sono a titolo gratuito.
Questa testata, il 31 ottobre 1998, è stata scelta UNA DELLE «MILLE MIGLIORI IDEE IMPRENDITORIALI» dall'iniziativa promossa dalla Banca Popolare di Milano e dal Corriere della Sera - Corriere Lavoro.

Copertina anteriore: Globo della Nazione (100x60x60 cm, con piedistallo 230x60x60 cm. Le figure rappresentano i movimenti dei cambiamenti storici dell'Ungheria. Scultura e foto © di Balázs Berzsenyi (1960 -).

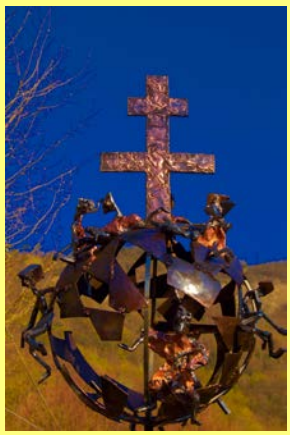

Copertina posteriore (interno): Progetto dell'immagine giubilare © di Melinda B. Tamás-Tarr, 15 dicembre 2020.

ABBONAMENTO

Persone fisiche/Természetes személyek:

€ 42 in caso di spedizione piego libro ordinario; € 44 in caso di spedizione piego libro Racc. (Italia);
€ 80 (tutti i Paesi dell'Europa - spese di spedizione inclusa),
€ 96 (Paesi dell'Africa, dell'Asia, Americhe - spese di spedizione inclusa) € 109 (Oceania - spese di spedizione inclusa)

Costo di un fascicolo di numero doppio per l'Italia*:
€ 17,21 spedizione tramite piego libro ordinario, € 20,56 spedizione tramite piego libro Racc., imballo incluso.
Per i paesi della Comunità Europea: € 26,93 (€ 15,93+ € 11 spesa di spedizione tramite prioritaria internazionale)

(*N.B.: € 15,93 + spesa di spedizione fino al peso di 2 kg, 1,28 pieghi libri ordinari o € 4,63 piego libro Racc. Da 2-5 kg spesa di spedizione: € 3,95 pieghi libri ord., € 7,30 pieghi libri Racc. Un fascicolo pesa 570-800 gr.)
Vs. https://www.poste.it/prodotti/piego-di-libri.html

Sostenitore/Támogató: € 65 (Italia)

Persone giuridiche/Jogi személyek:

€ 62 in caso di spedizione piego libro ordinario; € 65 in caso di spedizione piego libro Racc.; € 90 (tutti i Paesi dell'Europa - spese di spedizione inclusa),
€ 105 (Paesi dell'Africa, dell'Asia, Americhe - spese di spedizione inclusa) € 130 (Oceania - spese di spedizione inclusa)

Sostenitore/Támogató: € 150 (Italia)

L'abbonamento può decorrere da qualsiasi mese e vale per i sei numeri singoli o per tre numeri doppi. *Si deve allegare sempre la fotocopia della ricevuta del versamento tramite fax o email. Intestare a* ***MELINDA TAMÁS-TARR*** *sul* ***C.C.P. N. 10164440*** *o effettuare bonifico bancario. Le coordinate bancarie:* ***IBAN: IT 11 K 07601 13000 000010164440 Codice BIC/SWIFT: BPPIITRRXXX Info dettagliate: http://www.osservatorioletterario.net/abb.htm***

La redazione delle bozze della rivista è terminata il 18/28 ottobre 2022 ed è chiusa definitivamente nel mese della consegna alla stampa definitiva.

SOMMARIO

EDITORIALE *— Lectori salutem! – di Melinda B. Tamás-Tarr…***5** ***LIRICA & PROSA— Poesie, poesie libere, poesie in prosa*** *di: Maria Anita Acciarini (Resurrezione)…***13** *Cristina Biagini (Catene, Il nulla)…***13** *Loretta Margherita Citarei (È ancora inverno)…***13** *Cristina Frizzoni (La bandiera [2003])…***14** *Annamaria Gennaioli (Estate)...***10** *Luca Gilioli (Colpevole custode, Esecuzione, Indolenza)…***14** *Silvia Leuzzi (Ode agli italiani)…***14** *Maria Teresa Morry (Non ci sono parole)…***14** *Mariella Mulas (Femminicidio)…***14** *Silvia Ragazzoni (Che Meraviglia Sei)…***14** ***Prosa lirica, prosa in rima, racconti*** *di Loretta Margherita Citarei (La vera leggenda della Befana)…***15** *Gianmarco Dosselli (Legionari 4.), "…e poi la quiete", "Servo per amore, sacerdote dell'umanità"…***16, 18, 20** *Ellebi (Lolita)…***21** *Umberto Pasqui (Storie per Anna [Il fantasma di Annananna, Giulione il polipone e Giuliana la stella strana, Elvezio e il castello magico])……**22, 23, 24***

Epistolario — In onore alla letteratura, musica, arte, cultura ed amicizia */ Scambio epistolare tra Amalia Guglielminetti & Guido Gozzano…***25** *Dialoghi epistolari tra Melinda B. Tamás-Tarr & Danibol alias Daniele Boldrini……**25***

Grandi tracce — *Vittorio Alfieri: VITA/Epoca quarta: Virilità (Cap. I/1 Intanto un diluvio di pessime rime 16)……**47** Sofia Bisi Albini: Donnina forte 3)……**48***

DIARIO DI LETTURA & PRESENTAZIONI — Galleria Letteraria & Culturale Ungherese: Lirica ungherese — *Ágnes Nemes Nagy: Alkony/Crepuscolo, Bűn/Peccato (Traduzioni di Lorenzo La Nave)...***50** ***Prosa ungherese —*** *Kaffka Margit: Mária évei I./6. / Margit Kaffka: Mária évei/Destino di donna I/7 (Traduzione di Roberto Ruspanti)……..**51***

L'angolo dei bambini: La favola della sera *(Selezione a cura di Melinda B. Tamás-Tarr) / La bellissima Lena (Traduzione di Filippo Faber)……**56***

Saggistica ungherese — *Gábor Horváth: Gergely Gyöngyösi OSPPE (1472-1531) ed i Paolini nel XVI secolo: Ordo Sancti Pauli primi eremitae 3)...**56** Anna Tüskés: Vere da pozzo veneziane in Ungheria 3)……**58***

TRADURRE-TRADIRE-INTERPRETARE-TRAMANDARE — *András Gerevich: Paphos/Pafo (Traduzione di Lorenzo La Nave)...**62** Fernando Sorrentino: Delitto e castigo/Crimen y castigo (Traduzione di Enzo Citterio)……..**63***

RECENSIONI & SEGNALAZIONI — *Gizella Németh Papo – Adriano Papo: I turchi nell'Europa centrale…**69** Gianmarco Dosselli: Angeli nella bufera – di S. G. Miglio…**69***

COCKTAIL DELLE MUSE GEMELLE — PAROLA & IMMAGINE — *Tra stile e nuove alchimie: Lo spirito oltre i materiali. Balázs Berzsenyi: Pensieri nascosti – Magna Domina Hungarorum/A magyarok Nagyasszonya – Testi critici di Marianna Neri e di Loredana Ficinelli (A cura di Mttb)……**71***

SAGGISTICA GENERALE — *Giuseppe Brescia: Antonio Serra, precursore degli economisti europei/5. "Animae naturaliter vicianae"……..**77***

L'ECO & RIFLESSIONI ossia FORUM AUCTORIS / Miscellanea di riflessioni, sogni e di varie questioni… — *Giuseppe Dimola: Il Rinascimento sul Danubio...**79** Laura Ceresa: Censure, limitazioni e limiti della letteratura ungherese degli "anni Cinquanta"…**79** I funerali di Elisabetta II - di Enrico Franceschini……**83***

IL VERZIERE LETTERARIO — *Il corbezzolo – A cura di Daniele Boldrini……..……**84** La finestra sull'altrove……**88***

«IL CINEMA È CINEMA» — *Cinema & Letteratura / Il giovane favloso - di Monica Di Fiore…….**93***

L'ARCOBALENO – Rubrica degli immigrati stranieri ed autori d'altrove scriventi in italiano — *Vasily Biserov: R.I.P., Transition (Destinazione ignota)...**95** Hamid Misk: La nave della nostra vita……**95***

Gli adoratori d'Italia — *Un nuovo contatto dall'Argentina / Raul Lavalle: La bella Italia……**95***

APPENDICE/FÜGGELÉK—VEZÉRCIKK: *Lectori salutem! (Bttm)……**99***

LÍRIKA — *Cs. Pataki Ferenc: A gyertyák fénye……**106** Elbert Anita: Fényerdő, Kristályszived...**95** Gyöngyös Imre: Kártyásoknak, A csók, Shakespeare-sorozat LI. [48. szonett]…**107,** Harsányi Lajos: Naplemente, Jézus…**108** Hollósy-Tóth Klára: A vers, A szonett szépsége…**108** NTK Horváth Sándor: 1956. október 23, Ahogyan majd holnap leszünk...**109,** Pete László Miklós: Nyár és tél szomorú lánya, A magyar Golgota...**109** Tolnai Bíró Ábel: Őszi napsugár, Esti hangverseny, Tanítanak; Örül is, sír is……**110***

PRÓZA — *Czakó Gábor: Szemek - Halottak Napja után...**111** Natalia Ginzburg: Út a városba (La strada che va in città) XVI.) [Fordította B. Tamás-Tarr Melinda]…**111** Harsányi Lajos: Égi és földi szerelem II./3.)...**113** Ottlik Géza: A Drugeth-legenda. Magam 3.)...**114** Tormay Cécile: Assisi Szent Ferenc kis virágai, XXXVIX. fejezet 39)……**115***

ESSZÉ — *Madarász Imre: SzocreáL Pasolini?…**115** Tusnády László: Kortársunk Zrínyi IV./1-3. Zrínyi és Tasso 8.)...**118, 149** Várkonyi Nándor: Halhatatlanság V.)...**122** Elbert Anita: A transzmodern tudattalan nyelve: az álom……**124***

KÖNYVESPOLC — *Zaic Gábor: Öreg ember nem vén ember. Paczolay Gyula és a «Többnyelvű szólás- és közmondás gyüjtemény»-e……**132***

HÍREK – VÉLEMÉNYEK – ESEMÉNYEK (Notizie – Opinioni – Eventi) — *Dr. Paczolay Gyula: Egy ercsi faragóbéres fia, egyetemi rektor: Halasy-Nagy József……**134***

*Accadimenti: Lutto……**137***

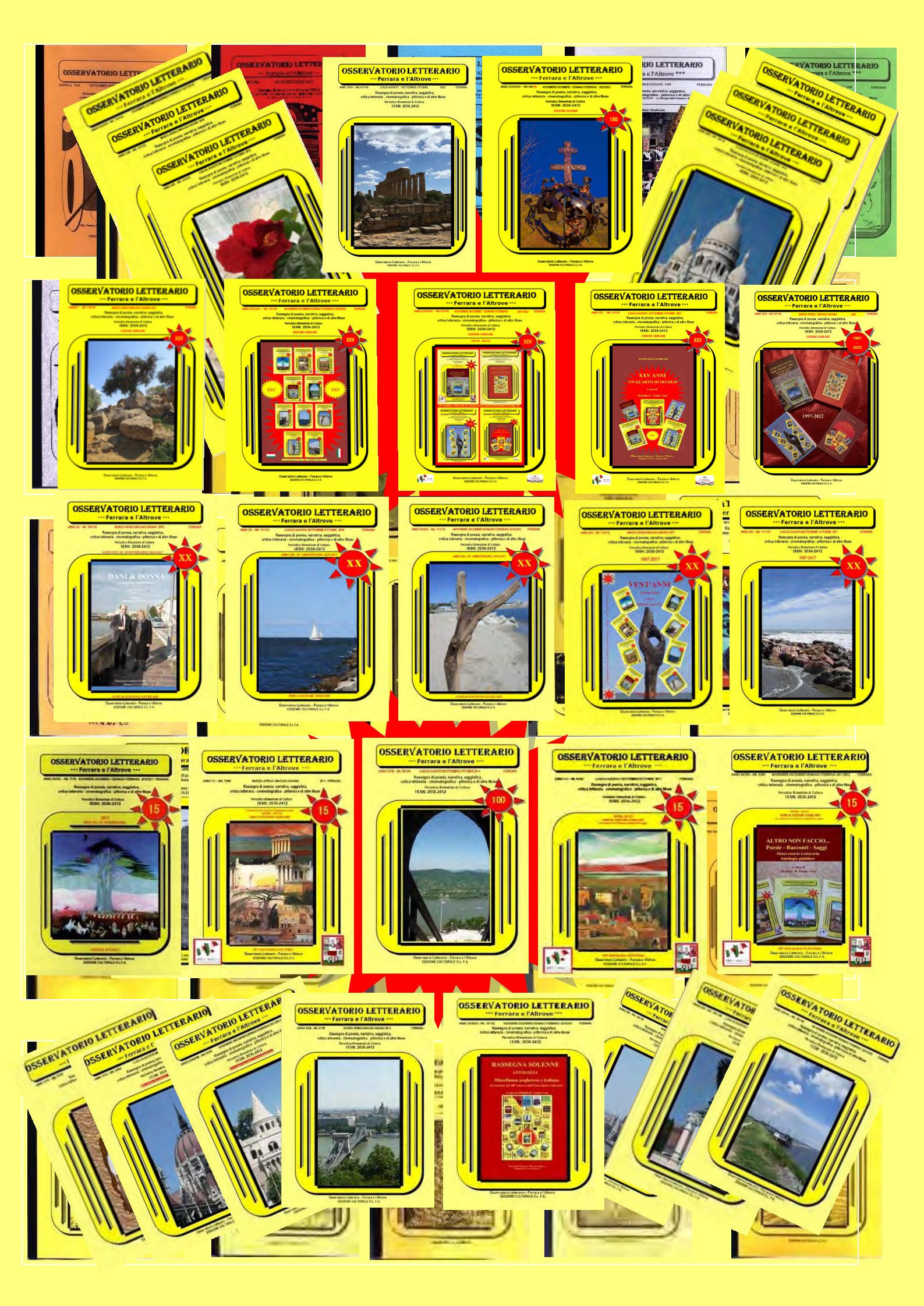
OSSERVATORIO LETTERARIO
*** Ferrara e l'Altrove ***
Rassegna di poesia, narrativa, saggistica, critica letteraria - cinematografica - pittorica e di altre Muse
Periodico Bimestrale di Cultura
ISSN: 2036-2412
EDIZIONE CULTURALE O.L.F.A.
XXV
XXV ANNI
UN QUARTO DI SECOLO
1997-2022
XX
DANI & DONNA
VENT'ANNI
1997-2017
15
ALTRO NON FACCIO...
Poesie - Racconti - Saggi
Osservatorio Letterario
Antologia giubilare
100
RASSEGNA SOLENNE
ANTOLOGIA
Miscellanea anglorvse e italiana

Editoriale

____di Melinda B. Tamás-Tarr____

Lectori salutem!

Con questo fascicolo festeggiamo anche il 150° numero. È difficilissimo gioire anche per questo evento – come per quello del 25° anniversario di esistenza e resistenza – quando anche alle nostre porte ancora scorre tanto sangue. Vediamo l'avanzamento militare e verbale di questa guerra, le stragi compiute, la distruzione delle città dell'Ucraina. Constatiamo anche l'esistenza di lobby belliciste che non vogliono la fine del conflitto, non vogliono un negoziato che porti sullo stesso tavolo i governi russo e ucraino a trattare su un progetto concreto, perché sono lobby interessate al riarmo e al cambio di regime a Mosca, cioè vogliono la fine di Vladimir Putin. Ma fortunatamente, grazie a Dio, sta crescendo il numero di persone che chiedono la pace e credono nell'assoluta necessità di una soluzione negoziale. Negli Stati Uniti, un accademico come Jeffrey Sachs ha sostenuto pubblicamente una tregua negoziata. Però finora purtroppo la guerra di Putin contro gli Ucraini dal 24 febbraio scorso è ancora in corso…

La situazione in Ucraina dopo l'invasione russa del 24 febbraio 2022 (carta: App&ars srl, Bologna).

L'aggressione russa contro l'Ucraina, è una vera e propria guerra anche se chiamata "operazione militare speciale" da Putin stesso, non ha giustificazioni: «Papa Francesco ha definito una pazzia la corsa al riarmo. Ha ragione, è una vera pazzia, perché significa dirigersi a grandi passi verso la Terza guerra mondiale – come il gesuita francese Gaël Giraud, economista, direttore dell'Environmental Justice Program della Georgetown University e ricercatore senior del CNRS (Centre national de la recherche scientifique) di Parigi ha confermato in un'intervista –... anche continuando questa guerra si va verso l'Apocalisse, con la fame che aumenta nei Paesi africani e il rischio di un avanzamento militare con armi nucleari. Il Papa, nell'intervista con l'agenzia Telam del 1° luglio, ha anche osservato che le Nazioni Unite non si sono sentite durante questo conflitto. E anche in questo caso, come dargli torto? Purtroppo le Nazioni Unite sono figlie degli equilibri della Seconda guerra mondiale. Non hanno fatto nulla per la pandemia, non fanno nulla per questa guerra. Bisogna ripensare, insieme, un sistema di relazioni internazionali più giusto e multilaterale, dove non siano solo i potenti a prendere le decisioni. Come ha detto durante l'ultimo Angelus: dobbiamo passare dalle strategie di potere politico, economico e militare a un progetto di pace globale. Ciò richiede la creazione di istituzioni internazionali che si occupino dei nostri beni comuni globali: salute, clima, biodiversità, pace».

Chi vuole questa guerra? Non c'è dubbio: la vuole innanzitutto (la Russia di) Putin, che ha aggredito l'Ucraina e commette crimini di guerra. Ma la preparano dal 2014 coloro che vogliono usare questa guerra per rovesciare Putin e mettere in ginocchio la Russia, anche a costo di trasformare l'Ucraina in un nuovo Vietnam portandola verso la distruzione totale. Proprio per evitare questo esito disastroso, che potrebbe portarci a un nuovo conflitto mondiale, è assolutamente necessario negoziare, arrivare a una tregua e poi alla pace… Però Putin con le sue distorsioni della storia non ha intenzione di cedere… ha torto dicendo che l'Ucraina non esiste e sostiene da tempo che Russi e Ucraini siano «un solo popolo», ma questa è una grossa distorsione storica. Purtroppo, la gente poco istruita, ignorante della storia – ne esistono ignoranti di fatti storici purtroppo anche tra gli istruiti di ogni livello – gli crede e non controllano la veridicità storica e accettano senz'alcun dubbio delle sue false storico-scientifiche affermazioni come ad es.: «l'Ucraina non è una vera nazione e che oggi di fatto è uno stato fantoccio alle dipendenze dell'Occidente, non ha mai avuto una tradizione stabile come nazione a sé stante, l'Ucraina moderna è stata interamente e completamente creata dalla Russia» e ha rinforzato pubblicamente la sua convinzione – come ho già accennato di sopra – che i Russi e Ucraini siano «un solo popolo». Lo disse anche nel 2014, in occasione dell'annessione della Crimea, lo ha ripetuto in vari interviste ed interventi pubblici e l'ha ribadito anche in un suo lungo saggio intitolato "Sull'unità storica dei Russi e degli Ucraini", sostenendo l'appartenenza dell'Ucraina alla Russia e evidenziando che l'identità nazionale ucraina staccata dalla Russia sia da considerarsi un «progetto anti-russo». Della questione il ministro degli Esteri russo Sergei Lavrov così s'espresso: «l'Ucraina non ha il diritto di essere una nazione sovrana». Tra le altre cose, Putin ha comunicato come in molte altre occasioni che

l'Ucraina non esisterebbe se non fosse stato per Lenin, che al momento della creazione dell'Unione Sovietica decise di fare dell'Ucraina una repubblica separata dalla Russia.

Per comprendere le radici storiche del conflitto militare è utile ripercorrere il passato di quelle terre, dalle origini medievali fino agli avvenimenti che seguirono lo scioglimento dell'Unione Sovietica, dopo il 1991, perciò andiamo indietro nella storia dell'Ucraina con l'aiuto di Aldo Carioli, László Maha e Jurij Simon. (Il nome Ucraina in slavo antico significava "vicino al confine", "ai margini". È infatti una vasta area che separa l'Europa dai territori orientali della Russia meridionale e dell'Asia centrale.) Il territorio che oggi fa parte della Repubblica ucraina ha un passato ricco e complesso: molti popoli lo hanno attraversato e molti regni vi si sono succeduti nel corso dei secoli.

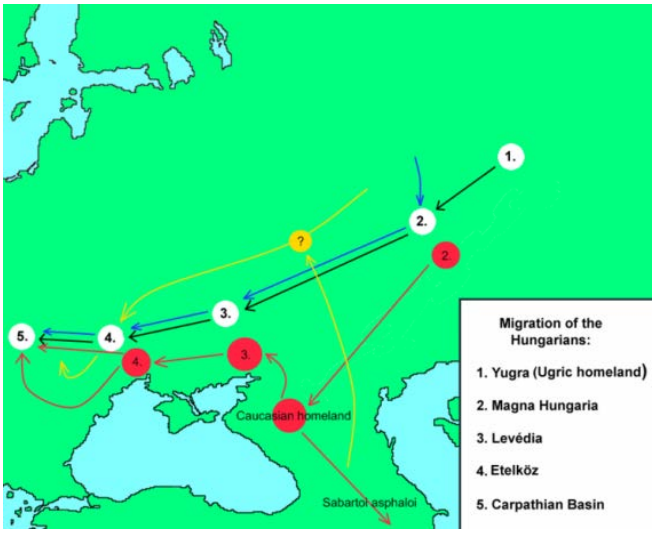

Migrazione degli antichi Magiari/Ungari

La Rus' di Kiev fra il IX e il XIII secolo fu il più importante Stato slavo orientale (Carta: App&ars srl, Bologna).

*Il primo Stato slavo orientale nacque oltre mille anni fa, intorno all'anno 860, nell'area della città di Kiev (Ki'iv in lingua ucraina). Fu la conseguenza delle grandi migrazioni delle popolazioni slave, che dal VI secolo si erano stabilite nelle pianure a nord del Mar Nero, e del loro incontro con i Variaghi, popoli di origine scandinava arrivati in Europa a partire dal IX secolo (in altre parti d'Europa furono chiamati Normanni). Nel IX secolo anche i miei antenati passarono sul territorio dell'attuale Ucraina meridionale prima di arrivare al Bacino dei Carpazi. (**Etelköz** o Atelkuzu è il nome che gli Ungari/Magiari diedero alla regione dell'Europa orientale in cui si insediarono nel IX secolo, approssimativamente tra l'830 e l'895. Giunti in loco dalla regione chiamata **Levédia**[1] dopo essersi distaccati dai Cazari sotto la guida del loro capo Álmos, abbandonarono la regione presumibilmente sotto la spinta dei Peceneghi, dei guerrieri inviati come mercenari da Simeone I di Bulgaria, in quanto desiderava alleggerire la pressione sui propri confini. Gli Ungari, guidati poi da Árpád, occuparono dunque la Pannonia, dove posero le basi per la successiva conquista del bacino dei Carpazi. In questo stesso secolo l'unione tra Slavi e Variaghi pose le basi della Rus' (o Rus' di Kiev), che arrivò in breve tempo a comprendere parte delle attuali Ucraina e Russia occidentale oltre ai territori orientali di Polonia, Lituania, Lettonia ed Estonia: i primi capi guerrieri di Kiev erano variaghi, ma presto furono sostituiti da prìncipi di origine slava. (Il nome Russia deriva dallo slavo antico 'Rus', una parola che nell'Alto Medioevo indicava le popolazioni variaghe. La storia della Russia moderna inizia però più tardi, nel XIV secolo. Soltanto allora Mosca, capitale di un principato chiamato Moscovia, si impose sulle altre città. In seguito Mosca conquistò territori sempre più estesi, fino alla Siberia: nel Settecento controllava un vasto impero.)*

L'antica 'Rus' fu un importante centro di diffusione del cristianesimo tra gli Slavi. I suoi legami con Bisanzio portarono alla conversione della principessa Olga, nel 957. Pochi anni dopo, nel 988, anche il Gran principe di Kiev Volodymyr I si convertì al cristianesimo, seguito da tutto il suo popolo.

Nel XII-XIII secolo il potere di Kiev si indebolì e molte città diventarono principati autonomi. Nel Duecento dalle steppe dell'Asia arrivarono i cavalieri mongoli, che invasero i territori degli Slavi orientali, imposero alle città di pagare tributi e nel 1240 saccheggiarono l'antica Kiev: la 'Rus' non esisteva più. A metà del Quattrocento i Tatari, un gruppo etnico turco-mongolo, fondarono il Khanato di Crimea, uno Stato vassallo dell'Impero ottomano che controllava anche parte dell'Ucraina meridionale.

Il passato ucraino si intreccia anche con quello della Polonia e del Granducato della Lituania. Quest'ultimo nella seconda metà del Trecento conquistò buona parte dell'Ucraina fino alle coste del Mar Nero, per poi stipulare una serie di alleanze con la Polonia, culminate nel 1569 con l'istituzione della Confederazione polacco-lituana. Di questa entità

statale faceva parte anche la porzione più occidentale dell'attuale Ucraina, la Galizia, che insieme all'area di Leopoli (la Lodomiria) nel 1772 sarebbe passata sotto il controllo dell'Impero austriaco – ****ndr. sarebbe più corretto: degli Absburgo, del Sacro Impero Romano che <u>nel 1815 divenne l'Impero d'Austria</u> (N.B. dopo la Rivoluzione francese e l'età napoleonica [che posero fine nel 1806 al Sacro Romano Impero, sulle cui ceneri sorse nel 1815 l'Impero d'Austria]), poi della Monarchia austro-ungarica/Austria-Ungheria (1867-1918)** – fino alla sua fine, nel 1918.*

Austria-Ungheria ossia l''Impero austro-ungarico/Monarchia austro-ungarico nel 1914, alla vigilia della I^ guerra mondiale.

Nei territori dell'attuale Ucraina nel Cinquecento vivevano anche i cosacchi, una popolazione turcomongola famosa per l'abilità in guerra. I cosacchi si ribellarono alla dominazione polacca e nel 1649 fondarono lungo le due rive del fiume Dnepr (nell'odierna Ucraina centrale) uno Stato autonomo, guidato da un atamàn, cioè da un capo militare, e pertanto detto Etmanato. Nel 1654 il Regno (o Zarato) russo strinse un'alleanza con i cosacchi, contro la Polonia.

Nel Settecento l'Impero russo (così denominato a partire dal 1721) era in espansione: già nel 1659 aveva fortemente limitato l'autonomia dello Stato cosacco; poi, sotto la zarina Caterina II (1762-1796), annesse l'Etmanato. Nell'Ucraina meridionale la Russia per decenni combatté contro l'Impero ottomano finché, nella seconda metà del Settecento, i russi conquistarono anche il Khanato di Crimea.

Sotto gli zar, il territorio ucraino fu suddiviso in Piccola Russia (di cui faceva parte anche la regione di Kiev), Russia meridionale e Russia occidentale. Per russificare la cultura dei territori che controllava, le autorità zariste nell'Ottocento proibirono l'uso della lingua ucraina.

Nel 1917, durante la Prima guerra mondiale, la Rivoluzione russa portò alla caduta del regime zarista e all'inizio della guerra civile tra rivoluzionari bolscevichi (l'Armata Rossa) e soldati zaristi (l'Armata Bianca) per l'Ucraina furono anni di anarchia politica, guerra e violenze estreme su tutti i fronti. L'Ucraina approfittò della fine dello zarismo per dichiarare l'indipendenza e nel dicembre del 1917 nacque la Repubblica popolare ucraina, sotto la guida del generale Symon Petljura. Petljura combatté sia contro i "bianchi" sia contro i "rossi" in un conflitto di estrema violenza. (Nota: Aldo Carioli – giornalista, editore e autore per Zanichelli, laureato in lingua e letteratura russa – nel «Mille anni di storia ucraina» scrive: «Quando la Polonia invase l'Ucraina, nel 1918, a Leopoli (L'viv) fu proclamata anche una Repubblica nazionale dell'Ucraina occidentale, alleata di Petljura: scoppiò allora una nuova guerra polacco-ucraina, al termine della quale la Polonia annetté l'attuale regione di Leopoli.»)

La nazione ucraina è entrata nel XX secolo divisa in due parti: la parte orientale apparteneva alla Russia e la parte occidentale alla Monarchia austro-ungarica. In questo periodo iniziarono i processi di modernizzazione in entrambi gli imperi, il che significava il rinnovamento politico, economico, tecnico e culturale della società. Le società agricole e artigianali furono gradualmente sostituite da società industriali. Nelle regioni orientali e meridionali dell'Ucraina l'industria meccanica è cresciuta molto più rapidamente che in altre regioni della Russia. Al contrario, le terre dell'Ucraina occidentale rimasero le regioni economicamente arretrate della Monarchia. Di conseguenza delle rivoluzioni del 1848-1849 e del 1905-1907, sia la Russia che l'Austria-Ungheria tentarono di limitare l'assolutismo e di introdurre le libertà democratiche. In questa questione, la Monarchia era in prima linea. Un sistema parlamentare vi fu istituito già a metà del XIX secolo e anche il parlamento viennese aveva rappresentanti ucraini. In Russia, invece, la libertà si fece strada molto più lentamente e solo a seguito della rivoluzione del 1905-1907 venne istituito il parlamento, o Duma di Stato. A cavallo dell'Otto- e Novecento, il processo di formazione della nazione ucraina si accelerò in modo significativo.

Com'era la situazione dell'Ucraina durante la prima guerra mondiale? I leader tedeschi formularono le loro aspirazioni al dominio del mondo nel loro libro intitolato «La Grande Germania e l'Est-Europa nel 1950». I popoli dell'Europa orientale, compresi gli ucraini, li considerarono incapaci di creare il loro Stato, quindi volevano governarli unendo i loro territori alla Grande Germania. Volevano principalmente strappare via le miniere di carbone del bacino del Donetsk e le steppe del suolo nero riccamente produttive dall'Ucraina. La Russia voleva annettere la Galizia orientale, la Subcarpazia, la Bucovina settentrionale e la Monarchia austro-ungarica voleva prendere Volyn e Pogyllya dall'Ucraina. (cfr. László Maha - Jurij Simon, Ukrajna történetének fontosabb eseményei, dátumai [Avvenimenti e date più importanti dell'Ukraina].)

La fragile Repubblica popolare ucraina cessò di esistere nel 1920, quando l'Armata Rossa prevalse. Con la nascita dell'Urss (1922) e la dittatura di Stalin, negli anni Trenta la Repubblica socialista sovietica ucraina subì le conseguenze della collettivizzazione

forzata delle terre. Stalin fece arrestare, deportare o uccidere i contadini e piccoli proprietari (chiamati kulaki), provocando una devastante carestia che nel 1932-33 uccise da 3 a 6 milioni di persone, a seconda delle stime. (Gli ucraini chiamano la devastante carestia del 1932-1933 Holodomor ("morte per fame"). Alcuni storici considerano quella carestia un genocidio, perché provocata intenzionalmente dal dittatore sovietico Stalin. L'Holodomor è uno dei motivi di risentimento degli ucraini verso i russi e anche un elemento dell'identità nazionale nell'Ucraina moderna.)

Durante la Seconda guerra mondiale in Ucraina si combatterono durissime battaglie tra l'esercito sovietico e quello tedesco, che aveva invaso l'Urss nel 1941. Quasi tutti gli ebrei ucraini (1,6 milioni) furono deportati nei campi di sterminio nazisti, dove moltissimi avrebbero trovato la morte, oppure giustiziati sullo stesso territorio ucraino, come testimonia l'eccidio di Babij Jar, nei pressi di Kiev, dove tra il 29 e il 30 settembre 1941 oltre 33 000 ebrei furono prima spogliati dei propri beni e poi uccisi. Nel 1945, dopo la vittoria contro il nazismo, anche la regione di Leopoli divenne parte dell'Ucraina sovietica. (cfr. «Mille anni di storia ucraina», a cura di Aldo Carioli.)

È da ricordare il testo storico di László Maha in cui dice che alla vigilia della Seconda guerra mondiale, cinque stati vollero ripartire il territorio dell'odierna Ucraina, che avrebbe minacciato gravemente l'equilibrio dell'Europa. La questione ucraina poteva quindi diventare un Asso vincente nelle mani delle grandi potenze. In base del loro rapporto con il futuro dell'Ucraina, i paesi possono essere divisi in tre gruppi: il primo gruppo comprendeva l'Inghilterra, la Francia e gli Stati Uniti, che non avevano territori ucraini occupati e non volevano espandersi a spese dell'Ucraina, ma volevano assolutamente proteggere l'equilibrio delle potenze in Europa, stabilito dalla pace di Versailles e di Washington. Il secondo gruppo era rappresentato dalla Germania. Hitler aveva bisogno dei territori ucraini economicamente sviluppati non solo per aumentare il tenore di vita dei tedeschi, ma principalmente per rifornire il suo esercito di materie prime. Era più facile raggiungere e occupare i giacimenti petroliferi dell'Estremo Oriente e della Transcaucasia dall'Ucraina, ma voleva anche soddisfare le esigenze territoriali dei suoi alleati a spese dell'Ucraina. Ha promesso all'Ungheria il ritorno della Transcarpazia e della Transilvania, della Romania Bessarabia e della Bucovina settentrionale. Il terzo gruppo comprende Unione Sovietica, Polonia, Cecoslovacchia e Romania. Questi paesi avevano province abitate da ucraini e volevano acquisire altre per se stessi. Una politica estera particolarmente attiva è stata perseguita dall'Unione Sovietica, i cui leader hanno fissato l'obiettivo di unire tutte le terre ucraine nel quadro dell'URSS (cfr. László Maha, Ukrajna története [La storia dell'Ucraina]).

L'Ucraina indipendente tra il 1917 e il 1920 fu in guerra con la Polonia per il controllo delle regioni occidentali dell'Ucraina (carta: App&ars srl, Bologna).

Il crollo dell'Unione Sovietica nel 1990-1991 portò all'indipendenza delle ex repubbliche sovietiche. Una di queste era la Repubblica socialista sovietica ucraina, che dal 1922 faceva parte dell'Urss. Nell'agosto del 1991 il parlamento ucraino dichiarò l'indipendenza, confermata da un referendum, e il nuovo Stato si diede come forma di governo la repubblica semipresidenziale.

Il 25 dicembre dello stesso anno il leader sovietico Michail Gorbaciov rinunciò alla carica di presidente dell'Unione Sovietica, la cui dissoluzione fu formalizzata nella notte di Capodanno del 1992. Subito emersero forti tensioni tra l'Ucraina indipendente e la nuova Federazione russa, per diverse ragioni.

- *In Ucraina esistevano molte basi militari e missilistiche, dotate anche di armi nucleari. A chi sarebbero rimasti quegli armamenti? Dopo lunghe trattative si decise di restituirli alla Russia, distruggendone una parte. In cambio, nel 1994 la Russia firmò il Memorandum di Budapest, con il quale si impegnò a non violare i confini dell'Ucraina.*
- *Ucraina e Russia si contesero a lungo il controllo della flotta del Mar Nero, che aveva le sue basi nei porti dell'Ucraina sovietica. A Sebastopoli (Crimea) la Russia mantenne una base navale.*
- *La Russia non riconobbe la sovranità ucraina sulla Crimea, che nel 1954 l'Unione Sovietica aveva ceduto alla Repubblica socialista sovietica ucraina.*
- *L'Ucraina era una delle parti più fertili e ricche nell'Unione Sovietica: la dichiarazione d'indipendenza aveva privato la Russia delle sue risorse.*

Mentre Vladimir Putin iniziava la scalata al potere in Russia (1999), molti Paesi che fino al 1989 erano stati "satelliti" dell'Urss si preparavano ad entrare

nell'Unione Europea e nella Nato. Anche l'Ucraina cominciò ad avvicinarsi all'Occidente.

Alle elezioni presidenziali del gennaio 2004 il candidato Viktor Jušenko, filo-occidentale, contestò la vittoria di Viktor Janukovič, che era filo-russo. Jušenko e i suoi sostenitori scesero in piazza per denunciare brogli elettorali e protestare con sciarpe e bandiere arancioni, simboli dell'opposizione. Per questo si parla di "rivoluzione arancione": circa 220mila persone occuparono la piazza Maidan a Kiev per molte settimane.

La "rivoluzione arancione" si opponeva alla corruzione politica e alle ingerenze di Mosca nella politica interna dell'Ucraina: la Corte Suprema dell'Ucraina annullò la votazione e dopo nuove elezioni Jušenko divenne presidente. Il "movimento arancione" era però diviso e questo favorì il ritorno al potere del filo-russo Janukovič, che dopo aver vinto le elezioni del 2010 fece arrestare nell'agosto 2011 l'ex prima ministra dell'opposizione Julija Tymošenko, accusata a sua volta di corruzione. Tra la fine del 2013 e l'inizio del 2014 Janukovič si oppose a un accordo di cooperazione tra Ucraina e Unione Europea, avviato dal suo predecessore. Scoppiarono nuove proteste a Kiev e in altre città, con diversi morti. Questa ondata di manifestazioni è chiamata rivoluzione di Euromaidan. (Il nome Euromaidan deriva dalle parole "Europa" e "Maidan", poiché la piazza Maidan (piazza Indipendenza) a Kiev diventò il cuore della protesta. Qui migliaia di manifestanti si riunirono sventolando bandiere dell'Unione Europea.) Le proteste di Euromaidan sfociarono in scontri e costrinsero il presidente Janukovič a lasciare l'Ucraina. Dopo nuove elezioni si formò un governo filo-occidentale.

La fuga di Janukovič fece precipitare la situazione nella zona del Donbas (Ucraina orientale), dove la popolazione è in maggioranza di origine russa e storicamente più legata alla Russia. (Il nome Donbas è un'abbreviazione russa di "bacino del Donec". Il Donec è un fiume che attraversa una regione con importanti giacimenti di carbone, sfruttati soprattutto in epoca sovietica, e centrali idroelettriche e nucleari. È la parte più industrializzata dell'Ucraina e da qui passano i gasdotti che portano il gas russo verso il Mar Nero e verso l'Europa occidentale.) Nella primavera del 2014 nel Donbas è scoppiata la guerra tra l'esercito ucraino e i volontari nazionalisti ucraini, da una parte, e milizie di separatisti filo-russi appoggiati da Mosca, dall'altra. I russi del Donbas hanno proclamato la secessione, cioè la separazione, delle regioni di Luhans'k e Donetsk dall'Ucraina e la nascita di due repubbliche indipendenti.

Un altro motivo di tensione tra l'Ucraina e la Federazione russa è la Crimea. Nel 2014 il presidente russo Vladimir Putin ordinò l'invasione della Crimea, dal 1954 parte dell'Ucraina, e l'annessione della penisola, con il pretesto di far rispettare un referendum della popolazione locale. (La Penisola di Crimea è molto importante dal punto di vista strategico. Insieme al porto di Odessa è un vitale snodo commerciale dal quale il grano russo e quello ucraino partono verso i Paesi occidentali. Inoltre possedere la Crimea significa controllare il Mar Nero dal punto di vista militare.)

La comunità internazionale non ha riconosciuto l'annessione e la Russia è stata sottoposta a sanzioni economiche, ma dal 2014 la Crimea è occupata dalle forze armate russe. Mentre nel Donbas proseguivano gli scontri tra separatisi filo-russi ed esercito e milizie ucraini, a Kiev emergeva un nuovo protagonista politico: l'ex attore comico Volodymyr Zelens'kyj. Nel 2019 Zelens'kyj ha vinto le elezioni presidenziali grazie a un programma filo-europeo e anti-russo, favorevole all'entrata dell'Ucraina nella Nato, l'alleanza militare guidata dagli Stati Uniti.

Il 21 febbraio 2022 Putin ha riconosciuto ufficialmente le repubbliche separatiste di Luhans'k e Donetsk, nel Donbas. Tre giorni dopo ha ordinato l'invasione dell'Ucraina, giustificando l'intervento militare come azione di difesa della popolazione russa nel Donbas.

La guerra è dunque solo l'ultimo atto di una crisi iniziata nel 2014. Putin, attraverso una politica che si ispira all'imperialismo zarista e all'egemonia dell'Unione Sovietica nell'Est Europa, vuole riportare l'Ucraina nella sfera di influenza della Federazione russa e creare uno "Stato-cuscinetto" tra la Russia, l'Unione Europea e i Paesi della Nato.

Così siamo arrivati al 24 febbraio scorso, all'invasione dell'Ucraina della Russia di Putin, in piena regola di guerra imperialistica altroché una "operazione militare speciale", sostenuta da lui, se non altro, che un'operazione militare speciale per invadere ed annettere l'Ucraina. Comunque si deve accettare che l'aggressione di una Nazione/un Paese per strappare dei suoi territori non ha nessuna giustificazione, il Paese aggredito dagli invasori ha diritto di difendersi e non subire inerte l'anniettamento... inoltre non si deve confondere i diritti della vittima con gli scopi d'inglobamento dell'aggressore.

Il 28 maggio scorso, Z. I. M., un Lettore ungherese, a proposito dell'editoriale riguardante la guerra russa-ucraina del nostro precedente fascicolo ha scritto: «Mi congratulo per il suo ultimo editoriale, che ho letto con grande consenso. ***Magari vedessero così chiaramente anche nel nostro Paese la barbara guerra di Putin contro l'Ucraina! Però, la stampa di propaganda del governo in Ungheria è purtroppo a malapena camuffata filo-putinista-russa e palesemente anti-ucraina, i suoi corifei scandalosamente accusano l'Occidente e l'Unione Europea di aggressione, oppressione e follia, non la Russia di Putin; confondono l'aggressore e la vittima e senza giusta distinzione giudicano la responsabilità degli aiutanti del conquistatore e delle vittime dell'attacco. Come si può conciliare questo con le tradizioni combattenti per la libertà della nostra Patria e con il suo orientamento occidentale, con il suo impegno per l'Europa?!****»*

Ecco ancor – a seguito dell'editoriale precedente – alcune altre poesie e note letterarie da riflettere:

UNA POESIA
di Nelson Mandela

La nostra paura più profonda
non è di essere inadeguati.
La nostra paura più profonda
è di essere potenti oltre ogni limite.
È la nostra luce, non la nostra ombra,
a spaventarci di più.
Ci domandiamo: chi sono io per essere brillante, pieno [di talento, favoloso?
In realtà chi sei tu per NON esserlo?
Siamo figli di Dio.
Il nostro giocare in piccolo
non serve al mondo.
Non c'è nulla di illuminato
nello sminuire se stessi cosicché gli altri
non si sentano insicuri intorno a noi.
Siamo tutti nati per risplendere,
come fanno i bambini.
Siamo nati per rendere manifesta
la gloria di Dio che è dentro di noi.
Non solo in alcuni di noi:
in ognuno di noi.
E quando permettiamo alla nostra luce
di risplendere, inconsapevolmente diamo
agli altri la possibilità di fare lo stesso.
E quando ci liberiamo dalle nostre paure,
la nostra presenza
automaticamente libera gli altri.

(Fonte: https://marisandralizzi.medium.com/la-nostra-paura-pi%C3%B9-profonda-922d6b927629 N.d.R. Il nome del Traduttore purtroppo non è riportato…)

VALORE
di Erri De Luca

Considero valore ogni forma di vita, la neve, la fragola, la mosca.
Considero valore il regno minerale, l'assemblea delle stelle.
Considero valore il vino finché dura un pasto, un sorriso involontario,
la stanchezza di chi non si è risparmiato, due vecchi che si amano.
Considero valore quello che domani non varrà più niente e quello che oggi
vale ancora poco.
Considero valore tutte le ferite.
Considero valore risparmiare acqua, riparare un paio di scarpe, tacere
in tempo, accorrere a un grido, chiedere permesso prima di sedersi,
provare gratitudine senza ricordarsi di che.
Considero valore sapere in una stanza dov'è il nord, qual è il nome
del vento che sta asciugando il bucato.
Considero valore il viaggio del vagabondo, la clausura della monaca,
la pazienza del condannato, qualunque colpa sia.
Considero valore l'uso del verbo amare e l'ipotesi che esista un creatore.
Molti di questi valori non ho conosciuto.

(Fonte: https://www.lebellepagine.it)

Per quanto riguarda la letteratura è da ricordare: alcuni tra i maggiori scrittori russi come Gogol', Babel', Grossman e Bulgakov sono in realtà ucraini o di origine ucraina. Michail Bulgakov (1891-1940) – che nacque a Kiev ma in Ucraina trascorse i primi trent'anni della sua vita, l'autore di uno dei più grandi romanzi nel Novecento, «Il Maestro e Margherita» così descrive Kiev: «In primavera fiorivano di bianco i giardini, si rivestiva di verde il Giardino imperiale, il sole penetrava in tutte le finestre, vi appiccava incendi. E il Dnepr! E i tramonti! E il monastero Vydubeckij sulle colline. Un mare verde scorreva giù a terrazze verso il tenero Dnepr multicolore. Dense notti nero-blu sopra l'acqua, la croce elettrica di San Vladimiro, sospesa in altro… Insomma, una città meravigliosa, una città felice. La madre delle città russe.»

*Il maestro indiscusso di Bulgakov è uno dei più grandi scrittori che la lingua russa abbia mai avuto: Nikolaj Gogol' (1809-1852). Probabilmente, Gogol' è stato per la prosa russa ciò che Puškin è stato per la poesia, vale a dire qualcuno che, al di là della bellezza delle sue storie, si è inventato una lingua letteraria. Il grande scrittore Fëdor Dostoevskij scrisse, a proposito degli scrittori russi della seconda metà dell'Ottocento, «Siamo tutti usciti dal Cappotto di Gogol'». «Il cappotto» è il più celebre dei «Racconti di Pietroburgo» (1842, nella loro ultima versione): è un'opera stralunata, linguisticamente ricchissima, divertente e drammatica insieme, che racconta la storia di un impiegato comune, Akakij Akakevič, povero e deriso dai colleghi…**

L'ebreo scrittore Isaak Babel' (1894-1940), nacque a Odessa, splendida città sul Mar Nero. Nel 1930 Babel' viaggiò per l'Ucraina e fu testimone della brutalità della collettivizzazione nell'URSS. Scriveva in russo, faceva il reporter, prese parte, oltre che alla Rivoluzione e alla guerra civile, alla guerra russo-polacca, di cui parlò in quella che è probabilmente la sua opera più grande, «L'armata a cavallo» (1926), racconti composti rielaborando narrativamente gli appunti che aveva preso come reporter di guerra; Nella raccolta intitolata «Racconti di Odessa» (1931) essi parlano di questa città crocevia attraverso la vita del suo quartiere ebraico (uno dei più grandi e importanti d'Europa, almeno fino alle Seconda guerra mondiale): sono storie di banditi e di contrabbandieri, impastate con i ricordi dell'autore. Babel' scriveva lentamente, ha pubblicato pochi libri: è il tipico autore di cui si vorrebbe leggere ancora qualcosa ma, impossibileè. Nel 1939, fu falsamente accusato di spionaggio (non era vero), i suoi manoscritti furono confiscati e i libri ritirati dalle librerie. Fu condannato a morte e fucilato come nemico del popolo dal regime

*di Stalin. Lo fucilarono a Mosca, il 27 gennaio del 1940, ma ancora oggi non si conosce il luogo preciso della sua morte né dove il suo corpo è stato sepolto. I manoscritti che il regime gli aveva confiscato sono andati perduti.**

Vasilij Grossman ha in comune con Babel' le origini ucraine (nacque a Berdičiv, nell'Ucraina occidentale, nel 1905), l'ebraismo e il mestiere: era anche lui un reporter di guerra, documentò la battaglia di Stalingrado e fu tra i primi che, al seguito dell'Armata rossa, entrò nella Polonia e nella Germania denazificate e vide i campi di concentramento (uno dei suoi racconti più strazianti è «L'inferno di Treblinka», un pezzo talmente ben circostanziato che fu citato come documento al processo di Norimberga). Ebbene, Grossman ha scritto uno dei libri più importanti del Novecento, «Vita e destino», opera sterminata, dedicata alla Seconda guerra mondiale, che ruota intorno alla battaglia di Stalingrado – dove i due grandi regimi del XX secolo, il nazismo e il bolscevismo, si affrontarono apertamente – e alla vita di una miriade di personaggi, con al centro la famiglia Šapošnikov e il fisico ebreo Štrum. Tra le varie cose, «Vita e destino» parla apertamente di un tema sommerso (allora, ma in fondo ancora oggi): l'antisemitismo in Unione sovietica. (*cfr. Andrea Tarabbia: «Gli scrittori ucraini e la letteratura russa»/https://aulalettere.scuola.Zanichelli .it/)*

Si domanda: Quali sono le motivazioni psicologiche specifiche che nel 2022 spingono ancora a compiere atti bellicosi come quelli portati avanti dalla Russia odierna nei confronti dell'Ucraina? Pur conoscendo le terrificanti conseguenze umanitarie di tali gesti, che cosa spinge l'essere umano a perseverare in quella direzione? Ecco alcuni motivi psicologici del-l'escalation dei conflitti e guerre con l'aiuto della psicologa clinica e psicoterapeuta in formazione Zarina Zargar (Cfr.,«Perché si fa la guerra nel 2022?» in Psciche.org, 24/02/2022): 1. Il potere – Ci sono molti motivi per credere che il potere sia associato alla violenza, l'aggressione e la guerra. Molti teorici (es. Blainey, 1988) hanno collegato la guerra direttamente a spinte o conflitti di potere. Le ricerche collegano il desiderio di potere ad altri concetti classici come l'onore e l'orgoglio (Berkowitz, 1990; Frank, 1986), gli istinti distruttivi (Freud, 1933/1964, pp. 210 –211) o la percezione di privazione di qualcosa (Crosby, 1976). 2. L'affiliazione – L'affiliazione è definibile come costante preoccupazione e bisogno dell'essere umano di avere relazioni strette e sentirsi parte di un gruppo. Insieme all'aspirazione al potere, il bisogno di affiliazione emerge costantemente in tutte le culture come dimensione portante della motivazione sociale umana (Wicker et al, 1984). Proprio per questo motivo è coinvolta nella decisione di mantenere la pace o iniziare un conflitto. 3. La responsabilità – Tutti noi, come membri facenti parte di una società abbiamo delle responsabilità nei confronti dell'altro. Questo concetto, unito al desiderio di rivestire un ruolo di potere, può portare alcune persone ad agire in modo prosociale ad esempio attraverso una leadership che tenga in considerazione tutto il gruppo, ma può portare invece altre persone ad agire in modo distruttivo con aggressività e altri comportamenti dissoluti (Winter D.G., 1991b). Questi risultati suggeriscono che la responsabilità in tempi di crisi può portare a supportare risposte aggressive che includono la guerra (se, ad esempio, si tratta di responsabilità nei confronti di una nazione).

Purtroppo, nonostante i grandi passi che il mondo ha fatto dal punto di vista scientifico anche tramite le ricerche in ambito psicologico, troppo spesso conoscere le dinamiche che portano al verificarsi di un determinato comportamento non basta a limitarlo o limitarne le conseguenze. Ed oggi non bastano teorie o analisi scientifiche e psicologiche per provare a descrivere qualcosa che a priori dei classici giochi politici, economici e strategici delle potenze mondiali, avremmo voluto non descrivere più: LA GUERRA, che da troppi anni diviene strumento strategico di interesse economico, funzionale al potere dei pochi, provocando la morte dei molti. «È un momento triste e drammatico per il Mondo, per l'Umanità e per la Storia e tra i tanti motivi di angoscia anche quelli che ci obbligano a fare i conti con l'insopportabile controinformazione che fino […] continuava a difendere Putin accusando gli Stati Uniti e Biden di inventarsi un conflitto inesistente e di paventarne il rischio elevatissimo esclusivamente a fini politici. Credo che la coscienza collettiva non possa più tollerare distorsioni e perversioni dell'informazione volte a negare la realtà per affermare, con un misto di follia e narcisismo, le proprie minuscole verità private. Al punto da attribuire la responsabilità di una guerra non a chi l'ha scatenata ma a chi lo accusava di volerla scatenare. E adesso aspettiamoci qualche idiozia negazionista: le scene di guerra sono in realtà spezzoni cinematografici di archivio, le bare delle centinaia o migliaia di civili e soldati ucraini uccisi sono – ovviamente – vuote, anche perché le bombe e i proiettili russi, contrariamente a quanto afferma il mainstream, in realtà non fanno male a nessuno.» (Prof. Daniele La Barbera [psichiatra]) Citando il filosofo e poeta tedesco Hegel (1770-1831) dobbiamo sconsolatamente constatare: «Tutto ciò che l'uomo ha imparato dalla storia, e che l'uomo dalla storia non ha imparato niente.»

L'aggressione dell'Ucraina da l'Esercito della Russia di Putin mi fa venir in mente inesorabilmente l'autunno del 1956 dell'Ungheria: 66 anni fa alla capitale ungherese, a Budapest scoppiava la rivoluzione ungherese, nota anche come insurrezione ungherese o semplicemente rivolta ungherese, che fu una sollevazione armata di spirito antisovietico scaturita nell'allora Ungheria socialista che durò dal 23 ottobre al 10-11 novembre 1956, una fiammata di libertà e democrazia soffocata dai carri armati di Mosca, nell'indifferenza del mondo. L'emblema della disperata rivoluzione contro l'oppressione sovietica è

la bandiera col buco da cui il simbolo dei comunisti – falce e martello, spiga di grano e stella rossa – venne ritagliato. A Mosca i responsabili della propaganda – come adesso fanno nel Caso dell'Ucraina – sostenevano che la rivolta era stata provocata dall'esterno ed era opera di emigrati camuffati da soldati ungheresi che erano stati armati dagli americani o dai tedeschi occidentali Naturalmente i loro capi erano vescovi, fascisti, proprietari terrieri ed ex-generali, parenti e ministri dell'ammiraglio Horthy, per non parlare di Otto von Habsburg.

A Budapest, nell'Andrássy út che collega il centro alla Piazza degli Eroi, al numero civico 60 c'è la Terror Háza/Casa del Terrore, oggi è museo. Questo grande edificio (v. la foto sotto) durante la Seconda guerra mondiale era stato utilizzato dalle Croci Frecciate (il partito nazista ungherese) come quartier generale. Dopo il conflitto divenne sede operativa della polizia politica socialista, la ÁVH. Al piano sotterraneo c'erano le prigioni, complete sale di tortura e per gli interrogatori. In questo museo, all'ingresso i simboli dei due regimi affiancati sono esposti, allestito con materiali d'epoca di notevole valore, conserva anche una forca: l'ultimo uomo vi è stato impiccato nel 1986. È impressionante, provoca brividi, la pelle d'oca la visita dell'interno del Museo.

Terror Háza/Casa del Terrore, Budapest, Via Andrássy 60 (2006/2007?) – Entrata (2005); Foto di © Melinda B. Tamás-Tarr

La rivoluzione del 1956 dell'Ungheria è la storia di un eroico insuccesso, del grande coraggio in una causa spietatamente predestinata. La popolazione di questa piccola nazione, armata di qualche fucile e bombe molotov, volle sollevarsi contro una delle superpotenze del mondo. L'appassionata determinazione con cui gli Ungheresi si opposero ai sovietici stupì tutto l'Occidente, e i cuori delle persone comuni trepidarono per la sorte dell'Ungheria. Per alcuni giorni pieni di euforia sembrò che come per miracolo i rivoltosi potessero addirittura vincere. Poi la dura realtà si impose. I sovietici invasero la nazione con forze soverchianti. La sollevazione fu brutalmente schiacciata e Budapest venne devastata, migliaia di persone morirono; l'occupazione durò per altri trent'anni. La rivoluzione dischiuse al mondo la realtà della Guerra fredda, da una parte l'Unione Sovietica dimostrò, oltre ogni dubbio, di essere pronta a ricorrere alla barbarie pur di preservare il suo impero, e l'Occidente dall'altra rimase a guardare. II mondo libero, inorridito e pieno di compassione, osservò i carri armati sovietici ridurre in macerie quartieri di Budapest un tempo meravigliosi. Ma i leader occidentali non mossero un dito, non come adesso nel caso dell'Ucraina.

Dopo il crollo del comunismo son venuti alla luce tanti nuovi materiali documentari sulla sollevazione. Grazie ad essi, appare sempre più chiaro come l'Ungheria sia stata terreno di contesa nella grande lotta fra Oriente e Occidente nella seconda metà del XX secolo. Era una semplice pedina, stretta fra potenze più grandi. Nel 1956 la sua sorte non venne decisa per le strade di Budapest dagli eroi. Tutte le principali decisioni vennero prese da chi gestiva il potere a Mosca e a Washington. I documenti messi a disposizione dalla Russia chiariscono opinioni sostenute da tempo sulla condotta sovietica nell'Ungheria del 1956. Gli eredi di Stalin, frenati dalle divisioni intestine, vissero alcuni giorni di esitazione, quasi timorosa, ma alla fine dimostrarono la spietata crudeltà. che ci si aspetta dai tiranni… In questo proposito ripropongo il libro Victor Sebestyen (Sebestyén Viktor), «BUDAPEST 1956 La prima rivolta contro l'impero sovietico» ,titolo originale: «Twelve Days, Revolution 1956». Rizzoli, Milano, 2006., pp. 264, segnalata nel nostro fascicolo Anno X/XI, NN.53/54 (v. pp. 30-32 di cui qui tratto alcune annotazioni). I metodi adottati a Budapest furono a dir poco feroci. I signori rossi – l'autore ironicamente denomina loro gli «zar rossi» – del Cremlino – come adesso avviene in caso di Putin «lo zar Putin» – si comportarono né più né meno come tutti gli imperialisti. Tentarono di mantenere le proprie posizioni il più possibile, ma non si facevano illusioni. Sapevano perfettamente quanto il regime fosse odiato, pur trovandosi proprio nella culla del comunismo. L'edificio che avevano eretto dalla fine della guerra, quel vasto e monolitico blocco di potere, sembrava spaventosamente saldo. Ma gli uomini che invecchiavano al Cremlino compresero che l'impero avrebbe potuto crollare in pochi giorni, il che è proprio quanto accadde trentatré anni dopo la rivoluzione ungherese. Nel 1989 l'Urss aveva ormai perso interesse a mantenere i propri Stati vassalli in Europa, mentre nel 1956 la conservazione del proprio impero costituiva una priorità nazionale e ideologica. I sovietici non potevano permettere che qualche loro satellite abbandonasse il «campo socialista». Dal punto di vista di Nikita Chruščëv e degli altri magnati comunisti di Mosca, essi fecero la cosa «giusta» a Budapest, o almeno quella prevedibile. Guadagnarono tempo, al prezzo di molto sangue.

Auspichiamo e preghiamo che nel caso dell'Ucraina cessi finalmente questa brutale, imperialistica aggressione e non peggiori drammaticamente la situazione globale del nostro Mondo a causa della barbara agressione della Russia di Putin!

Ora concludo quest'Editoriale e arrisentirci sperando la pace in Ucraina ed ovunque ove scorre sangue a causa delle guerre di ogni tipo e che il progetto dell'Antologia in occasione del 150° numero della nostra rivista andrà in porto. Intanto, facendo conto coll'eventuale mancata realizzazione, alcune concorrenti opere selezionate saranno riportate anche in questo fascicolo. Un affettuoso saluto a tutti Voi,

augurandovi ogni bene che possibile in questo nostro demoniaco e deformato mondo. Alla prossima!

- Mttb -

(09 e 13 luglio 2022)

[1] *Nelle tombe dei guerrieri nelle regioni meridionali della Russia e dell'Ucraina, sono stati trovati oggetti – attrezzi per cavalli, ornamenti per costumi – usati anche dagli ungheresi migratori. Sulla base dei risultati, una nuova teoria presume che gli Ungheresi abbiano lasciato la regione degli Urali centrali solo negli anni '30 dell'800, siano arrivati a Etelköz in un solo passaggio e da lì siano arrivati al bacino dei Carpazi. In altre parole, Levédia, dove non sono stati trovati monumenti ungheresi, non è stata nemmeno colpita.*

N.d.R. *La versione ungherese è differente.*

LIRICA & PROSA

Poesie, poesie libere, poesie in prosa_____

Elvezio aveva la faccia imbronciata, ma strinse la mamma con le chele perché le era mancata, anche se non lo diceva perché si vergognava un po'.

Poi iniziò a raccontarle tutto quello che aveva visto e Brunella era tanto contenta. Il giorno dopo, Elvezio incontrò gli altri granchietti e volle stare con loro. Rivelò tutti i segreti del castello misterioso e i suoi amici erano pieni di stupore. Così, finalmente, impararono a giocare tutti insieme.

___Epistolario_____

IN ONORE ALLA LETTERATURA, MUSICA, ARTE, CULTURA ED AMICIZIA

Scambio epistolare tra Amalia Guglielminetti & Guido Gozzano

Torino, 3 settembre 1910

Caro Guido, dal finestrino del vagone mentre il treno sbuffando partiva ho lasciato cadere nelle mani tese di Borgese i foglietti stampati di Paolo e Virginia che m'erano giunti poco prima all'albergo dopo varie peregrinazioni per gli hotels di Alassio. Ho gridato a Borgese che tu vuoi un suo giudizio, ho udito che me l'ha promesso e sono scomparsa nel buio di una galleria in una nuvola grigia di fumo. Ora attendo il giudizio per comunicartelo; il mio se lo vuoi è questo: che quella poesia è fatta con un'arte finissima, che piacerà certo anche agli eruditi, ma è una virtuosità, ed ha la freddezza del puro virtuosismo. Forse m'inganno ma ne ebbi questa impressione.

Del resto può stare in compagnia delle tue migliori per la misura perfetta e il limpido stile.

Io ho sbandato per le vie del mare i miei fantasmi poetici, ma spero di ritrovarli in questa Torino quieta e spopolata e dimessa che s'intona col mio spirito un po' grigio. Sai che una cosa strana è accaduta? che il 28 di agosto forse nell'ora stessa in cui tu mi vedevi su uno scoglio con le mani nelle mani di qualche tentatore, questo realmente accadeva come nella tua visione ed io tessevo un innocuo ma fresco e delizioso flirt con un ado-lescente non privo di qualche grazia sentimentale e d'un certo spirito di poesia.

Ora tutto è passato come un'ala di vento marino e gli occhi tentatori non mi sorridono più. *Tout passe*, tout casse, tout lasse. E il cuore è sempre vuoto e non mai sazio. Sai che medito un volume di versi nuovi? Ma è un grande segreto che nessuno conosce. Sarà una cosa ciclica come «Le Seduzioni» e avrà per titolo «I doma-ni». Sento lo snervante rimpianto, l'amaro ardente e sognante come l'assenzio di questa parola? Io vedo dietro le sillabe che la compongono, aggrupparsi lontanare disperdersi un mondo d'imagini ancora informi, ancora incerte ma già vive nel mio sogno. E le vedo atteggiarsi in gesti di così intensa espressione che il cuore mi si stringe e mi si annebbiano gli occhi, come se già leggessi scritti dalle mie dita i versi che le faranno vive.

Non sorridere sai, fratello buono, può anche darsi che sia una delle tante allucinazioni che sorgono in certi dormiveglia della coscienza poetica.

Di quelle tue traduzioni ho sorriso. Erinni ha interpretato male la mia ira giocosa. Io resterò qui tutto settembre meno un viaggio a Venezia di pochi giorni verso la metà del mese. Forse non andrò nemmeno a vendemmiare a Cravanzana: ho troppo bisogno di raccoglimento e di lavoro, ché l'opera fu da me trascurata in modo indegno. Chi sa se mi ritroverò ancora? E tu che fai? Quando verrai a Torino? Avvertimene prima secondo l'uso consue-to.

Vedesti «La Lettura» con le Muse italiche? Se potessi-mo discorrere un poco insieme di tante cose! È ancora incerto il giorno della mia partenza per Venezia ma la ventura settimana non mi muovo certo. Se tu venissi faresti opera meritoria per la nostra amicizia. Scrivimi prestissimo comunicandomi le tue intenzioni, e pensami fraternamente sempre.

AMALIA

Agliè, 4 ottobre 1912*

Sosterò a Torino dal 5 a tutt'ottobre. Ci sarete? Ci vedremo?

GUIDO

* Dopo un lungo intervallo, al ritorno dal viaggio in Oriente, ecco ancora una voce di richiamo e, indubbiamente, d'amore.

Fine

Dialoghi epistolari tra Melinda B. Tamás-Tarr & Danibol alias Daniele Boldrini

Lutto

22 marzo 2022 12:02

Amico mio,

ieri notte ho ricevuto una lettera da un'amica ungherese (archeologa in pensione), che il 09 febbraio scorso è mancato il nostro Bodosi György nell'ospedale di Zirc... Sono rimasta tanto male anche se sapevo del suo ricovero a Veszprém, ove lui inizialmente lavorò... Per fortuna, ha ancora avuto la possibilità di vedere attraverso il vetro della finestra l'attuale fascicolo della nostra rivista contenente la sua poesia recentemente scritta, la figlia gli ha fatto vedere. Purtroppo la lettera di quest'amica con notizie premonitori, riguardanti lo stato del medico poeta 96enne non mi è mai pervenuta. La figlia G. – professoressa anche lei come me ed insegna a Veszprém ove ho concluso la scuola d'obbligo e nel primo anno di docenza ho anche insegnato – e là ho fatto anche il tirocinio di un mese durante l'ultimo anno

Lettera...

28 giugno 2022 23:50

...difficilmente partorita...

Alla prossima!

Musa

+!

Spina (Fe), 19 giugno 2022. Domenica Corpus Domini // 2022. június 19. Úrnapja vasárnapja

Caro amico Danibol,

eccomi finalmente dopo un lungo digiuno epistolario che si prolungherà, dato la presenza perenne estiva di Sofia, proprio da oggi: i nostri ragazzi oggi sono tornati dalle ferie trascorse in Puglia. Dal nostro arrivo del 6 del c. m. volevo fare tante cose redazionali ed epistolari in questi giorni con l'assenza della nipotina, ma ho combinato poche cose a causa delle faccende iniziali per la lunga permanenza estiva al domicilio, poi i gravi e complessi problemi della rete m'han impedita: ho/abbiamo tribolato parecchio per finalmente risolvere i problemi del hostpot scomparso del cellulare – quest'ultimo, come ti ho brevemente accennato fa la funzione del router per il collegamento con la rete dell'internet. Però anche un altro problema è subentrato: il pc portatile non sentiva questo dispositivo… con assistenza parziale del Fastweb e dell'Apple e con altre nostre intuitive mosse siamo riusciti ad ottenere l'agognato collegamento. Abbiamo passato parecchi giorni ed ore preziose fino al risultato agognato. Speriamo che stavolta durerà il collegamento che inizialmente, dopo la sua ripresa avveniva faticosamente: dopo lunghe attese si visualizzava sul computer la mia rete comprese quelle degli altri presenti in questa zona… Appena riuscivo ad entrare in rete ho cercato di aggiornare i siti, controllare le caselle elettroniche e scaricare i materiali arrivati e ricercati. Per sciogliere la tensione, per fortuna la musica mi ha aiutata: o io suonavo o ascoltavo i 100 brani registrati del pianoforte digitale, approfittando che la mia stirpe si trova in spiaggia. Però presto dovrò interrompere la lettera, perché fra poco rientreranno, l'orologio indica le ore 18:22, e da poco ho iniziato a scriverti. Oggi è la festa del Corpus Domini. Purtroppo, rispetto agli anni precedenti – forse a causa della mancanza dei sacerdoti – l'orario delle messe che è anche drasticamente ridotto, per me è inopportuno: a causa degli impegni con la nipotina non mi è possibile personalmente presenziare alla messa né prefestiva – che facevo sempre – né quella festiva. Così sarò costretta a seguirla tramite la diretta trasmissione della Padre Pio Tv compreso il Santo Rosario o della TV 2000, se Sofia non mi ostacolerà e se la Tv funzionerà, perché purtroppo spesso i canali saltano. Già anche così mi sento poco contenta, perché mi manca la comunione. Tenterei anche portarla con me se non fosse alle 21 (invece alle 18,30 del passato) e non so neanche come si comporterebbe, dato che suoi genitori non praticano la loro religione – come neppure suo nonno materno –, e la piccola mai andava alla messa…

Mi rattrista, perché qua, ove liberamente si può confessare e praticare la fede, non lo fanno, mentre io con i mei familiari quante ignobili azioni di persecuzione politica abbiamo dovuto subire proprio per la nostra fede religiosa nell'era sovietica sotto il giogo dell'URSS d'allora, rischiando di perdere anche il lavoro!... Chi non ha esperienze di vita simili non sa neanche minimamente immaginare quelle situazioni… Non sarebbe male, veramente in questo nostro periodo bellico alle nostre porte se tutti noi, battezzati convertissimo e ascoltassimo il papa Francesco – o rileggessimo i messaggi dei suoi predecessori –. Ecco ad esempio il messaggio del Papa Bergoglio che tra le altre ci diceva oggi:

«Talvolta c'è il rischio di confinare l'Eucaristia in una dimensione vaga, magari luminosa e profumata di incenso, ma lontana dalle strettoie del quotidiano. In realtà, il Signore prende a cuore tutti i nostri bisogni, a partire da quelli più elementari.

La nostra adorazione eucaristica trova la sua verifica quando ci prendiamo cura del prossimo, come fa Gesù: attorno a noi c'è fame di cibo, ma anche di compagnia, di consolazione, di amicizia, di buonumore, di attenzione. C'è fame di essere evangelizzati. Questo troviamo nel Pane eucaristico: l'attenzione di Cristo alle nostre necessità, e l'invito a fare altrettanto verso chi ci è accanto. Bisogna mangiare e dare da mangiare. Nel Corpo e nel Sangue di Cristo troviamo la sua presenza, la sua vita donata per ognuno di noi. Non ci dà solo l'aiuto per andare avanti, ma ci dà sé stesso: si fa nostro compagno di viaggio, entra nelle nostre vicende, visita le nostre solitudini, ridando senso ed entusiasmo. Questo ci sazia, quando il Signore dà senso alla nostra vita, alle nostre oscurità, ai nostri dubbi, ma Lui vede il senso e questo sì, ci sazia, il senso che ci dà il Signore, questo ci dà quel "di più" che tutti cerchiamo: cioè la presenza del Signore! Perché al calore della sua presenza la nostra vita cambia: senza di Lui sarebbe davvero grigia.»

25 giugno sabato /június 25. szombat

Non sono riuscita ad accedere al computer per tante ore... ma fra poco devo chiuderlo, perché staranno arrivando dalla spiaggia. Fino adesso ho liberato le mie caselle dalle tante e-mail indesiderate, finalmente sono riuscita ad avere questa possibilità. Dalle 10 finora mi sono occupata di queste faccende – dato che ho più caselle postali – e con aggiornamenti dei siti. È sempre più difficile trovare momenti liberi per le mie faccende professionali ed epistolari. Comincio ad innervosirmi per questo fatto. Ho tanto da fare con il prossimo fascicolo della nostra rivista e vorrei realizzare anche l'antologia, ma andando le cose così, è difficilissimo avanzare con questi impegni.

Ma vedo che non sei nelle condizioni migliori neanche tu, amico mio. Però con la rivista ho termini di tempo da rispettare ugualmente a quelli familiari. Adesso segnalo una cosa prima che mi dimentichi ancora, come già da parecchio tempo che volevo indicarti, poi a causa dei vari motivi l'ho scordato o

sempre altre cose m'hanno distratta ed ho dimenticato parlarti della seguente figura di un mio connazionale famoso però purtroppo sconosciuto per il mondo e anche per me nonostante che fu un protagonista non indifferente: si tratta dell'ungherese matematico e ingegnere **Rudolf Emil Kálmán** (Budapest, 19 maggio 1930 – Gainesville, 2 luglio 2016) naturalizzato statunitense… L'hai mai sentito citare il suo nome? Il 2 luglio saranno sei anni che è scomparso a 86 anni, **considerato il padre della tecnologia alla base del Gps**, il sistema di posizionamento globale. Nel 1960 inventò il cosiddetto "filtro di Kálmán", un algoritmo di elaborazione dati fra i più utilizzati. Delle sue ricerche beneficiarono i settori più diversi, dalle previsioni meteorologiche ai sistemi di navigazione satellitari. E anche la missione spaziale Apollo 11 che portò l'uomo sulla Luna nel 1969. Comunque, essendo ungherese, fino alla lettura di dieci corte righe su di lui non ne ho avuto conoscenza neppur io. L'ho scoperto sul *Focus Storia* N. 119 del settembre 2016, infilato e dimenticato tra i fascicoli (anteprima) della nostra rivista nel domicilio marino, col titolo *Trapassati alla storia. Personaggi sconosciuti che sono stati, in vita, protagonisti.* Assieme a lui altri due personaggi protagonisti scomparsi – sempre nel 2016 – sono state presentati in dieci righe ciascuno: **Giorgio Ariani** (Ferrara 26 maggio 1941 – Empoli 5 marzo), di lui scopro adesso nell'internet che era ferrarese di nascita, fiorentino d'adozione però egli si evidenziò la sua toscanità. Nelle 10 righe a lui dedicate si ha la notizia che dopo Alberto Sordi lui prestò la voce italiana all'Olio, il volto di Pierino nel film *Pierino, la peste alla riscossa* (1982, v. dx) che nel 1976 esordì in *L'altra domenica* di Renzo Arbore e scrisse, diresse e interpretò la commedia teatrale *Anche i grassi hanno un'anima*. Quindi fu doppiatore, attore teatrale e comico. Il terzo personaggio era **Janine Devroye Culliford** detta **Nine** (29 marzo 1930 – 5 luglio 2016 Uccle, Belgio), colorista dei fumetti, moglie del fumettista Pierre Culliford, in arte Peyo.… Anche lei morì a 86 anni. A lei dobbiamo i Puffi colorati azzurri. Anche a lei erano 10 corte righe dedicate. L'ingegnere e matematico ungherese e Nine erano coetanee, quest'ultima era più anziana di lui di un mese e 19 giorni e se ne sono andati a pochi giorni di distanza: lui tre giorni prima di lei nello stesso mese (2 e 5 luglio). Naturalmente i loro dati anagrafici l'ho trovati io, facendo le ricerche, la curatrice di queste informazioni non li ha riportati.

A proposito dei fumetti – nella mia lingua képregények (fumetto=képregény) –: essi a me mai sono piaciuti, né da bambina / ragazzina, né da adulta. Nel passato mi sono già espressa riguardante questo genere. Io preferisco soltanto la lettura dei testi e proiettare le immagini da me create durante la lettura. Però, non nego che piuttosto a coloro che non amano leggere oppure leggono con fatica e non comprendono i testi letti, possono essere vantaggiosi oltre che divertenti ed anche formativi dato che possono esprimere concetti complessi ed importanti, si può imparare numerosi termini della lingua in cui è scritto il fumetto, le storie possono contenere argomenti d'etica, di razionalità, sviluppare il senso del giusto e dello sbagliato per distinguerli e possono concludersi con la morale, così i lettori possono riflettere su tutte le azioni dei personaggi delle storie… Coloro che hanno l'hobby di leggere i fumetti nei momenti di cattivo umore o di tristezza possono anche essere risollevati e ricevere la forza per andar avanti… ecc. ciò nonostante tutto, io preferisco la lettura tradizionale dei testi invece dei fumetti di cui ci sono vari generi che non ho intenzione di elencarli.

Oggi a causa della situazione mondiale, a causa della guerra dell'esercito russo contro l'Ucraina e della disastrosa condizione ambientale sempre in peggioramento c'è poco da essere tranquilli. Questa lunga guerra ormai che dura già da 123 giorni è basata su bugie, false notizie create volontariamente per poter invadere l'Ucraina. Secondo me Putin ed i suoi collaboratori consenzienti lavorano per far trascinare il mondo in una guerra planetaria per espandere sempre di più per riavere l'espansione territoriale dei tempi dell'Unione sovietica. Mi fa ricordare quel tremendo periodo della storia, i giorni di 66 anni fa: del 1956 della mia Patria Natia… però non ho tempo e forza di estendere l'argomento e pensiero in questo proposito perché devo di nuovo sospendere la scrittura.

Ho quindi dovuto interrompere nuovamente la scrittura e soltanto in questo momento ho potuto aprire il presente pc – oggi ne abbiamo 28 giugno martedì (június 28. kedd) – per poter inviartela nonostante il suo mancato completamento ma almeno è servito per interrompere il lungo, infruttuoso tempo d'attesa epistolare.

Ti saluto e alla prossima, amico Danibol-Daniele,

Musa

_____Galleria Letteraria & Culturale Ungherese_____
Lirica ungherese

Ágnes Nemes Nagy *(1922-1991)*

ALKONY

Én szeretem az anyagot,
s gyakran gondolok csontjaimra.
Az ér, mely lüktet nyakamon,
az eleven vért könnyen ontja.
A léttel küszködöm naponta,
de győzi jó tüdőm s szivem,
a hajam bőséges kibontva,
s hogy megritkul, még nem hiszem.

Ezek az órák –; elnyulok
a nagy díványon, lóg a lábam,
s úgy párolognak a napok,
akár az apró tócsa nyárban,
egyik kezem eléri bátran
az alkonyi ég hajlatát,
másik kezem felől, kitártan,
ezek a kövér orgonák.

A bőr ilyenkor síma csak,
a torok szorítása enged,
a csont a szemnél fontosabb,
és bizton támasztja a rendet,
mely most ocsúdik, félve, bentebb,
s szótaggal méri az időt,
s az érlökésre lüktető
párnát érzi az arca mellett.

CREPUSCOLO

Io amo la materia
e penso spesso alle mie ossa.
La vena che sul collo mi pulsa
e versa facilmente sangue vivido.
Combatto con l'esistere ogni giorno
ma i miei polmoni e cuore lo vincono,
i miei capelli sciolti son folti,
ancor non ci credo se si diradano.

Queste le ore –; mi distendo
sul divano, le mie gambe pendono,
evaporano i giorni
come il guazzetto in estate,
una mia mano raggiunge audace
l'arco del cielo crepuscolare,
dall'altra mano, spalancata,
queste grasse serenelle.

A quest'ora è liscia la pelle
la presa alla gola si allenta,
le ossa contano più degli occhi
e mantengono meglio l'ordine,
il quale ora rinviene, impaurito,
più dentro e misura con sillabe
il tempo, e sente pulsante il cuscino
a ritmo di vena a fianco al suo viso.

BŰN

Kit megbüntettek bűntelen,
elhagyja azt az értelem,
mint egy vakablakot.
De érdemelt-e több napot?
Bűntelen, aki élt?
Az ásványok ártatlanok,
s ártatlan a herélt.
S kin égett egy égboltnyi láng,
az lesz a legvakabb szilánk,
s még azt se tudja: mért?

PECCATO

Chi senza colpa fu condannato,
questo il senno l'ha abbandonato,
come finestra cieca.
Fu forse esigua la pena?
È forse senza colpa chi ha vissuto?
I minerali sono innocenti
e innocente è l'eunuco.
E su chi arse un ciel di saette
sarà quello la più cieca delle schegge,
e nemmeno saprà com'è accaduto.

Traduzioni di **Lorenzo La Nave**
Fonte/Forrás: Ágnes Nemes-Nagy, Szárazvillám, Napforduló

Prosa ungherese

***Margit Kaffka** (1880-1918)*

MÁRIA ÉVEI

I/7

Komolyan, szakszerűen, a munka látszatával gyötörtük magunkba a legkülönfélébb, idegen szerelmeket; holott jómagunkat az Isten cifra világán soha, senki még szájon nem csókolt.
- Már akit nem! ... - próbált most már Józsa gonoszkodni, de mindjárt észrevette maga is, hogy igazság híján mennyire nem sikerült.
- Na csak hagyd el! A tizenhetes szoba lakóira esküdni mernék. Ó, mi szegények! Micsoda levegő-történeteket játszottunk végig itt mi négyen, micsoda álomnovellákat és milyen odaadó publikuma voltunk egymásnak! Vegyük csak sorra - most senkit se kímélek. Emlékeztek, milyen volt Vica első esztendőben? Milyen büszkék voltunk rá, mikor a dolgozata megjelent a *Nyelvőrben*, «A finnel rokonelemekről igeragozásunkban». Azt hittük, ő lesz az közülünk, aki produkálni fog valamit, aki megmutatja! ... Révész professzor is így gondolta nyilván, aki bejuttatta a cikkét - de a felesége, az internátus-igazgatónő, már akkor elég hűvös volt Vicával. Észre se vettük itt az összefüggést - mi gyámoltalanok - pedig tán el lehetett volna kerülni azt az ostoba látszatot, ami ... Ej, de hát Vica akkor találkozott a nagynénjénél Laub doktorral. «Csak barátság ez, semmi egyéb!» Milyen sokáig gyanútlan volt az istenadta leány. Emlékeztek, mikor egy kimenőnap előtt este bolondul kirázta a hideg, negyvenfokos lázzal rémülten küldtük a betegszobába - másnap reggelre semmi baja; az intézeti orvos nevetett! Hogy megszépült akkoriban ez a leány és mennyire nem tanult semmit - és Révész tanár úr milyen érthetetlenül gyöngéd elnézéssel intézte el az alapvizsgáját. Jött a nyár, a levelezés - de hogy mi volt azokban a levelekben! Lilán-túli finomságok és semmi tény - minden vidéki fruska tudta volna a módját, hogy kell az ilyet gyakorlatibb révbe terelni - Hymen felé. De itt a szó volt a fontos és végre a legény maga sem tudta már, hogy mit értsen és mit akarjon ... Akkor aztán jött ősszel a «csalódás», az éjszakai bőgések, karikás szemek. Mikor a szokott harmadéves vacsorán volt a csoportunk az igazgatónőnél - emlékszem - én adtam oda Vicának a levelet - akkor küldték ki az irodából a postát - a Laub írását jól ismertem a borítékon. Az utolsó levél volt, szakítás, búcsú, magyarázkodás, de nem juthatott hozzá, hogy elolvassa ott; a blúza bő ujjában rejtegette. És ez volt az oka, tudjátok, az elolvasatlan levél fojtott izgalma, hogy akkor úgy ragyogott a Vica szeme és hogy a vacsoránál, meg a teánál is később olyan esztelenül, kétségbeesetten, a leghazárdabb nyíltsággal kacérkodott Révésszel. Én láttam a dühtől verítékezni a Jolánta néni pipacspiros képét! És a felborult teaasztalka ... Igen, hát nem a kezéért; a térdéért nyúlt az a vén, pápaszemes csacsi - úgy megvadult ... és ez a bolond leány felugrott villámló szemekkel. Ott voltam én is akkor a Jolánta kis sárga szalonjában ... És ezért volt másnap az a csúnya jelenet - az igazgatónő valami kis ürüggyel nekiment, mint egy vén pulyka ... és Vicának ma sincs még állása.
- Klára, de talán ezeket a dolgokat ...
- Ó, hagyd csak Józsa, engem nem izgat már! És aztán - olyan különös - amíg beszélt, mintha egészen másvalakiről lett volna szó, nem rólam. Csudálkoztam és élveztem, hogy ő így látja. Tán csakugyan menthetetlenül bolondok vagyunk.
- Hadd folytassam! A te «történeted»-ről Józsa alig lehetne ennyit is beszélni; abban nincs öt percre való «tény», pedig én győzöm a színezést, igaz-e? Mennyi is történt mindössze? A múlt nyár elején egyszer megint kihívtak Kálmándyék Lányfaluba, a nyaralóba - két pünkösdnap következett épp - és Gina, az asszonyka bennmaradt még vásárlások miatt. Bár ez gyanús nekem - miért akart még egy éjszaka az üres, pesti lakásban hálni nyaralás előtt - mikor az urát a három gyerekkel, cselédekkel előre kiküldte? A

gyerekekkel és teveled, mert a dolgok így összevágnak néha. Akkor már másfél éve lelkendeztél és sírtál és zöldültél ettől a szerelemtől, két kötet naplód teli volt vele és néha az ágyad szélén ültél órákig mozdulatlan, ölbe ejtett kezekkel ... Szóval, a hajó siklott veletek a napfényes folyó hátán, zöld szigeteket hagytatok el és gyárkéményes partokat, fehér madarak szálldostak a víz fodrát súrolva és lassan rubintpirosra vált a millió fénycsepp a habokban. Gyenge szél jött az alkonyattal. «Nem fázol meg kis Józsa?» kérdezte rokonod férje különös, szinte epedő, könyörgő gyöngédséggel. «Ó nem, csak maradj János!» felelted hirtelen. A három gyerek a fedélzeten futkosott, a te kalapod fehér fátylát habosan fodrozta a szél ... No, mit mondjak még? A villában vacsorához terítettek és te ültél a Gina helyére, te osztottál a kicsiknek. Aztán körben hevertetek a medvebőrre. «Gyerekek, nem látjátok, mennyire hasonlít Józsa néni anyucihoz ... így, oldalvást a lámpának! ...» «Igen apa, csak fiatalabb!» Aztán neked mesélni kellett, a *Paradicsom Kertjé*t mondtad el Andersenből ... Ez rád vall mégis. Csak az lehet ennyire merész a szóval, aki aztán úr minden mozdulatán, vagy nem is ért egyébhez! ... A gyerekek elköszöntek; ti is. «Aludj jól!» súgta János, soká a kezében tartotta és végre megcsókolta a kezed. A vendégszobában a vetett ágyon ültél ölbe hullt kezekkel, az arcodon bizonyosan végigfolyt a sok könny, és hallgattad éjfélig, tán tovább is, a Kálmándy János lépéseit, amint odaát fel-alá járkált a szobájában. Hát ez minden, amit egy húszesztendős nagy gyereklány két éves «szerelmé»-ről följegyezni érdemes. Másnap megjött Gina és nagyon jókedvű volt, nagyon friss, üde; a te szemed körül meg halványzöld árkok.

- Jó, kérlek, már elég! Tán magad felől is regélnél, te híres, te mindent próbált! Vagy talán azt majd én!

- Nem szükséges, szerény leszek, nem fogok hozzászínezni semmit! Ó, mikor én bolondultam - másodéves korunkban, ősszel - az már csak tarka és eseményes, izgalmas egy történet volt! Buzgó protestáns lettem akkor hirtelen és minden vasárnap eljártam a Deák téri templomba, ahol a híres, fiatal káplán, az «aranyszájú Benedek» prédikált. Na ... ennyi! Asszony legyen, aki többet tud facsarni ebből a meséből! Pedig mégis! ... A fekete, hosszú fátyolom - gyászt viseltem akkor - egy nap messze kicsüngött a padból, lenn úszott a templom kőkockás földjén. Mindig a pad szélén ültem és utoljára maradtam, hogy mellettem haladjon el, ha kifelé megy. Akkor megállt egy percre - már régebben észrevett - lehajolt, felemelte a fátyol végét, marokra fogta kedvesügyetlenül, csudálkozón és az ölembe tette. Még kétszer lógattam így ki azt a fátyolt, mikor sikerült magunk-maradni a kiürült templomban. Egyszer meglátott az egyházfi; azontúl más oldalra ültem. Nna! Nem vagyok elég ötletes?

Nevetős, csúfondáros kedve átragadt a másik kettőre is, Józsa szívből kacagott, párnái közé fullasztva az éles, idegesen ki-kicsendülő hangot. Aztán hirtelen abbahagyta.

- Hanem, hogy micsoda kifogástalan, numerózus prózában volt mindez, Klári; milyen szélesen, epikusan, helyenkint mégis lüktető menetben folyt ajkadról a «szó». Még te mersz csúfolni minket, öreg? Lantot verhettél volna hozzá: «Hej, regü-rejtem!»

- Biz igen, ez a fő minálunk, édeseim; ezért fog koppanni az állunk az élet lakodalmán. A regős lantot ver az asztal mellett s a nász-szoba ablaka alatt, de kívül marad mindig. Ha legalább valamelyikünknek igazán tehetsége volna - íráshoz például! De nem, ez mind csak idegen, felszívott dolog, az érett fiatalságunk narkotikuma ... És a szerelem helyett van, igen! ... «Tiszta inget veszek, mert ma beszélni fogok az ideálommal!» - mondta Boriska egyszer tavaly ...

- Na még, Klári! Most már benne vagy; én pihenhetek.

- Ó, ma este gyönyörűen «összejátsztunk» megint. Igen, ez a leszögezése és elhatárolása a dolgoknak, ez a múltba terelés gyászkísérettel, amit míveltünk! Tán csakugyan megtartottuk a szó-mámor fekete miséjét az éjszaka ... Gyerekek, de jó is, hogy szétkerülünk. Itt összefüllve ebben az aszalóban, hogy agyonfárasztottuk néha egymást! Hanem most kérdek valamit. Így akarunk mi odalenn vidéken, kis magyar városokban megélni és polgár családok felsőbb lányait tanítani? Mi lesz mivelünk?

Senki sem felelt neki.

- Megmondom. Úgy lesz eleinte, mint az új kapuval, megbámulnak, belénk dörgölődznek, megöklelnek és - bepiszkítanak, bocsánat! Én tudom, gyerekek, hogy bánnak ott az ilyen magános jöttmenttel, mint mi leszünk. Védtelen és szokatlan; és más, mint a többi eladólány ott, és mégis lány, sőt úrilány, esetleg számbamenő vagy csinos; és hívatlanul eggyel több pályázó a zártszámú házasulandókra.

«Kiszámíthatatlan a férfiak szeszélye!» gondolják riadt és óvatos mamák és igyekeznek elébevágni. Hívogatnak, hurcolnak eleinte, hogy a gyengéinket kitanulják: kvártélyosnak kell menni egy-egy úri család kebelére, mert máskülönben első perctől lehetetlen a helyzetünk, alkalmazkodni, simulni, háziaskodni kell majd a keserves pénzünkért. És aztán. Hirtelen híre jár majd a társaságban, hogy mennyire nem értünk a konyhához - (mert az szörnyű nehéz tudomány, ők egy életen át tanulták, mégis mind fülig adós) - és, hogy a fehérnemű-szekrényünk milyen rendetlen belül. Micsoda utálatos röhejvisszhangot ver majd egy-egy bolond, kedves internátusi mondás, ha kicsúszik a szánkon! Hogy sietnek majd továbbadni, félremagyarázni, mennyi baj lesz az «erkölcseink»-kel, várjatok csak! «Pesten járt oskolába, ki tudja, mi mindent nem próbált!» ... És hogy jönnek majd egyszer csak a buta ficsúrok is «más» célzatokkal felénk. Pedig hiába, gyerekek, a vége mégis az és úgy a legtűrhetőbb; férjhezmenni egyhez közülük. Én tudom. A nővérem is így volt ... most fiskálisné Kapnikbányán és van három fia: és az urát mindenestül az ujja köré csavarja.

- Szegény fiskális, bocsánat!

- Igazad van, de mit lehet tenni ... Én se hiszem épp minta-feleségmatériának magunkat, bizony. Na, és ...

mi még tán hagyján, de képzeljétek el csak Máriánkat, szegényt. Úristen!
- Az ám, Mária! - kapta fel Vica is hirtelen. Józsa eltűnődött.
- Nem tudom. Ő határozottan szép és ez nagy dolog!
- A szépsége inkább olyan minekünk tetszős; nem az, aki után a férfiak az utcán megfordulnak. Az ő szépsége csak nehezíti a dolgát.
- Na és a titkolt és már a lelkébe tört, bolond hajlama a színészségre. Pedig a beszélőművészete mégsem olyan - nem az igazi - ő maga is érzi ezt. Igen, ha külön az ő számára lehetne csinálni színpadot, egészen más rendszerűt; és a közönség ... hasonlítana mihozzánk. De a mai színház túlságosan vaskos valami lenne az ő számára, rikító és kemény - úgy viszonylana, mint a görög aréna a maihoz - álarcos és alulról toldott, érchangú művészeivel. Beszéltünk sokat erről is az éjjel; egy kicsit megnyílt előttem.
- No és az ő ügye Seregéllyel, a nagy íróval?
- Hallod, ha még ez is ügy! Ez különben nem is hozzá méltóan megszokott, hagyományos internátusi szokás; levélben, ismeretlenül közelíteni meg valami neves embert, kérdő vagy tanácskérő ürüggyel.
- De hogy mindjárt levélben válaszolt neki szerkesztői üzenet helyett. Úgy látszik, mégis érdekelhette! Pedig hány ilyen levelet kaphat az!
- Meghiszem! Miért ne érdekelte volna! Egy ilyen sajátságos női lélek; az ő drága, ösztönös, óvatos kacérságával, a legnagyobb asszonyi művészettel, ahogy azt az első levelet megírta. Ő nem tudatosodott így el, mint m
- Ebben, látod, elfogult vagy, Józsa egy kicsit! - vélte Taubler Vica. - Például, azt hiszem, sokkal tudatosabb mindnyájunknál. Mert már azon is túl van, hogy ez meglássék rajta; ösztönösnek, magátólvalónak tud látszani minden gesztusa.
- Mindenesetre gazdag valaki! - igyekezett eldönteni Klára.
- És most elviszi a gazdagságát ő is ... hova is? Torockóra?
- Még nem tudni, hová; de a kinevezése biztos a minisztériumban. Az apja törvényszéki elnök volt és van egy miniszteri tanácsos nagybátyja.
- Az özvegy anyja is vele megy majd?
- Igen! Még egy fiatalabb húga is van, úgy tudom. Cs-ssst! Jön!
Elhallgattak, a kényelem okáért alvást tettetve hirtelen. Látták a fehér ruhás leányt, amint zajtalanul a szoba közepéig ment; de egyiknek sem volt kedve megzavarni most már. Kibeszélték magukat.
Laszlovszky Mária megállt egy percre, aztán összehúzta a nyakán könnyű sálját és nagyon vigyázva, lábujjhegyen a nyitott ablakhoz ment, a Semjén Józsa ágya közelébe. A lélegzetét is visszafojtotta, hogy fel ne riassza a többit, mélyen kihajolt a kertre és mozdulatlan maradt. Egy idő múlva Józsa kinyújtotta a karját felé és nagyon gyöngéden, alig érintve végighúzta ujjait a vállán, csípején. Mária közelebb lépett, mosolyogva az arcához hajolt és mély, izgalmas szeretettel, nesztelen, rebbenő mozdulatokkal átölelték és megcsókolták egymást.
- Jó éjszakát, te drága! - súgta Józsa és búcsút intett utána, szép, csipkés, karcsú karjával.

DESTINO DI DONNA
I./7

In modo serio, scientifico, come un vero lavoro ci siamo macerate l'anima con gli amori più disparati, estranei. Mentre nessuno, in questo mondo fuori dal mondo, ci ha mai dato un bacio in bocca... – Beh, a qualcuna però sì!... provò a malignare Józsa, rendendosi subito conto da sé di non esserci minimamente riuscita mancando il presupposto della verità. – Beh! Lasciamo perdere! Su quelle della stanza diciassette io ci metterei la mano sul fuoco. Oh povere noi! Quante storie campate in aria abbiamo costruito qua dentro noi quattro! Che razza di novelle fantastiche e che pubblico devoto abbiamo costituito per noi stesse! Ma andiamo per ordine: ora non salvo nessuno. Vi ricordate com'era Vica al primo anno? Com'eravamo fiere di lei, quando il suo saggio venne pubblicato sulla rivista Il guardiano della lingua: "Gli elementi comuni con la lingua finnica nella coniugazione dei verbi ungheresi". Credevamo che lei sarebbe stata quella fra noi che avrebbe realizzato delle cose... avrebbe fatto vedere alle altre di che cosa fosse capace!... Evidentemente anche il professor Révész, che aveva favorito la pubblicazione, la pensava così; ma sua moglie, la direttrice del collegio, già allora si comportava in modo abbastanza freddo con Vica. Noi qui non ci rendemmo neppure conto della correlazione che c'era... che anime candide eravamo! sebbene forse si sarebbe potuta evitare la sciocca apparenza per cui... Ma proprio allora Vica incontrò in casa della zia il dottor Laub. "Solo amicizia, nient'altro, per carità!...". Per quanto tempo se ne sarebbe rimasta ferma nella sua ingenuità, povera ragazza! Vi ricordate quando la sera prima di un giorno di libera uscita fu assalita da fortissimi brividi, la febbre le salì a quaranta gradi e l'accompagnammo spaventate in infermeria? Bene. La mattina successiva tutto sparito, tanto che il medico del collegio ne rise! Come s'era fatta bella allora la signorina Vica! E come non studiava più un bel niente!... Tanto c'era il professor Révész a farle superare l'esame di fine anno con... indulgenza incomprensibilmente affettuosa! Arrivò l'estate, cominciò lo scambio di lettere col dottor Laub. Ma cosa contenevano quelle lettere?! Erano tutte piene di vaporose finezze, ma fatti? Nessuno! Qualunque ninfetta di provincia avrebbe saputo come condurre concretamente in porto la cosa... verso Imene. Ma no! Qui, da noi, erano le parole che contavano e alla fine nemmeno i corteggiatori non capivano più cosa dovessero intendere e cosa volere... Dopo, con l'autunno arrivò la delusione: e pianti a dirotto di notte e gli occhi lividi. Quando il nostro gruppo si trovò alla solita cena del terzo anno ospite della direttrice, me lo ricordo ancora, consegnai io la lettera a Vica appena mandata dall'ufficio postale del collegio: riconobbi benissimo la grafia di Laub sulla busta. Era l'ultima

lettera, quella della rottura, del congedo, delle spiegazioni; però Vica non poté trovare il modo di leggerla subito, la dovette tenere nascosta nella manica larga della camicetta. E questo, dovete saperlo, l'emozione repressa per la lettera nascosta, fu il motivo per cui i suoi occhi sfavillavano tanto, e per cui, durante la cena e anche dopo, nel prendere il the fece la civetta con Révész in modo tanto in sensato, disinvolto e azzardatamente sfacciato. Fu allora che vidi la faccia da papavero rosso della signora Jolánta sudare di rabbia! E il tavolino da the rovesciato... Eh, sì, perché quel vecchio asino occhialuto, eccitatosi, non aveva toccato la mano, ma il ginocchio di Vica... e questa matta che ti fa? Scatta in piedi con gli occhi fiammeggianti di sdegno. E c'ero ancora io il giorno successivo nel salottino giallo di Jolánta... quando, dati i precedenti, si verificò un'altra brutta scena: la direttrice che come una vecchia gallinaccia assalì Vica con qualche banale pretesto... tanto che oggi lei non ha ancora un incarico!

– Klára, però forse queste cose...

– Dài, non ti preoccupare, Józsa, tanto questa storia non m'irrita più! E poi, fatto strano, mentre Klára parlava, era come se parlasse di un'altra persona, non di me. Mi sono sorpresa e incuriosita che lei la veda così. Forse siamo davvero irrimediabilmente pazze!

– Fatemi continuare! Della tua storia, Józsa, potrei raccontarne qualcosa a malapena: il "fatto" non dura nemmeno cinque minuti, per quanto io sia brava a colorire le storie, non è vero? Allora, insomma, com'è che andò? All'inizio dell'estate scorsa i Kálmándy ti invitarono nella loro casa di villeggiatura a Leányfalu, sarebbero infatti seguiti due giorni di festa per la Pentecoste, e Gina, la giovane padrona di casa era rimasta ancora in città per gli acquisti. Quantunque la cosa mi lasci un po' sospettosa...: perché mai aveva voluto passare ancora una notte nell'appartamento vuoto di Budapest prima di raggiungere in campagna, dove già li aveva spediti, il marito con i tre figli e la cameriera? Con i figli e con te, perché le cose talvolta vengono assieme così. Allora tu già da un anno e mezzo spasimavi, piangevi e languivi per questo amore, di cui traboccavano due volumi del tuo diario e qualche volta te ne rimanevi seduta all'estremità del letto per ore ed ore inerme con le mani conserte... Or dunque il battello scivolava con voi sopra le acque del fiume inondate di sole, lasciandosi alle spalle le isole verdi, le rive disseminate di ciminiere; gabbiani bianchi volteggiavano strisciando sull'increspatura dell'acqua, finché pian pianino un milione di gocce di luce riflesse sulle onde presero a colorarsi di rosso rubino. Verso il tramonto si alzò un vento leggero. "Non prendi freddo, piccola Józsa?" si rivolse a te il marito della tua parente con una tenerezza particolare, quasi spasimante e supplicante. "Oh, no, non ti dar pena, János!" tu rispondesti di scatto. I tre bambini correvano qua e là in coperta, il vento gonfiava il velo bianco del tuo cappellino facendolo vibrare. Dunque, cos'altro devo aggiungere? Ah, sì, nella villa venne apparecchiata la tavola per la cena, e tu ti sedesti al posto di Gina, servendo la cena ai bambini. Dopodiché vi sdraiaste sul tappeto di pelle d'orso. "Bambini, guardate come la zia Józsa assomiglia alla mammina!... ora che la luce del lume l'illumina di profilo!..." "Sì, papà, è solo più giovane!" E dopo ti dovesti mettere a raccontare le fiabe, narrasti il "Terrestre Paradiso" di Andersen... Beh, d'altra parte questa è proprio da te! Può essere così coraggioso con le parole soltanto chi ha la padronanza dei propri gesti o non s'intende d'altro!... I bambini dettero la buona notte, e pure voi. "Dormi bene!" ti sussurrò János, tenendoti stretta per lungo tempo la mano nella sua, finché non te la baciò. Poi te ne andasti nella camera degli ospiti e te ne rimanesti seduta sul letto rifatto, le mani ciondoloni di piombo, mentre sul viso ti scorrevano tante lacrime, e fino a mezzanotte, forse anche più tardi, te ne restasti ad ascoltare i passi di János Kálmándy, che andava avanti e indietro di là nella sua stanza. Ecco, questo è tutto quel che vale la pena di annotare di una storia d'amore, durata ben due anni, di una ragazza grande e grossa di vent'anni. Il giorno successivo arrivò Gina, la moglie: era molto di buon umore, molto arzilla e riposata; tu, invece, avevi gli occhi cerchiati da borse color verde pallido...

– Va bene, ti prego, adesso basta! Non ci vorresti invece raccontare anche qualcosa di te, tu, la famosa, l'espertissima!? O vuoi forse che lo faccia io? – Non c'è bisogno, sarò modesta, non colorirò per nulla il mio racconto! Dunque, quand'è che persi la testa io? Facevamo il secondo anno, era autunno... Quella sì che fu una storia sensazionale, variopinta e ricca di avvenimenti! Improvvisamente divenni una luterana devota e tutte le domeniche andavo nella chiesa di piazza Deák, dove il famoso giovane pastore "Benedek bocca d'oro" predicava. Dunque... questo è tutto! Quella che è capace di spremerne qualcosa di più da questa storia è una vera donna! Eppure... un giorno il mio lungo velo nero, allora portavo il lutto, scivolò fuori dal banco, volando giù sul pavimento a quadri in pietra della chiesa. Io sedevo sempre all'estremità del banco e quella volta rimasi per ultima in modo che lui uscendo mi passasse accanto. Allora lui, che già da molto si era accorto di me, si fermò per un minuto, si chinò, sollevò il velo, impugnandolo maldestramente ma gentilmente per l'orlo, e stupito lo posò sul mio grembo. Ancora in altre due occasioni feci scivolare così quel velo, quando mi riusciva di restare da sola con lui nella chiesa vuota. Un giorno però anche il sagrestano se ne accorse... cosicché da allora in poi fui costretta a sedermi dal lato opposto. Beh, allora, non sono abbastanza ingegnosa? L'umore sarcastico e ridanciano fece presa anche sulle altre due ragazze. Józsa rideva fragorosamente di cuore, soffocando fra i cuscini il riso acuto che le sgorgava a tratti nervosamente. Poi all'improvviso smise.

– Però che storia dallo stile impeccabile e variopinto, Klári! Le "parole" ti fluivano dalla bocca in modo grandioso ed epico, eppure talvolta con un ritmo martellante. E tu avresti il coraggio di prendere in giro noi, mia vecchia saccente? Avresti potuto accompagnare la tua storia al suono d'una lira: "Vi narrerò ora un'antica leggenda...!"

– Certo, sì, queste, le leggende, erano per noi le cose più importanti, cara mia, e perciò ce ne resteremo a bocca asciutta senza prender parte al festino della vita. Il menestrello fa vibrare la lira standosene sempre nei pressi della tavola imbandita o sotto la finestra della camera nuziale, ma ne rimane sempre fuori!... Se almeno qualcuna di noi avesse talento, ad esempio per la scrittura! Ma no! Noi non ce l'abbiamo. Tutte queste non erano altro che storie che non ci riguardavano e di cui noi c'imbevevamo: una specie di narcotico della nostra giovinezza già matura che sostituiva l'amore. Sì, proprio così!... Una volta, l'anno scorso, Borka disse: "Adesso mi metto la camicetta linda perché oggi converserò con il mio ideale!"...
– Sù, continua, Klári! Visto che hai preso la rincorsa... così io potrò riposarmi. – Oh, stasera abbiamo di nuovo raggiunto una piena intesa! Quel che abbiamo fatto, ebbene, non è stato che un puntualizzare e un demarcare le cose, un guardare al passato accompagnandolo con un corteo funebre. Forse che questa notte non abbiamo celebrato una messa nera delle parole?... Ragazze! In fondo sarà un bene per noi che ci sparpaglieremo ai quattro venti! Soffocate qui, dentro questo forno asfissiante, abbiamo finito per stancarci l'una dell'altra! Però adesso vi chiedo una cosa: in queste condizioni vogliamo dunque andare a vivere la nostra vita in qualche piccola città di provincia insegnando alle ragazze di buona famiglia? Che ne sarà di noi? Nessuna delle ragazze osò risponderle. – Ve lo dico io. All'inizio faranno come si fa con un portone nuovo: ci fisseranno imbambolati, ci strusceranno addosso, ci cozzeranno contro e, scusate il termine, c'insozzeranno. Io lo so, ragazze, come si comporta la gente di provincia con delle persone sprovvedute e sole senza arte né parte come saremo noi: indifese e inconsuete e, soprattutto, diverse rispetto alle altre ragazze da marito; ma pur sempre ragazze, anzi ragazze di buona famiglia, eventualmente ragazze da prendere in considerazione oppure carine: ciascuna di noi sarà un'inaspettata aspirante in più a voler entrare nel numero chiuso delle ragazze da maritare. "Il capriccio degli uomini è imprevedibile!" penseranno madri allarmate e prudenti e si daranno da fare per sbarrarvi il passo. Da principio c'inviteranno, ci porteranno con loro per far scoprire i nostri lati deboli; in cambio dell'alloggio dovremo metterci in riga per essere accolte in seno alle famiglie-bene, perché altrimenti dal primo minuto la nostra posizione sarà impossibile, dovremo adattarci, smussarci, fare le faccende di casa per il sudato compenso. E poi? Improvvisa si spargerà fra le famiglie la notizia di quanto poco ce ne intendiamo di cucina (eh sì, perché quella è un'arte terribilmente difficile e loro, le madri, l'hanno appresa nel corso di una vita intera e nonostante ciò ancora non se ne sono completamente impadronite), e di come teniamo in disordine gli armadi della biancheria. E se ci dovesse scappare qualche simpatica e strampalata frase da collegio, quale odiosa eco ridanciana solleverebbe! Vedrete come si affretteranno a diffondere e a dare ad intendere quanti guai abbiamo con le nostre virtù!... "Ha frequentato il collegio a Budapest... chissà quante ne avrà provate!...". E vedrete come tutto ad un tratto si faranno avanti con noi degli sbruffoncelli idioti con "altre" intenzioni! Eppure, care mie, è inutile: la nostra fine, la più sopportabile di tutte, sarà proprio quella di sposare uno di questi idioti! Io lo so: anche per mia sorella è stata la stessa cosa... Adesso è la moglie di un avvocatuccio a Kaprikbánya e ha tre figli. E si rigira il marito come vuole.
– Povero avvocatuccio, scusami se te lo dico! – No, no, hai ragione, ma che si può fare!... Neppure io riesco ad immaginare noi come dei buoni prototipi di moglie, certo. E poi, forse, a parte noi, provate ad immaginare la nostra povera Mária! Oh Dio mio!
– Sì proprio lei, Mária! sottolineò all'improvviso Vica, mentre Józsa meditava. – Non saprei. Lei è decisamente bella e questa è una gran cosa!
– La sua bellezza però è piuttosto del tipo che piace a noialtre, non quella per cui gli uomini si rigirano per strada. La sua bellezza le complica soltanto le cose. – Lei ha un'inclinazione segreta, straziante e folle, da vera attrice. Ma la sua arte declamatoria non glielo consente... non è quella vera, perfino lei se ne rende conto da sola. Certo, se si potesse costruire un palcoscenico su misura per sé, di tutt'altro genere, e il pubblico... assomigliasse a noialtre, allora sì!... Ma il teatro d'oggi sarebbe per lei una cosa troppo grossolana, pacchiana e rude. Si rapporterebbe a lei come il teatro classico greco, con i suoi attori dalla voce forte e squillante dai volti coperti da maschere e indosso alti calzari, si rapporta al teatro d'oggi. Pure di questo ne abbiamo parlato a lungo la notte scorsa e Mária si è anche aperta un po' con me. – E allora la sua storia con Seregély, il grande scrittore? – Senti, se anche questa storia non costituisce pure un caso! E se questa non è l'usanza tradizionale e abituale del collegio degna di lei: avvicinare per lettera una persona famosa che non si conosce con la scusa di porre dei quesiti o chiedere dei consigli!
– Però lui le rispose subito con una lettera e non con una risposta formale da redazione di giornale. Sembra che comunque gli interessasse la cosa. E poi quante lettere del genere riceverà quello lì?!
– E lo credo! Perché non avrebbe dovuto interessargli? Un'anima così particolare di donna! Con quel caro, spontaneo, prudente e grazioso modo di scrivere, degno del migliore stile possibile che una donna possa usare, con cui gli aveva scritto la prima lettera! Non con quella consapevolezza che tutte noi ormai abbiamo raggiunto. – In questo, vedi, sei un po' di parte, Józsa – opinò Vica Taubler.
– Io, invece, credo che Mária sia molto più consapevole di tutte noi. Perché lei è già molto più avanti di noi da poterglielo leggere in faccia: ogni suo gesto riesce a sembrare istintivo e intuitivo.
– In ogni caso si tratta d'una persona dotata d'una grande ricchezza! provò a dare un giudizio definitivo Klára.
– E adesso anche lei se la porta via la sua ricchezza... ma dove? A Torockó?
– Ancora non si sa dove, ma la sua nomina da parte del

ministero ormai è sicura. Suo padre era presidente di tribunale e suo zio è consigliere ministeriale.
– Anche la madre vedova andrà a stare con lei?
– Sì! Mária ha anche una sorella più piccola, giovane, per quanto ne sappia. Ssst! Sta venendo. Come per intesa tacquero tutte d'improvviso fingendo di dormire. Allora videro la ragazza che ricoperta da uno scialle bianco passava senza far rumore al centro della stanza, però ormai nessuna di loro aveva più voglia d'importunarla. Si erano già dette tutto quello che c'era da dire. Mária Laszlovszky si fermò per un attimo, quindi si avvolse il leggero scialle intorno al collo e con grande accortezza si avviò in punta di piedi verso la finestra aperta che stava accanto al letto di Józsa Semjén. Trattenne per un attimo il respiro per non allarmare le altre ragazze, si sporse decisa verso il giardino rimanendo immobile in quella posizione. Dopo un po' Józsa allungò il braccio verso di lei e in modo molto delicato, sfiorandola appena, le fece scorrere le dita sulla spalla accarezzandola. Mária le si avvicinò e sorridendole si chinò sul viso della compagna. Con trasporto intenso e pieno d'emozione si strinsero l'una all'altra in un muto vibrante abbraccio scambiandosi un bacio.
– Buona notte a te, cara! – le sussurrò Józsa muovendo in segno di saluto il bel braccio fine che le spuntava dalla manica merlettata della camicia da notte.

Traduzione di **Roberto Ruspanti**

I/7 Continua

N.d.T.: Abbiamo conservato nella versione italiana i termini non ungheresi, soprattutto francesi, che compaiono, quasi sempre magiarizzati, nel testo originale, espressione del linguaggio parlato e scritto all'inizio del Novecento nella società colta ungherese e budapestina. I corsivi, se non indicato, sono dell'autrice. Fonte: Alberto Gaffi editore, Roma./Fonte: www.liberliber.it

L'ANGOLO DEI BAMBINI: LA FAVOLA DELLA SERA…

– ***Selezione a cura di Melinda B. Tamás–Tarr*** –

LA BELLISSIMA LENA

Un pover'uomo aveva una figlia che per vederla la gente accorreva dalle terre più lontane. Ciò venne all'orecchio del re e così accadde che mandò il suo cocchiere dalla fanciulla con l'ordine di condurla da lui, perché, se era veramente bella come si diceva, l'avrebbe adottata come figlia.

Allora il cocchiere andò a prendere la Bellissima Lena. Essa si sedette nel cocchio reale e s'avvicinarono verso il palazzao. Strada facendo, incontrarono una vecchia zingara che li supplicò di lasciarla salire sul cocchio. Il cocchiere non voleva ma la Bellissima Lena ebbe compassione di lei e se la fece sedere accanto. Anzì le raccontò che la conducevano davanti al re perché voleva adottarla. La vecchia zingara quasi schiattò dalla inìvidia e fece di tutto per far addormentare la Bellissima Lena. E quando la vide immersa nel sonno le tolse i suoi occhi stellati e la gettò nel fiume.

Giuinti davanti al re, la zingara saltò già dal cocchio e disse:

– Eccomi qui, re mio!

Il re guardò la brutta vecchia e domandò al cocchiere chi era la donna ch'egli aveva portato. Il cocchiere insistè dicendo che egli aveva nel cocchio la Bellissima Lena e non capiva neppur lui come essa aveva potuto diventar così brutta strada facendo. Naturalmente il sovrano si rifiutò di adottare come figlia una simile bruttezza.

La Bellissima Lena era stata gettata dall'acqua davanti alla casa d'un buon pescatore che la raccolse e ascoltò la sua triste storia. Ma come fu grande la sua meraviglia quando Lena cominciò a piangere e dai suoi occhi ciechi caddero delle lagrime di perle vere! Il pescatore raccolse le perle e s'avviò per riavere i due occhi stellati della Bellissima Lena. Dovunque egli passava, tutti volevano comprare le perle con dell'oro o con dell'argento; ma egli non le diede. Disse che le avrebbe date soltanto in cambio di due occhi stellati. Naturalmente tutti lo presero in giro e risero di lui. Invece li trovò dalla vecchia zingara che glieli vendè per avere le perle. Il pescatore ritornò subito a casa e li rese a Lena che divenne mille volte più bella di prima. Un giorno il re si trovò a caccia in quei luoghi. Vide Lena che gli raccontò la sua storia dolorosa che commosse il re che la condusse al suo palazzo e l'adottò come figlia. Invece la brutta strega fu scacciata dal regno e forse ancor oggi sta correndo. Il buon pescatore e sua moglie furono chiamati al palazzo e da quel giorno in poi il brav'uomo pescò soltanto per passatempo.

Saggio ungherese

Gábor Horváth
ORDO SANCTI PAULI PRIMI EREMITAE

Per quanto riguarda la storia dell'ordine, questa venne descritta all'inizio del secolo XVI, tra il 1520 ed il 1531, da Gergely Gyöngyösi, già priore generale dell'ordine, nella quale lo scrittore menziona i primi eremiti d'Ungheria. Questo libro è molto importante perché in seguito alla battaglia di Mohács (1526) il centro dell'ordine – Budaszentlőrinc – venne distrutto totalmente dai Turchi e vennero così dispersi anche i documenti più importanti. Quindi, soprattutto con l'aiuto di questo libro, possiamo ricostruire e conoscere meglio la storia dell'ordine. La nascita dell'ordine è il risultato di un lungo processo, che riguarda anche eventi paralleli dell'Europa occidentale. Dalla seconda parte del secolo XI divenne popolare l'istituto della vita di eremita. Il più conosciuto rappresentante è san Bruno, fondatore dell'ordine dei Certosini.39 Secondo i loro esempi conosciamo anche in Ungheria, dopo la formazione dello stato cristiano, qualche eremita, che i Paolini hanno considerato come predecessore dell'ordine. I primi eremiti che hanno un ruolo

simbolico all'interno dell'ordine sono Andrea (Zoerard) e Benedetto, che vissero in una grotta vicino a Nyitra (Nitra, Slovacchia) [40] e san Gherardo da Venezia, primo vescovo di Csanád, che visse a Bakony (una zona montagnosa nel Transdanubio). [41] L'eremita Vác visse nella foresta di Pilis ed in seguito diede il suo nome (Vác) ad una città vescovile accanto al Danubio. [42] Una comunità esisteva anche nel Sud del Transdanubio, nei dintorni di Pécs, nella montagna di Patacs; per la prima volta il vescovo di Pécs, Bartolomeo, (1219-1251) di origine spagnola, fece costruire per loro nel 1225 un convento e una chiesa dedicata a san Giacomo di Compostela e dettò una regola ai monaci:

Regnante serenissimo principe Andrea secundo, filio Belae tertii et patre sanctae Helisabeth, reverendissimus in Christo pater et dominus Bartolomeus episcopus Quinqueecclesiensis vitae heremiticae zelator praecipuus, propriis obtutibus perspiciens in vertice montis possessionis Patach, de sua mera et libera permissione quam plures solitarios convenisse, eisdem quoddam monasterium ad honorem sancti Jacobi apostoli construi fecit, prout in suis literis ibidem existentibus continetur. [43]

Questa comunità viveva sotto la giurisdizione del vescovo di Pécs. Gli statuti del vescovo sono conosciuti grazie alla testimonianza del Gyöngyösi, nella *Vitae fratrum eremitarum* si legge il testo *De modo vivendi, quem tradidit dominus Barholomaeus episcopus Quinqueecclesiensis.* Una comunità simile visse nella montagna di Pilis, dove avvenivano incontri quotidiani con Eusebio, il quale, secondo i posteri, sarebbe il fondatore dell'ordine dei Paolini. Esistono diverse opinioni rispetto al fatto che Eusebio non possa essere il fondatore dell'ordine, in quanto trattasi di un uomo indovinato. L'unica fonte che narra di Eusebio si legge nella *Vitae fratrum eremitarum*, altre non ne esistono su di lui. Grazie a Gyöngyösi sappiamo che gli eremiti andavano volentieri a trovare Eusebio per scambiare i propri prodotti con del pane. Molte volte anche Eusebio si imbatté in questi eremiti tra i monti:

Cum autem exigentibus suis meritis in canonicum Strigoniensem esset promutus, inter caetera laudabilia, hospitalitatem tamquam alter Abraham patriarcha futurus sectabatur. Proinde fratres antra desrtorum passim incolentes et ideo de heremo dicti domum suam frequenter adibant, ut sportulas viminibus contextas panis alimonia commutarent. Quorum etiam conversationes ipsum adeo demulcebant, ut sepe eo ascenderet, ubi Dei famuli certatim velut apes argumentosae mella dulcis consolationis propinabant…Hinc tandem mundum, patriam, res, se suosque deserere proposuit, ut in omni humilitate Domino in suis castris militaret. [44]

Durante l'invasione tartarica Eusebio si trovava ad Esztergom dove fu testimone degli eventi ed in seguito partecipò alla ricostruzione:
Sed proh dolor, humani generis inimico procul dubio suadente, postquam rex Andreas secundus, filius Belae tertii et pater sanctae Elizabet anno Domini 1235 ex hoc mundo migrasset, et Bela quartus eius scilicet filius pro eo regnaret, ecce in anno Domini 1241 Mangali sive Thartari cum quinquies centenis millibus armatorum regnum Hungariae invaserunt, contra quos dictus rex iuxta flumen Sayo praelians vincitur. Et postea iidem Thartari quasi tribus annis in eodem regno perduraverunt. Proinde Eusebius cum suis commilitonibus distulit Strigonium egredi, donec pax est restituta. Tunc postea parili devotione, etsi non simili aetate, venerunt ad incolas eremi contestantes se cum eis domino Jesu Christo syncere servire. [45]

Nel 1246, Eusebio insieme a due giovani, Benedetto e Stefano, si recarono alla montagna di Pilis; intorno al 1250 furono edificati una chiesa ed un monastero in onore della Santa Croce, pregavano di fronte alla croce con le braccia aperte:

Frater Eusebius vir Deo devotus heremi cultor eximius, coadunatis sibi sex fratribus prope speluncam triplicem, quam ipse alias incoluerat, iuxta aquam vivam in honorem Sanctae Crucis. [46]

Verosimilmente Eusebio – che era un uomo molto colto abitando nel centro della chiesa ungherese ad Esztergom – scelse san Paolo di Tebe come patrono degli eremiti ungheresi, perché si definiva come il priore generale dell'ordine durante il sinodo di Esztergom, nel 1256, che è stato pubblicato posteriormente nel 1741, trattandosi quindi di una fonte molto discutibile. [47] Non sappiamo precisamente quando si realizzò l'unione della comunità di Eusebio con gli eremiti di Patacs (1250?) ma, durante il pontificato di Urbano IV (1261-64), questi chiesero il permesso di essere indipendente, usando la regola di sant'Agostino. Secondo la tradizione, quando Eusebio nel 1261 si recò a Roma al Papa Urbano IV per chiedere l'approvazione all'attività dell'ordine, san Tommaso d'Aquino mediò tra il Papa ed Eusebio:

Alibi scriptum est, quod anno Domini 1262 Eusebius supradictus prior provincialis assumptis secum quibusdam fratribus adiit Urbanum quartum, petitque eis dari regulam beati Augustini. Sanctus quoque Thomas de Aquino fertur eorum fuisse coadiutor in curia Romana. [48]

Il gesto di allora spiega il rispetto dei Paolini verso i Domenicani e forse per questo è grande la somiglianza tra l'abito dei Paolini e quello dei Domenicani. Nelle chiese dei Paolini in generale si trova un altare in onore di san Tommaso. [49] Ma in quel periodo non avevano ancora ricevuto l'autorizzazione del Pontefice e l'ordine funzionava con il permesso del vescovo di Veszprém Paolo (1259-1274). Nel 1297 si unirono alla comunità gli eremiti di Zemplén, che si trova nel territorio del vescovado di Eger. Eusebio, secondo una tradizione tardiva, ebbe una visione. Questa visione indusse il beato Eusebio a radunare tutti gli eremiti in

vita cenobitica nel monastero della Santa Croce; infatti aveva visto «piccole fiamme, che unendosi formavano un grosso globo di fuoco». [50] Il nome dell'ordine all'inizio era quindi quello di Fratres heremitae Sanctae Crucis. Dal 1300 Lorenzo fu il priore generale ed iniziò a costruire il monastero di Budaszentlőrinc, San Lorenzo di Buda. Il cardinale Gentilis, legato del Papa Clemente V (1305-1314), permise loro, ufficialmente nel 1308, l'adozione della regola agostiniana. Dal 1309, in onore al loro patrono scelto celeste, san Paolo Primo Eremita, per la prima volta chiamò i membri dell'ordine Ordo Sancti Pauli Primi Eremitae, in altre parole, Paolini secondo la loro richiesta. Il centro diventò il convento di Budaszentlőrinc all'inizio del secolo XIV e tale rimase fino all'occupazione da parte dei Turchi. [51] In quel tempo nacque la tradizione che ogni anno i capitoli generali fossero sempre a Pentecoste, periodo inoltre in cui avveniva l'elezione del priore generale che nominava il suo vice ed i priori dei diversi monasteri.

NOTE

39) J. TÖRÖK - L. LEGEZA - P. SZACSVAY, *Pálosok*, Budapest 1996, p. 9.
40) *Alius quoque nomine Zoerardus, sed postmodum Andreas dictus, de partibus Poloniae circa annum Domini millesimum in Nitriensi territorio heremicola extitit anno Domini 1009. Cuius exemplo quidam suus discipulus Benedictus nomine vitam sui magistri immitatus, districtam viam per tres exegerat annos, ac tandem per latrones iuxta fluvium Waagh iugulatus est, dum heremitice vixerat, et in dictum fluvium proiectus, et per annum pene quaesitus ac inventus tandem in sepulchro magistri sui apud basilicam beati Emarami humatus est.* G. GYÖNGYÖSI, *Vitae fratrum eremitarum*, Budapest 1988, p. 35; F.L. HERVAY, *A pálos rend elterjedése a középkori Magyarországon*, in *Mályusz Elemér Emlékkönyv*, a cura di É. H. BALÁZS - E. FÜGEDI - F. MAKSAY, Budapest 1984, pp. 159-171.
41) *Quorum de numero beatus Gerardus Venetus in Beel consederat, sed tandem vitam heremiticam deserere coactus, ecclesiae Chanadiensi episcopus est ordinatus*. G. GYÖNGYÖSI, *Vitae fratrum eremitarum*, Budapest 1988, p. 35.
42) *Postea vero quidam iuvenis christianis ortus parentibus et secundum seculum satis clarus, Waacz dictus, ab annis adhuc puerilibus ob amorem caelestis patriae vitia vitare et virtutes sequi studebat…, advenit in quoddam desertum circa littus Danubii, non longe a Wyssegrad, et ibidem in faciem solo tenus procidens oravit Dominum dicens…Et haec orans ibidem per certos annos omnibus praetiosis et delicatioribus abstinens in arctissima paenitentia permansit. Ibid.*, pp. 35-6.
43) *Ibid.*, p. 37.
44) *Ibid*., p. 39.
45) *Ibid*., p. 40
46) *Ibid.*, p. 42.
47) *Eusebio, Prior Provincialis Ord. S. Pauli primi Eremitae. Magister Porse, Archi Diaconus Nitriensis, Canonicus Strigoniensis.* C. PÉTERFY, *Sacra Concilia Ecclesiae Romanae Catholicae in Regno Hungariae*, Tom. I., Pozsony 1741, p. 88.
48) G. GYÖNGYÖSI, *Vitae fratrum eremitarum*, Budapest 1988, p. 45
49) T. GÖMBÖS, *A szerzetes és lovagrendek címerei és viseletei*, Budapest 1993, p. 92.
50) E. SASTRE SANTOS, *La vita religiosa nella storia della Chiesa e della società*, Milano 1997, p. 398. Le fiamme simboleggiano gli eremiti mentre il globo di fuoco simboliggia l'Ordine.
51) Z. BENCZE, *Das Kloster St. Lorenz bei Buda (Budaszentlőrinc) und andere ungarische Paulinerklöster Archäologische Untersuchungen, in Beiträge zur Geschichte des Paulinerordens*, a cura di K. ELM, Berlin 2000, pp. 157-190

Fonte: *http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/1298/ Tesi Phd di Gábor Horváth: Gergely Gyöngyösi OSPPE (1472-1531) ed i Paolini nel XVI Secolo: Storia e culto, Pontificia Università Gregoriana - Facoltà della Storia e dei Beni Culturali della Chiesa, Roma Anno Accademico 2009/2010.*

3) Continua

***Anna Tüskés** (1981) — Budapest (H)*

VERE DA POZZO VENEZIANE IN UNGHERIA*

Una vera da pozzo in marmo di Verona è finita nel giardino del castello di Sárospatak, possedimento della famiglia ducale di Windischgrätz tra 1875 e 1945 (fig. 13) [51] . La sponda, di base circolare e bordo superiore quadrangolare, è giunta dal castello al Museo delle Belle Arti di Budapest nel 1963 [52]. La Balogh la crede eseguita nell'XI secolo [53], invece Rizzi la considera falsa del XIX secolo [54]. La struttura della vera presenta la forma semplificata di tipo "gotico" (XIV-XV sec.) e quello "lombardesco" (XV-XVI sec.), ispirata ai capitelli. Mentre il tipo "gotico" ha le arcate gotiche pensili su ogni lato, il tipo "lombardesco" ha foglie di acanto sotto ogni angolo, ma il nostro pezzo manca proprio di tali elementi caratteristici. Una vera da pozzo ottocentesca, in pietra d'Istria, ora nel parco vicino al Lago di Bled in Slovenia [55], progettato dal paesaggista svedese Carl Gustav Svensson [56] (1861-1910) nel 1890, ha una struttura molto simile. L'orlo superiore è decorato con un nastro a due solchi che forma un intreccio, sotto di cui la superficie è ornata con foglie di acanto, fiori, leoni, quadrupedi e uccelli all'interno di un nastro a due solchi.

13. Vera da pozzo ottocentesca già nel giardino del castello di Sárospatak, oggi Museo di Belle Arti di Budapest.

La decorazione della sponda di Bled consiste in uccelli e quadrupedi all'interno di rami d'acanto. Analizzando lo stile e l'intaglio lapideo, si può osservare che i pezzi di Budapest e di Bled sono molto simili. Il confronto degli uccelli e dei quadrupedi mostra che entrambe le vere furono presumibilmente scolpite dalla stessa bottega veneziana. La discrepanza di forma, decorazione e stile dimostra che la datazione dei due pezzi è del terzo quarto del XIX secolo. Il castello di Cˇervený Kamenˇ (Vöröskő, Slovacchia), che era stato della famiglia comitale Pálffy, un cui membro fu anche Lajos Pálffy (1801-1876) governatore generale di Venezia tra il 1840 e il 1848, possiede ancora oggi una sponda veneziana (fig. 14) [57]. Essa ha una forma cilindrica che si restringe verso il basso; la superficie è divisa da pilastrini a spirale con capitelli con foglie d'acanto, i campi sono decorati con figure zoomorfe, per esempio un uccello che ghermisce un quadrupede sotto a foglie d'acanto, un uccello e un quadrupede uno di fronte all'altro separati da uno albero stilizzato, nonché uno scudo gotico lunato sormontato da due uccelli affrontati su un corno dogale e affiancato da foglie d'acanto. Lo stile e la mescolanza di motivi di diverse epoche impongono la datazione all'Ottocento. Una vera a forma di cilindro ornava il parco del palazzo di Daruvar (Daruvár, Croazia), possedimento dei conti Jankovics (fig. 15). La sponda è attualmente custodita nel Museo Civico di Bjelovar (Croazia) [58]. L'opera è stata erroneamente considerata nel 2004 e 2005 da Vladimir P. Goss appartenente ai secoli XI-XII [59], e fu esposta alla mostra di sculture romaniche di Zagabria (Agram) nel 2007 come dell'XI secolo [60].
Questa vera invece appartiene a un gruppo di sponde tutte dell'Ottocento, di cui altri esemplari sono nella corte meridionale del castello della Wartburg in Turingia e nella corte del Museo Guggenheim di Venezia [61]. In tutte e tre la decorazione tenta di

14. Vera da pozzo ottocentesca nel castello di Červený Kameň.

imitare motivi del romanico, ad esempio uccelli, quadrupedi e serpenti entro racemi, nella vera del Museo Guggenheim, due lepri affrontate separate da un albero, due pavoni che si abbeverano, in quella di Bjelovar. L'ornamentazione della vera della Wartburg è simile a quella del Museo Guggenheim, cioè articolata da racemi di acanto. Tra i girali vediamo animali che beccano e due grossi uccelli affrontati separati da una colonna strigilata. La forma delle tre vere è del tutto inadatta a questo genere di oggetti e sconosciuta tra quelle originali, mentre i loro motivi sono in prevalenza ispirati a ornamenti del XII secolo ma del tutto mal interpretati.

15. Vera da pozzo ottocentesca già nel parco del palazzo di Daruvar, oggi Museo Civico di Bjelovar.

16. Vera da pozzo ottocentesca già nel giardino del palazzo di Banloc, oggi Muzeul de Artaˇ di Timisoara.

La vera lombardesca, inferiormente circolare e superiormente ottagonale, posta nella parte nord-ovest della corte esagonale del castello della famiglia comitale Forgách a Halicˇ (Gács, Slovacchia) è ornata tutto intorno di putti con festoni. Non si sa nulla dell'origine e della storia di questa sponda, che comunque ha affinità con analoghe opere del tardo Quattrocento e della prima metà del Cinquecento. Il castello è proprietà dello Stato di Slovacchia, e attualmente non è visitabile [62]. Il conte Jenő Karátsonyi (1861-1933), ciambellano imperiale e reale, consigliere segreto, viaggiò molto in Europa e Africa. Sposatosi con Karolina Andrássy (1865- 1937) nel 1887, fece il viaggio di nozze in Italia. È forse in seguito a questo viaggio che una vera da pozzo

veneziana è giunta nel parco del loro palazzo a Banloc (Bánlak, Romania) [63]. La sponda si trovava nel parco dietro il palazzo, posta sull'asse laterale della facciata (fig. 16).

17. Vera da pozzo gotica nel giardino davanti il palazzo a Voderady.

Ha una struttura a capitello [64]; coppie di uccelli che si voltano le terga si vedono ai due lati delle protomi leonine disposte sotto gli angoli della cornice quadrangolare di coronamento. La superficie della vera è ornata da elementi fitomorfici.

18. Vera da pozzo rinascimentale già nel parco del palazzo di Rusovce, oggi Museo di Belle Arti di Budapest.

La composizione fa pensare che la vera sia stata scolpita nella stessa bottega veneziana del pezzo di Majk, nel terzo quarto dell'Ottocento; o comunque la fonte d'inspirazione è la stessa: i capitelli dell'atrio Ovest di S. Marco. Dopo la morte dell'ultimo membro della famiglia Karátsonyi nel 1939, i mobili e le opere d'arte del palazzo di Banloc sono andati dispersi in diverse collezioni. Il palazzo è attualmente in stato di rovina, i parco dietro il loro palazzo di Rusovce (Oroszvár presso Bratislava, Slovacchia), posta nell'asse centrale della facciata (fig. 18) [69].

Nel 1946 la sponda cilindrica in pietra d'Istria fu trasportata nel parco municipale di Győr, e nel 1962 trasferita al Museo delle Belle Arti di Budapest [70]. La vera è decorata da protomi leonine con festoni disposte sotto la grande cornice di coronamento. La Balogh la considera eseguita alla metà del Cinquecento [71].

Le vere da pozzo veneziane sono diventate status symbol nei parchi dei palazzi e castelli ungheresi. Questo sviluppo è parallelo alla fondazione e ampliamento della Pinacoteca Nazionale, futuro Museo delle Belle Arti di Budapest. Negli acquisti del già menzionato Károly Pulszky si rivela un forte interesse per la pittura e scultura italiana. Nel 1894 Pulszky compra tre vere da pozzo a Venezia, due dalla Venice Art Company [72] e una dall'antiquario Luigi Resimini. La vera [73] comprata dalla Venice Art Company per mille lire, secondo la descrizione di Lorenzo Seguso, si trovava originalmente a Ca' Semin a Santa Margherita (fig. 19) [74].

19. Vera da pozzo del IX secolo originariamente a Ca' Semin a Santa Margherita, oggi Museo di Belle Arti di Budapest.

20. Vera da pozzo ottocentesca già nella corte di una casa a Campo S. Pietro di Castello, oggi nel deposito del Museo di Belle Arti di Budapest.

Si tratta di una rara sponda cilindrica in pietra di Aurisina del IX secolo, decorata sopra il listello da una racemo a mezze palmette e sotto da alberelli tra pilastrini con arcatella a tre registri [75]. La vera [76] acquistata dalla Venice Art Company per quattromila lire si trovava nella corte del Palazzo Testa a San Giobbe nella collezione Marcato dove fu fotografata da Ongania nel 1889 (fig. 21) [77]. Si tratta di una sponda in pietra d'Istria del secondo quarto del Quattrocento, di base circolare e bordo superiore quadrangolare [78], decorata di foglie d'acanto, teste femminili disposte sotto gli angoli della cornice quadrangolare e uno scudo sagomato con testa di leone. I nasi rotti delle teste sono stati integrati in gesso da István Halmágyi. La vera di pietra artificiale [79] comprata da Luigi Resimini per mille lire stava originariamente nella corte di un casa a Campo S. Pietro di Castello, dove fu fotografata da Ongania nel 1889 (fig. 20) [80].

21. Vera da pozzo quattrocentesca già nella corte del Palazzo Testa, oggi Museo di Belle Arti di Budapest.

Ritenendola falsa del XIX secolo, la Balogh non la pubblica nel catalogo delle sculture del Museo di Belle Arti di Budapest [81]. Essa è davvero del XIX secolo, di forma ottagonale, decorata con trecce e animali entro racemi. La sua forma l'avvicina alla vera della chiesa di S. Erasmo. Giunta a Budapest nel 1894 [82], ne sono state tratte diverse copie in pietra artificiale per vari scopi [83]: per la menzionata festa di artisti, organizzata da Alajos Stróbl nella Galleria d'Arte (Műcsarnok) di Budapest nel marzo 1897; verso il 1908-1909 per il giardino anteriore della villa (Budapest, II distretto, Via Bolyai, 11) dell'architetto Ignác Alpár (1855-1928); per il giardino anteriore di un'altra villa (Budapest, VI° distretto, Via Munkácsy, 17); per il chiostro del Castello Vajdahunyad (regalo di Ignác Alpár nel 1913, Budapest, XIV distretto); per la facciata anteriore verso il parco del palazzo Batthyány a Ikervár (parco ricostruito tra 1895 e 1909); per utilizzarla come acquasantiera nella chiesa di Tápé; per la facciata anteriore verso il parco del castello Forgách a Szécsény.

Note

* Questo lavoro è tratto dalla mia tesi di dottorato PhD in Storia dell'arte ("A *velencei díszítő kőfaragás kérdései a koraközépkori és románkori kútkávák tükrében. Questions of Venetian Ornamental Sculpture in the Light of the Early Medieval and Romanesque Well-Heads*") discussa nel novembre 2009 (Budapest, Università Eötvös Loránd, Facoltà di Lettere, Dipartimento di Storia dell'Arte) e svolta sotto la guida del prof. Ernő Marosi, al quale rivolgo la mia più sincera gratitudine. Desidero ringraziare in modo particolare il prof. Guido Tigler, per aver discusso con me alcuni punti nodali della tesi. Infine, vorrei esprimere la mia riconoscenza ad Alberto Rizzi, per gli incoraggiamenti, i consigli, e il vivo interesse mostrato in più occasioni per il mio lavoro.

51) Altezza 66-69 cm, largo 82 x 76 cm. *Arborétumok*…, cit., 1984, p. 219.
52) Inv. no. 588.56. Archivio del Museo delle Belle Arti di Budapest 1215/1962, 453/1963, 476/1963; *Le Musée des Beaux-Arts en 1963*, cit., 1964, p. 114, 178.
53) BALOGH, cit., 1966, 218-229, 272, figg. 12, 15, 18, 21, 25, 27, 28-31; BALOGH, cit., 1975, I. p. 32, cat. no. 5, II. fig. 6; RIZZI, cit., 19922 , p. 55; VOLTOLINA, cit., 1981, fig. 24.
54) RIZZI, *Vere da pozzo di Venezia*, cit., 19922 , pp. 55-57.
55) A. TÜSKÉS, *Venetian Well-Head in Bled*, in "Zbornik za umetnostno zgodovino" XLVI (2010).
56) M. SCHWAHN, *The Greenhouse of the Palace Okocim near Brzesko* (Der Wintergarten im Schloss Okocim bei Brzesko), in "Modus, Prace z Historii Sztuki" (Modus, Studies on Arts History), vol. 8-9, 2009, pp. 193-197.
57) Altezza 65 cm, diametro esterno 90 cm.
58) Altezza 40 cm, diametro esterno 50 cm, diametro interno 38,5 cm. *Od nepobjedivog Sunca do Sunca pravde* (From the Invincible Sun to the Sun of Justice), A*rheološki muzej u Zagrebu*, catalogo a cura di Ž. Demo, Zagrabia 1994, pp. 53-55, 112-113.
59) V.P. GOSS, *Oriental Presence and the Medieval Art of Croatian Pannonia*, in *Medioevo Mediterraneo: L'Occidente, Bisanzio e l'Islam dal Tardoantico al secolo XII*, a cura di A.C. Quintavalle, Milano, 2007, pp. 447-455; B. SCHEYBAL, Municipium Iasorum, in "Situla" 42 (2004), pp. 99-129; V.P. GOSS - M. VICELJA, Fragments from Daruvar in the City Museum in Bjelovar - Framework for Investigation, in "Peristil" 48 (2005), pp. 19-32.
60) G. JAKOVLJEVI, *Baptismal Font, Daruvar*, in *A hundred Stones from a lost Paradise, Romanesque Sculpture in Museums and Collections between the Sava and the Drava Rivers*, a cura di V.P. Goss, Zagabria 2007, p. 55. 61 A. TÜSKÉS, *Comprare un pezzo di Venezia*, cit., 2009, pp. 128-130, figg. 15-20. 62) Ede Reiszig descrisse la ricchezza del castello di Halicˇ nel 1911: "Ci sono molti tesori d'arte da vedere nel grande castello di pianta rettangolare. Vi sono molte opere preziose di oreficeria, tra cui i piatti d'argento di Zsigmond Rákóczy e Zsuzsánna Lorántffy, arazzi, maioliche preziose, una ricca biblioteca nelle vecchie librerie italiane, mobili antichi, pregevoli, opere di ferro battuto, antiche opere marmoree italiane, una ricca e vecchia collezione di stampe, e la galleria della famiglia Forgách". Traduzione dell'autore. E. REISZIG, *Nógrád vármegye községei* (Comuni della provincia di Nógrád), in *Magyarország vármegyéi és városai, Nógrád vármegye* (Le province e le città d'Ungheria, La provincia di Nógrád), a cura di S. Borovszky, Budapest 1911, pp. 45-46.
63) Ede Reiszig descrisse il palazzo di Banloc nel 1911: "Nelle sale di questo palazzo sono accumulati molti oggetti d'antiquariato e tesori d'arte interessanti e preziosi. Splendidi mobili stile impero, vecchie carte da parati giapponesi, dipinti di antichi maestri famosi, una ricca

galleria di famiglia, antichi rilievi italiani, un medaglione in marmo di Carrara, un'antica collezione d'armi di famiglia, mobili in stile rococò, preziosi ventagli antichi, dipinti in miniatura, ecc. ecc. Nel magnifico parco dietro il palazzo del castello, nell'edificio appositamente costruito si trova la ricca collezione etnografica proveniente dal viaggio del conte in Egitto, mobili egiziani, piatti, una mummia ecc.". E. REISZIG, *Torontál vármegye községei* (Comuni della provincia di Torontál), in *Magyarország vármegyéi és városai, Torontál vármegye* (Le province e le città d'Ungheria, La provincia di Torontál), a cura di S. Borovszky, Budapest 1911, pp. 21-22, 27-28. Un'altra descrizione del parco: I.B. MURESIANU: *Banlocul, Povestea unui grof - Castelul istoric - Stapana de azi, A.S.R. Principesa Elisabeta, in "Dacia"*, 7 agosto 1939.
64) Alt. 96 cm, larg. in alto 115 cm, diam. interno 80 cm; basamento alt. 20 cm, larg. 160 cm.
65) Ringrazio Sándor Szentmiklósi per avermi comunicato che la vera si trova attualmente nel Museo delle Belle Arti di Timisoara.
66) RIZZI, cit., 19922 , fig. 11, 12, 376, 380, 381, 409-410.
67) Secondo la descrizione del palazzo di Aladár Vende nel 1895: "Nel castello vi sono opere d'arte pregevoli scelte con un'ottimo gusto, che sono state acquistate in gran parte dal conte Ferenc V Zichy [1751-1812] in occasione dei suoi viaggi negli anni settanta del 1700 in Francia, Germania, Italia, e Paesi Bassi. La collezione fu considerevolmente incrementata anche dal figlio [Ferenc VII Zichy, 1784-1861], dal nipote [Ferenc IX Zichy, 1811-1897] e dal bisnipote, conte József Zichy [1841-1924], attuale proprietario. […] nello studio ci sono molti dipinti antichi originali e un armadio di radica di noce di Sicilia decorato con 98 figure. Si vede qui anche un mosaico rappresentante una testa proveniente dalla Basilica di San Marco [di Venezia], inoltre un rilievo di Péter Fischer e il ritratto di Ferenc Deák [1803-1876, politico] di Miklós Barabás [1810-1898, pittore]. […] La grande sala è ornata da […] un enorme lampadario veneziano. […] Nello studio della contessina si vede un servizio di Meissen, […] inoltre un armadio indiano e un altro veneziano". A. VENDE, *Pozsony vármegye községei* (Comuni della provincia di Bratislava), in *Magyarország vármegyéi és városai, Pozsony vármegye* (Le province e le città di Ungheria, La provincia di Bratislava), a cura di S. Borovszky, Budapest 1904, pp. 125-127.
68) Altezza 80 cm, diam. 167 cm.
69) "Vasárnapi Újság", LX (1913) no. 40, p. 791. Il palazzo fu comprato nel 1906 dal conte Elemér Lónyay.
70) Archivio del Museo delle Belle Arti di Budapest 743/1962.
71) BALOGH, cit., 1966, pp. 245, 278, fig. 89; BALOGH, cit., 1975, I. pp. 158- 159, cat. no. 203, II. fig. 250.
72) Rappresentanti: Giuseppe Guetta, Gino Sarfatti. Sede: Ca' Grimani, Venezia. Si è formato nel magazzino dell'antiquario Giovanni Marcato.
73) Altezza 76 cm, diametro esterno 62 cm. Budapest, Museo delle Belle Arti, inv. no. 1319.
74) SEGUSO, cit., 1859, tav. IV; SEGUSO, cit., 1866, p. 119; FAPANNI, cit. 1877, p. 22, n. 22.
75) BALOGH, cit., 1966, pp. 211-217, 260, fig. 6; BALOGH, cit., 1975, I. p. 31, cat. no. 4, II. fig. 5; RIZZI, cit., 19922 , p. 13; VOLTOLINA, cit., 1981, fig. 8; Pulszky…, cit., 1988, p. 73, cat. no. 60.
76) Altezza 94 cm, largo 122 cm. Inv. no. 1320.
77) ONGANIA, cit., 1889, tav. 185, 19112 , tav. 171.
78) BALOGH, cit., 1966, pp. 244-246, 276, 277, figg. 62-64, 67; BALOGH, cit., 1975, I. p. 93, cat. no. 105, II. figg. 138, 140; VOLTOLINA, cit., 1981, fig. 83; Pulszky…, cit., 1988, p. 77, cat. no. 113.
79) Altezza 95 cm, diam. 82 cm. Inv. no. 1162 H.
80) ONGANIA, cit., 19112 , tav. 98.
81) BALOGH, cit., 1975. 82 K. PULSZKY - J. PEREGRINY, A Szépművészeti Múzeum részére vásárolt festmények, plasztikai művek és grafikai lapok lajstroma (Registro delle opere acquistate dal Museo delle Belle Arti), Budapest 1896, p. 8; K- (KAMMERER), A negyedik műtörténelmi kongresszus. Az Iparművészet 1896-ban (IV Congresso di storia dell'arte. Arte decorativa nel 1896), Budapest 1897, p. 327. 83 ROSTÁS, cit., 2006, pp. 282-286.

TRADURRE – TRADIRE – INTERPRETARE – TRAMANDARE
– A cura di Meta Tabon –

András Gerevich *(1976) —* *Budapest (H)*

PAPHOS

I.

Legyen kőből a szárnya és a feje
és beleszeretek, mint halott anyámba.
Legyen márvány, sima erezetű,
saját lehelletem adja testmelegét

Éjjelente a várost járom, kialvatlan,
hogy megkeressem a legkarcsúbb,
mosolygó, gyermekarcú szobrot,
csak maradjon önmaga: faragott kő.

Csak az izgat fel, ha bőröm kőhöz ér,
letéphetetlen ruhája alá be se nyúlhatok.
Idegesítenek a lányok, a nők,
és nem tudok mit kezdeni a vérrel.

PAFO

I.

Sia di pietra la sua ala, la sua testa
e m'innamoro, come di mia madre morta.
Sia marmo, venatura liscia,
il mio respiro dà calore al corpo.

Ogni notte vago per la città, insonne
per cercare la statua più snella,
sorridente e dal viso fanciullesco,
basta rimanga sé stessa: pietra scolpita.

Solo m'inebria se la mia pelle tocca pietra,
se sotto le sue vesti fisse nemmeno arriva
la mia mano. Mi urtano le ragazze, le donne
e non so cosa farne del sangue.

Csak az izgat fel, ha bőröm kőhöz ér,
letéphetetlen ruhája alá be se nyúlhatok.
Idegesítenek a lányok, a nők,
és nem tudok mit kezdeni a vérrel.

II.

Paphosz félig szobor és félig hús,
Pügmaliont megszánták az istenek,
és fia fizeti vissza az áldást.

A két anyagot testében
szétválasztani már nem lehet.
Pedig győzött a hús, és kínnal
jött világra a nemtelen lény,
anyátlan-anyagtalan, csak szenved.

Szoborról mintázott arc és alak,
a teremtés ős-formáját nyerte újra,
így lett egykor a sárból hús az ember.
Az istenek játékos utánzata
vásárol, felül a buszra, hazamegy,
és verset ír, nézi a tévét, telefonál.

III.

Maga is vésett, segítette a mestert,
mikor apjának a kertben szobrot emelt.
Anyjának akart, fájdalmas vágy, de fél,
hogy nem lehetne se valódi, se tökéletes.

Solo m'inebria se la mia pelle tocca pietra,
se sotto le sue vesti fisse nemmeno arriva
la mia mano. Mi urtano le ragazze, le donne
e non so cosa farne del sangue.

II.

Pafo è per metà statua e metà carne.
Gli dèi compiansero Pigmalione
e suo figlio ripaga la benedizione.

Nel suo corpo le due materie
non si possono più scomporre.
Tra le due vinse la carne e con strazio
venne al mondo un essere abietto,
senza mater-materia, che soffre soltanto.

Viso e corpo modellati su statua, di nuovo
ottenne la forma prometèa della creazione,
così divenne carne dal fango l'uomo.
La giocosa imitazione degli dèi
fa spesa, sale sull'autobus, va a casa
e scrive poesie, guarda la tv, telefona.

III.

Egli stesso incideva, aiutò il maestro,
quando per suo padre in giardino eresse statua.
Voleva per sua madre, pensiero amaro, ma temeva
potesse non esser né vera, né perfetta.

Forrás: *Férfiak, Traduzione di / Fordította* **Lorenzo La Nave**

Fernando Sorrentino *(1942)* **—** *Buenos Aires (Ar)*

DELITTO E CASTIGO

Titolo dell'originale in spagnolo "Crimen y castigo"

1. Aristocrazia amministrativa

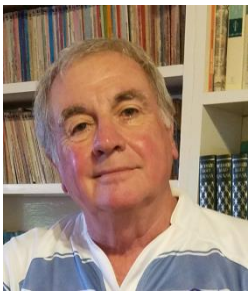

Al compimento dei miei diciotto anni subii essere un impiegatuccio in una compagnia di assicurazioni, il cui nome, ispirandomi a Cervantes, non voglio rammentare.
Il diavolo mi pose sotto l'egida di uno degli uomini più stupidi esistiti al mondo. Sotto l'influsso di una malinconica baldoria iniziai, in partenza, col fingermi discepolo del signor Vuoti affinché questo *manager* — diligente nella sua nullità, ridicolo nella sua severità — immaginasse che io aspirassi a diventare una persona come lui in un luminoso futuro. Comunque, questo mio istrionico inizio, come si vedrà più avanti, non diede alcun frutto.
La concomitanza della piccolezza fisica del signor Vuoti con il vestire sempre con i definiti *abiti a doppio petto* le conferiva un aspetto di figurina da cartolina, come fosse ritagliata da una rivista di "comics".
Si presentava come "vicedirettore" della Sezione Direzione di Produzione. Per quanto mi riguardava, uno dei suoi manifesti propositi consisteva nel "modellare" la mia personalità. Obiettivo, dichiarò tristemente, che non aveva potuto ottenere con "il signor Podestà", discolo e insensibile impiegato quarantenne, la cui testardaggine lo rendeva inetto a ogni modellamento. In cambio, non avendo io neanche raggiunto le due decadi di vita, il signor Vuoti mi considerò argilla adatta per esercitare il suo ruolo di Pigmalione.
Fra le tante regole, c'era quella di lavorare con giacca e cravatta. Oltre al perfido signor Podestà e una signorina di nome Evelaidina, eternamente di malumore, si contavano quattro impiegati principianti: una ragazza dai modi edulcorati, due giovincelli della mia età ed io. Essendo la nostra prima incursione nel cosiddetto "mercato del lavoro", la dama ed i tre cavalieri avevamo appena ultimato la scuola

secondaria. Nonostante questa quasi-adolescenza, ci era vietato trattarci in modo informale in azienda: dovevamo rigorosamente darci del *lei*, come richiesto da un'atmosfera di *aristocrazia amministrativa*. Ma, appena ci si trovava sul marciapiedi, era legalizzato l'uso dell'infetto *tu* e delle sue forme verbali corrispondenti.

In quei tempi non esistevano i computers né le e-mail né, infine, le tante meraviglie tecniche che ora ci permettono di comunicare con un minimo di impegno e in pochi minuti. Per inviare la corrispondenza cartacea si utilizzavano i servizi della posta argentina.

Per qualsivoglia ragione operativa o forse per qualche latente vocazione poetica, il signor Vuoti inviava settimanalmente tra le venti e le trenta lettere a diversi "produttori di assicurazioni", residenti in diversi punti della dilatata geografia nazionale.

E a me toccava, in questi impegni, svolgere lavori che, essendo fastidiosi e noiosi, erano ben lontani dall'affascinarmi.

Non ho difficoltà a dichiarare che, grazie alle Accademie Pitman, io ero, e continuo ad essere, un eccellente dattilografo, al tatto, con le dieci dita, con velocità e assoluta precisione. Il signor Vuoti era solito consegnarmi una lettera scritta di suo pugno. Io, cambiando i dati del destinatario, dovevo copiarla, per il tramite di una Olivetti, venticinque o trenta volte al fine di inviarle allo stesso numero di destinatari.

Le missive del signor Vuoti non suscitarono mai la mia ammirazione.

Il suo stile si abbeverava all'arcaismo cerimonioso *(Molto signor mio)*, nel salamelecco *(non sfuggirà al suo elevato criterio)* e nel barocchismo burocratico *(compilare il detto documento)*. Aveva le sue proprie regole ortotipografiche *(ecelente, eficasia, cosistesso, capage, qesto, rapido, piu assai)* e si mostrava ecuanime con la punteggiatura, che spargeva a casaccio fra le parole del testo. Altruisticamente, correggevo questi spropositi di grafia, ma non la sintassi, poiché capivo che "lo stile definiva l'uomo".

I miei compiti, anche se estremamente noiosi, erano molto semplici e un paramecio o un'ameba potrebbero concretizzarli con esito consacratorio. Nonostante ciò, l'ideale del signor Vuoti si trovava in un orizzonte lontano: raggiungere la citata *aristocrazia amministrativa* della quale io avrei potuto — forse — arrivare ad essere un invidiato integrante.

Devoto a questi principi, il signor Vuoti tentò di convincermi che i managers e i capi costituivano una élite di semidei, verso i quali dovevo sentire la venerazione più profonda. La verità è che davanti a tutti loro al completo, e anche ognuno singolarmente, mai il bagliore alterò il mio ritmo cardiaco. Ancora peggio, li consideravo, in maggior o minor misura, una caterva di pelandroni.

Il mio fervore non sembrava al signor Vuoti tanto veemente quanto lo esigevano le giustizie divina e umana. Secondo quanto potei notare per i rimproveri che mi rivolgeva frequentemente, lo indisponeva l'incertezza di un nuovo fracasso creativo: la mia personalità, paragonabile a quella del signor Podestà, continuava ad essere tanto riprovevole quanto lo era prima di ingressare nell'azienda.

Al pari di don Chisciotte a Sancho e di Martín Fierro ai suoi figli e a Picardía, il signor Vuoti considerava meritorio consigliarmi. Dei suoi consigli ne ricordo due:

1) Signor Sorrentino: dica sempre "signore" a tutti. 2) Signor Sorrentino: sia umile.

Per quanto riguarda il primo, non ne vedo la necessità; per il secondo, credo che identificasse *umile* con *sottomesso* o *strisciante* o *abietto*.

Se il signor Vuoti era il "vicedirettore" della sezione, doveva esistere un "direttore". E, effettivamente, esisteva. Salvo che, comunque divinità, la sua presenza risultava più spirituale che fisica. Ignoro quali fossero le sue funzioni, ma le presumo importanti e indispensabili, poiché quando, unicamente una volta alla settimana, faceva "atto di presenza" in ufficio, il signor Vuoti, davanti a questa epifania, si liquefaceva in uno stato emozionale confinante con la catatonia e forse anche con la catalessi.

In quei fausti momenti il direttore — primo cognome, spagnolo, concludente in zeta; secondo cognome, basco, iniziante con zeta — si presentava in coppia con un figlio suo, un babbeo di una trentina di anni (nel mio rione lo avremmo classificato come *coglione allegro)*, sovrappeso, occhi un po' sporgenti. Sghignazzando, questo uomo felice si lanciava a scherzare stentoreamente con i nostri semidei minori, che chiamava *farisei*, e a questa provocazione essi rispondevano con il nomignolo di *filisteo:* torneo di arguzie che li portava a un condiviso estasi intellettuale. La settimana seguente si ripetevano esattamente la scena, gli scherzi, gli sghignazzamenti, fino a raggiungere le proporzioni di una tremenda baraonda, incompatibile, certamente, con la *aristocrazia amministrativa.*

A me non disturbavano assolutamente quelle manifestazioni di stupidità; al contrario: mi colmavano di una maligna felicità, poiché quella baraonda di grida e caos collideva con i principi aristocratico-amministrativi preconizzati dal signor Vuoti. E questi assisteva, impotente e intimidito, rattrappito e imbronciato, a quella invasione festiva contro la quale lui mancava del minimo potere di repressione: solo un sacrilego poteva osare di censurare il germoglio del semidio principale della sezione.

Questo nobiluomo indossava sempre un abito scuro e ostentava un aspetto "degno", "cavalleresco" e "signorile". Dato che *aquila non capit muscas*, riteneva improprio occuparsi di piccolezze: in una occasione gli udii porre alla zuccherina ragazza il seguente enigma: "Mi dica, signorina, *realizzato* si scrive con due esse o con due zeta?".

2. La lezione del batrace

Il capufficio era parte integrante con l'ideale di *aristocrazia amministrativa.* Semidio minore, sottoposto del signor Vuoti, anelava ottenere la sua approvazione.

Il personaggio aveva un nome di battesimo che non lo soddisfaceva. Forse era Nepomuceno o Pancrazio o Epaminonda o Assurbanipal o Eliogabalo o Stupidario, non lo so; ma supponiamo, per sinestesia audio intellettuale, che fosse Stupidario. Allora avrebbe firmato: *S. Cicciu Bacchetta* invece di *Stupidario Cicciu Bacchetta.* Chiarisco: sia *Stupidario* sia *Cicciu* sia *Bacchetta* sono inventati per nascondere la sua vera identità.

Appariva orizzontalmente largo e verticalmente breve: *retacón* come dicono gli argentini o *rechoncho* come si dice in Spagna ed entrambe le definizioni corrispondono al nostro nanerottolo obeso. La sua scrivania, a modo di panottico da carcere, era situata in un punto strategico dell'ufficio che gli permettesse di vigilare i movimenti di tutti i suoi sottoposti.

Una volta, al ritorno del pranzo, dichiarò, ghiottone e sorridente, che aveva mangiato "una busecca da favola". La mia immaginazione mi fece identificare la favolosa busecca con l'ingestione di qualche bestiaccia dei campi, per esempio una biscia, una rana o uno scorpione e, per similitudine, associai il viso largo, la pelle verrucosa e gli occhi sporgenti del signor Bacchetta con le stesse caratteristiche proprie del batrace chiamato *escuerzo.*[1]

Leopoldo Lugones dedicò a questa creatura un racconto[2] che io non elogerei, ma non dedicò, ne potrebbe dedicare alcun rigo, al signor Bacchetta. Per questa opera, i numi del Parnaso scelsero me.

Comunque, non avrei mai attuato quell'opera se non fosse stato per una scatoletta di graffette.

Ricordate che nella nostra sezione ci era vietato utilizzare il pronome *tu* e le sue corrispondenti forme verbali, ukase che rispettavamo solo quando sapevamo di essere uditi dai semidei.

In qualche momento devo aver interpellato la signorina Evelaidina, che monopolizzava, con cupidigia quasi britannica, l'unica Olivetti elettrica dell'ufficio. Utilizzai, come facevo sempre, non il dignissimo pronome *lei* bensì il plebeo *tu*. Questa dama era anche caricata della responsabilità di somministrare, agli altri impiegati, le risorse necessarie per l'espletamento delle loro mansioni.

Le dissi qualcosa come:

— Evelaidina, per favore, puoi procurarmi una scatoletta di graffette?

Non l'avessi mai fatto! La frase fu percepita, dal panottico, dal signor Bacchetta.

Sulla soglia di un infarto e adottando un tono baritonale quasi da basso profondo, mi disse:

— Signor Sorrentino, per favore, mi accompagni all'ufficio del signor Vuoti. Devo parlare con lei.

(Il signor Bacchetta non godeva di un ufficio privato. Doveva rassegnarsi a condividere l'ambito generale della sezione. Premio di consolazione: come simbolo di autorità, la sua scrivania era coperta da un vetro, sotto il quale aveva collocato alcune cartoline con assiomi come *Non temere di rinunciare alle buone cose per rincorrere la grandiosità* o *Se lei non trova una soluzione, allora fa' parte del problema.*)

Il signor Bacchetta (col viso accigliato) e il signor Sorrentino (con le gambe tremolanti di paura) camminarono, per il corridoio laterale, fino all'ufficio del signor Vuoti. Lui non si trovava lì, con la conseguente delusione del signor Bacchetta, che aspirava, evidentemente, a pavoneggiarsi davanti al suo superiore.

Con un gesto autorevole mi invitò a sedere sulla sedia riservata ai subalterni. Lui si sedette dall'altra parte della scrivania, ossia proprio sul seggio del signor Vuoti. E, fissandomi con il suo sguardo di batrace, dichiarò:

— Io non so, né mi interessa sapere, la relazione che lei intrattiene con la signorina Evelaidina…

Da questo intuii che aveva percepito, nella erotica scatoletta di graffette, un indizio di un'appassionata storia d'amore tra la signorina Evelaidina e il vostro servitore. Grande errore. Tre ostacoli determinanti: primo, lo stesso anno della mia nascita coincise con quello in cui lei sfoggiò scarpe con tacco alto per il suo compleanno dei quindici anni; secondo, non potrei mai prendere sul serio una signorina che si chiamasse Evelaidina; terzo, il suo *sex-appeal*, a dire il vero, superava ampiamente quello della più bella mummia egizia, ma non di moltissimo.

— Per strada — proseguì — lei è libero di comportarsi come vuole…

(Caspita, che notizia!)

— Ma qui — aggiunse —, nell'ambito aziendale, lei deve rispettare le regole stabilite.

A questo punto considerò di avere raggiunto il climax dell'eloquenza, si entusiasmò con il suo discorso e continuò, con pleonasmi a ripetizione, reiterando gli stessi argomenti.

Contrito e imbarazzato, gli promisi che da quel momento mi sarei convertito in paladino dell'osservanza delle linee guida dettate dai superiori e, credo perfino che, in un eccesso di satira, gli sono stato grato per la lezione ricevuta.

— Molto bene, allora — concluse l'*escuerzo* —. E ora si torna in ufficio, che c'è molto lavoro.

— Ha ragione, signor Bacchetta. C'è molto lavoro e vado a dedicarmici subito — risposi, mentre pensavo "Perché non te ne vai a fare in cu…cu
, gigantesco imbecille interplanetario?".

3. Il delitto

I mesi trascorsero… Giunse il momento di sapere che esattamente il 30 di novembre sarebbe stato l'ultimo giorno nell'azienda assicurativa. Avevo già ottenuto un impiego come correttore di bozze nell'Editorial Argentus Fabulator e lì avrebbe iniziato, il primo dicembre, il mio nuovo avatar. Mi proposi di accettare con savia rassegnazione i futuri spropositi che trovassi sul mio cammino nel mio attuale purgatorio.

Ciò nonostante…

Nella seconda settimana di novembre ci fu un certo episodio.

L'orario di ingresso in azienda era, a quei tempi, a mezzogiorno. Avevo appena finito di realizzare non ricordo più quale pratica in qualche punto vicino a via

Córdoba angolo via Esmeralda. Verso le undici, non sapendo cos'altro fare, mi diressi verso il viale Corrientes, timbrai il mio cartellino nel registratore presenze e salii al terzo piano.
L'ufficio era deserto. Mi sedetti, misi la mano nel mio portadocumenti e ne trassi un romanzo, già iniziato, che mi affascinava: *Delitto e castigo*, nella edizione della Biblioteca Mundial Sopena. Credo che riuscii a leggere otto o dieci pagine; dimentico dell'ufficio e forse del mondo, ero assorbito nelle peripezie di Rodiòn Romànovič Raskòl'nikov.
Dal nulla apparve, davanti a me, stravolto dall'indignazione, proprio il signor Vuoti! Accigliato, lo sguardo duro, la bocca in un rictus di furore, non poteva dar credito alla scena che si presentava davanti ai suoi occhi sconcertati: l'impiegato Sorrentino, molto pacifico, che si dedicava alla lettura.
Dopo qualche prologo severo, mi disse, con un tono di voce abbastanza più alto di quanto tollerabile:
— Lei non è in azienda per leggere libri; è qui per lavorare!
Timidamente gli feci presente che mancavano ancora una quarantina di minuti a mezzogiorno.
— Non importa! Nel momento in cui entra in ufficio, lei deve iniziare a lavorare, è quello il suo dovere!
Accettai il suo rimprovero, in silenzio riposi il libro e iniziai a lavorare, ma — meditai — quell'aggressione era completamente ingiusta. Solamente *una volta in tutta la mia vita* mi ero messo a leggere in ufficio e nemmeno ero in orario di lavoro. Questo fatto aveva scatenato, in Vuoti, la collera e il maligno piacere di maltrattare il prossimo. Mi aveva consigliato di essere umile e lui, invece, si comportava con una superbia da energumeno.
Fino a quel momento avevo sofferto non pochi dispiaceri e disagi, che tuttavia non mi avevano preoccupato troppo. Inclusa la assurda lezione che mi aveva impartito S. Cicciu Bacchetta apparteneva al campo dell'umorismo o del grottesco, quindi non mi fece arrabbiare.
Ma ora l'umiliazione e la mortificazione mi provocarono reazioni fisiche: un'ondata di calore mi salì dal torace, accese di rossore il mio viso e mi provocò una violenta traspirazione causata dall'ira e dall'impotenza. Provai *odio* e quell'odio era diretto verso il signor Vuoti.
Il sopruso meritava, da parte mia, l'esecuzione di una rappresaglia. Quale e come attuarla erano incognite.
Passarono quattro o cinque giorni e l'episodio forse fu dimenticato dal signor Vuoti. Ma non da me: l'affronto mi era sempre ben presente.

4. Una notizia sensazionale

Il venerdì 27 novembre S. Cicciu Bacchetta convocò i componenti della Direzione della Produzione a una riunione nel salone dove svolgevamo il nostro lavoro: doveva comunicare a tutto il personale una notizia che, come aveva anticipato, ci "avrebbe riempito di immensa allegria".
Si formò una specie di paraninfo composto, in piedi, dal signor Podestà, la signorina Evelaidina, i giovincelli della mia età e io.
Di fronte a noi, su una immaginaria pedana, si disposero i semidei della sezione e anche lo stesso direttore, questa volta, non so se per fortuna o per disgrazia, senza la compagnia del suo germoglio babbeo.
Il signor S. Cicciu Bacchetta disse "Silenzio, per favore" e ripeté che doveva comunicare a tutto il personale una notizia che ci avrebbe riempito di immensa allegria.
Nella mia bassezza, supposi che la buona novella consistesse in un aumento di paga per il personale subalterno.
— Ma sarà meglio — aggiunse Bacchetta — che sia il nostro caro signor contabile Vuoti chi la comunichi a voi.
(Prevedibile e inevitabile uso erroneo dei pronomi, con la aggravante di introdurre il *tu* nel sacro recinto del *lei*)[3].
Bacchetta diede un passo di lato e, con riverenza affettata, suggerì al signor Vuoti che occupasse il proscenio.
Sorridente, il signor Vuoti rivelò che l'azienda l'aveva incaricatosi realizzare un complesso per il tramite commerciale-amministrativo nella città di Burlington, Vermont, negli Stati Uniti. Per tale motivo, sarebbe partito verso il suo destino entro un paio d'ore. Portata a termine la missione, avrebbe approfittato per salutare un suo fratello, residente a Boston, nel Massachusetts, che era, inoltre, proprietario del più prestigioso ristorante di quella città.
Non so se sono un malpensante o il mio udito mi ha giocato un brutto tiro, ma giurerei che, invece di Massachusetts, pronunciò Masaciutes.
Tutti i presenti (io non fui un'eccezione) ci congratulammo con lui, le stringemmo la mano; la signorina Evelaidina, con occhi lacrimosi, le stampò un casto bacio nella guancia sinistra; il direttore gli assestò nella schiena tre o quattro pacche paternali e, dopo, scambiò con il signor Vuoti un abbraccio che strappò applausi.
Della parte oratoria pronunciata come chiusura dal direttore, mi rimase impresso questo frammento: "per fortuna, avremo il contabile Vuoti nuovamente con noi il lunedì 7 di dicembre, disposto, come sempre, a dare il meglio di sé in favore dell'impresa e del suo personale".
Conclusa la riunione, ritornammo alle nostre scrivanie. Non avevo ancora finito di sedermi, quando il signor Vuoti mi chiese di accompagnarlo nel suo ufficio privato. Prevenuto, mi sono detto: "Vediamo con quale cazzata salta fuori adesso".
Ripetendo la scena della lezione del *escuerzo*, si accomodò sul suo soglio e mi invitò a sedermi sulla sedia del subordinato. Ancora sotto gli effetti della commozione, il suo sembiante non era severo bensì affabile e pieno di empatia.

— Lei già saprà, signor Sorrentino — sorrise con bocca, naso e occhi —, che per alcuni giorni non eseguirò i miei lavori nella nostra azienda.
Sostituì il suo sorriso con un viso compunto, come dando ad intendere che la notizia mi avrebbe spezzato l'anima. Ho scoperto, per l'aggettivo *nostra,* che io ero uno dei proprietari dell'azienda.
— Sfortunatamente, questo mio viaggio, imprescindibile e urgentissimo, fu deciso poche ore fa, cosa che ci ha messo in imbarazzo, poiché io ho un compito imprescindibile e urgentissimo che ho bisogno di assolvere, al più tardi, il prossimo lunedì 30. Perciò, mio stimato signor Sorrentino, mi permetto di appellarmi ai suoi validi servizi di veloce dattilografo.
Mi porse un foglio:
— È il testo di una lettera che ho bisogno di inviare ad alcuni amabili gentiluomini, produttori di assicurazione, che vivono in diverse città del paese. So che lunedì sarà il suo ultimo giorno di lavoro e che lei partirà in cerca di nuovi orizzonti, e le auguro la miglior fortuna per il suo futuro professionale. Se non sono indiscreto, potrebbe farmi conoscere il settore del suo futuro impiego?
Mi vidi obbligato a fondare una ditta:
— Inizierò con De La Sierra y Marioni Ltd., industria che lavora il granito e fabbrica selciati.
— Eccellente! È un'azienda molto prestigiosa: mi congratulo! E mi creda, signor Sorrentino, che sentiremo la mancanza della sua gradita presenza e, perché no, anche della sua perizia di esperto dattilografo.
Ampliò il suo sorriso e batté con le dita medio e indice alcuni colpetti sul dorso della mia mano destra.
— In totale sono venticinque lettere: le commissiono questo compito che so che porterà a termine — piccolo gesto demagogico — con la sua efficienza abituale. Poiché non abbiamo il tempo materiale per redigerle ora, io ho previsto di lasciare firmati i corrispondenti fogli intestati dell'azienda. Conoscendo, come ben conosco, la sua enorme capacità sul lavoro, non ho dubbi che tra oggi e lunedì potrà ultimare l'incarico. Ma preferisco che prima mi dica se crede che potrà ultimarlo in quel poco tempo ristretto; altrimenti, posso passare il compito di portarlo a termine alla signorina Evelaidina, che è piena di buona volontà ma, posso dirlo? — sorrisetto complice — , suole commettere grossi errori.
Poche volte mi sentii così orgoglioso di me stesso:
— Nessun problema, signor Vuoti! Lasci tutto nelle mie mani, con molto piacere attuerò il compito.
Commosso, strizzò gli occhi e disse queste frasi oziose:
— Bravo! Riassumendo: lei trascrive le venticinque lettere, le mette nelle loro rispettive buste e le fa spedire il più presto possibile. Qualche domanda…?
— No, signor Vuoti, ho capito tutto perfettamente. Può stare tranquillo.
Guardò l'orologio, si spaventò un poco, mi strinse la mano ed esclamò:
— Caspita! Deve essere già arrivato il mezzo che mi porterà all'aeroporto di Ezeiza.
Quella fu l'ultima volta che lo vidi.

5. Epistola ai produttori

Scritta a mano con biro blu e in foglio formato lettera:

Gent. Signore,
Ho il sommo piacere. Di dirigermi a lei per farle conoscere una eccellente notizia, la Compagnia ha selezionato la mia umile persona al fine di compiere una difficile missione amministrativa in una impresa collega degli Stati Uniti del Nordamerica, col fine di procurare nuovi investimenti nella nostra azienda e introdurre una importante quantità di nuove tecniche di marcketing e know-hows che senza dubbio, ottimizzeranno lo sviluppo del nostro lavoro e riusciranno a raggiungere risultati fondamentali coadiuvanti per il progresso generale della nostra compagnia del suo personale e della nostra comunità.
Come ogni notizia lieta ha un lato negativo che io lamento. Per qualche tempo fortunatamente breve non avrò il piacere di comunicare con lei. Ma desidero lasciarle la sicurezza che il mio invariabile affetto resterà con Lei e sicuramente al mio ritorno potrò avere la tornare a salutarla e compartire una tassina di cafe.
Come non sfuggirà all'elevato criterio di Lei la mia intenzione è convertire un indesiderabile comiato in qualcosa tanto gratificante come le lucci di un affettuoso e nobile ARRIVEDERCI.
Senza altri particolari, salutola con il mio invariabile atento e amichevole saluto.
Al piede e contro il margine destro dei fogli intestati si leggevano due linee, impresse con un timbro di gomma.
CONT. ANGEL VUOTI
VICEDIRETTORE DELLA DIREZIONE DELLA PRODUZIONE

E, sopra queste, in inchiostro blu, questa volta di stilografica, la firma del signor Vuoti.

6. Il laborioso signor Sorrentino

Riposi nel mio portadocumenti i seguenti elementi: il foglio con il testo originale; i fogli con l'intestazione e la firma; le buste con il logo e l'isotipo dell'azienda. Alle 19.00 finì la giornata lavorativa e ritornai a casa mia.
Il sabato 28 fu una bellissima mattina di primavera, che invitava a godere dell'aria aperta, del sole e di una passeggiata in bicicletta. Ma io avevo altri compiti.
Le macchine da scrivere dell'ufficio erano Olivetti; la mia, Remington Rapid Riter. I tipi differivano poco.
Iniziai effettuando una prima bozza a matita. La lessi diverse volte, tornai all'inizio, introdussi modifiche. Quando rimasi più o meno soddisfatto, mi dedicai a dattilografare il testo venticinque volte sui venticinque fogli firmati dal signor Vuoti.
Ognuno degli "amabili gentiluomini" riceverà questo messaggio:

Gent. Signore
Mi rivolgo a lei per farle conoscere una eccellente notizia, la Compagnia ha selezionato la mia umile

persona al fine di compiere una difficile missione amministrativa in una impresa collega degli Stati Uniti del Nordamerica, col fine di procurare nuovi investimenti nella nostra azienda e introdurre una importante quantità di nuove tecniche di marketing e know-how che senza dubbio, ottimizzeranno lo sviluppo del nostro lavoro e riusciranno a raggiungere risultati fondamentali coadiuvanti per il progresso generale della nostra compagnia del suo personale e della nostra comunità.
Questa notizia mi rende doppiamente felice. Per un certo tempo disgraziatamente breve (tornerò il 7 dicembre) non avrò il dispiacere, la scocciatura e la molestia di comunicare con lei, che è una delle persone più funeste e spregevoli che la mia esistenza mi fece conoscere.
Ma desidero lasciarle la sicurezza che la mia immutabile avversione verso lei resterà per sempre e certamente al mio ritorno voglio avere la felicità di non tornare a salutarla mai più, per cui la prego, anzi le ordino, di non pensare neanche di apparire nella nostra azienda perché, in tal caso, la butterò fuori a calci nel cu...
Senza altri particolari, mi accomiato dicendole che, per me, può andarsene ora stesso a dar via il cu… insieme alla sua puttanissima madre.
CONT. ANGEL VUOTI
VICEDIRETTORE DELLA DIREZIONE DELLA PRODUZIONE

Verso il tramonto finii il mio compito: stampai i destinatari sulle buste dell'azienda, inserii i messaggi, incollai i lembi delle buste con una spugnetta inumidita e riposi le venticinque lettere nel mio portadocumenti. Ero stremato ma con la soddisfazione che conferisce l'adempimento del dovere.
La domenica 29 piovve dalla mattina fino a notte. Lamentai non aver approfittato del buon clima del sabato per passeggiare.

7. Il castigo
Lunedì 30 albeggiò con qualche pioggerella. L'ultimo giorno di ogni mese era la data di ritiro dello stipendio. Essendo la mia ultima giornata di lavoro, appena riscossi il mio salario me ne andai, senza salutare nessuno e senza aspettare che arrivassero le 19.
Uscito in strada, non mi accolsero piogge né nuvole ma la allegria del sole. Esultante per la libertà, iniziai a camminare per via Corrientes in direzione della città bassa.
Attraversai il viale Leandro N. Alem e entrai nella Posta Centrale. Impostai le venticinque lettere e pagai di mia tasca l'importo dell'affrancatura: considerai questa erogazione uno dei migliori investimenti della mia vita.
Per ritornare alla mia via Costa Rica, salii sull'autobus 93 e viaggiai contemplando dal finestrino la splendida Buenos Aires. Intanto, pensavo a calcolare quante spiegazioni sarebbe stato obbligato a esporre il signor Vuoti al suo rientro dagli Stati Uniti.
Mi sentivo abbastanza contento.

Note

[1] L'*escuerzo* è un anfibio anuro il cui habitat è l'Argentina e località limitrofi di Uruguay e Brasile. E', indiscutibilmente, una creatura molto brutta: ha il corpo grosso, una enorme bocca e occhi sporgenti con due piccole protuberanze sulla testa simili a corna. Il suo nome scientifico è Ceratophrys ornata.
[2] "El escuerzo", racconto di Leopoldo Lugones (1874-1938) incluso nel suo libro Las fuerzas extrañas (1906).
[3] L'ironia della frase non è traducibile perché vos (tu italiano) e vosotros (voi italiano) è il plurale di vos; per usted (lei italiano) il plurale è ustedes (non traducibile in italiano).

Traduzione di **Enzo Citterio**

RECENSIONI & SEGNALAZIONI

- A cura di Mttb -

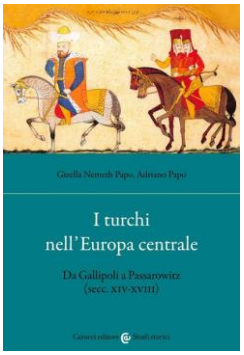

Gizella Németh Papo
Adriano Papo
I TURCHI NELL'EUROPA CENTRALE

Da Gallipoli a Passarowitz (secc. XIV-XVIII)

Carocci Editore, Studi storici, Roma 2022, pp. 202, 23 €

All'inizio del XIV secolo lo Stato ottomano era un piccolo principato alla frontiera tra il mondo islamico e quello cristiano. Il volume ne racconta l'ascesa nei secoli: la graduale incorporazione dei territori bizantini dell'Anatolia e l'avanzata nei Balcani e nell'Europa centrale; la presa di Costantinopoli nel 1453 che gli conferisce il rango di "impero"; le imprese vittoriose di Solimano il Magnifico in una vasta area dall'Europa centrale all'Oceano Indiano e al Nordafrica che lo fanno assurgere a grande potenza mondiale. Stato multietnico e multiconfessionale, dopo aver raggiunto l'apice dello sviluppo economico e culturale, nel corso del XVII secolo si avviò verso un lento declino, fino ad essere messo in ginocchio dagli eserciti occidentali, meglio armati e organizzati: la pace di Passarowitz del 1718 sancì la fine della dominazione ottomana in Ungheria, ridimensionandone globalmente le aspirazioni.

Contenuto (riportiamo soltanto i titoli dei principali capitoli):

Breve guida alla pronuncia dei lemmi e dei nomi stranieri
Abbreviazioni e segni grafici
Introduzione

1. Dai prototurchi agli ottomani
2. L'impero ottomano e Sigismondo di Lussemburgo
3. L'epoca di Giovanni Hunyadi e Mattia Corvino
4. Il secolo d'oro dell'impero ottomano

5. L'inizio del declino dell'impero ottomano
6. L'ultima "crociata"

Bibliografia
Tavola toponomastica comparata
Glossario
Indice dei nomi

Gizella Németh Papo, membro della Società Ungherese di Storia, e **Adriano Papo**, già docente dell'Università degli Studi di Udine, membro estero dell'Accademia Ungherese delle Scienze, hanno dato vita all'Associazione Culturale Italoungherese "Pier Paolo Vergerio" e al Centro Studi Adria-Danubia, sono fondatori e direttori di "Quaderni Vergeriani", "Studia historica adriatica ac danubiana" e "Adria-Danubia". Nel 2001hanno vinto il premio internazionale di saggistica "Salvatore Valitutti" e nel 2014 sono stati entrambi insigniti da parte della Repubblica d'Ungheria della Medaglia d'Onore "Pro Cultura Hungarica". Per Carocci editore hanno scritto *L'Ungheria contemporanea* (2008) e hanno curato *Quei bellissimi anni Ottanta...* (2.010) e Chi era János Kádár? (con A. Rosselli; 2012).

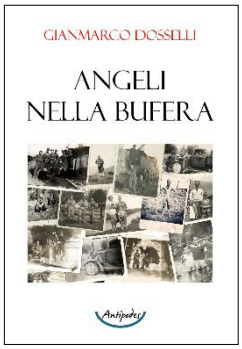

Gianmarco Dosselli
ANGELI NELLA BUFERA

Antipodes, Palermo 2022,
pp. 143 14 €

Instancabile come sempre. Scrittore per passione, non per professione. E lui, Dosselli, sforna il suo quindicesimo lavoro letterario, ma stavolta sono racconti riuniti in *Angeli nella bufera*, storie di eroismo e di valore morale laddove i personaggi "di gran cuore" vengono travolti da una serie di sconvolgenti avventure sotto l'incalzare degli eventi dell'ultimo conflitto bellico, che li portano da un capo all'altro del territorio lombardo in subbuglio e dell'Europa in fiamme. Sono come "angeli nella bufera", protagonisti che offrono propositi seri e fermi e assomigliano a quelli allettati di luce razionale.
Per la stesura di questo libro si è affidato con il ricercatore storico bergamasco, Giuliano Fiorani, in collaborazione con Vittorio Serini; i due hanno fornito a Dosselli delle documentazioni, delle spiegazioni e degli Atti ufficiali per completare il racconto *La luce dei martiri*; altrettanto Dosselli ha posto la gratitudine al libro di Severo Mosconi (*Memorie fleresi*, Editrice La Rosa, 1996) per l'incipit bene espresso, pieno di privilegi, e per le ambientazioni che lo hanno permesso con facilità la stesura de *Quella strada del tram* (Il mitragliamento aereo al convoglio tramviario della linea "Poncarale-Fornaci-Brescia", carico di operai, è un fatto realmente accaduto. Ben 13 vittime). Ammette l'Autore: «Il loro impegno ha contribuito a fare dei racconti menzionati una realtà storica e dolorosa, e meritano il mio affetto.»
Questo bel libro raccoglie un misto di storia e di invenzione, in cui avvenimenti realmente accaduti si mescolano con fatti creati dall'Autore, a eccezione de *La luce dei martiri*, integralmente veritiero, come veritieri tutti i suoi protagonisti (e nomi) e le ambientazioni; di questo racconto, Dosselli ha dichiarato: «Le atrocità descritte sono reali, e non ho desiderato trascrivere le sofferenze e le torture fatte ai prigionieri usando solo parole "affievolite" né l'uso di espressioni delicate né scenari differenti, perché altrimenti non sarebbe storia veritiera.»
La guerra è sempre stata una sconfitta di tutti; può distruggere tutto, ma non l'amore. E solamente gli eroi e gli altruisti hanno saputo dare dimostrazioni tenendosi uniti con un filo bizzarro di amicizia che rivela la loro umanità.
In questo libro, dunque, delle storie tragiche e ambientate in territorio bresciano e in quello bergamasco (a esclusione dell'ultimo racconto la cui vicenda è ambientata nell'allora terra cecoslovacca).
Racconti "robusti" che hanno come conclusione non soltanto l'amarezza, il dolore di una vita perduta o la sorpresa, ma anche il tema emozionante di come un qualunque essere umano possa ritrovare attraverso la violenza della guerra di nuovo sé stesso e anche l'orgoglio. È un libro con voglia di scoprire come effettivamente vanno a terminare le storie menzionate, anche perché il ritmo della narrazione è veloce e i colpi di scena frequenti. A mio giudizio è un libro drammatico che non si può non aver letto.

S. G. Miglio

La quarta di copertina:

Sei episodi distinti, che avvengono contemporaneamente durante il periodo della Seconda Guerra mondiale. Avvenimenti di eroismo e di valore morale, miscelati con temi foschi se non addirittura truculenti, tragedie d'amore e passioni. Sono racconti in cui i personaggi "di cuore" vengono travolti da una serie di sconvolgenti avventure sotto l'incalzare degli eventi del conflitto bellico, che li portano da un capo all'altro del territorio in subbuglio e dell'Europa in fiamme, che combattono per obbligatorietà, senza impronta di vero odio e attirano certo, da principio, la simpatia del lettore. Sono "Angeli" coinvolti nella furia delle armi; sono protagonisti che offrono buoni propositi seri e fermi e assomigliano a coloro allettati di luce razionale.

Gianmarco Dosselli, classe 1954, bresciano, ha partecipato a concorsi letterari ricevendo consensi, menzioni e premi. Ha pubblicato numerosi racconti in varie Antologie editoriali e dodici romanzi, tra cui: "Le Terre di Sirio", "Più che tarati!" "Cervelli nelle scarpe", "Ragazzo di paglia", "Amore e sangue nelle X Giornate di Brescia" e "I ragazzi della confraternita", tutti editi da Antipodes. Del 2016 è il fantasy aggressivo: "Vaticanus imperterrĭtus" (Ed. Boré, Lettere Animate). Altri romanzi di genere fantasy: "I sei giorni dell'Onnipotente" (2018) e "I calpestii della bestia" (2020), per la Elison Publishing. Per Editrice GDS ha pubblicato il noir: "Il troppo stroppia" (2017) e il drammatico "La casa della Luna Nera" (2018). Del 2022 è il noir: "Il tarlo della maschera" (GPM). Dal 1999 collabora con la rivista italo-ungherese di Ferrara "Osservatorio Letterario".

TRA STILE E NUOVE ALCHIMIE:
LO SPIRITO OLTRE I MATERIALI

- A cura di Mttb -

Balázs Berzsenyi [B.B.] *(1960) — Verzi Lorsica (Ge)*

PENSIERI NASCOSTI…

…308

Foto, scultura di Balázs Berzsenyi [B. B.]

"COGITO ERGO SUM"
La locuzione cogito ergo sum, che significa letteralmente «penso quindi sono», è la formula con cui Cartesio esprime la certezza indubitabile che l'essere umano ha di sé stesso in quanto soggetto pensante.

Cartesio estese la concezione razionalistica di una conoscenza ispirata alla precisione e certezza delle scienze matematiche a ogni aspetto del sapere, dando vita a quello che oggi è conosciuto con il nome di razionalismo continentale, una posizione filosofica dominante in Europa tra il XVII e il XVIII secolo.

... 266

«Quando si destò dal sonno, Giuseppe fece come gli aveva ordinato l'angelo del Signore e prese con sé la sua sposa; senza che egli la conoscesse, ella diede alla luce un figlio ed egli lo chiamò Gesù. » (Matteo 1,24-25

Foto, disegno: B. B.

... 271

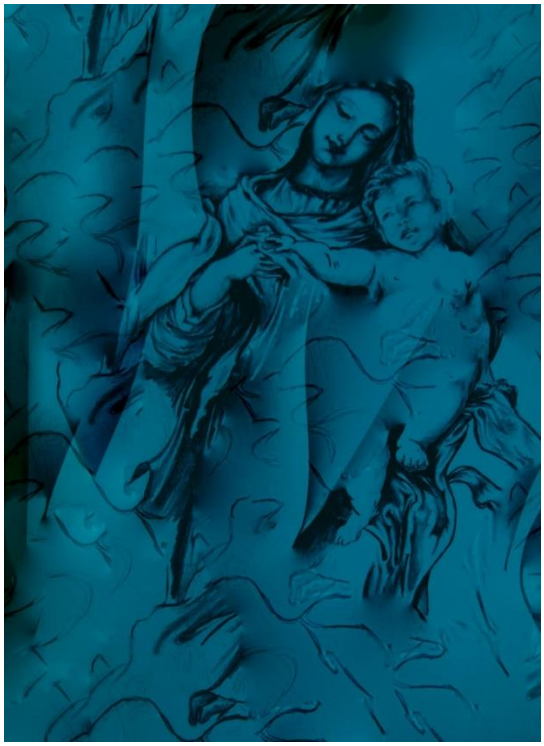

“Uno dei motivi più forti che conducono gli uomini all'arte e alla scienza è la fuga dalla vita quotidiana con la sua dolorosa crudezza e la tetra mancanza di speranza, dalla schiavitù del propri desideri sempre mutevoli.”

ALBERT EINSTEIN

Magna Domina Hungarorum
A magyarok Nagyasszonya

Foto, disegni, sculture di B. B.

STEFANO D'UNGHERIA, FONDATORE DELLO STATO E APOSTOLO DELLA NAZIONE

Se si chiede ad un cattolico ungherese come vede la sua nazione e la sua appartenenza ad essa, egli risponderà che il popolo ungherese è il popolo di Santo Stefano e che l'Ungheria è la Nazione della Vergine Maria. Infatti la millenaria storia dello Stato d'Ungheria è caratterizzata, fin dalla sua fondazione, dall'impostazione cattolica che il suo primo re, Vajk, battezzato successivamente da Sant'Adalberto con il nome Stefano, le ha dato.
Infatti correva l'anno mille, quando da una lega di tribù nomadi re Stefano decise di realizzare lo stato d'Ungheria, ponendo come fondamento della nazione e collante decisivo tra le persone la fede cristiana. Fu così che con l'aiuto di San Gerardo, abate benedettino veneziano, consigliere del re e precettore del figlio, dei vescovi e degli ordini religiosi italiani e slavi, suddivise il territorio ungherese in diocesi, costruì chiese e monasteri e diede inizio ad una vita di fede che in breve tempo si espanse in tutto il paese.
Papa Silvestro II non solo diede il suo beneplacito a quest'opera, ma come segno di amicizia e di sostegno, inviò da Roma la corona regale a re Stefano.
Morto in una battuta di caccia il figlio Emerico, che sarebbe stato l'erede ideale, re Stefano ritenendo la regalità di Cristo la suprema fonte di ogni regalità terrena, affidò alla Madonna il compito di intercedere, affinché l'opera di educazione cattolica iniziata nell'ancora giovanissimo stato d'Ungheria, potesse continuare con i suoi successori al trono. Come segno di questo affidamento della nazione, affidò alla Madonna i simboli imperiali: la corona, lo scettro e la spada.
Gli anni trascorsero attraverso molte vicissitudini e alternanze di governanti spesso molto poco cristiani, nonostante ciò l'Ungheria annovera un gran numero di Santi e beati tra le persone delle famiglie regali.
L'Ungheria ha influenzato grandemente la storia dell'intera Europa proprio in forza del metodo di governo che re Stefano aveva impostato: apertura ai popoli circostanti, istaurando con essi rapporti pacifici, una disponibilità ad accogliere chiunque passasse per il suo territorio, convinto di poter imparare da chiunque, e una grande moralità derivante dalla fede cattolica. Insomma l'attuale popolo ungherese, benché provato da molte devastazioni (invasioni di Tartari, di Turchi, regimi totalitari, ecc.), ha mantenuto un attaccamento allo stato e alla sua origine, tale da renderlo unico nel suo genere.
A tuttoggi, infatti l'Ungheria è l'unica nazione in cui la corona di un re cristiano, Santo Stefano, viene custodita in parlamento ed è citata nelle Costituzioni stesse della nazione.

Balázs Berzsenyi nasce a Budapest nel 1960 e si diploma in scultura presso la Scuola d'Arte della capitale Ungherese.

Dal 1996 vive ed opera in Italia, in provincia di Genova.
Nel corso degli anni ha svolto numerosi incarichi pubblici, realizzando opere in Italia e all'estero e partecipando a esposizioni ed eventi culturali in vari paesi del mondo.

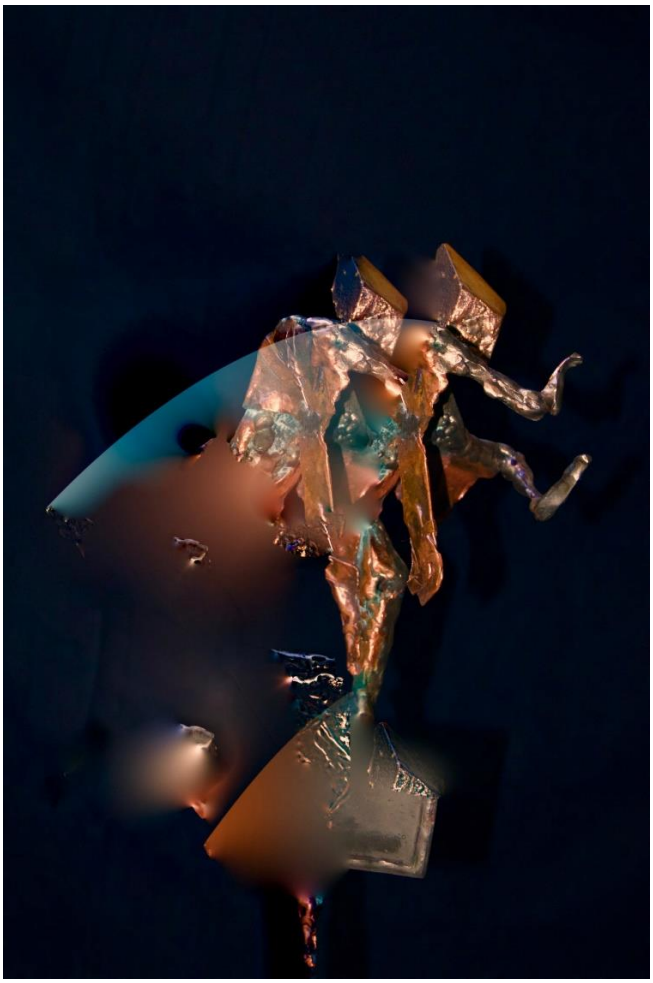

MARIANNA NERI

STORICA DELL'ARTE, ESPERTA DI ARTE CONTEMPORANEA E DELLE ULTIME TENDENZE

BALÁZS BERZSENYI TRA STILE E NUOVE ALCHIMIE: LO SPIRITO OLTRE I MATERIALI

Balázs Berzsenyi, è un artista totale, un "polistrumentista" dell'arte, per usare una metafora sottratta a quella disciplina a lui così cara, la musica, e che come un leit motiv attraversa costantemente tutta la sua vita, fin dalla sua gioventù in Ungheria, quando, diventare un musicista rappresentava una delle sue possibili aspirazioni artistiche.

Come l'espandersi di un suono infatti, la sua è una ricerca che si è mossa in un continuum multidirezionale e, provenendo da lontano, ha attraversato materie, supporti, epoche e luoghi geografici cambiando ogni volta timbro ma mai intensità: dalla tangibilità del legno, del marmo e del

metallo alla rarefazione dell'impressione fotografica, il suo messaggio poetico ne è risultato sempre potente, archetipo, originale e originario, in una parola: unico.
E che cos'è la percezione di questa unicità se non lo "stile", quel linguaggio individuale proprio di un artista che staccandosi da quei caratteri conosciuti e riconoscibili della tradizione, è capace di innalzare la sua voce fuori dal coro per aprire nuove e inattese strade nel contesto culturale di un'epoca. Il perché Berzsenyi riesca a elevare questa "voce" e a raggiungere questa nota unica nella vorticosa polifonia della sua ricerca artistica va ricercato non solo nel ricco repertorio di esperienze conoscitive che l'artista ha accumulato negli anni e che sono il frutto di due contesti culturali uniti, quello orientale e quello occidentale, ma anche nella disciplina della pratica vera, del lavoro dell'arte e per l'arte, quello puro.

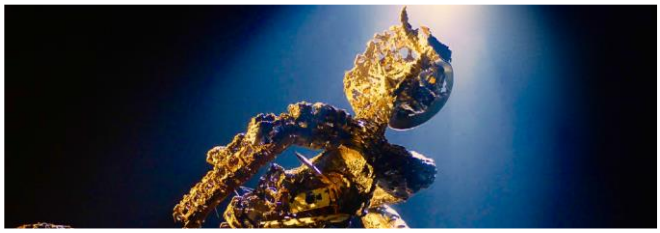

Quel lavoro viscerale e continuo insomma che è proprio dei grandi artisti perché è un corpo a corpo con se stessi, una lotta, spesso contro materiali ostili e ribelli, per far elevare l'ispirazione sul gesto, lo spirito sul tangibile, la poetica sulla materia, lo stile appunto, su tutto.
Che sia con la matita, con lo scalpello o con la macchina fotografica infatti, Berzsenyi prende le misure delle cose del mondo, le trasforma, le calibra e le perfeziona finché esse non ritornano a lui nell'immagine più vicina alle sue intenzioni, al suo universo sacro di simboli e allegorie che appartengono a una memoria collettiva e ancestrale dei popoli che si erge come un dolmen salvifico nella nostra attualità.
E riuscire a elevare questo suono primordiale di fondo nonostante la multiforme polifonia di canali espressivi, a esplicitare, in definitiva, questo richiamo preciso alla nostra matrice originaria e comune di popolo con i suoi simulacri e i suoi dei in caduta, è quanto di più complesso possa fare un artista oggi nel mondo dei tanti must have costruiti intorno all'immagine, perché richiede sicura padronanza di pratiche oltre che di idee, perseveranza nel costruirle materialmente quelle idee, senza nessun compromesso ma solo con conoscenza e fatica. Questo è il rivoluzionario, questo è il contemporaneo. Oggi.

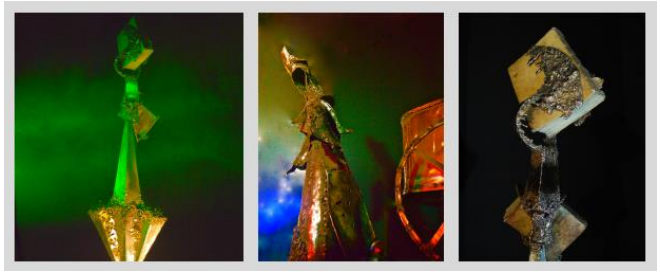

«INEVITABILE RIVOLUZIONE
L'ALLEGORIA DI UN POTERE SENZA TEMPO»

(In mostra 03/17 maggio 2019 - Arte fuori Centro - Via Bombelli, 22 00162 ROMA)

Il potere senza tempo e senza storia è l'oggetto della installazione "Inevitabile rivoluzione" che Balázs Berzsenyi allestisce disponendo in campo oltre venti elementi. Un lavoro dalla natura complessa e dai molteplici significati simbolici; dai rimandi stratificati che si articolano intorno a una macchina magnificente che invade lo spazio – e la mente dello spettatore – con la forza della sua monumentalità suggestiva e la potenza di un gioco cromatico teso a esaltare il valore visionario della composizione.....
(*The experience* di Emanuela Pisicchio)

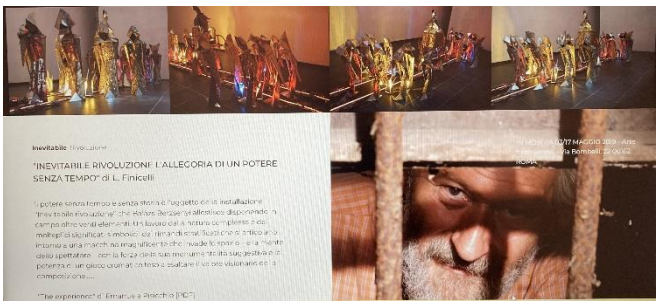

Installazione in 20 elementi senza tempo
- *di Loredana Finicelli* -

Fonte: le foto sono scattate dal sito dello scultore da ***Mttb****.*

Il potere senza tempo e senza storia è l'oggetto di indagine della installazione.
Inevitabile rivoluzione che Balázs Berzsenyi allestisce disponendo in campo oltre venti elementi.
Un lavoro che misura diversi metri, dalla natura complessa e dai molteplici significati simbolici; dai rimandi stratificati che si articolano intorno a una macchina magnificente che invade lo spazio – e la mente dello spettatore – con la forza della sua monumentalità suggestiva e la potenza di un gioco cromatico teso a esaltare il valore visionario della composizione.
Un'opera sorprendente, a metà strada tra il gioco di

prestigio e la visione fantasmatica, uno spaccato di storia senza tempo né geografia dove si ripropone uguale a se stesso il destino umano fatto di uomini potenti e masse anonime e succubi, rese cieche dal gioco immaginifico e rituale della rappresentazione.
Ori come apparati antichi, cesellati da abilissimi mastri di corte, e riti lontani, dalle origini misteriose e imperscrutabili invadono la scena di questa allegoria del potere, una sfilata lenta ma incalzante di uomini solo apparentemente uguali, ma differenti per rango e consapevolezza: un carro che procede dalla notte dei tempi e che ha le sembianze di una processione sacra sotto la quale si maschera l'illusione collettiva di giustizia e magnanimità di chi governa.
Berzsenyi è uno scultore dal mestiere antico e cristallino; ha la forza del mago nel cesellare le superfici con una dedizione sapiente e inarrivabile, la potenza del demiurgo nel plasmare il metallo, piegarlo in fogge articolate e inattese; e, da ungherese quale è, oriente di confine, cavalcavia di religioni e culture, Berzsenyi racconta il mondo attraverso le fiabe, che, di norma, non hanno età ma garantiscono un lieto fine. In questo caso, una favola e una messa in scena, dove oltre alla suggestione domina un possesso impressionante delle tecniche scultoree, capaci di far interagire e tenere insieme in un unico complesso organismo, materiali nobili e antichi, materie industriali, residui tecnologici e detriti, sia tecnici che umani.
In questa allegoria viva, quasi una traduzione in metallo degli antichi tableaux vivants, lo scultore coniuga decorativismo e solennità e ci narra una parabola umana affidandosi alla forza abbagliante della persuasione che alla sacra e pagana rappresentazione unisce una musica onirica e un assetto epico: in questo spazio senza coordinate, la tradizione, nel punto più alto della sua manifestazione, incrocia la modernità e si rinnova narrando una verità universale che va al di là di ogni spazio e di ogni tempo.

Lista Opere pubbliche

UNGHERIA
Veszprém, Cimitero della Città - Stele (legno)
Veszprém, Parco giochi - Scultura (legno)
Szentkiràlyszabadja, Caserma Aeronautica - Monumento agli Aeronauti
Pécsely, Monumento Ai Caduti della II Guerra Mondiale
Balatonfüred, Parco degli eroi - L'urlo (basalto)
Balatonfüred, Giardino del Liceo - Monumento alla memoria di Lóczi, Lajos (marmo di Carrara)
Balatonfüred, Cimitero della Città - Tomba di Csehók Ernő (marmo di Carrara)
Bábolna, Hotel Parco - Dante "Inferno" - (travertino)
Balatonfüred, Parco Publico - Monumento alla memoria della rivoluzione del 1956 Ungherese - (marmo di Carrara)
Balatonalmádi, Parco pubblico - Parco di Scultura internazionale "CILINDRO" - (marmo statuario)

ITALIA
Chiavari (GE) Società Economica - Targa a Pino Rivarola (ardesia)
Genova Cantieri Navali Sestri Ponente -Targa ai caduti sul lavoro (marmo)
Gagliano Castelferrato (EN) Palazzo Publico - Busto (ardesia)
Pescocostanzo (AQ) Museo Civico- Nascita (pietra della Maiella)
Capraia Fiorentina (FI) Municipio- Scirocco 1 (marmo)
Teulada (CI) Museo della Città - Maschera (marmo)
Tratalias (CI) Municipio- Isola (marmo)
Camogli (GE) Santuario di N.S. del Boschetto
- Epifania altorilievo in marmo
- statua lignea processionale della Madonna
- busto in marmodi Don Benvenuto (rettore)
- portale centrale in bronzo
Tratalias (CI) Parco Pubblico - Legame (stalatite)
Genova Palazzo Pubblico - Targa ricordo per i morti della rivoluzione ungherese del 1848 (ardesia)
Pietransieri (AQ) Monumento Ai Caduti dei Limmari (pietra della Maiella)
Cavi (GE) Scuola Elementare - Targa a Vera Vassalle partigiana (ardesia)
Castel di Sangro (AQ) P.zza della Chiesa - Sacra Famiglia (marmo)
San Martino Del Vento (GE) Capelletta di San Martino - Via Crucis (ardesia)
Lorsica (GE) Piazza del Comune - Busto (bronzo)
Chiavari (GE) Cimitero della Città - Tomba di Anna Gori (marmo di Carrara)
Pietransieri (AQ) Monte Tocco (1500 m) - Madonna della neve - (marmo di Carrara)
Ferrada (GE) Strada provinciale - Armonia - (marmo di Carrara)
Genova Chiesa di Santa Caterina da Genova – Altorilievi Samaritana al pozzo –
Annunciazione – (bronzo dorato e argentato)
Roma Vaticano – altorilievo di S. Benedetto – (ardesia)
Genova / Chiesa di S. Caterina – tondo per la pavimentazione del sagrato a intarsio policromo (marmo)
Masainas (CI) Palazzo Comunale – Scultura (onice)
Genova Cappella dell'ospedale G. Gaslini – Ambone (bardiglio con immagini a intarsio)
Genova Chiesa di S. Caterina - Mosaico (marmo policromo)
Sestri Levente Cimitero della Città – Tomba (marmo statuario)
Mignanego (GE) Capella Madonna della Vigne – Bassorilievo S. Maurizio (marmo statuario di Carrara)
Né (GE) Passo del Biscia – Monumento al partigiano (marmo statuario di Carrara)
Camogli (GE) Santuario di N.S. del Boschetto – Monumento Madonna col Bambino (marmo statuario di Carrara)
Coreglia Ligure (GE) Piazza "NELLA ATTIAS" – Monumento in ricordo della deportazione ad AUSCHWITZ (marmo di Carrara)
Campomorone (GE) Chiesa S. Bernardo Abate - Targa in memoria di Mons. Martino Cacciò (marmo statuario)
Coreglia Ligure (GE) Piazza del Comune – Monumento "LA VIA DEL SAPERE" (marmo di Carrara)
Fossacesia (CH) Piazza Fantini – Monumento al ciclista Alessandro Fantini (marmo di Carrara)
Rapallo (GE) Novo Chiesa di S. Anna – Portali – Poli liturgici – Crocifisso - Resurrezione – Croce campanaria

SPAGNA
O Grove Pontevedra Parco Publico - Scirocco 2 (granito)
Madrid Centro Commercale - Fontana (ardesia)

FRANCIA
Montbrison Parco della Bastiglia- Astré (marmo)
Frontignan Museo di Frontignan scultura (ardesia)
Montbrison Parco Pubblico - Arcadia (marmo)

PERÚ
Lima Grattacielo "ROVEGNO" ingresso –4 altorilievi "EMIGRAZIONE" (ardesia)

Fonte: *www.balazsberzsenyi.com* e invio personale dell'Artista.

ma che dedica alle sue teorie tutta una vita, tutta una letteratura, le ipotizza attraverso la recitazione dei versi rivolgendosi direttamente alla Natura che ha creato tutto, bene o male che sia.

Per questa ragione è un'opera da non perdere, una vera e propria poesia.

Fonte: www.cinemacritico.it

L'ARCOBALENO
Rubrica degli Immigrati Stranieri in Italia

oppure
Autori Stranieri ed Italiani d'altrove che scrivono e traducono in italiano

Vasily Biserov *— Bologna*
R.I.P.

Stanco di placare i fuochi
stanco di sottostare alle vostre decisioni
infastidito di contribuire al fallace ordine
sono stufo di queste norme.

Urtato dall'arroganza
irritato dall'ignoranza
voi lo chiamate mondo civile
e io me ne tiro fuori.

Non è questo ciò che mi aspettavo
invocate sempre la fratellanza
ma pregate solo per il denaro
e io mi comportavo da ignaro
armato del solo cuore
pensavo di poter contare qualcosa
di ottenere indietro qualche favore.

E di conti un po' ne o fatti
quante le porte sbattute in faccia
quante le lame inflitte nella mia tenacia
non ne ho più la memoria
sono troppe per la mia persona.

Potrei fuggire all'impazzata
arrendermi e darvi vinta anche questa battaglia
invece Resto In Piedi
anche se fossi il solo mi opporrei alle redini
perché la nostra esistenza è una guerra
partiamo inevitabilmente da perdenti
e si vince solo con l'esperienza
diventando irrispettosi del sistema.

Stanco di chi è saggio solo per gli studi
stanco di essere giudicato dagli sconosciuti
stufo di ascoltare i vostri comandi
solo quando ci sarà un cambio di rotta
potrò riconoscermi nella svolta
e dichiararmi parte della rivolta.

TRANSITION (Destinazione ignota)

Le onde
la schiuma
la neve
primavera nelle vene.

Il flow
le mani
mordere
l'atmosfera risplende
l'aurora rischiara
azzurro
tramonto
oceano.

Hamid Misk *(1966?)*
LA NAVE DELLA NOSTRA VITA

Nulla più è soave
lo zucchero non basta!
Per impedire alla nostra nave
Di finire affondata all'asta

Svenduta per qualche dollaro
Altrimenti il suo e nostro destino
Sarebbe stato ancor più amaro
Del nuovo padrone assassino

Ma la nave lotta e grida
Si chiede che ne farà?
Il capitano, dalla coscienza lurida
abbia pietà della mia vita così cara!

Ma egli obbedisce solo e solo
Al padrone e alle leggi del mercato
Ch'importa della nave... vadano al diavolo
Ripete il timoniere, gli operai m'hanno disgustato

Caricatela di macchine e capitali
E portatela laddove le mie scarpe
Vengono lucidate e baciate e i boccali
Vengono serviti dalla servizievole ape

Fonte: *www.poesieracconti.it (cc)*

Hamid Misk è un poeta e scrittore, nato in Marocco. Dopo aver conseguito la Laurea in Scienze Politiche, all'Università la Sapienza di Roma ha ottenuto un Dottorato di ricerca in Storia delle Relazioni Internazionali e diversi altri Diplomi in Mediazione culturale e linguistica. Ha già pubblicato diversi libri e realizzato traduzioni da e per varie Lingue.
Tra i suoi libri ricordiamo: "Il Colonialismo francese e spagnolo in Marocco" (Edizioni Associate) 2006, saggio con traduzioni di testi e documenti in Lingua Araba, "Ogni volta che mi sussurrarono le stelle" (Edizioni Associate) 2007, raccolta di poesie, "Un viaggio all'altra Mecca" (Edizioni Associate) 2010, romanzo e "L'albergo del popolo" (Libellula Edizioni) 2012, romanzo.
Attualmente lavora come Interprete e Professore di Lingua araba e di Storia delle Relazioni Internazionali.

Gli adoratori amici d'Italia

Un nuovo contatto dall'Argentina

Raúl Lavalle: Menzione di lei

12/07/2022 01:21

Dr.ssa Tamás-Tarr,

Il mio nome è Raúl e sono amico di Fernando Sorrentino. Anche io vivo in Buenos Aires e non sono uno esperto in italiano. Comunque ho ascendenza italiana. La prego di perdonar i miei errori.

Rinvio un attaché con una nota, nella quale Fernando fa menzione di Lei. È in parte "de mi biblioteca." La mia rivista è molto modesta e procede di un amante d'Italia, non da un esperto. Il presente numero è in situazione d'inizio.

La ringrazio amabilmente,

Raúl

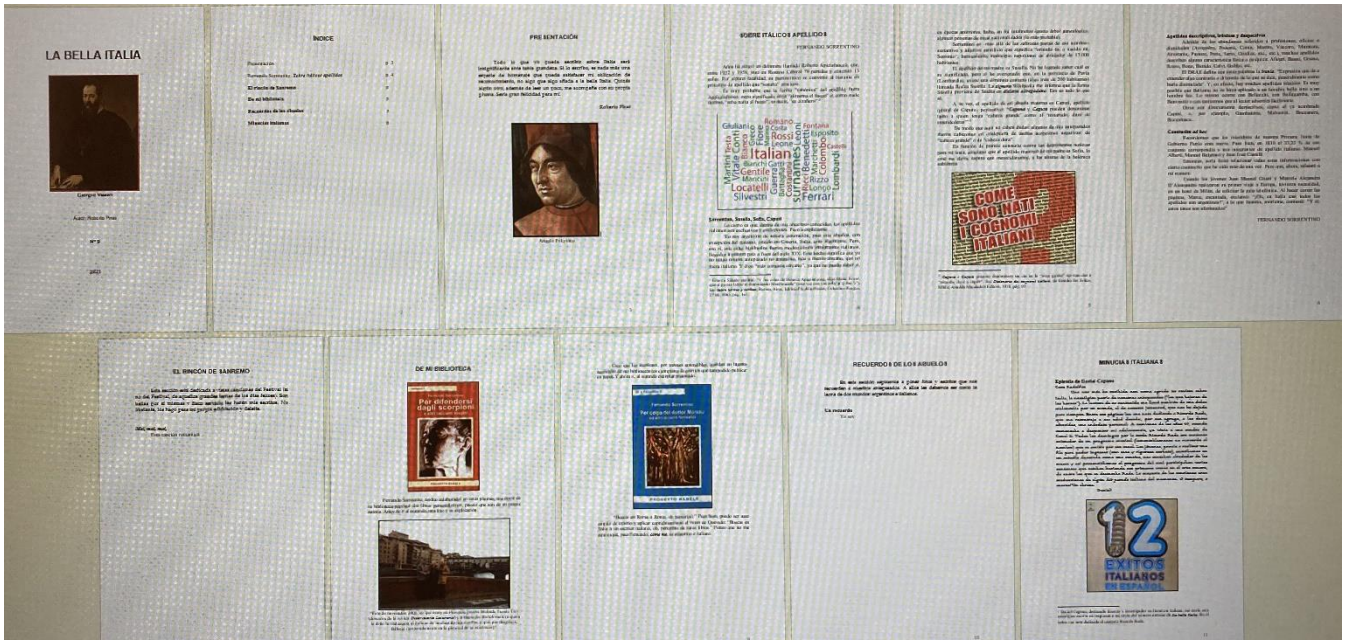

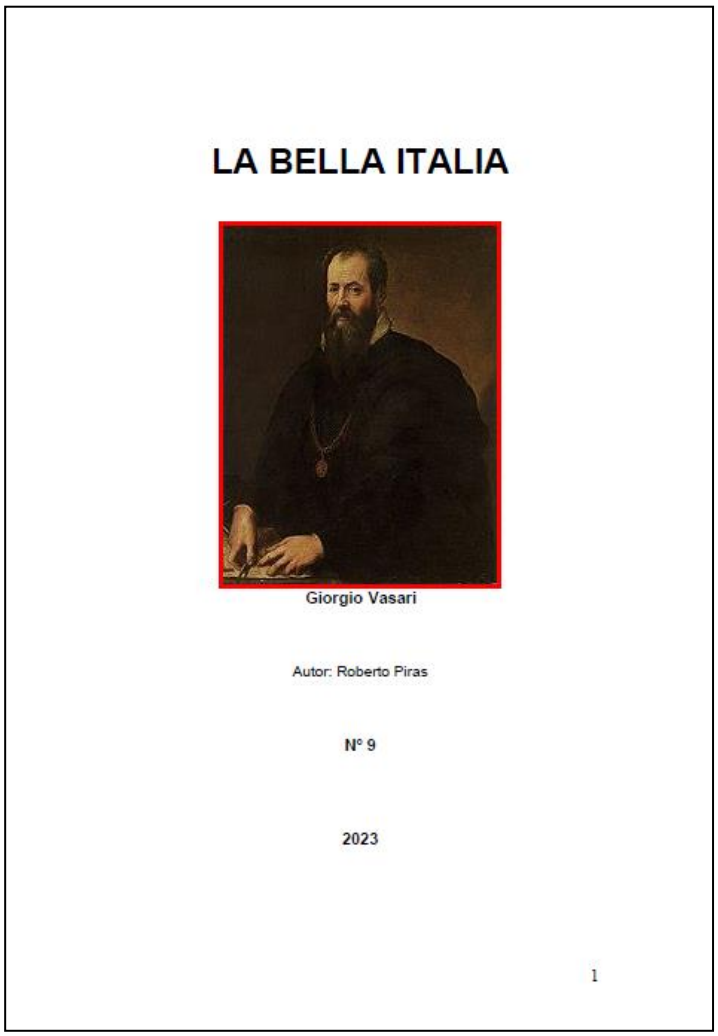

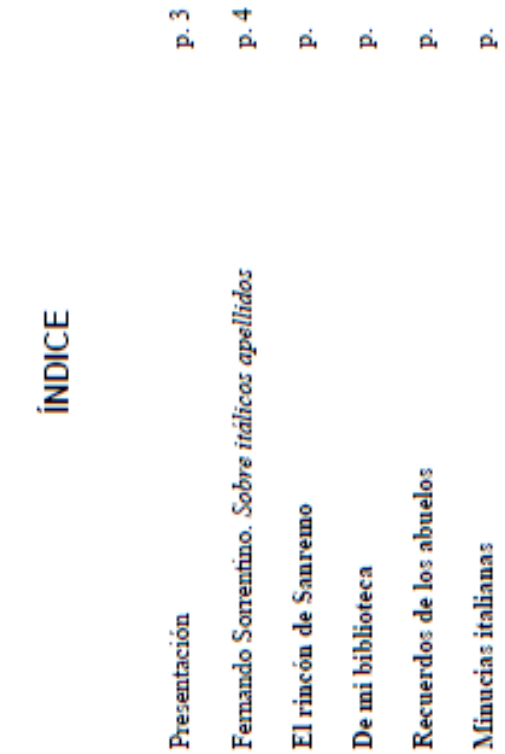

PRESENTACIÓN

Todo lo que yo pueda escribir sobre Italia será insignificante ante tanta grandeza. Si lo escribo, es nada más una especie de homenaje que pueda satisfacer mi obligación de reconocimiento, no algo que algo añada a la bella Italia. Quizás algún otro, además de leer un poco, me acompañe con su propia pluma. Sería gran felicidad para mí.

Roberto Piras

Angelo Poliziano

SOBRE ITÁLICOS APELLIDOS

FERNANDO SORRENTINO

Años ha surgió un delantero llamado Roberto Apiciafuoco, que, entre 1952 y 1956, jugó en Rosario Central 79 partidos y concretó 13 goles. Por alguna fatalidad, su patronímico se convirtió al instante en prototipo de apellido que "sonaba" gracioso.

Es muy probable que la forma "canónica" del apellido fuera Appicciafuoco, cuyo significado sería "alimenta el fuego" o, como suele decirse, "echa nafta al fuego", es decir, "es cizañero".[1]

Sorrentino, Susella, Sofía, Caputi

Lo cierto es que, dentro de mis ancestros conocidos, los apellidos italianos son exclusivos y excluyentes. Paso a explicarme…

Yo soy argentino de tercera generación, pues mis abuelos, con excepción del paterno, nacido en Caserta, Italia, eran argentinos. Pero, eso sí, mis ocho bisabuelos fueron modestísimos inmigrantes italianos, llegados a nuestro país a fines del siglo XIX. Este hecho significa que yo no tengo ningún antepasado no argentino, más o menos cercano, que no fuera italiano. Y digo "más o menos cercano", ya que no puedo saber si,

[1] Ernesto Sábato escribió: "Y los celos de Meneca Apicciafuoco, alias Diana Ferrer, que ni piensa largar al denominado Mastronicola" (esta vez con una sola 'p' y dos 'c'). En: *Sobre héroes y tumbas*, Buenos Aires, Editorial Sudamericana, Colección Piragua, 2.ª ed., 1965, pág. 167.

en épocas anteriores, hubo, en mi totalmente ignoto árbol genealógico, algunas personas de otras nacionalidades (lo más probable).

Sorrentino es –más allá de las sabrosas pastas de ese nombre– sustantivo y adjetivo gentilicio que significa "oriundo de, o nacido en, Sorrento", hermosísimo municipio napolitano de alrededor de 17.000 habitantes.

El apellido de mi madre es Susella. No he logrado saber cuál es su significado, pero sí he averiguado que, en la provincia de Pavía (Lombardía), existe una diminuta comuna (algo más de 200 habitantes) llamada Rocca Susella. La *signora* Wikipedia me informa que la forma Susella proviene de Susàla en *dialetto oltrepadano*. Eso es todo lo que sé.

A su vez, el apellido de mi abuela materna es Caputi, apellido (plural de Caputo) peyorativo: "*Capone* y *Caputo* pueden denominar tanto a quien tenga 'cabeza grande' como al 'testarudo; duro de entendederas'".[1]

De modo que aquí no caben dudas: algunos de mis antepasados fueron cabezones en cualquiera de ambas acepciones negativas: de "cabeza grande" o de "cabeza dura".

En función de premio consuelo contra tan deprimentes noticias para mi testa, consigno que el apellido materno de mi padre es Sofía, lo cual me eleva, espero que merecidamente, a las alturas de la helénica sabiduría.

[1] *Capone* e *Caputo* possono denominare sia chi ha la "testa grossa" sia uno che è "testardo; duro a capire". En: *Dizionario dei cognomi italiani*, de Emidio De Felice, Milán, Arnoldo Mondadori Editore, 1978, pág. 93.

Apellidos descriptivos, irónicos y despectivos

Además de los abundantes referidos a profesiones, oficios o dignidades (Avogadro, Podestà, Conte, Mastro, Vaccaro, Muratore, Almirante, Pastore, Prete, Sarto, Giudice, etc., etc.), muchos apellidos describen alguna característica física o psíquica: Allegri, Basso, Grasso, Rosso, Bono, Biondo, Calvi, Gobbo, etc.

El DRAE define con estas palabras la *ironía*: "Expresión que da a entender algo contrario o diferente de lo que se dice, generalmente como burla disimulada". Y, en efecto, hay muchos apellidos irónicos. Es muy posible que Bellomo no se haya aplicado a un hombre bello sino a un hombre feo. Lo mismo ocurre con Bellocchi, con Bellagamba, con Benvestiti o con tantísimos que el lector advertirá fácilmente.

Otros son directamente despectivos, como el ya nombrado Caputi, o, por ejemplo, Gambatorta, Malvestiti, Boccanera, Boccafusca…

Cuentecito *ad hoc*

Recordemos que los miembros de nuestra Primera Junta de Gobierno Patrio eran nueve. Pues bien, en 1810 el 33,33 % de ese conjunto correspondía a tres integrantes de apellido italiano: Manuel Alberti, Manuel Belgrano y Juan José Castelli.

Entonces, sería lícito relacionar todas estas informaciones con cierto cuentecito que he oído más de una vez. Pero que, ahora, relataré a mi manera:

Cuando los jóvenes Juan Manuel Giusti y Marcela Alejandra D'Alessandro realizaron su primer viaje a Europa, tuvieron necesidad, en un hotel de Milán, de solicitar la guía telefónica. Al hacer correr las páginas, Marce, encantada, exclamó: "¡Oh, en Italia casi todos los apellidos son argentinos!", a lo que Juanma, sonriente, contestó: "Y sí: estos tanos son afortunados".

FERNANDO SORRENTINO

EL RINCÓN DE SANREMO

Esta sección está dedicada a viejas canciones del Festival (si no del Festival, de aquellos grandes temas de los días felices). Son bellas por sí mismas y flaco servicio les harán mis escritos. No obstante, los hago para mi propia edificación y deleite.

Mai, mai, mai,
Esta canción romántica

RECUERDOS DE LOS ABUELOS

En esta sección aspiramos a poner fotos y escritos que nos recuerden a nuestros antepasados. A ellos les debemos ser como la leona de dos mundos: argentinos e italianos.

Un recuerdo
Yo soy

DE MI BIBLIOTECA

Fernando Sorrentino, asiduo colaborador en estas páginas, nos envía de su biblioteca personal dos libros personalísimos, puesto que son de su propia autoría. Antes de ir al segundo, una foto y su explicación.

"Foto de noviembre 2001, en que estoy en Florencia junto a Melinda Tamás-Tarr (directora de la revista *Osservatorio Letterario*) y a Mario De Bartolomeis (a quien le debo la traducción al italiano de muchos de mis cuentos, y que, por desgracia, falleció inesperadamente en la plenitud de su existencia)".

MINUCIAS ITALIANAS

Epístola de Daniel Capano
Caro Radulfus

Una vez más he recibido con sumo agrado tu revista sobre Italia, la nostálgica patria de nuestros antepasados ("los que bajaron de los barcos"). La lectura de su contenido me llenó también de una dulce melancolía por un mundo, el de nuestra juventud, que nos ha dejado para siempre. Entre sus páginas leo una nota dedicada a Ricardo Roda, que me retrotrajo a esa edad dorada, por eso agrego, a los datos ofrecidos, una anécdota personal. A comienzo de los años 60, cuando comenzaba a despuntar mi adolescencia, yo vivía a una cuadra de Canal 11. Todos los domingos por la tarde Ricardo Roda era cantante animador de un programa musical (lamentablemente no recuerdo el nombre) que se emitía por ese canal. Los jóvenes, previo a realizar una fila para poder ingresar (con saco y rigurosa corbata), entrábamos en un estudio decorado como una cantina, nos sentaban alrededor de las mesas y así presenciábamos el programa del cual participaban varios cantantes que estaban haciendo sus primeras armas en el arte canoro, de entre los que se destacaba Roda. La mayoría de las canciones eran traducciones de algún *hit parade* italiano del momento. *O tempora, o mores!* Un abrazo.

Daniel[1]

[1] Daniel Capano, destacado docente e investigador en literatura italiana, me envía este nostálgico escrito en respuesta a mi envío del número anterior de *La bella Italia*. En él había una nota dedicada al cantante Ricardo Roda.

Creo que los escritores, por razones entendibles, guardan en lugares accesibles de sus bibliotecas los ejemplares de escritos que han podido publicar en papel. Y ahora sí, al segundo ejemplar prometido.

"Buscas en Roma a Roma, oh peregrino." Pues bien, puedo ser asaz amplio de criterio y aplicar caprichosamente el verso de Quevedo: "Buscas en Italia a un escritor italiano, oh, peregrino de raros libros." Pienso que no me equivoqué, pues Fernando, *come me*, es argentino e italiano.

N.d.R.
A partire dal 1870 poi nella società argentina inizia ad essere significativo il peso dell'emigrazione italiana. Il peso del contributo italiano alla società argentina, di lì a poco, si rifletterà sulle produzioni letterarie e sulla cultura del tempo.
Il rapporto tra immigrazione e letteratura, in America Latina, e soprattutto in Argentina è fatto di influenze, contributi, integrazione, a volte rifiuto.Tra i maggiori scrittori si ricordano Jorge Luís Borges, Adolfo Bioy Casares e Osvaldo Soriano. Borges con il suo linguaggio ricco di metafore, è senza dubbio una delle figure di maggior risalto della letteratura argentina. Celebri i suoi racconti brevi: quelli scritti negli anni della malattia che lo porterà alla cecità sono sorprendenti per il linguaggio metafisico . Abilissimo prestigiatore, saprà giocare nei suoi scritti con il reale e il fantastico in maniera ineguagliabile. *L'aleph*, *Finzioni*, e le poesie i suoi scritti più noti. La produzione letteraria di Borges non si ferma ai racconti, importantissimo fu il suo lavoro come saggista e valente traduttore dall'inglese (che imparò ancor prima del castigliano grazie alla nonna madrelingua inglese) e dal tedesco. Fu traduttore di opere di Edgar Allan Poe, Franz Kafka, Hermann Hesse, Rudyard Kipling, Herman Melville, André Gide, William Faulkner, Walt Whitman, la Virginia Woolf, sir Thomas Browne e G. K. Chesterton
A proposito di J. L. Borges si ricorda il libro del nostro Fernando Sorrentino: *Sette conversazioni con Borges*, con la dedica del novembre 2001 dell'autore alla Direttrice del ns. Osservatorio Letterario…

APPENDICE/FÜGGELÉK

___Rubrica delle opere della letteratura e della pubblicistica ungherese in lingua originale e di traduzioni in ungherese__

VEZÉRCIKK

Lectori salutem!

Ezzel a számmal a 150. számot szándékozzuk megünnepelni. Nagyon nehéz ennek az eseménynek is örülni – akárcsak periodikánk fennállásának és kitartásának 25. évfordulójának –, miközben még öreg kontinensünk területén is, az Európai Unió küszöbén is annyi vér ömlik. Konstatáljuk ennek az orosz-ukrán háborúnak a döbbenetes, embertelen, gyilkos fejleményeit, a végrehajtott mészárlásokat, Ukrajna városainak lerombolását. Megjegyezzük azonban, hogy sajnos léteznek hadi lobbik, amelyek nem akarják a konfliktus végét, nem akarnak olyan tárgyalásokat, amelyek egy asztalhoz ültetnék az orosz és az ukrán kormányt, hogy egy konkrét projektről tárgyaljanak, mert ők az újrafegyverkezésben és a moszkvai kormányváltásban érdekelt lobbik. Moszkva, vagyis Vlagyimir Putyin végét akarják. De hála Istennek, egyre növekszik azoknak a száma, akik békét kérnek és hisznek abban, hogy feltétlenül szükség van a tárgyalásos megoldásra. Az Egyesült Államokban egy olyan akadémikus, mint Jeffrey Sachs, nyilvánosan kiállt a tárgyalásos fegyverszünet mellett. De sajnos mostanáig Putyin háborúja az ukránok ellen 2022. február 24. óta még mindig tart...

Az Ukrajna elleni orosz agresszió még akkor is igazi háború, ha Putyin „különleges hadműveletnek" nevezi, nincs rá mentség: «Ferenc pápa őrültségnek nevezte a fegyverkezési versenyt. Igaza van, ez őrület, mert ez azt jelenti, hogy nagy lépésekben haladunk a harmadik világháború felé – mint a francia jezsuita Gaël Giraud, közgazdász, a Georgetown Egyetem Környezeti Igazságosság Programjának igazgatója és a párizsi CNRS (Center National de la Recherche Scientifique) vezető kutatója is megerősítette egy interjúban – ... még ha folytatjuk is ezt a háborút, az apokalipszis felé tartunk, az afrikai országokban egyre nő az éhezés és a nukleáris fegyverekkel való katonai előrelépés veszélye. A pápa a Telam ügynökségnek július 1-jén adott interjújában azt is megjegyezte, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete nem hallatta hangját erről a konfliktusról. És még ebben az esetben is hogyan lehetne nem igazat adni neki? Sajnos az Egyesült Nemzetek Szervezete a második világháború mérlegének gyermeke. Semmit sem tett a világjárványért, semmit sem tesz ezen háború leállításáért. Együtt újra kell gondolnunk a nemzetközi kapcsolatok igazságosabb és többoldalú rendszerét, ahol nemcsak a hatalmasok döntenek. Ahogy a legutóbbi „Angelus"-ban (Úr Angyala) is közölte: a politikai, gazdasági és katonai hatalmi stratégiákról egy globális békeprojekt felé kell elmozdulnunk. Véleményem szerint ehhez olyan nemzetközi intézmények létrehozására van szükség, amelyek globális közös javainkkal foglalkoznak: egészséggel, éghajlattal, biológiai sokféleséggel, békével.»

Ki akarja ezt a háborút? Kétségtelen: elsősorban Putyin, aki megtámadta Ukrajnát és háborús bűnöket követ el. De azok, akik Putyin megdöntésére és Oroszország térdre kényszerítésére akarják felhasználni ezt a háborút, már 2014 óta készülnek rá, még annak az árán is, hogy Ukrajnát egy új Vietnammá alakítják és a teljes pusztulás felé vezetik. Éppen azért, hogy elkerüljük ezt a katasztrofális eredményt, amely egy új világkonfliktushoz vezethet, feltétlenül tárgyalni, fegyverszünetet, majd békét kell kötni... De Putyin a történelem eltorzításaival nem áll szándékában leállítani a háborút. Téved, amikor azt mondja, hogy nincs Ukrajna, aki régóta azzal érvel, hogy az oroszok és az ukránok „egy nép", ez azonban jelentős történelmi torzítás. Sajnos a tanulatlan, történelmet nem ismerő emberek – a történelmi tényeket nem ismerő emberek minden szinten még a műveltek között is vannak – hisznek neki és nem ellenőrzik a történelmi igazságot és minden kétséget kizáróan elfogadják hamis történelmi, áltudományos állításait. Putyin szerint «Ukrajna nem igazi nemzet, amely ma valójában a Nyugattól függő bábállam, önálló nemzetként soha nem volt stabil hagyománya, a modern Ukrajnát teljesen Oroszország hozta létre, és nyilvánosan megerősítette meggyőződését, mint feljebb már említettem, hogy az oroszok és az ukránok „egy nép". Ezt 2014-ben, a Krím-félsziget annektálása alkalmából is elmondta, különböző interjúkban és nyilvános beszédekben megismételte és az összetartozást támogató „Az oroszok és az ukránok történelmi egységéről" című hosszú esszéjében is megismételte. Ukrajna Oroszországnak, az Oroszországtól elszakadt ukrán nemzeti identitás „oroszellenes projektnek" tekintendő. Szergej Lavrov

orosz külügyminiszter úgy fogalmazott: „Ukrajnának nincs joga szuverén nemzetnek lenni”. Putyin többek között azt közölte, mint sok más alkalommal, hogy Ukrajna nem létezne Lenin nélkül, aki a Szovjetunió létrejöttekor úgy döntött, hogy Ukrajnát külön köztársasággá teszi Oroszországtól.

A katonai konfliktus történelmi gyökereinek megértéséhez hasznos visszakeresni dióhéjban e vidékek múltját, a középkori eredettől a Szovjetunió felbomlását követő eseményekig Aldo Carioli, Maha László és Jurij Simon történészek segítségével.

Az első keleti szláv állam több mint ezer éve, 860 körül született Kijev (ukrán nyelven Kiiv) város területén. Ez a Fekete-tengertől északra fekvő síkságokon a hatodik századtól megtelepedett szláv lakosság nagy vándorlásának, valamint a IX. századtól Európába érkezett skandináv eredetű varangokkal való találkozás következménye volt. (Európa más részein normannoknak hívták). A IX. században az én őseim is átkeltek a mai Dél-Ukrajna területén, mielőtt elérték a Kárpát-medencét. (Etelköz vagy Atelkuzu a magyarok elnevezése annak a kelet-európai régiónak, ahol a IX. században, hozzávetőlegesen 830 és 895 között telepedtek le. Álmos vezér vezetésével feltehetően a pecegenek nyomására hagyták el a térséget, akik a bolgár I. Simeon zsoldosként küldött harcosok voltak, a határaikra nehezedő nyomást akarták enyhíteni, ezért a magyarok Árpád vezetésével elfoglalták Pannóniát, ahol megalapozták a Kárpát-medence későbbi meghódítását. Ugyanebben a században a szlávok és a varangok szövetsége lefektette a Rusz (vagy Kijevi Rusz) alapjait, amely hamarosan magába foglalta a mai Ukrajna és Nyugat-Oroszország egy részét, valamint Lengyelország, Litvánia, Lettország és Észtország keleti területeit: Kijev első harcvezérei a varangok voltak, de hamarosan szláv származású fejedelmek váltották őket. (A Russia név az ősi szláv rusz szóból származik, amely a korai középkorban a varangi lakosságot jelölte. A modern Oroszország története azonban később, a 14. században kezdődik. Csak ezután vette át a többi várost Moszkva, a Moszkvai fejedelemség fővárosa. Ezt követően Moszkva egyre kiterjedtebb területeket hódított meg, egészen Szibériáig: a XVIII. században hatalmas birodalmat tartott fennhatósága alatt.)

Az ősi Rusz fontos központja volt a kereszténység terjesztésének a szlávok között. Bizánchoz fűződő kapcsolatai Olga hercegnő megtéréséhez vezettek 957-ben. Néhány évvel később, 988-ban I. Volodimir kijevi nagyherceg is áttért a keresztény hitre, őt követte egész népe.

A XII-XIII. században Kijev hatalma meggyengült és sok város autonóm fejedelemséggé vált. A XIII. században Ázsia sztyeppéiről érkeztek mongol lovasok, akik megszállták a keleti szlávok területeit, adófizetésre kényszerítették a városokat és 1240-ben kifosztották az ősi Kijevet: Rusz már nem létezett. A XV. század közepén egy török-mongol etnikum csoport, a tatárok megalapították a Krími Kánságot, az Oszmán Birodalom vazallus államát, amely Ukrajna déli részének egy részét is ellenőrzése alá vonta.

Az ukrán múlt összefonódik Lengyelországéval is és a Litván Nagyhercegséggel is. Ez utóbbi a XIV. század második felében meghódította Ukrajna nagy részét egészen a Fekete-tenger partjáig, majd szövetség-sorozatot kötött Lengyelországgal, amelyet 1569-ben a Lengyel-Litván Konföderáció megalakulásával tetőztek. Ebbe az állami egységbe tartozott a mai Ukrajna legnyugatibb része, Galícia is, amely Lviv (Lodomiria) területével együtt 1772-ben az Osztrák-Magyar Monarchia irányítása alá került az 1918-as megszűnéséig.

A XVI. században a mai Ukrajna területén kozákok is éltek – mongol türkmén népek –, híresek voltak nagy harckészségükről.

A kozákok fellázadtak a lengyel uralom ellen és 1649-ben autonóm államot alapítottak a Dnyeper folyó két partja mentén (a mai Közép-Ukrajnában), melynek élén egy atamán, vagyis egy katonai vezető állt, ezért etmanátusnak nevezték. 1654-ben az Orosz Királyság (vagy a cárság) szövetséget kötött a kozákokkal Lengyelország ellen.

A XVIII. században az Orosz Birodalom (1721-től nevezik így) terjeszkedett: már 1659-ben erősen korlátozta a kozák állam autonómiáját; majd II. Katalin cárnő (1762-1796) alatt csatolta az Etmanátust. Dél-Ukrajnában Oroszország évtizedeken át harcolt az Oszmán Birodalom ellen, mígnem a 18. század második felében az oroszok a Krími Kánságot is meghódították.

A cárok alatt az ukrán területet felosztották Kis-Oroszországra (amely magában foglalta a kijevi területet is), Dél-Oroszországra és Nyugat-Oroszországra. Az általa ellenőrzött területek kultúrájának oroszosítása érdekében a cári hatóságok a XIX. században betiltották az ukrán nyelv használatát.

1917-ben, az első világháború alatt az orosz forradalom a cári rezsim bukásához vezetett és a bolsevik forradalmárok (a Vörös Hadsereg) és a cári katonák (a Fehér Hadsereg) közötti polgárháború kezdetét jelentette, Ukrajna számára a politikai anarchia évei, háború és minden fronton szélsőséges erőszak volt. Ukrajna a cárizmus végét kihasználva kikiáltotta függetlenségét és 1917 decemberében megszületett az Ukrán Népköztársaság Symon Petljura tábornok vezetésével. Petljura a „fehérek” és a „vörösök” ellen is harcolt egy szélsőséges erőszakos konfliktusban. (Megjegyzés: az orosz nyelvből és irodalomból diplomázott Aldo Carioli – a Zanichelli újságírója, szerkesztője és szerzője – ezt írja „Az ukrán történelem ezer éve” című könyvében: „Amikor Lengyelország 1918-ban megtámadta Ukrajnát Lvivben kikiáltották a Nyugat-Ukrajnai Köztársaságot is, Petljura szövetségesét: ekkor új lengyel-ukrán háború tört ki, amelynek végén Lengyelország annektálta a jelenlegi Lviv régiót.)

Az ukrán nemzet két részre szakadva lépett be a XX. századba: a keleti rész Oroszországhoz, a nyugati pedig az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozott. Ebben az időszakban mindkét birodalomban megindultak a modernizációs folyamatok, amelyek a

társadalom politikai, gazdasági, technikai és kulturális megújulását jelentették. A mezőgazdasági és kézműves szövetségeket fokozatosan felváltották az ipari társaságok. Ukrajna keleti és déli régióiban a gépipar sokkal gyorsabban nőtt, mint Oroszország más régióiban. Ezzel szemben Nyugat-Ukrajna földjei a Monarchia gazdaságilag elmaradott régiói maradtak. Az 1848-1849-es és az 1905-1907-es forradalom eredményeként Oroszország és Ausztria-Magyarország egyaránt megkísérelte korlátozni az abszolutizmust és bevezetni a demokratikus szabadságjogokat. Ebben a kérdésben a Monarchia járt az élen. Ott már a 19. század közepén kialakult a parlamentáris rendszer és a bécsi parlamentnek is voltak ukrán képviselői. Oroszországban viszont sokkal lassabban tört elő a szabadság és csak az 1905-1907-es forradalom után hozták létre a parlamentet, vagyis az Állami Dumát. A XIX. és a XX. század fordulóján az ukrán nemzet kialakulásának folyamata jelentősen felgyorsult.

Milyen volt a helyzet Ukrajnában az első világháború idején? A német vezetők „Nagy-Németország és Kelet-Európa 1950-ben" című könyvükben rögzítették világuralmi törekvéseiket. Kelet-Európa népei – így az ukránok is – képtelennek tartották az ukrán állam létrehozását, ezért az ukrán területeket Nagy-Németországgal egyesítve akarták uralni őket. Elsősorban a Donyeck-medence szénbányáit és a gazdagon termő feketetalaj-sztyeppeket akarták megszerezni Ukrajnától. Oroszország el akarta csatolni Kelet-Galíciát, Kárpátalját, Észak-Bukovinát, az Osztrák-Magyar Monarchia pedig Volynt és Pogyllyát akarta elvenni Ukrajnától. (lásd Maha László - Jurij Simon «Ukrajna történetének fontosabb eseményei, dátumai» c. kötetet.

A törékeny Ukrán Népköztársaság 1920-ban szűnt meg, amikor a Vörös Hadsereg kerekedett felül. A Szovjetunió megszületésével (1922) és a sztálini diktatúrával az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság megszenvedte az 1930-as években a föld erőszakos kollektivizálásának következményeit. Sztálin a parasztokat és a kisgazdákat (az ún. kulákokat) letartóztatta, deportálta vagy megölette, ami pusztító éhínséget okozott s a becslések szerint 1932-33-ban 3-6 millió ember halálát okozta. (Az ukránok az 1932-1933-as pusztító éhínséget holodomornak ["éhhalál"] nevezik. Egyes történészek szerint az éhínség népirtás, mert a szovjet diktátor Sztálin szándékosan okozta. A holodomor az egyik oka annak, hogy az ukránok neheztelnek az oroszokra és egyben a nemzeti identitás eleme a modern Ukrajnában.)

A második világháború alatt a szovjet hadseregek nagyon kemény csatákat vívtak Ukrajnában a Szovjetuniót 1941-ben megszálló németekkel. Szinte az összes ukrán zsidót (1,6 millió) náci megsemmisítő táborokba deportálták, ahol sokukat megöltek vagy ugyanazon ukrán területen kivégezték őket, amint a Kijev melletti Babij Jar mészárlása is bizonyít: ahol 1941. szeptember 29. és 30. között először több mint 33000 zsidót fosztottak meg vagyonától, majd meggyilkoltak. 1945-ben, a nácizmus elleni győzelem után Lviv régió is Szovjet-Ukrajna része lett. (Lásd: „Az ukrán történelem ezer éve", szerkesztette: Aldo Carioli.)

Emlékezzünk Maha László történelmi kötetére, amelyben az olvasható, hogy a második világháború előestéjén öt állam akart osztozni a mai Ukrajna területén, ami súlyosan veszélyeztette volna Európa egyensúlyát. Az ukrán kérdés ezért fontos ütőkártyává válhatott a nagyhatalmak kezében. Ukrajna jövőjéhez fűződő viszonyuk alapján az országokat három csoportra oszthatjuk. Az első csoportba Anglia, Franciaország és az USA tartoztak, amelyek ugyan nem rendelkeztek ukrán területekkel és nem is akartak Ukrajna rovására terjeszkedni, de mindenképp meg akarták óvni Európában a Versailles-i és a washingtoni békerendszer által kialakított erőegyensúlyt. A második csoportot Németország képviselte. Hitlernek nemcsak azért volt szüksége a gazdaságilag fejlett ukrán területekre, hogy növelje a németek életszínvonalát, hanem elsősorban hadseregét akarta nyersanyaggal ellátni. Ukrajnából könnyebb volt elérni, illetve elfoglalni Távol-Kelet és Kaukázuson túli olajmezőit, no meg Ukrajna rovására kívánta kielégíteni szövetségesei területi igényeit is. Magyarországnak megígérte Kárpátalja és Erdély visszacsatolását, Romániának pedig Besszarábiát és Észak-Bukovinát. A harmadik csoporthoz a Szovjetuniót, Lengyelországot, Csehszlovákiát és Romániát soroljuk. Ezeknek az országoknak voltak ukránok által lakott tartományai és újabbakat akartak szerezni maguknak. Különösen aktív külpolitikát a Szovjetunió folytatott, melynek vezetői célul tűzték ki az összes ukrán föld egyesítését az USZSZK kereteiben (vö. Maha László, «Ukrajna története»). A Szovjetunió összeomlása 1990-1991-ben a volt szovjet tagköztársaságok függetlenségéhez vezetett. Az egyik ilyen volt az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság, amely 1922 óta a Szovjetunió része volt. 1991. augusztusában az ukrán parlament népszavazással kikiáltotta a függetlenséget és az új állam kormányformának a félig prezidenciális köztársaságot adta.

Ugyanezen év december 25-én Mihail Gorbacsov szovjet vezető lemondott a Szovjetunió elnöki tisztségéről, amelynek feloszlatását 1992. szilveszterén hivatalossá tették. A független Ukrajna és az új Orosz Föderáció között azonnal erős feszültség támadt, több okból is:

- *Ukrajnában számos katonai- és rakétabázis volt, amelyek szintén nukleáris fegyverekkel voltak felszerelve. Ki hagyta volna el azokat? Hosszas tárgyalások után úgy döntöttek, hogy egy részüket megsemmisítve visszaadják őket Oroszországnak. Cserébe 1994-ben Oroszország aláírta a Budapesti Memorandumot, amellyel vállalta, hogy nem sérti meg Ukrajna határait.*
- *Ukrajna és Oroszország sokáig küzdött a fekete-tengeri flotta ellenőrzéséért, amelynek bázisai Szovjet-Ukrajna kikötőiben voltak. Szevasztopolban (Krím-félsziget) Oroszország haditengerészeti bázist tartott fenn.*

• Oroszország nem ismerte el Ukrajna szuverenitását a Krím-félsziget felett, amelyet a Szovjetunió 1954-ben átengedett az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaságnak.
• Ukrajna a Szovjetunió egyik legtermékenyebb és leggazdagabb része volt: a függetlenség kikiáltása megfosztotta Oroszországot erőforrásaitól.

Amikor Vlagyimir Putyin megkezdte hatalomra jutását Oroszországban (1999), sok ország, amely 1989-ig a Szovjetunió csatlós állama volt, az Európai Unióhoz és a NATO-hoz való csatlakozásra készült. Ukrajna is kezdett közeledni a Nyugathoz.

A 2004. januári elnökválasztáson Viktor Jušenko nyugatbarát jelölt az oroszbarát Viktor Janukovič győzelmét vitatta. Jusenko és hívei az utcára vonultak, hogy elítéljék a választási csalásokat és narancssárga sállal és zászlókkal, az ellenzék jelképeivel tiltakozzanak. Ezért beszélünk "narancsos forradalomról": körülbelül 220 ezer ember foglalta el hetekig a kijevi Maidan teret.

A "narancsos forradalom" ellenezte a politikai korrupciót és Moszkva beavatkozását az ukrán belpolitikába: Ukrajna Legfelsőbb Bírósága lemondta a szavazást és az új választások után Jusenko lett az elnök. A "narancsmozgalom" azonban megosztott volt és ez kedvezett az oroszbarát Janukovics hatalomba való visszatérésének, aki a 2010-es választások megnyerése után 2011. augusztusában letartóztatta Julija Timosenko volt ellenzéki miniszterelnököt, akit korrupcióval vádoltak meg. Janukovič 2013. vége és 2014. eleje között ellenezte Ukrajna és az Európai Unió közötti együttműködési megállapodást, amelyet elődje kezdeményezett. Újabb tüntetések robbantak ki Kijevben és más városokban, többen meghaltak. Ezt a tüntetéshullámot Euromaidan forradalomnak nevezik. (Az Euromaidan név az "Európa" és a "Maidan" szavakból ered, mivel a kijevi Maidan (Függetlenség tere) tere lett a tüntetés központja. Itt tüntetők ezrei gyűltek össze az Európai Unió zászlóit lengetve.) Euromaidan tüntetések robbantak ki összecsapásokban és Ukrajna elhagyására kényszerítette Janukovics elnököt. Új választások után nyugatbarát kormány alakult.

Janukovics elmenekülése meggyorsította a fejleményeket Donbass térségében (Kelet-Ukrajna), ahol a lakosság többsége orosz származású és történelmileg inkább Oroszországhoz kötődik. (A Donbass név a „Donyeck-medence” orosz rövidítése. A Donyeck folyó egy olyan régiót szel át, ahol jelentős, főként a szovjet időkben kiaknázott szénlelőhelyek, valamint víz- és atomerőművek találhatók. Itt haladnak át a Fekete-tengerbe és Nyugat-Európába az orosz gázt szállító gázvezetékek.) 2014. tavaszán háború tört ki Donbassban egyrészt az ukrán hadsereg és az ukrán nacionalista önkéntesek, másrészt az oroszbarát milíciák és Moszkva által támogatott szeparatisták között. A donbassi oroszok kihirdették Luhanszk és Donyeck régió elszakadását Ukrajnától és két független köztársaság megszületését.

Az Ukrajna és az Orosz Föderáció közötti feszültség másik forrása a Krím-félsziget. Vlagyimir Putyin orosz elnök 2014-ben elrendelte az 1954 óta Ukrajnához tartozó Krím-félsziget invázióját és annak annektálását a helyi lakosság népszavazásának figyelembevételének ürügyével. (A Krím-félsziget stratégiai szempontból nagyon fontos. Odessza kikötőjével együtt létfontosságú kereskedelmi csomópont, ahonnan az orosz és az ukrán búza a nyugati országokba kerül. Ráadásul a Krím-félsziget birtoklása katonai szempontból a Fekete-tenger ellenőrzését jelenti.)

A nemzetközi közösség nem ismerte el az annektálást, Oroszországot pedig gazdasági szankciók sújtották, de 2014 óta az orosz fegyveres erők megszállták a Krímet. Miközben a Donbassban folytatódtak az oroszbarát szeparatisták, az ukrán hadsereg és milíciák közötti összecsapások, Kijevben új politikai főszereplő jelent meg: Volodimir Zelenszkij volt komikus színész. 2019-ben Zelenszkij megnyerte az elnökválasztást egy Európa-barát és oroszellenes programnak köszönhetően, amely Ukrajna NATO-ba, az Egyesült Államok vezette katonai szövetségébe való belépését támogatta.

2022. február 21-én Putyin hivatalosan elismerte a donbassi Luhanszk és Donyeck szakadár köztársaságot. Három nappal később elrendelte Ukrajna invázióját, a katonai beavatkozást az orosz lakosság védelmét szolgáló akcióval indokolva.

A háború tehát a 2014-ben kezdődött válság legújabb cselekménye. Putyin a cári imperializmus és a Szovjetunió kelet-európai hegemóniája által inspirált politikán keresztül Ukrajnát vissza akarja szerezni az Orosz Föderáció befolyási övezetébe Oroszország, az Európai Unió és a NATO-országok között egy "pufferállam", azaz egy ütköző állam létrehozásával.

Elérkeztünk tehát február 24.-éhez, a putyini Oroszország Ukrajna megtámadásához, Putyin által hangoztatott „különleges hadműveletéhez”, amely nem más mint egy valódi imperialista háború. El kell azonban fogadni, hogy egy nemzet/ország agressziója területeinek elrablása érdekében nem igazolható, a betolakodók által megtámadott országnak joga van megvédeni magát és nem tétlenül elszenvedni a katonai támadást... Ráadásul nem szabad összekeverni a megtámadott jogait a támadó céljaival!!!

Május 28-án Z. I. M. magyar olvasó előző számunkban az orosz-ukrán háborúról szóló vezércikkről így írt: «*Gratulálok a legutóbbi vezércikkéhez, melyet nagy egyetértéssel olvastam. Bárcsak idehaza is ilyen tisztán látnának a Putyin Ukrajna elleni barbár háborúja ügyében! Sajnos azonban Magyarországon a kormányzati propagandasajtó alig leplezetten putyinista-oroszpárti és leplezetlenül Ukrajna-ellenes, korifeusai, botrányos módon, agresszivitással, elnyomással, ámokfutással a Nyugatot és az Európai Uniót vádolják, nem a putyini Oroszországot, összemossák az agresszort és az áldozatot, egy kalap alá veszik a hódító és a megtámadottnak segítők felelősségét. Hogyan egyeztethető ez össze hazánk szabadságharcos hagyományaival?! És nyugatos orientációjával, Európa melletti elkötelezettségével?!*»

Ami pedig az irodalmat illeti, emlékeznünk kell: a nagy orosz írók közül néhány, mint Gogol, Bábel, Groszman és Bulgakov, valójában ukrán vagy ukrán származású. Mihail Bulgakov (1891-1940) – aki Kijevben született, élete első harminc évét Ukrajnában töltötte –, a huszadik század egyik legnagyobb regényének, a „Mester és Margarita" szerzője a következőképpen írja le Kijevet: „Tavasszal fehéren virágoztak a kertek, a császári kertet zöld borította, a nap minden ablakon behatolt, ott tüzet rakott. És a Dnyeper! És a naplementék! És a Vydubetsky kolostor a hegyekben. Zöld tenger ömlött le teraszokon a gyengéd tarka Dnyeperig. Sűrű fekete-kék éjszakák a víz felett, Szent Vlagyimir elektromos keresztje, a másikban felfüggesztve... Egyszóval csodálatos város, boldog város. Az orosz városok anyja."

*Bulgakov vitathatatlan mestere az orosz nyelv egyik legnagyobb írója: Nyikolaj Gogol (1809-1852) volt. Valószínűleg Gogol az orosz próza számára ugyanaz volt, mint Puskin a költészet számára, vagyis valaki, aki történetei szépségén túl egy irodalmi nyelvet is feltalált. A nagy író, Fjodor Dosztojevszkij ezt írta a XIX. század második felének orosz íróiról: „Mindannyian kikerültünk Gogol köpönyegéből". A „Pétervári történetek" (1842., legújabb verziójuk) közül a leghíresebb a „A kabát": egy kábult, nyelvileg nagyon gazdag, vicces és egyszerre drámai alkotás, amely egy szegény közalkalmazott, a kollégák által kigúnyolt Akakij Akakievich történetét meséli el... **

Isaak Babel' (1894-1940) zsidó író Odesszában, egy gyönyörű Fekete-tengeri városban született. 1930-ban Babel Ukrajnába utazott és szemtanúja volt a szovjet brutális kollektivizálásnak. Oroszul írt, volt riporter, részt vett a forradalom és a polgárháború mellett az orosz-lengyel háborúban, amelyről talán legnagyobb művében, a „Lovas hadsereg"-ben (1926) beszélt. Háborús riporterként készített feljegyzéseinek narratív átdolgozásával alkotott történetek, az „Odessza meséi" (1931) című gyűjteményben erről a keresztutas városról beszélnek (legalábbis a második világháborúig Európa egyik legnagyobb és legjelentősebb) zsidó negyed életén keresztül: banditák és csempészek történetei keverednek a szerző emlékeivel. Bábel lassan írt, kiadott néhány könyvet: ő az a tipikus író, akiről az ember szívesen olvasna még valamit, de lehetetlen. 1939-ben hamisan kémkedéssel vádolták (ez nem volt igaz), kéziratait elkobozták, könyveit pedig kivonták a könyvesboltokból. A Sztálin-rezsim halálra ítélte és lelőtte, mint a nép ellenségét. 1940. január 27-én Moszkvában lőtték le, de halálának pontos helyét, holttestét a mai napig nem tudni. A kéziratok, amelyeket a rezsim elkobzott tőle, elvesztek.

Vaszilij Grossman megosztja ukrán származását Bábellel (a nyugat-ukrajnai Berdičivben született 1905-ben), a judaizmussal és hivatásával: hadiriporter is volt, dokumentálta a sztálingrádi csatát és az elsők között volt, aki a Vörös Hadsereggel belépett a leszakadó Lengyelországba és Németországba és látta a koncentrációs táborokat (egyik legmegrázóbb története a „Treblinka pokla", egy olyan részletes leírás, hogy a nürnbergi tárgyaláson dokumentumként hivatkoztak rá). Nos, Grossman megírta a huszadik század egyik legfontosabb könyvét, az „Élet és végzet" címűt, amely a második világháborúnak szentelt hatalmas mű: a sztálingrádi csata körül forog – ahol a XX. század két nagy rezsime, a nácizmus és a bolsevizmus nyíltan szembefordultak egymással – számtalan szereplő életén keresztül, a Šapošnikov családdal és a zsidó fizikussal, Štrummal a középpontban. Az „Élet és végzet" többek között nyíltan beszél egy (akkor, de alapvetően ma is) elsüllyesztett témáról: a Szovjetunióbeli antiszemitizmusról. (* Vö. Andrea Tarabbia: „Ukrán írók és az orosz irodalom" /https: //aulalettere.scuola.Zanichelli.it /)*

Megkérdezendő: Melyek azok a konkrét pszichológiai okok, amelyek 2022-ben is arra késztetik az embereket, hogy olyan háborús cselekményeket hajtsanak végre, mint amilyeneket a mai Oroszország hajtott végre Ukrajna ellen? Még ha ismerjük is az ilyen gesztusok félelmetes emberi következményeit, mi készteti az emberi lényt arra, hogy ebbe az irányba tartson? Íme néhány pszichológiai észrevétel a konfliktusok és háborúk eszkalációjáról a klinikai pszichológus és pszichoterapeuta Zarina Zargar segítségével (lásd: „Miért van háború 2022-ben?" Psciche.org, 2022. 02. 24.): 1. Hatalom – Sok ok van azt hinni, hogy a hatalom az erőszakhoz, az agresszióhoz és a háborúhoz kapcsolódik. Sok teoretikus (pl. Blainey, 1988) a háborút közvetlenül összekapcsolta a hatalmi nyomásokkal és konfliktusokkal. A kutatások a hatalomvágyat más klasszikus fogalmakhoz kapcsolják, mint például a becsülethez és a büszkeséghez (Berkowitz, 1990; Frank, 1986), a pusztító ösztönökhöz (Freud, 1933/1964, 210-211. o.) vagy a valamitől való megfosztás érzékeléséhez (Crosby, 1976). 2. Affiliáció – A hovatartozás úgy definiálható, mint az emberi lény állandó törődése és szükséglete, hogy szoros kapcsolatokat ápoljon, és egy csoport részének érezze magát. A hatalomra való törekvés mellett minden kultúrában folyamatosan megjelenik a hovatartozás igénye, mint az emberi társadalmi motiváció támogató dimenziója (Wicker et al, 1984). Éppen ezért kiveszi részét a béke fenntartása vagy konfliktus kirobbantása melletti döntésben. 3. Felelősség – Egy társadalom tagjaiként mindannyiunknak kötelességei vannak a másikkal szemben. Ez a koncepció a hatalmi szerep betöltésének vágyával párosulva arra késztethet néhány embert, hogy proszociális módon cselekedjenek, például egy olyan vezetésen keresztül, amely figyelembe veszi az egész csoportot, de ehelyett arra késztethet másokat, hogy agresszióval és pusztítóan cselekedjenek, másokat duhaj, kicsapongó viselkedésre ösztönözzenek (Winter DG., 1991b). Ezek az eredmények azt sugallják, hogy a válság idején a felelősség az agresszív reakciók támogatásához vezethet, amelyek magukban foglalják a háborút is (ha például egy nemzet felé irányuló felelősségről van szó).

Sajnos, annak ellenére, hogy a világ tudományos szempontból a pszichológia területén is nagy lépéseket tett előre, nagyon gyakran nem elegendő bizonyos

viselkedések bekövetkezéséhez vezető dinamika ismerete, sem azoknak és következményeinek korlátozására. És ma már a tudományos és pszichológiai elméletek vagy elemzések sem elegendőek ahhoz, hogy megpróbáljunk leírni valamit, amit a világhatalmak induktív klasszikus politikai, gazdasági és stratégiai játszmái közül eleve nem szerettünk volna leírni: a HÁBORÚt, amely túl sok éven át gazdasági érdekű stratégiai eszközzé vált, amely a kisebbségben lévő hatalmasoknál működik sokak halálát okozva. „Szomorú és drámai pillanat ez a világ, az emberiség és a történelem számára és sok aggodalmat jelent az is, akik arra kényszerülünk, hogy számot vessünk az elviselhetetlen elleninformációval, amely egészen odáig vetemedett, [...] hogy Putyint védelmezik, aki megvádolta az Egyesült Államokat és Bident azzal, hogy egy nem létező konfliktust találtak ki, hogy kizárólag politikai célokból nagyon magas kockázat lehetőségével megfélemlítsenek. Z. Zargar hiszi, hogy a kollektív lelkiismeret nem tűrheti tovább az információ torzítását és elferdítését, amelynek célja a valóság tagadása annak érdekében, hogy az őrület és a narcizizmus keverékével megerősítse saját apró magánigazságait. Arra a pontra jutottunk, hogy a háború felelősségét nem azoknak tulajdonítják, akik kirobbantották azt, hanem azoknak, akik a háború előidézésével vádolták. És most számíthatunk néhány tagadó idiotizmusra – szerk. ami valójában is megtörtént, elhangzott az orosz elnök és csatlósai szájából – mint pl.: a háborús jelenetek valójában filmklipek az archívumból, a több száz vagy több ezer elesett ukrán civil és katona koporsója – természetesen – üres, azért is, ellentétben a mainstream állításával, mert „az orosz bombák és golyók, valójában nem bántanak senkit." (Prof. Daniele La Barbera [pszichiáter]) A német filozófust és költőt, Hegelt (1770-1831) idézve vigasztalan meg kell jegyeznünk: «Mindaz, amit az ember a történelemből megtanult, az az hogy a ember semmit sem tanult a történelemből."

Putyin orosz hadseregének ukrajnai agressziója menthetetlenül szülőhazám, Magyarország 1956-os őszét juttatja eszembe: 66 évvel ezelőtt a fővárosunkban, Budapesten kitört a forradalom, más néven magyar felkelés vagy egyszerűen magyar lázadás az akkori szocialista Magyarországon 1956. október 23-tól november 10-11-ig tartó szovjetellenes lélekkel felvértezett felkelés, a szabadság és a demokrácia lángja, amelyet Moszkva tankjai fojtottak el, a világ közönyében. A szovjet elnyomás elleni elkeseredett forradalom emblémája a lyukas zászló, amelyből a kommunisták szimbólumát – a kalapácsot és a sarlót, a kalászt és a vörös csillagot – kivágták. Moszkvában a propagandáért felelősök – ahogy most Ukrajna esetében – azt állították, hogy a lázadást kívülről provokálták és magyar katonának álcázott emigránsok műve, akiket amerikaiak vagy nyugatnémetek fegyvereztek fel, vezetőik püspökök, fasiszták, földbirtokosok és volt tábornokok, Horthy admirális rokonai és miniszterei voltak, nem is beszélve Habsburg Ottóról.

Budapesten, a központot a Hősök terével összekötő Andrássy úton, a 60. szám alatt található a Terror Háza, ma múzeum. Ezt a nagy épületet (ld. az olasz vezércikkben a képet) a nyilasok (a Magyar Náci Párt) használták főhadiszállásként a második világháború idején. A konfliktus után a szocialista politikai rendőrség, az ÁVH székhelye lett. Az alagsorban voltak a börtönök kínzó- és kihallgatószobákkal. Ebben a múzeumban, a bejáratnál a két rezsim jelképei vannak kiállítva egymás mellett, jelentős értékű korabeli anyagokkal felállítva. Akasztófát is őriz: az utolsó embert 1986-ban akasztották fel. A múzeum belsejének látogatása borzongást, libabőrt okoz. Az 1956-os forradalom hazánkban egy hősies kudarc története, a nagy bátorság egy kíméletlenül előre elrendelt ügyben. Ennek a kis nemzetnek néhány puskával és Molotov-koktéllal felfegyverzett lakossága fel akart kelni a világ egyik nagyhatalma ellen. Az a szenvedélyes elszántság, amellyel a magyarok szembeszálltak a szovjetekkel, az egész Nyugatot lenyűgözte, az egyszerű emberek szíve megdobbant Magyarország sorsáért. Néhány eufóriával teli napon úgy tűnt, hogy a lázadók csoda folytán nyerhetnek is. Aztán a rideg valóság rátelepedett az országra. A szovjetek elsöprő erőkkel megszállták a nemzetet. A felkelést brutálisan leverték, Budapestet elpusztították, emberek ezrei haltak meg; a megszállás harminc évig tartott. A forradalom feltárta a világ előtt a hidegháború valóságát, egyrészt a Szovjetunió minden kétséget kizáróan bebizonyította, hogy kész a barbársághoz folyamodni birodalma megőrzése érdekében, másrészt a Nyugat kiállt mellette. A szabad világ elborzadva és együttérzéssel nézte, ahogy a szovjet tankok rommá rombolják Budapest egykori gyönyörű negyedeit. De a nyugati vezetők egy ujjukat sem mozdították, nem úgy, mint most Ukrajna esetében. A kommunizmus összeomlása után sok új dokumentumanyag látott napvilágot a felkelésről. Nekik köszönhetően egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy Magyarország a huszadik század második felében a Kelet és Nyugat közötti nagy küzdelem terepe volt. Egyszerű gyalog volt, nagyobb hatalmak közé szorítva. 1956-ban nem a hősök határozták meg a sorsát Budapest utcáin. Minden fontosabb döntést azok hoztak, akik Moszkvában és Washingtonban irányították a hatalmat. Az Oroszország által hozzáférhetővé tett dokumentumok tisztázzák az 1956-os magyarországi szovjet magatartás régóta fennálló nézeteit. Sztálin örökösei, akiket a belső megosztottság visszatartott, néhány napnyi tétovázást éltek át, szinte félve, de végül kíméletlen kegyetlenséget tanúsítottak, amit elvárnak a zsarnokoktól... Ennek kapcsán javaslom a Victor Sebestyén (Sebestyén Viktor), „BUDAPEST 1956 Az első lázadás a szovjet birodalom ellen" című könyvét, eredeti címe: „Tizenkét nap, forradalom 1956". Rizzoli, Milano, 2006., 264. o., X / XI. évf., NN.53 / 54. számú kötetünkben jelezzük (ld. a 30-32. oldalt, amelyről itt teszek néhány megjegyzést). A Budapesten alkalmazott módszerek nem voltak fergetegesek. Kreml vörös urai – a szerző ironikusan „vörös cárként" emlegeti őket –, mint most Putyin esetében „Putyin cár" – nem

viselkedtek sem jobban, sem kevésbé, mint minden imperialista. Amennyire lehetett, igyekeztek megőrizni pozícióikat, de nem voltak illúzióik. Tökéletesen tudták, hogy mennyire utálják a rezsimet a kommunizmus bölcsőjében. Az épület, amelyet a háború vége óta emeltek, az a hatalmas, monolit hatalmi tömb, ijesztően szilárdnak tűnt. De a Kreml öregedő emberei rájöttek, hogy a birodalom néhány napon belül összeomolhat, ami harminchárom évvel a magyar forradalom után meg is történt. 1989-re a Szovjetunió elvesztette érdeklődését európai vazallus államainak fenntartása iránt, 1956-ban pedig birodalmának megőrzése nemzeti- és ideológiai prioritás volt. A szovjetek nem engedhették meg egyetlen csatlósnak sem, hogy elhagyja a „szocialista tábort". Nyikita Hruscsov és a többi moszkvai kommunista mogul szemszögéből nézve Budapesten „helyesen" cselekedtek, vagy legalábbis azt az előreláthatót. Időt nyertek sok vér árán. Sajnos az orosz-ukrán háborús helyzet csak egyre súlyosbodik…2022. szeptember 27-i magyar nyelvű EuroNews «Kijev: terrorcselekményt követett el Moszkva azzal, hogy kárt okozott az Északi Áramlat vezetékeiben» c. cikkében az alábbi aggasztó hírt olvashattuk: «Robbanások okozták az Északi áramlat 1 és 2 gázvezetéken keletkezett szivárgást. Svéd és dán szeizmológusok több robbanást is érzékeltek a Balti-tenger mélyén, az elsőt vasárnap éjjel kettő, a másodikat hétfő este hét órakor, a koordináták pedig megegyeznek a kedden bejelentett gázszivárgások helyadataival.

Először az Északi Áramlat 2-n érzékeltek nyomáscsökkentést a dániai Bornholm szigetnél. Nem sokkal utána az Északi Áramlat 1 is két helyen kezdett el szivárogni svéd vizeken.

Ukrajna azzal vádolja Oroszországot, hogy szándékosan okozott szivárgást a két fő gázvezetékben, és "terrorcselekménynek" minősítette az eseteket. Az ukrán elnök tanácsadója, Mihajlo Podoljak szerint a károkozás "agresszív cselekmény" volt az EU-val szemben. Hozzátette: Oroszország pánikot akar okozni a tél beállta előtt, és sürgette Brüsszelt, hogy növelje a katonai segítség mértékét Ukrajna számára.

„Összesen három gázszivárgás van, meglehetős távolságra egymástól, ezért nehéz elképzelni, hogy véletlen egybeesésről lenne szó" – mondta Mette Fredriksen, dán miniszterelnök.

A dán hadsereg egy képet bocsátott ki a Balti-tenger felszínén bugyborékoló gázról, miután úgymond „példátlan„ károkat okoztak az Északi Áramlat vezetékében.

A dán külügyminiszter, Jeppe Kofod közölte, hogy „ezek kritikus órák". Kijelentését azután tette, hogy tárgyalt svéd kollégájával, Ann Lindével a Balti-tengeren történt gázvezeték-robbanások ügyében, amelyek közül kettő közel esett a svéd és a dán partokhoz.

Mateusz Morawiecki lengyel miniszterelnök már „szabotázscselekménynek" nevezte a szivárgásokat, amelyek szerinte „az ukrajnai helyzet eszkalációját" jelentik.

A hír nagyon aggasztó – fogalmazott a Kreml szóvivője, Dimitrij Peszkov: „A dán gazdasági zónában lévő vezetékszakaszt érte jelentős kár, nem tudni pontosan, miféle. A nyomás nagymértékben csökkent. Az eset példátlan és azonnali kivizsgálásra szorul, rendkívül aggasztónak találjuk." Jelenleg egyik vezeték sem szállít gázt Oroszországból Németországba. Az Északi Áramlat 2-t az építkezés befejezése után lezárták. A hónap elején pedig Oroszország állította le az Északi Áramlat 1-n keresztül történő szállítást.

A „Tagesspiegel" című német napilap szövetségi forrásokra hivatkozva azt írta, hogy az események valószínűleg nem véletlenek, és potenciális szabotázsakciónak tekintik azokat.

Bár jelenleg nem működnek, mindkét csővezetéket feltöltötték gázzal. Miután hétfőn észlelték a korábbi szivárgást, a dán tengerészeti hatóság hajózási figyelmeztetést adott ki és öt tengeri mérföldes tilalmi zónát hozott létre a vezeték körül.

Reménykedünk és imádkozunk, hogy Ukrajna esetében ez a brutális, imperialista aggresszió végre megszűnjön, és ne rontsa drámaian világunk globális helyzetét Putyin barbár agressziója!

Befejezésként megragadom az alkalmat tájékoztatni Önöket, hogy a teljes, három hónapos nyári unokázás idején a július 11-ét követő napokban jelentkező technikai-informatikai komoly problémák miatt szeptember elsejéig kényszerű szerkesztőségi tétlenségre voltunk ítélve, időközben július 25-től július 31-ig, majd augusztus 2-tól augusztus 16-ig elszigeteltségben volt részünk – a nagy óvatosság és körültekintés ellenére elkapott Covid-fertőzés miatt valamint házastársam, periodikánk főszponzora szeptember 9-től diagnosztikált igen súlyos, már gyógyíthatatlan betegsége miatt a szerkesztői munkálatok is jóval lassabban haladnak s emiatt valószínű, hogy ezen és az elkövetkező számunkat a megszokotthoz képest késve vehetik kezükbe, remélve, hogy nem lesz szükség a megjelenés ideiglenes rövidebb felfüggesztésére. Ugyancsak a fentiek miatt ezen 150. számunk alkalmából tervezett és áhított ünnepi antológia megvalósításáról sajnálattal le kell mondanunk. Az antológiába küldött anyagokat periodikánk lapjain jelentetjük meg. Köszönjük szíves megértésüket! Mindenesetre a szerkesztői munkálatokat az új, másodlagos munkaeszköz szeptember elsejei megérkezését követően, a nyári székhelyen, a programok és a fájlok újra telepítése után, szeptember első hetében újra folytathattuk a szörnyű szeptember 9-i kórházba rohanás napjáig, ahol azonnal többszörös vérátömlesztést kapott az életveszélyes anémia miatt, amellyel megkezdődött a kálváriánk s kiderült ennek okozója: máj- és tüdőáttétes vastagbélrák, amelyhez a szeptember 20-i operációját követően október 8-án, 75. születésnapján szívelégtelenség, majd tüdőgyulladás társult… (Szeptember 29-től október 8-ig legalább utoljára itthon lehetett.) Ma, október 16-án még él, oxigén-maszkkal vagy csövecskékkel lélegeztetik...

Ezennel, nagyon nehéz szívvel búcsúzom Önöktől, szeretettel köszöntöm Mindnyájukat és minden jót kívánok, ami csak lehetséges ebben a démoni és torz világunkban, valamint Putyin-fenyegette atomháború nélküli békés, áldásos adventet, karácsonyt és békés, boldog új esztendőt! A viszonthallásra a következő alkalomig, ha a jó Isten is úgy akarja!

- Bttm -

(2022. július 9., 13.; október 2-16.)

[1] *Oroszország és Ukrajna déli régióiban található harcossírokban olyan tárgyakat - lószerszámokat, jelmezdíszeket - találtak, amelyeket bevándorló magyarok is használtak. Az eredmények alapján egy új elmélet azt feltételezi, hogy a magyarság csak a 830-as években hagyta el a közép-uráli vidéket, egyetlen járatban érkezett Etelközbe és onnan jutott el a Kárpát-medencébe. Vagyis Levédiát, ahol nem találtak magyar műemléket, még csak nem is érintette…*

N.d.R. *Ezen magyar változat kis részben eltérő az eredeti olasz nyelvűtől.*

Okt. 18-i gyászhír: *Sajnos ezen a napon este 21-kor drága, szeretett férjem elhunyt...* ***Nyugodjon békében****!*

LÍRIKA

Cs. Pataki Ferenc *(1949) — Veszprém*

A GYERTYÁK FÉNYE

Ma fájó, mély érzések épülnek bennünk, és
tiszták, mint a krizantémokkal borított temető.
A mécsesek apró máglyatűzként lobognak a
szürkületben, mintha a lelkek csillagközi leszállópályáit jelölnék, hogy a transzcendens tartományból e napon mindenki hazataláljon. Ahol nincs virág, és gyertya fénye sem vibrál - a több száz egyenkereszt között -, ott elesett katonák emlékét fodrozza az őszi szél. A fejfák szerkesztett mértani rendben állnak, ahogy katonákhoz illik. Talán csak azért van így, hogyha meg-szólalnak a feltámadás harsonái, itt ne legyen semmi tülekedés. Az emlékezés közös talapzatán annak reményében gyújtunk lángot, hogy a mi halottainkért is égetnek gyertyát, és talán más hazában is értik: sorsunk közös, s a halálban legalább egyek vagyunk. A szirmok, ma a múltra hullnak, s a ma koszorúi nem a győzteseket éltetik. - Deutsche Soldaten, Szovjetszkije Szoldatü – Kereszteken, márványtáblákon latin – és cirill betűk vigyázzák a megmásíthatatlant: Hermann, Hans, Walter…Valetyin, Leonyid, Iván…és a névtelenek. Születési év, és a megérkezés dátuma:…. - 1945. Kettő között a megélt pár évtized, melyben az ingatag béke fonta gyilkos szándékait. Már meg-férnek egymás mellett, közelebb egymáshoz, mint egykor a lövészárkok mélyén, s ha tehetnék, talán kezet is nyújtanának, hogy fegyverek nélkül teljes legyen a megbocsátás. Nem hősök, csak áldozatok voltak, elsodorta őket a háború kegyetlen, morbid logikája: ha nem ölsz, téged ölnek. De életösztönüket felülírta saját haláluk, s kíméletlenül préselte őket végleg a föld alá. Mögöttes magyarázatok, eszmék ma nem számítanak, a végállomás nyugalma oldja fel a tettek terheit. Az ő lépteik már nem verik fel a port, sem a Berliner Plazon, sem a Krásznájá Plóságyon, már nincs riadó, nincs félelem, nincs parancsszó, nincs támadás, csak visszavonulás van. Az utolsó, a végső: - a sírig. Idegen, hideg föld vetett testüknek ágyat, és borított rájuk sötét szemfedőt. A soha el nem felejtett otthon, család, szülők, szerelmek hiába várták őket békés ölelésre, a szeretet lángján égni, s nem itt, a gyász kegyeletén. A szimbólumokat – horogkeresztet, vörös csillagot, melyek halálukhoz indokként születtek – a béke-szándék utólag emészti el. Elesettek, más népek néma katonái, ma értetek is mondunk imát, és sírjaitok mellől lelkünk békét rajzol az égre, hogy fejfáitok között örök nyugalomra leljen a meg-válaszolhatatlan miért. Leszállt az est. Odafent eltévedt csillagok kóborolnak a felhők között, láthatatlan árnyak suhannak a halotti fényben, s az emlékezés fájdalma szorong szívünk körül. Megpróbálunk hittel az életbe látni, de itt az elmúlás emlékhelyén, az út végének záróképeit őrizzük magunknak: vagy hozzuk, vagy hozzák a virágokat.

A mindenszentek lángjai majd lassan, észrevétlen meggyújtják az első adventi gyertyát, és mi élők - civilek, katonák – az igaz próféciában újra reménykedünk. A gyertyák fénye mindig csodálatos.

Elbert Anita *(1985) — Székesfehérvár*

FÉNYERDŐ

Hűs csendbe lábad a fényerdő,
Honnan kivágtak egy fát,
Felállítva a nappaliba, ám
A fényruhát le nem lehetett
Szedni róla. Hullott a kristályos
Hó, beletévedve a világ
Peremére, hol a karácsony
Egyetlen vigasza a fenyőfa volt.
Ablaküvegen hagyott jelet
A gyermek tenyérnyoma, s
A fenyőből áradó fény, mint
Legyező hirdetett egy mély
Világot, mi szeretetben mérhető,
S a felejtés nyomot nem hagyott rajta.

Székesfehérvár, 2011. december 15.

KRISTÁLYSZÍVED

Születésed halálod kezdete,
Halálod születésed tetőpontja,
A bárányfelhők sodródása
Utad, mert karácsonyban
Sosem az ünnep, de

A várakozás érdekes.
Mit ér, ha a világot megnyered,
De lelked kárt vall, inkább
Arra figyelj éberen, aki a testet,
És a lelket is megmenti. Őrizd
A kristályszavakat, majd
Angyalszárnyaiddal, szürcsölve
Az élet vizéből, indulj el
Karácsonykor kristályszíved felé.

Székesfehérvár, 2011. december 15.

Gyöngyös Imre *(1932) — Wellington (Új-Zéland)*

KÁRTYÁSOKNAK

Pénzt sem akarva szerezni hiába
[törekszik az ember,
mennyi gyönyörnek a síkját
[összetereltem a kártyán!
Rossz keverések után is üt ám a
[szerencse fonákja,
hogyha erős lapot oszt, mikor
[ellene még van erősebb!
Minden erőt tör a Sors, amikor beleszól a Szerencse,
mit ha elérni akarsz, Hitedet merevítsed acéllá!
Biztos a jel: Mikor enyhül a kedved, jobb a szerencséd!
Kedvedet és Hitedet követőn koronázza Szerencséd!

A CSÓK

Csókol-e állat? Az orra, a nyelve, ha ízlel, arómák
friss keveréke megőrzi az állati társa kilétét;
csókol az ember is, ámde a csókja jelenthet ezer mást:
szépnek az élvezetét adagolja agyunkba, gyönyört
gyújt;
csókkal akarjuk egyéni magunkat ajánlani másnak.
Csók: az egyén idegélete általi közlekedés, mely
társra találva viszonyt alapoz s emel éteri szintre
s ezzel az ember emelkedik állati szintje fölé!
Rettenetes, hogy az emberiség erkölcse lerontja
ezt a magas, nemes áhitatot megadó csoda csókot:
Iskarióti tanúja a harminc véres ezüstje!

Wellington 2009-11-18

ILYENKOR ADVENT KEZDETÉN...

Wellington öblén, a Parádon
ilyenkor advent kezdetén
megveti lábát a karácsony:
a fák új dísze tarka fény.
Sűrűbb az ittas lári-fári,
többen henyélnek: emberek;
az ünnephangulat kufári:
forgalmaznak az üzletek.

Sétáló lábam is kifárad,
egy parki padra roskadok,
nézem a méhkas-országházat:
alig látok rajt ablakot.
A pohutukáwákon szemernyi
pír villan már a fák fején;
karácsonyhangulat nincs semmi
ilyenkor advent kezdetén.

Ünneplő áldomás a party
az irodákban délután,
de legtöbbjének csak a sarki
kocsma töményéből jut ám!
Nyarat bűvölnek már a lányok:
sortot viselnek vagy minit,
kívánatos ruhátlanságok
között kihívó test virít.

SHAKESPEARE–SOROZAT LI

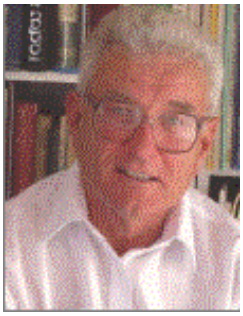

William Shaekespeare *(1564–1616)*

SZONETTEK

(Gyöngyös Imre fordításai Szabó Lőrinc fordításainak összevetésével)

48 Sonnet

How careful was I when I took my way,
Each trifle under truest baes to thrust,
That to my use it might unused stay
From hands of falsedood, in sure wards of trust!
But thou to whom my jewels trifles are,
Most worthy comfort, now my greatest grief,
Thou, best of dearest, and mine only care,
Art left the prey of every vulgar thief.
Thee have I not lock'd up in any chest,
Save where thou art not, though I feel thou art,
Within the gentle closure of my breast,
From whence at pleasure thou mayst come and part;
And even thence thou wilt be stol'n, I fear,
For truth proves thievish for a prize so dear.

Szabó Lőrinc fordítása

Mily gonddal zárta, útra kelve, hű
reteszek alá minden holmimat:
hasznom ne használja tolvajkezű
hamisság, de védje biztos lakat!
De téged, aki legfőbb bánatom,
egyetlen gondom, kincsem java vagy,
vigasz, ki mellett a gyöngy szürke lom,
rongy zsiványok kezére hagytalak.
Semmi szekrénybe nem zártalak el,
csak ahol nem vagy, bár úgy érzem, ott vagy
keblem gyöngéd rejtekébe, amely

hogy jöjj-menj, békén nyitódhat-csukódhat;
s félek, onnan is kilopnak: ily ár
még a hűségből is tolvajt csinál.

Gyöngyös Imre fordítása

Elindulás előtt hajtott a gond,
hogy sok kis ékszert jól helyére zárjon;
amin, saját használatom se ront,
azon jogtalan, hamis kéz se ártson!
De te, kit illet sok kis ékszerem,
drága kényem, most vagy nagy bánatom:
legdrágább díszem, legszebb ékkövem
most bármi jött-ment tolvajra hagyom.
Téged sehova el nem zártalak,
kivéve, hol áhít gondolatom:
a szívem gyengéd lakatja alatt,
honnan ki- és bejárhatsz szabadon.
De elrabolhatnak még onnan is:
ily díjat ellop igaz és hamis.

Gy. I. megjegyzése:

Itt a Bárd brillíroz! Talán ez a legfrappánsabban szerkesztett szonettje!
Iskolapéldája annak, hogy az angolban is lehet olyan sorokat találni, amelyek szinte önmagukat skandálják! Sehol semmi erőszak nincs a nyelvén: egyöntetű szöveg, mintegy véletlen-vers! Ezt a természetességet nagyon nehéz más nyelven utánozni. Véletlenül segített hozzá, hogy a záró párrím, továbbá a kvartettek záró sorai, a negyedik, a nyolcadik és a tizenkettedik el talál érni egy hasonló „véletlenséget”!

Harsányi Lajos *(1883–1959)*
NAPLEMENTE

A hegytetőn
Lebeg a nap s lebukni készül
Már szenvedőn.

Az éj beront.
De tengerek alul hajnalban újra
Sugarat ont.

Mi még itt fönn vagyunk.
Hanem hol lesz majd a mi ébredésünk
Ha - meghalunk?

JÉZUS

A hideg. nyirkos sziklabarlang
Homályos szögletén
Éjfél körül a földre szállott,
Karácsony titkos éjjelén,
A mi Urunk Jézus Krisztus.

Béke. szeretet szállt a földre.
A hűlt szívek melegre gyúltak.
Felemelte nehéz esésből
Az embert – szegény földrehulltat
A mi Urunk Jézus Krisztus.

Századok futnak-futnak egyre.
A szent éj újra elközelget.
Az új pogányság éjjelébe
Hozz új békét, igaz szerelmet
Ó, mi Urunk Jézus Krisztus!

Hollósy–Tóth Klára *(1949) — Győr*
A VERS

A vers a lélek parancsa, szárnyalása,
pregnáns sorokba a mélység titka
[vész.
A lélek láttatása, felvillantása,
fogalmazott érzés, önkifejezés.

Képzeletutazás az Én fedélzetén,
színes jelzőkbe, metaforákba zárt
rímes játék, csevegő, könnyed és merész,
mint ősi, dalszerű, megnyilvánulás.

Láttat mindent, jót, szépet, magasztosat,
rosszat is, mindazt, ami fáj, ami bánt,
közben elmondja gyarlóságainkat,
minden átöröklött emberi hibánk.

A vers gondolat, a lélek álmodása,
áldás és átok, kegyelem, kárhozat,
az ellentétek egymásba olvadása,
varázslat, művészet, lélekláncolat.

A SZONETT SZÉPSÉGE

Szent kötelesség e módot gyakorolni
gondolva a szabott ütemre mélyen,
a szavakat rendre helyrerakosgatni
nyelv szabta mértékkel pontosan, szépen.

Korlátok között a gondolatban forrni,
a rend pontos, kimért természetében,
és a vers végéig, egyre gyakorolni
a költői szigort szentségeképpen.

Szabadon zeng benn és szállva - száll a lélek,
ütemre dobban szíved s láncra vert léted,
születik a vers magát zabolázva,

úgy, hogy közben az ész folyton méricskélget,
mégsem ellentét a rend és a művészet,
a szellem szárnya vigyáz a szabályra.

NTK Horváth Sándor *(1940–2020) — Kaposvár*
1956. OKTÓBER 23.

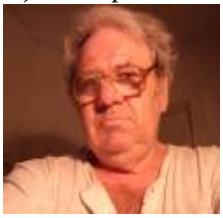

Fagyott. A Hold, mint téli
kobold,
ragyogott a fekete égen,
a kataton agyhalottaknak,

mutatta a zuzmarás utat,
a téli éj jégvitrinében.
Buda és Pest te ősi város.
lyukas zászlókkal meggyalázott,
rőt egedre írom fényjelem, –
elátkozva is engedetlen, –
felírom október egére,
itt halt meg Petőfi reménye.

AHOGYAN MAJD HOLNAP LESZÜNK

Motto:
Akkorra menthetetlen lesz már minden:
Átölel a vég, Júdás szörnyeivel.

Mindent átfest a fekete gyűlölet,
megromlottak az életes gyökerek.
Pénzt számol a gnóm, ki klón szívet visel,
nem tudja, mi fán terem a szerelem?
Szörnyeteg a Hold, mozdulatlan az ég,
az ember megölte léte szellemét.
Hazugság felhők vallatják a Napot,
Isten megundorodva eltávozott.
Átsüt némi fény a háztetők felett,
egy gyermek sír – koravén tüdőbeteg.
Drog és csípős csatornaszag fojtogat, –
ám soha senki még tál lencsét sem ad.
A holokauszt égen mágus kereszt,
általveri szívünket és nem ereszt.
Már koronavírusként lopakodik,
a mammoni zsarnokság halálodig.

Pete László Miklós *(1962) — Sarkad*
NYÁR ÉS TÉL SZOMORÚ LÁNYA

Nyár és Tél szomorú szemű
[lánya a hervatag Őszünk;
Startol a víg Nyárból, s eljut a téli
[fagyig.
Még hiteget bennünket tétova
[napsugarakkal;
Ámde az út végén hó hull, tél
[vicsorog.
Lassan elfonnyadnak a lombok a téli hidegre;
Ünnepi nyár múltán színpompás temetés...
Jórészt szent emlékeken élnek a vének a télen;
Fűteni kell a szobát, mert didereg a remény.

A MAGYAR GOLGOTA

Arad felett könnyeznek az egek,
Arad felett nagy kósza fellegek,
Arad felett a csípős őszi szél
Tán régi fájdalmas regét mesél,
Hogy mért marad
A szép Arad
Az örök magyar bánat városa.

(Lázár Vilmos)
Báró Revitzky Mária szerelme
Krisztust idézte utolsót lehelve,
Sortűz felelt rá, osztrák kegyelem,
Csendesen sírt Arad,
És sörrel ünnepelt a szolgahad.

(Schweidel József)
Csak három ív papír
Maradt az öreg huszártiszt után;
Szégyenkezett a Hold,
S a sáncárokban
Madár nem dalolt.

(Kiss Ernő)
Elsőre meg nem ölték;
Gyorsan
Kapkodva
Halálba gyötörték.

"Hősök kellettek" - mondta -
A hazának."
Megjött,
S nem volt bocsánat.

A nyelve német, a szíve magyar;
Még utoljára reccsent az avar;
Tudja Arad:
A magyar föld
Magyarrá
Fogad.

Vauban-t olvasva
Várt a
Végső útra;
A hazát védő erődöt emelt,
Kötelet érdemelt.

"Krisztus mellett áldozatom szerény"
Ha élni nem lehet,
A szép halál: erény.

Mikor a kardját Gyulán kettétörte,
Nem a lelkiismerete gyötörte,
Haynau keresztény,
És ő is az,
Rossz kártyás az ördög,
Rossz és ravasz.

Látta sok lovas tusa,
Ő lett volna
Görgei Brutusa.

Hazánkhoz fűzte őt
A magyar ég,
S egy magyar feleség.
Adott szívet, erőt
És tehetséget,
Élt harminc évet.

Tudta, hogy Európa
Nem segít,
De tisztel,

Ő volt az utolsó
Hadügyminiszter.
Bár szerb volt minden őse,
Ő a magyar nép
Feledhetetlen
Hőse.

Már csak egyedül élt,
Társai mind halottak,
Ő, a gróf,
Úgy mondott búcsút Aradnak;
Kezet csókolt
Legvitézebb bajtársának,
Egy szerb parasztnak.

Míg egy magyar marad,
Ne feledd,
Hol van Arad;
Ha útjaid fájdalmasan haladnak,
Küldj a szélben
Egy sóhajt
Aradnak.

Ama tizenhárom
Hetedhét határon,
Ezeregy világon
Százegy világon is
Túl lehet azóta,
De mégse lesz hamis
Ama régi nóta,
Hogy rendületlenül..
Most már nem hegedül
Mentében a magyar,
De még tisztességet
És szent békét akar;
S szabad akaratból
Magyarnak megmarad -
Esküszünk
Örök, szép
Bánatodra:
Arad!

***Tolnai Bíró Ábel** (1928) — Veszprém*

ŐSZI NAPSUGÁR

Lila kikericsek
Az erdőszélen
Sütkéreznek
Szeptember
Hevében.
Köd borít utat, tetőt, fát,
Mint hamva a leányorcát,
Bájosan, lustán,
Színtiszta vágyat hoz
Szívekbe bújván.
Dúdolva dalra kél,
S régi időkről mesél.
Virágillattal tovaszállva
Új reményeket gyűjt batyujába.

2012. szeptember

ESTI HANGVERSENY

Esti hangverseny
Fekete zsakettben,
Néha egy-egy szóló
Visszhangzik szívemben.

Vajh, ki a karmester
Aki dirigálja,
Menny felé igyekvő
Szárnyakat kitárva?

Mert mintha minden hang,
Csak felfelé szállna,
Az Úr vezérelte
Fény-galaktikába.

Feketerigócskák
Kórusa hangol,
S dal-produkciójuk
Istennél landol.

2018.

TANÍTANAK

Középső sor, második pad,
Abban ültem én
Valamikor, hajdanában
A régmúlt mezején.

Eszterházy Miklós Nádor
Gimnázium volt,
Ahol tanultam és éltem,
S hol tudás honolt.

Tanáraink is emlékek,
Tudós valahány,
Kik neveltek s tanítottak
Éltem hajnalán…

Bízom abban, Mennyben vannak
S ott tanítanak
Születendő nemzedéket:
Új ifjú hadat.

Akik szintén jót akarnak
S az igaz hitet,
Védelmezve gonoszoktól
Ezt a Nemzetet.

ÖRÜL IS, SÍR IS

Ha számok, betűk, szavak
Mind egy lapra hullanak,
Hozzájuk bújván rím is,
Szívem örül is, sír is.

2021. január

Czakó Gábor (1942) – Budapest
SZEMEK – HALOTTAK NAPJA UTÁN…

A padlóból úgy lesett ki a nyest, a menyét és a róka, hogy semmiképp sem lehetett elkerülni tekintetüket. Nem fenyegetőztek, csak rendületlenül figyeltek. Vagy inkább ügyeltek, erősítve azt a kényszerképzetet, ami láttukra elfogta az embert: ezek rám pályáznak. Ha jobban megnéztem őket, láthattam, hogy a túl félről, a padlólakk-réteg másik oldaláról, ahol az ő tömör erdő-otthonuk kezdődik, onnan meresztik mozdulatlan szemüket. Semmi pislantás. Sőt, semmi test, csak a szempárok sora!
Holtak volnának?
Aligha, mert tekintetük csupa érdeklődés, sőt, odaadás! Ugyanis oly nyíltan bámulnak, mintha fölajánlanák: nézzél te is engem ugyanígy, ne félj, nem fogsz belepottyanni a szemembe! Mi több, az erdőbe, de még a semmibe se!
Az ablakom elé hajló diófán, meszelőnyélnyi távolságban, függ egy fölhasadt dióburok. Még teljesen zöld, csak a repedés mentén barnás, mert zöldje átszőve sötét szálacskákkal, melyek az egész alkotmányt összefogták. Minden nap tovább repedt, már kézzé nyílott, mind széjjelebb, a dió egyre kijjebb került belőle, napról-napra távolodott a héjak, vagyis a tömpe ujjak csonka maradékainak hatókörétől. A kissé homályos kettős ablaküvegen keresztül lehetetlen volt fölfedezni, hogy mi tartja? Csak az emlék, hogy ő ott született, ott nőtt és keményedett egészen mostanáig, amíg ide nem jutott, ide, ahol a költő szavával már „a semmiben hajóz”, mégis kitart, noha enyhe szellő lengedez. Rángatja és lökdösi. Egyelőre gyöngéden, mintha dajkának küldték volna az öreg diófához.
Ám a diószem már napok óta kitart, miközben a burkából hozott nedvesség teljesen leszáradt róla.
A rókák, nyestek és menyétek nem látják, mivel ők a szoba egyik átlójára állított íróasztal túloldalán állomásoznak. Más kérdés, hogy tudnak-e róla? Még másabb, hogy akadály-e szemüknek némi fa, vagy éppen holmi téglafal? Az ilyen lények ugyanis nincsenek kiszolgáltatva érzékszerveiknek, azoknak a valamiknek, amiket mi szemnek, fülnek, orrnak és hozzájuk való dimenziónak meg más effélének hívunk. Ezért, ha kicsit megerőltetik magukat, átlátnak az íróasztalon, a beléje zsúfolt családi iratokon, följegyzéseken, noteszokon, régi naptárokon, más egyéb „nem kér enni” papírokon, tücsöklábakon, melyek ilyen helyeken előszeretettel hemzsegnek. A padlónál sokkalta vénebb íróasztal deszkáiban lappangó nyesteken, menyéteken és rókákon is átlátnak, sőt a medvéken is, mert az íróasztalt nagyon, de nagyon régen, máramarosi tölgyből faragták, márpedig Máramaros köztudottan medve-lakta hely, tanultuk Sebők Zsigmond hajdani író úrtól. A medve pedig megárnyékozza a tölgyfát is…
Tehát az ottani fenyőpadlókban kell lennie medvezemnek is.
A diófára rikácsolva megérkezett a szajkó, aki tavasszal itt kelt ki a tojásból, és itt érte meg a legénykort, és máris a világ urának érzi magát. Közben adja a szerényet: ő csak szülőotthonára, a diófára tart igényt. Nem csak rikácsolt, rázta is az ágakat, melyeket gondosan végigugrált. Eljutott a diónkat tartó ágra, miközben egyre indulatosabban szökdécselt és cserregett. Szónoklatát talán hozzám intézte az ablaküvegen keresztül. Követelte jussát? Ugyan kitől? És miért éppen tőlem, miért éppen most? Tudja tán, hogy kinek-minek, mikor telik ki az ideje?
A burkát már szinte teljesen elhagyott diónak vajon hol s mikor lesz ezután otthona?
Talál, egész biztosan talál magának helyet, mert a szajkók is álmodnak, és az enyémnek talán „álmaiban megjelent, emberi formában a csend.”

Forrás: www.czakogabor.hu

***Elbert Anita** (1985) — Székesfehérvár*
A MESEBELI HÍD

Nem is tudtam, hogy léteznek színes hidak. Kékben, zöldben, barnában már láttam. De minden színben nem. Sokkal vidámabb volt, mint egy egyszínű híd. Még a mesében sincsenek ilyen átkelők a két part között. A szigeteket a tenger választja el egymástól. A hidakat sokszor a szakadék, vagy egy folyó, illetve egy patak. Elaludtam a hídon. Hogy ez a híd mágikus tulajdonsága volt, vagy én voltam fáradt, nem tudom. De a szemhéjaim leragadtak. Meseországban voltam. Mindenki Barbie-baba volt, meg állatok hada közlekedett az utakon autókkal. Először még álmomból felriadtam, majd tovább aludtam. Minden rózsaszín volt álmomban. El sem hittem. Még álmomban sem hittem el, hogy ez valós lenne. Majd legyintettem az álomvalóságok olyanok, mint egy buborék. Az óceán mélyéről törnek felszínre. A végén levegő lesz belőle. Vagyis: az álom fele sem igaz. A híd maga a tudat. Annak tudata, hogy van kapcsolat ébrenlét és álom között. Ez a vékony mezsgye a cselekvés. Az embernek dolgoznia kell magán, az álmán. Sokszor olyan valóságos az álom, máskor hülyeség az egész. Emlékszem egyszer rá, másszor nem. Hogy hogy van ez, nem tudom. De a mesebeli hídon elaludtam, mintha ez lenne a kapu álom és valóság között…

Székesfehérvár, 2022. május 7.

Natalia Ginzburg (1916–1991)
ÚT A VÁROSBA
(La strada che va in città)

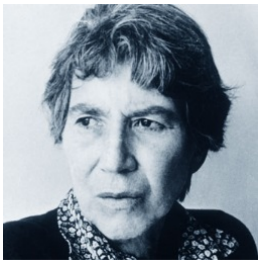

XVI.

Az igazságot Giovanni mondta el nekem, amikor

meglátogatott s egy kis trombitát ajádékozott a kisfiamnak, mintha már tudna rajta zenélni. Egy mappa volt a kezében és elmesélte, hogy most egy szövetkereskedővel dolgozik együtt és mindig úton volt szöveteket ajánlani. De legyengültnek és ijedtnek tűnt, mintha egy csúnya történetből került volna ki és gesztikulálva beszélt rám sem pillantva, mintha titkolna valamit.

«Antonietta elhagyta» – gondoltam. Kérdeztem, mi történt vele.

– Semmi – válaszolta, de időnként fel-alájárt ideges kézmozdulatokkal, majd kis idő múlva megállt a fal felé fordulva, nekem hátat fordítva mondván:

– Nini meghalt.

Letettem a karomban tartott kicsit.

– Igen, meghalt – mondta s elsírta nagát én pedig a székre rogytam erőtlenül, légszomjam volt. Aztán lassacskán megnyugodott, megtörölte az arcát s elmondta, hogy azt mondták neki, hogy nekem nem szabad erről tudnom, mert még nem vagyok jól. Már több napja, hogy halott volt. Antonietta viszont azt mondta, hogy az én hibám, mert nagyon rossz szívű voltam vele, hiszen Nini szerelmes volt belém már jó ideje, már akkor, amikor már Antoniettával járt, s hogy csak gyötörtem őt és hogy mindig kerestem őt, még akkor is, amikor terhes voltam s férjhez kellett mennem. Azóta elvesztette a fejét és kétségbeesetten élt abban klozettnak tűnő szobában evés és alvás nélkül és mindig berúgott. Antonietta azt is mondta, hogy amikor véletlenül találkozott velem, szégyellt engem az emberek előtt. Ellenben Giovanni azt mondta, hogy mindebből semmi sem igaz, mert Nini túlzottan rideg volt, nem érdekelték a nők és csak az ivás volt számára a fontos. Amikor az ágyában össze-visszabeszélve találta, azt hitte, hogy részeg és ráöntött egy kancsó vizet s Antonietta szerint ez betegítette meg még jobban. Ugyanis Giovanni azonnal hívta Antoniettát aki rögtön mondta, hogy tüdőgyulladásnak tűnik. Orvost kerestek és Antonietta három napig borogatta a hátát, ahogy az orvos elrendelte, kitakarította a szobát s otthonról takarókat vitt. De ő csak fújtatott, nem szűnt meg félre beszélni, mindig le akarta dobni magát az ágyról, amit nagy erőfeszítéssel kellett megfékezni mindaddig, amíg meg nem halt.

Este, amikor Giulio meglátogatott, sírva talált engem ide-odajárkálva a szobában s nem akartam visszafeküdni az ágyba. Az asztalon ott volt a vacsorám, amit a nővérek hoztak, ami kihűlt, mert hozzá sem nyúltam.

– Mi történt? – kérdezte.

– Nini meghalt – feleltem neki – , Giovanni mondta nekem.

– Disznó Giovanni! – mondta –, ha találkozom vele szétverem az ábrázatát.

Kitapogatta a pulzusomat s közölte, hogy lázas vagyok, menjek vissza az ágyba. De én nem reagáltam, tovább sírtam s közölte velem, hogy szégyell engem a nővérek előtt félig csupaszon, nyitott pongyolával, hogy én is tüdőgyulladást akarok kapni s a másvilágra menni, mint Nini? Megsértődött és telefonált Azaleának, hogy jöjjön s belemerült az újságolvasásba anélkül, hogy rám nézett volna.

Megérkezett Azalea s felszólította, hogy menjen enni étterembe. Erre föl elment megjegyezvén, hogy magunkra hagy titkainkkal, mivel ő nem számít, nincs rá szükségünk.

– Féltékeny – jegyezte meg Azalea, amikor elment – mind féltékenyek.

– Nini meghalt – mondtam neki.

– Nem újdonság, hogy meghalt – válaszolta – én is sírtam, amikor nmegtudtam. Aztán arra gondoltam, hogy jobb volt ez így neki. Bár velem is hamar így történne. Elegem van az életből.

– Én vagyok az oka a halálának – szóltam.

– Te?

– Mert szeretett engem – feleltem – s én gyötörtem őt, mert élveztem szenvedni látni, majd inni kezdett s bezárkózott mindig a szobájába, nem érdekelte őt semmi, amióta megtudta, hogy férjhez megyek.

Azalea hitetlenkedve nézett rám és szinte megvetéssel mondta:

– Amikor valaki meghal, mindig valami bogarat ültetünk a fülünkbe. Meghalt, mert beteg volt, te nem számítasz, felesleges rágódnod rajta. Te nem voltál fontos neki, mindig azt mondta, hogy buta vagy és hogy nem tudtál ellenállni a férfiaknak és ők csak megkönyörültek rajtad.

– Szeretett engem – mondtam neki –, mindig a folyópartra vitt, hogy beszélgessünk. Olvasott nekem a könyveiből és mindig megmagyarázta nekem az értelmüket. Egyszer megcsókolt. És én is szerettem őt. De ezt akkor nem értettem, azt hittem, hogy csak szeretek vele szórakozni.

– Haszontalan, hogy most te Niniről álmodozz – válaszolta –, Nini vagy valaki más, az ugyanaz. Csakhogy legyen valaki, mert az élet egy nőnek nagyon lehangoló, ha magára marad. Nini kevésbé volt buta másoknál és igaz, hogy csillogtak a szemei, szinte magadon érezted a csillogást, de aztán kissé unalmassá vált és sohasem lehetett érteni, hogy valójában mire is gondol. Nem csodálkozom, hogy meghalt, félig rothadó pálinkához hasonlított, furcsa, hogy nem távozott el korábban.

Giulo visszatért, Azalea elrohant, mert későre járt s férje érkezőben volt. Ottavia nem tudott főzni, mert fájtak a fogai.

Az éjjel Niniről álmodtam, hogy titokban eljött a kórházba, magához vette a kisfiamat, majd visszajött én pedig futottam utána kérdezvén, hova tette a picit, erre ő a zakója zsebéből vette elő, de a baba nem zsugorodott össze iciri-picire, mint egy alma. Aztán Nini felszökött egy lépcsőn és ott volt Giovanni is, én hívtam őket, de senki sem felelt nekem.

Fuldokolva és izzadtan ébredtem fel, Giulio ült az ágyamnál, mert korán jött, hogy lássa milyen állapotban vagyok. Mondtam neki, hogy azt álmodtam, hogy Nini ellopta a babát.

– Nem, nem lopták el – felelte – ott alszik, ne félj, senki nem lopja el a picit.

De én csak ismételgettem folyamatosan, hogy láttam magam előtt Ninit, mintha valóságos lett volna, meg is

érintett, beszélt, én meg csuklottam és dobáltam magam az ágyon. Azt mondta, tanuljak meg uralkodni magamon és hogy ne idegeskedjem.

16.) Folytatjuk

Fordította: © **B. Tamás–Tarr Melinda**

***Harsányi Lajos** (1883–1959)*
ÉGI ÉS FÖLDI SZERELEM

A veszprémi klastrom előtt egy kocsi állott.

A kocsi Jutasról jött. Húsvéti bárányokat hozott az apácáknak. Eliana nővér, a klastrom gondnoka ott állt a kapuban. Mellette néhány szolgálóapáca. A fiatal kocsis hátracsapta bárányból süvegét, mert melegen sütött az április nap. Egymásután adogatta le a deszkával födött kocsiról a bégető fehér bárányokat.

— Kitöröd a lábukat! — szólt Eliana a hetyke kocsisra.

A kocsis nevetett.

— Hiszen úgyis megeszik a tisztelendő nővérek!

— Mindegy! Azért ne kínozd szegényeket!

A szolgálóapácák egyenként vették át a kocsistól a kisbárányokat és ölükben vitték a folyosón át az udvarba. Ott szabadon engedték őket. A buta kis jószágok ijedten bégettek és az udvaron ide-oda futkostak.

Az udvar közepén, a kút mellett egy termetes, pirosarcú szép apáca állt. Bodoméri Tamás ispán fiatal özvegye. A királyi család őt szemelte ki, hogy nevelője és gondozó anyja legyen kisleányuknak, Margitnak, akit istenes életre apácának szántak. A fiatal özvegy örömmel vállalta a megbízatást, özvegységre jutva és az ország szörnyű állapotát látva maga is Istennek szentelte életét. A királynéval együtt ő hozta Veszprémbe a kis Margitot. Hamarosan felöltötte a dömés apácák fehér köntösét és Olimpiadesz néven második anyja lett a kis királyleánynak. Könnyes szemmel nézte az udvaron bégető bárányokat. Eszébe jutott a régi boldog idő, mikor a saját gazdaságában nézhette a sok juhot, tulkot, nyájat és ménest. Mindebből semmi sem maradt. A szörnyű tatárok egy szálig elhajtották őket. A veszedelem elmúltával rokonait telepítette az elpusztított birtokba. Rájuk bízta egyetlen kisleányát, Erzsébetet. De az volt a szándéka, hogy nemsokára őt is Veszprémbe hozza. Nem érdemes ilyen szörnyűségek idején a világban maradni. Az udvar egyik ablakához ment és bekiáltott.

— Margit!

— Egy ötéves kisleány jelent meg az ajtóban. Nagy fekete szeme volt. Arca kékesfehér, mint a cseppentett tej. Fehér köntöst viselt.

— Nézd! — mutatta neki Olimpiadesz a kisbárányokat.

A kisleány kíváncsian nézett szét az udvaron. Hirtelen visszaszaladt a folyosón és hamarosan egész sereg fehér, borvörös, kék- és violaszínű köntösös leánykával futott elő.

— Néddétek! — kiáltotta Margit a leánykáknak. — Kis bálányok!

Olimpiadesz nyomban rászólt.

— Ne selypíts! Úgy mondd, hogy bárányok! A kisleányok sikoltozva futottak a bárányok felé. Egy nagyobb leány, a tizenötéves, büszkefejű Bodoborai Erzsébet elfogott egyet és Margit ölébe adta. A kis királyleány átölelte a bárány nyakát. Kis kezével simogatta fehér bundáját.

— Alanyos! — gügyögte neki.

— Aranyos! — javította ki Olimpiadesz. Előkerült a hosszú Katalin főnöknő két fiatal apácával, Aglenttel és Ceciliával. Boldogan nézte az örömtől sikongó kisleányokat. Maga is segített elfogni egy-egy kisbárányt. A Margittal egyidős kis ispánleányok egymásután kaptak egyet-egyet.

— Ágnes, neked is! — osztogatta a főnöknő.

— Alexandra, neked is!

— Judit, neked is!

— Erzsébet, neked is — adott egyet egy kén-színruhás kisleánynak.

— Benedikta, neked is!

Egy tizenkét év körüli leányka, Vilmos macsovai herceg árvája volt a leghangosabb. Neki is Margit volt a neve. Sorba csókolta a kisbárányok fejét és zabolátlanul nevetett.

— Margit! — feddette a főnöknő.

A macsovai hercegleány azonban nem hallgatott a főnöknőre. Egy kisbárányt fölemelt és a legfiatalabb kisleánynak, a kétéves Stefanának az ölébe akarta tenni. A kisleány megijedt a báránytól. Ellökte magától és éktelen sírásra fakadt.

— Margit! — robbant rá a főnöknő. — Azonnal térdelni mégysz!

A hercegleány nyomban engedelmeskedett. Lehajtott fejjel ment a klastromba.

Az apácák maguk is gyermekekké lettek a kisleányok közt. Jókedvűen futkostak az udvaron. Lobogott rajtuk a fehér köntös. Csak a gondos Eliana állt szótlanul. Neki rengeteg volt a dolga. A klastrom minden anyagi terhe ránehezedett. Az állatok, az éléskamra, a konyha. Ennyi lélekre főzni, mosatni. Most is alig gyönyörködött nyugodtan egy-két percig, máris ott állt előtte egy szolgálóapáca. Nagy üres fakupát tartott a kezében.

— A kocsis bort kér!

Eliana befordult a folyosóra. Kihozott egy kőedényt, mely tele volt borral. A fakupát színültig töltötte.

— Vidd neki! — mondta a szolgálóapácának. — De keresztet vettess rá vele!

A gyermekek játszottak a kisbárányokkal. El-eresztették őket. Aztán ismét elfogták. A nagy kergetésben egyik bárányka hirtelen a kőfalnak futott. Beleütötte a fejét és összeesett. Mozdulatlanul feküdt a fűben.

Az apácák ijedten állták körül. A kisleányok köréje sereglettek.

— Megdöglött! — csóválta a fejét Olimpiadesz.

Ekkor a kút mellől felkelt egy fiatal apáca, aki eddig a két fűzfa alatt mozdulatlanul ült és a játékban nem vett részt. Imbolygó léptekkel, lesütött szemmel

közeledett a kőfal felé. Arca olyan volt, mint a napraforgó-virág: fekete-sárga. A mozdulatlanul fekvő bárányhoz lépett és megérintette.

— Kelj fel! — mondta neki hangosan. A kisbárány nyomban felugrott.

— Ilona! — kiáltott rá a főnöknő. Mindenki ámulva nézte a megelevenedett kisbárányt.

— Feltámasztotta! — suttogott a főnöknő. Az apácák és a kisleányok félve néztek rá. Ilona pedig kiterjesztette karját a letiport füvek fölé, melyeken a bárány feküdt. A fűszálak nyomban felemelkedtek.

— Isten csodája! — suttogták az apácák. Ijedten elhúzódtak Ilonától. Az pedig szótlanul visszament a kúthoz és leült a fűzfák alá.

A kapus jelentette, hogy búcsúsok, zarándokok érkeztek a klastrom elé. Bebocsátást kérnek a templomba. A főnöknő megparancsolta a kapusnak, hogy a templom külső ajtaját nyissa ki, hogy a búcsúsok bevonulhassanak. Néhány befonthajú férfi bejött a folyosóra. A kapusapáca ijedten tuszkolta őket kifelé.

— Férfi nem jöhet be!

Az asszonyok azonban az udvarig jöttek és csókolgatták az apácák kezét. Az egyik asszonynál nagy fekete kereszt volt, rajta a megfeszített Jézus nagy barna teste. Az apácák sorba csókolták a keresztet. A kisleányokkal is megcsókoltatták. Olimpiadesz Margit elé tartotta.

— Csókold meg, aranyom! Margit ijedten nézett rá.

— Ki ez? — mutatott a Megfeszítettre,

— A Jézuska! — biztatta Olimpiadesz. A kisleány a fejét rázta.

— Ez nem a Jézuska!

Egészen más elképzelés élt benne a kis Jézusról. Talán otthon, a királyi palotában, vagy egyebütt látta a Kisdedet, amint édesanyja karján ül. Azt gondolta, hogy a kis Jézus mindig gyermek maradt. Idegenül nézett a szakállas, halott férfira. Olimpiadesz aztán megmagyarázta neki, hogy a kis Jézus megnőtt, nagy lett és akkor rossz emberek megfogták, kezét-lábát a kereszthez szegezték.

— Fájt neki? — kérdezte a kisleány ijedten.

— Fájt! Piros vér fecskendezett átszúrt kezéből és lábából. Annyira fájt neki, hogy bele is halt.

Margit felsikoltott.

Nyiladozó kis agyára rettentő hatással volt, hogy a kis Jézus meghalt. Hangos zokogásba tört ki. Olimpiadesz az ölébe vette és vigasztalta. De a kisleány nem akart megnyugodni. Búgva sírt, mint a szívennyomott kis galamb. Majdnem elalélt. Olimpiadesz a kúthoz vitte. A kővederből vízzel locsolta az arcát.

— Ne sírj, gyöngyvirágom! — szólongatta ijedten. Margit tovább sírt. Olimpiadesznek hirtelen jó ötlete támadt.

— Ha nem sírsz — mosolygott rá — megmondom, rni történt a Jézuskával.

Margit felemelte a fejét.

— Micsoda?

— Feltámadt!

— Mint a kisbárány?

— Igen!

— Ilona nővér támasztotta fel?

— Nem! Isten támasztotta fel, aki az égben lakik. A Jézuska volt az Isten Báránya, aki igen szereti a jókat, a rosszakra pedig haragszik.

— Én jó leszek! — mondta a kisleány. Olimpiadesz letette az öléből. Az apácák és a kisleányok még mindig a bárányokkal játszottak. De Katalin főnöknő hirtelen a napórára pillantott és ijedten felkiáltott:

— Tíz óra! Megyünk tanulni!

A kisleányok kézenfogva indultak a klastrom tanulószobájába. Az apácák is elszéledtek. Ki-ki ment a maga dolgára. A főnöknő a tanulószobában elővette a bőrbe kötött officiumos könyvet. A könyv majdnem lábnyi magas volt. A lapok felső során hangjegyek sorakoztak. Az első betűk piros, kék, arany- és ezüstszínűek voltak. Nagyok, mint egy verébfej. A kisleányok körülállták a nagy könyvet és Katalin nővér magyarázta a betűket és a hangjegyeket. A kisleányokkal megismételtette, ötször-hatszor elmondatta velük. Aztán halkan énekelni kezdte a szöveget.

— Ave Mária, gratia plena ...

A kisleányok vékony cérnahangon utána énekelték. Aki elhibázta, azzal külön gyakorolta a szavakat is, az éneket is, azután karban, közösen énekeltetett velük, így tanultak meg sok imádságot, éneket és az olvasást. A nagyobbaknak azt is megengedték, hogy résztvegyenek az apácák közös zsolozsmáján, de csak nappal. Az éjjeli zsolozsmákra nem engedték őket. Aludniok kellett elfüggönyözött kis ágyaikban, míg az apácák az éjjeli hórákat mondták.

Mikor nyár lett, néhány kisleány haza ment szüleihez. De hamarosan visszajöttek. Ilyenkor a gazdag ispánszülők sok ajándékot hoztak. Ezüst-és ónpoharakat, égetett korsókat. Főleg azonban élelmet, lisztet, vadat, zsírt, gyümölcsöt és sok bort. A legtöbb ajándékot azonban a királyi család küldte. A kis Margit aranytányérokat, aranypoharakat és meggypiros, szilvakék, kénsárga selyem és bársony szöveteket kapott. Ezekből készültek számára az apácaszabású kis köntösök. A legszebb ruhákban mindig a kis Margit járt, noha legjobban szerette, ha fehér köntösbe öltöztették.

II./3. Folytatjuk

***Ottlik Géza** (1912-1990)*

A DRUGETH-LEGENDA MAGAM

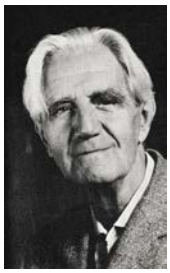

Csigó László felvétele

„Részeg fővel – gondoltam ekkor – verset is csak a részegek számára lehet írni.” Először elképedtem: milyen értelmes ez a szép fiú, – aztán megrökönyödve, egyre jobban elzárkóztam oldott érzelmessége elől. És – minthogy szervesebb kötelékkel volt hozzám kapcsolva, semhogy ezt egykönnyen elszakíthattam volna – erősen szégyenkeznem kellett gyengeségén, helyette is; s el kellett utasítanom ezt a laza, értelmének csak az imént megismert erejéhez annyira méltatlan, salakosan

renyhe belső magatartását. Elfordultam szégyenünktől rosszízű emlékét, s nem is bolygattam mindmai napig.

Megtudtam-e azóta valamit is a dagály erejéről, igazságáról, titkairól? Ervinről kaptam végső híradást. Ma délben, tehát tíz évvel fenti esténk után, itt Budapesten, a Belvárosban, pontosan a Váci- és a Régiposta utca sarkán összeakadtam egy közös rokonunkkal. Az örvendező kérdezősködések közben egyszerre csak elkomorult az arca:

– Igazis... Emlékszel Te Ervinre?

– Mi van vele?

–Hát... én is csak pár napja tudtam meg... karácsonykor meghalt Oloronban...

Egy régi vers sorai indultak meg a fülemben: „...s állunk zöld gőzökbe, míg – lépcsőnk lassan mállik, – így érkezik a dagály – és elborít állig...” Ervin előredőlve, idegenes kiejtésével, a szavakat tétován keresgélve, még okosan magyarázza: „...tudod, nem vagyok én langyos sehonnai, ...keresztény dzsigoló...” S a végén már csak nyöszörög: „...ez a szörnyű muzsika...”

Bizonyára – így remélem – csendesen, békén hunyta le a szemét, hogy mi a hamisság és mi az igazság az ügyében, – „nem álltam ágyánál ezüstkanállal” – azt csak ő tudja, mint hogy a Drugeth-legenda nyitja is nyilván a birtokában van már.

Semmi egyebet nem közölhetek róluk.

(Nyugat, 1939/6. sz./mek.oszk.hu)

***Tormay Cécile** (1876 – 1937)*

ASSISI SZENT FERENC KIS VIRÁGAI

Fioretti di San Francesco

Fordította: Tormay Cécile
(Budapest, 1926.)

Nádudvaron, 1926–ban, nyáridőben.

Assisi Szent Ferenc (1181 v. 1182–1226) feltételezett profilja, Cimabue alias Cenni (Bencivieni) di Pepo (kb. 1240–1302 festménye) az Assisi Szt. Ferenc Bazilika al-Templomában.

HARMINCKILENCEDIK FEJEZET

Páduabeli Szent Antal a Pápának és cardinálisoknak színe előtt csodálatosan prédikált a Consistoriumban.

A Szent Léleknek csodálatos edénye páduai Szent Antal,[1] Szent Ferenc választott tanítványainak és társainak egyike, kit Szent Ferenc ő püspökének nevezett, egyszer a Pápa és a cardinálisok színe előtt prédikált a Consistoriumban. Ama Consistoriumban különböző nemzetekbeli emberek valának, úgymint görögök, latinosok, franciák, németek, szlavonok, anglusok és egyébnemű nyelveken beszélők, melyek csak vannak az ég alatt. És a Szent Lélektől lángragyujtottan, Szent Antal oly épületesen, oly ájtatosan, oly mélységesen és oly világosan és érthetően magyarázta Isten igéjét, hogy mindenek, akik a Consistoriumban valónak, jóllehet különböző nyelveken beszélők, tisztán megértették az ő beszédeit, miként ha kinek-kinek a maga nyelvén prédikált volna, melyben születék; és mindenek álmélkodának és olybá tűnt fel nekik, hogy megújult amaz ősrégi pünkösdnapi csoda, mikoron az Apostolok megtelének szent Lélekkel és megszólalának minden nyelveken.[2]

És csodálkoznak vala egymás között mondván: „Nem Hispaniából való lenne emez ember,3 aki itt prédikál; és miképpen lehetséges, hogy halljuk az ő beszédeit, ki-ki a maga nyelvén, melyben született!” A Pápa ugyancsak ezenképpen elmélkedvén és csodálkozván beszédeinek mélységei felett, mondá: „Valóban ez itt az ó Szövetség kincsesládája és a Szent írás szekrénye”. Krisztusnak dícséretére. Amen.

[1] Páduai Szent Antal, kit azért hívnak e néven, mert Padua közelében, Arcellában élte le utolsó napjait és ott halt meg 1231-ben, 1195-ben Lissabonban született. Atyja Martino de Bulhan, anyja Maria Teresa Tavera volt. Tizenöt éves korában az Ágostonosok; kanonok-rendjének lett tagja; 1220-ban lépett be Szent Ferenc Rendjébe. Vértanuságra vágyott és ezért mint missionárius, Maroccóba indult. De súlyos betegség visszatérésre kényszerítette és egy nagy tengeri vihar partra vetette őt Sziciliában. Ettől kezdve jóformán mindig Itáliában maradt. Az assisibeli nagy káptalanon 1221-ben jelen volt. Prédikálva járta be Itáliát, sok csodákat tett és históriailag bizonyíthatóan IX. Gregorius pápai udvarában is prédikált.

[2] Apostolok cselekedetei II. 4.

[3] Páduai Szent Antal Portugáliából származott. Hispania felemlítése itt, mint az Ibériai-félsziget összefoglalása történik.

ESSZÉ

***Madarász Imre** (1962) — Debreceni Egyetem*

SZOCREÁL PASOLINI?

Az Egy erőszakos élet Irányregény és naturalizmus között

Pier Paolo Pasolini *Egy erőszakos élet* (*Una vita violenta*) című regénye megjelenése, 1959 után több mint fél évszázaddal, 2011-ben látott napvilágot nyelvünkön.[1] A nagy késedelmet – kivált 1989 után – nehéz lenne megmagyarázni, de utólag talán már nem is olyan fontos. Az viszont, bár nem könnyebb kérdés, választ, magyarázatot igényel, hogy magyarországi fogadtatása miért volt oly hűvös, csekély – úgyszólván semmilyen. Ötvenkét esztendő ennyire erodálta volna? Netán inkább a földrajzi távolság? Ennyire az aktualitás, a társadalmi és kulturális kontextus határozná meg érték(elés)ét? Ily kevéssé lenne univerzális? Avagy ezért a

visszhangtalanságért is a magyar („szakmai” és „laikus”) publikum tompasága a felelős, akárcsak olyan, sokkal jelentősebb, világirodalmi remekművek esetében, mint Ariosto vagy Tasso eposza?[2]

Az *Egy erőszakos élet*, ha szabad így fogalmaznunk, vegyes csillagzat alatt született. „Pasolini nagy sikerének idején.”[3] És sikeres is lett a legszélesebb nagyközönség körében.[4] Ám az irodalmi és a politikai elit egyaránt támadta: balról is, jobbról is, esztétikailag, politikailag és etikailag egyaránt. A jobboldal – a mérsékeltektől a szélsőségesekig, a kereszténydemokratáktól a fasisztákig – általában erkölcstelennek, obszcénnek, trágárnak, botrányosnak találta, szóhasználatukban „a ’Pasolini’ a ’homoszexuális’ és ’perverz’ szinonimája lett”, még „koprofágnak” is nevezték (megelőlegezve a *Salò* film Szodomája utáni vádakat), fel is jelentették, akárcsak regény-elődjét, az *Utcakölyök*et (*Ragazzi di vita*, 1955).[5]

Az *Utcakölyök* elleni per és sajtókampány – amelyre az *Egy erőszakos élet* dedikációja is emlékeztet[6] – beárnyékolta a „regény-utód” fogadtatását. És nem csupán a „normális többség” szószólóinak konzervatív-valláserkölcsi felháborodásaiban, habár szinte mindig morális színezettel is. Az Olasz Kommunista Párt (PCI) prominensei és holdudvara, marxista kritikusai is keményen visszautasították a „szegény nép”, „a római nyomornegyedek lakói” Pasolini általi ábrázolását: Carlo Salinari, Gaetano Trombatore, Adriano Seroni, Giovanni Berlinguer „és még sokan mások”, kevésbé neves-tekintélyes-befolyásos ítészek törtek pálcát Pasolini népábrázolása, lumpenproletár-csoportképei és -arcképei fölött.[7] A nagyhatalmú „egyetemi báró”, Salinari, az egyik legelterjedtebb irodalomtörténeti tankönyv (a háromkötetes *Sommario di storia della letteratura italiana*) szerzője „kemény támadásának” hatástörténeti fontosságát több életmű-monográfus is kiemeli.[8]

Pasolinit ifjúkorától haláláig hullámzó, viharos, „odi et amo” kapcsolat fűzte a Partito Comunista Italianóhoz, Nyugat-Európa legnagyobb kommunista pártjához. „A maga értelmére támaszkodó” (Kant) „önfejű” örök „eretnekként” sosem lett pártkatona és pártköltő, „sorkatona” helyett „partizán” volt (Lukács), mindazonáltal – kizárt párttagként is – „a Párt” és marxista „vezető elméi” a keresztény-katolikus vallásnál is meghatározóbban befolyásolták ellentmondásos, címkézhetetlen világnézetét, hatásukat sosem tudta, s nem is igazán akarta, teljességgel kizárni, semlegesíteni. Leghíresebb tanulmánykötete címét (*Passione e ideologia*, 1960) idézve, „szenvedély és ideológia” kettősségét, konfliktusát életművében jelképes erővel példázza és szemlélteti az *Egy erőszakos élet* poétikája és poézise, programja és megvalósítása. „Szenvedélye”, „kétségbeesett vitalitása”[9] az *Utcakölyök* íróját és – mindenféle értelemben – szerelmesét a lumpenproletárok felé vonzotta (a „disperata vitalità és a „ragazzi di vita” kifejezések rokonsága szembetűnő és sokatmondó); „közéjük való alászállása”, úgymond, „velük való azonosulásra” csábította.[10] Viszont az „elvtársi” („érted haragszom, nem ellened”) kritikák a proletárfiúk „infernális” (al)világának „távlatos”, „perspektivikus”, „dialektikus-történelmi” ábrázolására (prospettivismo) ösztökélték, és arra, hogy programszerűen és „expressis verbis” egy „szocialista regényt (un romanzo socialista) írjon”.[11] „A politikai és a szociológiai olvasat” különbözőségénél[12] itt azért többről, mélyebb, súlyosabb problémáról van szó, kezdve a látványos ellentéttel az *Utcakölyök* pikareszk kalandfűzérével, laza szerkezetével, derűsebb-komikusabb amoralizmusával, l’art pour l’art esztétikumával.

Az irodalomtörténészek egybehangzóan „vezérmotívumként” jelölik meg – és bírálják – a „didaktikus lélekkel” (animus didattico) és „elkötelezettséggel” (impegno) megírt szocreál regényprogramot-programregényt: „nevelő szándékú regény” (romanzo educativo), mely „a Gramsci által felvázolt népnemzeti regény (romanzo nazional-popolare) tervét” igyekszik megvalósítani „épületes” (edificante) fabulájával, „az ideológia kényszerítő erejével” (Siciliano); „példázatos történet”, „programszerűen pozitív” parabola, „az ortodox marxizmus, a marxista és lukácsi tézisek” bizonyítására, „nyíltan programszerű”, „pedagógiai regény” (romanzo pedagogico) egy „igencsak erőltetett és ingatag elkötelezettséggel” (*engagement* alquanto forzato e precario) jegyében (Santato); „politikai-ideológiai voluntarizmussal” megkomponált, „sematikusan progresszív” üzenetet hordozó „példázatos tudatfejlődési” narrativa (Mannino) stb.[13] Nem hízelgő összkép.

Konkrétan miben nyilvánul meg ez az ideológiai-voluntarista disaxis a tanmesében? A főszereplő-antihős „utcakölyök”, a római Tommaso Puzzili szinte a társadalom- és emberalattiság infernójából, a „sottoproletariato” nyomorából és tudatlanságából nevelődik-emelkedik-lényegül át „öntudatos proletárrá”, igazi „hőssé” erkölcsileg is. Bűnöző, prosituált, tolvaj, rabló, börtöntöltelék, ámde „kispolgári”, „polgári”[14] velleitásokkal, aki „megtisztító szenvedések” (patheimathosz), katartikus tapasztalatok hatására „emberiségre javúl” (Vörösmarty), pontosabban (marxista-dialektikusabban) „osztálytudatos” nembeliségre (Lukács). Olyannyira, hogy a korábban önző, cinikus „srác” regényútja végén, amikor az Aniene folyó áradása elönti „a Tiburtino negyedet” és nyomorúságos barakkjait, kiment egy nőt a végveszélyből. Élete kockáztatásával, sőt feláldozásával: a hideg víz megtámadja régóta beteg, tuberkolózistól legyengült tüdejét, „vért köpött, köhögött, már nem jutott többé lélegzethez, és Isten veled, Tommaso”.[15]

De ez nem minden. Még „didaktikusabb” Tommaso „politikai fejlődése”: először fasiszta, a szélsőjobb Olasz Szociális Mozgalom (Movimento Sociale Italiano, MSI) szimpatizánsa, majd kereszténydemokrata lesz, be akar iratkozni a Democrazia Cristiana pártba (DC), végezetül kommunistává válik, immáron az OKP tagkönyvének várományosaként, mely párt emberei úgyszólván az ágya fölött, úgy döntenek, hogy ha meghal, „az ő nevét viseli majd pietralatai pártházuk hősies tettéért”.[16] MSI-DC-PCI: e

betűszavakkal foglalható össze legrövidebben Tommaso „politikai fejlődés(regény)e”.
Ilyen nyersen-kiábrándítóan sematikus lenne az *Egy erőszakos élet*? Ennyire azért talán nem. Paradox módon íróját következetlensége, „kétlelkűsége” mentette meg attól, hogy szokvány-szocreál tanregényt, pártos propagandaregényt produkáljon. Verista örökségű realizmusa óvta meg – részben – a szocialista-realista programregény sterilitásától. Igen, éppen az a „naturalizmus”, amelyet a „pártos” irodalomkritika az orra alá dörgölt mint dekadens elhajlást s amelyet a mai szakirodalom inkább a „nyers expresszionizmushoz” köt.[17] A „végletekig fokozott naturalizmus és verizmus”[18] lumpenproletár-ábrázolása hitelteleníti Tommaso kommunista-hősi megtérését, „végső szentté-avatását”[19]. A „ragazzo di vita” kevéssel hőstette előtt – és pártra-találása után – ocsmányul, késsel egy „kis, koszos moziban” kifoszt egy „buzit” (froscio/frocio). Önfeláldozása erkölcsileg talán ellensúlyozza addigi bűntetteit: regényesztétikailag aligha. Rosszemberként művészileg jobb (sikerültebb, megoldottabb), mint jóemberként. Gyakori jelenség a világirodalomban.
Pasolininak – regénye „szerencséjére”? – nem sikerült (anti)hősét szentté avatnia, szublimálnia. Őt magát azonban – életműve szerencsétlenségére – kultusza híveinek sikerült úgy szentté avatniuk, hogy mártír-hagiográfiája nem eredményezte maguknak a műveinek igazi, hiteles kanonizálását[20], tárgyilagos, elfogulatlan, előítélet-mentes megmérésüket, értékelésüket, vagy csak viszonylag (a hagiografikus mártirológiához képest) ritkán és úgy, hogy az nem érvénytelenítette a múlt század végi kritika fenntartásait (s olyan kortársi rangsorolásokat sem, hogy például 1959-ben a tekintélyes Strega irodalmi díj nyertese, Giuseppe Tomasi di Lampedusa *Párduc*a két helyezéssel is megelőzte az *Egy erőszakos élet*et[21]; mai szemmel-fejjel olvasva-ítélkezve is: joggal).
A regénykiritikákban visszhangként ismétlődött a „nyelvi kísérletezés” (sperimentalismo linguistico) kudarcának, a „nyelvi álmegoldásnak” (pseudosoluzione linguistica) elítélése: a részben olasz irodalmi, részben római dialektális-zsargon nyelvi hibrid, amelynek okán a Garzanti-kiadásban a könyv végén kis római-olasz miniszótárt kellett mellékelni, hogy az (olasz!) olvasó egyáltalán megértse a „vegyes” regényszöveget. Mi meg ehhez, keserű iróniával, azt fűzhetjük hozzá, hogy a „nyelvi álmegoldás” tekintetében a magyar fordítás nem marad el az eredetitől, hanem azt még meg is tetézi. Nálunk ugyanis nincsenek olaszországi értelemben vett tájnyelvek, ezért a „kétnyelvű” textussal heroikus bátorsággal megmérkőző De Martin Eszter, főleg a párbeszédekben, egy szándékosan primitív, rossz, nyelvhelyességi és helyesírási hibáktól hemzsegő, élőbeszéd-szerűen fonetikus magyar nyelvet alkalmazott. Nála Tommasóék nem népi dialektusban dialogizálnak, hanem egyszerűen rosszul beszélnek – magyarul. (Ilyesféleképpen: „Siessé, hívjad az orvost, akurvaéletbe!… Jó, jó, nyugoggyá meg!”[23]) Olykor olyasmit is mondanak, ami az eredetiben nincs benne (a mozibéli kirabolt szerencsétlen lábszagán háborogva elgázosítást emlegetnek, holott Pasolini csak azt írta, hogy bűzével meg akarja ölni őket, és a „baszki” is sokkal trágárabb, mint az „ammazzete”[24]).
A magyar kiadás azonban aligha a (nehezen elkerülhető) nyelvi félmegoldás miatt veszett pusztába, került leárazva a könyvkioszkokba, maradt távol a kulturális vitáktól. Sokkal inkább okolható ezért a Pasolini-kultusz magyarországi hiánya (az, hogy nálunk egyetlen értelmiségi tábor sem akarja „lobogónak”, ikonnak, kultuszfigurának megtenni Pier Paolót) és a történelmi előzmények kondicionálta befogadói háttér, az hogy a magukat az olvasásra mégis rászánóknak ennyi „szocreál” is túl sok volt, és túlságosan rossz emlékű. Legfőképpen azonban a klasszikus irodalom olvasásának drasztikus megcsappanása a felelős – újfent! – a mű magyarhoni sikertelenségéért. Ha olyan költőfejedelmek, mint Petrarca, Ariosto, Tasso, Alfieri, Foscolo, Leopardi, Carducci, Ungaretti sem részesültek a „magyaros vendégszeretet” meleg fogadtatásában, Pasolini regényének, regényeinek, sorozatban publikált (nem a legszerencsésebben) válogatott életművének meglehetős visszhangtalanságán nem is nagyon csodálkozhatunk. Legfeljebb sajnálkozhatunk.

Jegyzetek

1. Pier Paolo Pasolini: Una vita violenta, Garzanti, Milano, 1976
Pier Paolo Pasolini: Egy erőszakos élet, Kalligram, Pozsony, 2011
2. Madarász Imre: „Ragyognak a csillagok”? Ariosto és Tasso „kizökkent” utókora in Madarász Imre: Magasságok magánya. Olasz klasszikusok közelében, Hungarovox Kiadó, Budapest, 2020, 79–104. o.
3. Enzo Siciliano: Vita di Pasolini, Giunti, Firenze, 1995, 250. o.
4. Nico Naldini: Pasolini, una vita, Einaudi, Torino, 1989, 224. o.
5. Naldini, 227–228. o.
David Barth Schwartz: Pasolini Requiem, Marsilio, Venezia, 1995, 494–507. o.
Franco Gattarola: Pasolini. Una vita violentata, Coniglio Editore, Roma, 2005, 40–43., 50. o.
6. Pasolini: Una vita violenta, 1. o.
Pasolini: Egy erőszakos élet, 7. o.
7. Naldini, 227. o.
Guido Santato: Pier Paolo Pasolini. L’opera, Neri Pozza Editore, Vicenza, 1980, 210–211. o.
8. Santato, 210. o.
Schwartz, 429–430. o.
Siciliano, 289–290. o.
9. Pier Paolo Pasolini: Una disperata vitalità in Pier Paolo Pasolini: Poesia in forma di rosa, Garzanti, Milano, 1976, 126–147. o.
10. Schwartz, 485. o.
11. Santato, 209–210. o.
Schwartz, 493. o.
Salvatore Guglielmino: Guida al Novecento, Principato, Milano, 1978, I., 370. o.
12. Fulvio Panzeri: Guida alla lettura di Pasolini, Mondadori, Milano, 1988, 115–116. o.
13. Siciliano, 251–252. o.
Santato, 209–219. o.

Vincenzo Mannino: Invito alla lettura di Pasolini, Mursia, Milano, 1982, 72–76. o.
14. Mannino, 73. o.
Santato, 214. o.
15. Pasolini: Una vita violenta, 295–322. o. Pasolni: Egy erőszakos élet, 337–367. o. De Martin Eszter fordítása.
16. Pasolini: Una vita violenta, 321. o.
Pasolini: Egy erőszakos élet, 366. o. De Martin Eszer fordítása.
Panzeri, 115. o.
17. Santato, 210. o.
Panzeri, 115. o.
18. Panzeri, uo.
19. Santato, 217. o.
Pasolini: Una vita violenta, 272–282. o.
Pasolini: Egy erőszakos élet, 311–322. o. De Martin Eszter fordítása.
20. Vö. Madarász Imre: Elátkozott költő mint eretnek vértanú. A Pasolini-kultusz természetrajzához. In Madarász Imre: „Kik hallgatjátok szerteszórt dalokban…" Olasz klasszikusok – mai olvasók, Hungrovox Kiadó, Budapest, 2000, 97–104. o.
21. Schwartz, 490. o.
Naldini, 219. o.
22. Siciliano, 251. o.
Guglielmino, 372. o.
23. Pasolini: Egy erőszakos élet, 165. o. De Martin Eszter fordítása.
24. Pasolini: Una vita violenta, 282. o. Pasolini: Egy erőszakos élet, 322. o. De Martin Eszter fordítása.

***Tusnády László** (1940) — Sátoraljaújhely*

KORTÁRSUNK ZRÍNYI

IV. Zrínyi és Tasso

1. A keresztény hőseposz

Az olasz költő halála után egy negyedszázad és hat nap telt el, amikor megszületett Zrínyi Miklós, a magyar barokk eposz legnagyobb mestere. Az olasz és a magyar költő kapcsolatának annyira gazdag irodalma van, hogy itt elég, hogyha hivatkozom rá. Amit viszont rövid összefoglalómban óhatatlanul hangsúlyoznom kell, az az a tény, hogy sokan írtak Tasso ihletésére keresztény hőseposzt a költő anyanyelvén, de az ő szintjét, művészi színvonalát egyikük sem tudta elérni. Az elfeledett művek esetében joggal gondol az ember arra, hogy szerzőikben nem volt kellő erő és tehetség, hogy az idő magzatburkát áttörjék, szétrepesszék. Zrínyiben viszont mindez megvolt, tehát az ő esetében olyasmi történt, mintha Tasso a magyar nyelvet kapta volna ajándékul édesanyjától. Ezzel a párhuzammal nem akarom azonosítani a két költőt, hiszen Arany János az első nagy tanú arra, hogy a magyar és az olasz költő mily sok mindenben különbözött egymástól.
A leglényegesebb közös vonás viszont az, hogy mindketten feloldották koruk ellentmondásait; megtalálták azt a szűk ösvényt, amelyen át lehet jutni a jövőbe. Eltérő alkatuk ellenére a körülményeik teremtettek olyan helyzetet, amely szinte rákényszerítette őket arra, hogy ezt a küldetéses utat végigjárják. Tasso esetében a külvilágának és saját meghasonlásának volt nagy szerepe abban, hogy kereste a kigázolást a kizökkent időből. Zrínyi hazája sanyarú helyzetén akart segíteni. Mindketten hőseposzt írtak. Zrínyi Miklós tudatosan követte olasz elődjét. Mindkettejük művében vannak epizódok, de eposzuk, szándékuk és meggyőződésük szerint nem regényes.
Nálunk először Zrínyiben visszhangzott ihlető erővel Tasso hősi éneke. Úgy követte a nagy olasz példaképet, hogy eredetiségét nem adta fel. Öccsével, Zrínyi Péterrel hányszor és hányszor emlegethették kedvenc költőiket, így különösképpen Tassót is!?
A két testvér a Dráva környékén élt. Ez a folyó az olasz Alpokból is hoz vizet a magyar földre. Népeket köt össze, mint a két Zrínyi testvér: Péter horvát költő lett. Az ő fordításában jelent meg „A szigeti veszedelem" horvátul 1660-ban Velencében. A sárospataki vár Sub Rosa terméből a bécsújhelyi vesztőhelyre sodorta a végzete, de lánya, Zrínyi Ilona, öt évvel édesapja halála után életet adott a magyarság nagy reményének, II. Rákóczi Ferencnek.
Bernardo Tasso életében költözött be a félelem a Kárpát-medencébe. Torquato Tasso annak a Vincenzo Gonzagának a születését köszöntötte több versben, aki Magyarországon harcolt a törökök ellen.
Bernardo Tasso részt vett a kor nagy csatáiban, tehát a családi emlékek komoly harci történeteket őriznek. Több lírai versében is szól Torquato Tasso egy olyan szelencéről, amelyet édesapja Afrikából vitt haza, és a kellemes déli-keleti illatok egykori őrzője az ifjú költő tintatartója lett. A hősköltemény írásához felhasznált tinta így kötődött a törökök elleni harc emlékéhez. Egyik alkalommal Bernardo Tasso török lovon ment Sienába.
A törökök európai jelenlétének nagy visszhangja van a tizenhatodik század spanyol irodalmában. Párizsban látott napvilágot 1967-ben egy nagyon fontos, kétkötetes könyv: Albert Maas „Le Turcs dans la littérature espagnole du siécle d'or" (A törökök az aranyszázad spanyol irodalmában). Hazánktól oly távol magyar nevek villannak elénk. A veszélyben érzett Európa bizonyos egységet. A Szent Harc idézése, az emlékezés korszerűsége oly nyilvánvaló volt, hogy nem véletlenül gondoltak többen a megéneklésére.
Mindez azért fontos, mert ily rövid összefoglalás is megmutathatja, hogy az olaszul remekül beszélő Zrínyi Miklóst egyenes út vezette Torquato Tassóhoz.
A magyar költő számára is meghatározó kérdés a tisztaság: a szenvedés poklában már minden szennytől, vétektől megszabadult a magyarság; méltó arra, hogy független, szabad hazája legyen. Népünk fiai visszanyerhetik újra emberi méltóságukat, mert egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalóak.
A bűnösség kérdése, mint valami „piros csík" húzódik, végig számunkra immáron fél ezer év történetén. Oly nagy idő ez, hogy joggal láthat benne bárki is valami lassan ölő mérget. Hiszen hasonló idő alatt földrészek őslakóit nyelték el, szinte maradéktalanul, bűntudattal nem rendelkező népek. Mi pedig ha vétkeinket

emlegetjük, épp a gátlástalanul hódítók fiaitól is megkapjuk azt, hogy méltán bűnhődünk.
Ilyen esetben az igazság a feje tetején áll, de ez a furcsaság mit sem változtat Tasso és Zrínyi alaptételén. Ez pedig túl egyszerűen hangzik: ahhoz, hogy jövő legyen hitre és erkölcsre van szükség. Ha ezeknek a hiánya vagy más egyéb ok felőrölte erőnket, akkor megtisztulásra van szükségünk. Csak ekkor lehetünk alkalmasak arra, hogy emberfeletti küldetésünket véghez vigyük.
A költő és hadvezér Zrínyi Miklós dédapjának a krisztusi cselekedetében, önfeláldozásában, hősi halálában már a megtisztulás zálogát látja. A további szenvedés és küzdelem láttán az Isten megkönyörül rajtunk, és elérkezett az idő hogy létünk egy magasabb minőségbe jusson.
A halálos szakadékból felemelkedni nehéz. Már abba belezuhantunk. Az okot többféleképpen lehet megközelíteni. A bűntudat épp ennek a megközelítésnek a része, de egyik költő sem azért beszél róla, hogy bénulást okozzon abban, aki ezt elismeri, és károrömet keltsen a lelkiismerettel nem rendelkezőkben, hanem azért, mert méltók vagyunk a csodára, a rendkívülire: a magasabb minőségként megélhető életre.

Okkal és joggal kapcsolódik össze történelmünk is Tasso nevével. Mindezzel nem állíthatom azt, hogy az ő művészete jelen volt őseink tudatában úgy, ahogy kellett volna. A mostoha körülmények rányomják a bélyegüket egy-egy nép közművelődésére is. Egymagában csoda az is, hogy a dal, a népdal még így is megszülethetett. A műköltészet befogadását néhány biztos és vitathatatlan adat mellett nehéz követni. Sok a fehér folt. Egyházi központok, iskolák, kolostorok könyvtáraiban hamar megjelentek a legújabb értékes könyvek. Szegeden egyetemistaként „A meghódított Jeruzsálem” 1628-ban kiadott példányát olvastam el. A lapokra meredve hosszan tűnődhettem azon, hogy vajon kik cselekedhették ugyanezt énelőttem. A könyveknek is megvan a történetük, de ezt többnyire homály borítja.
Történelmi zivatarok rejtőzködő szellemi kincse volt előttem, még abból az időből, amelyben sokan éltek azok közül, akik Tassót személyesen ismerték. Már akkor fennállt a veszély, hogy kicsúszhat a lábunk alól a talaj – az áldott hazai föld. Monteverdi esztergomi jelenléte még a régi lét-bizonyosság emlékét idézi. Vigaszul azt mondjuk, hogy „nagyság”, pedig évszázadok óta ez elsősorban életreményünk volt csupán. Báthory István neve villan elénk, Tasso kortársa, Erasmo di Valvasone a híres lengyel király tiszteletére verset írt. II. Alfonso d’Este is pályázott arra a királyi trónra. Ha nagyra törő tervei megvalósultak volna, akkor is börtönbe, kórházba záratta volna Tassót? Meddő kérdés. A történelem megfordíthatatlan folyamat. Báthory István több nép nagy reménysége volt. Nem véletlenül írtak a számára egy kötetnyi verset, és ez 1583-ban jelent meg Velencében.

Petőfi „A hazáról” című versének egy strófája kívánkozik ide:

„Oly rég elhervadt a babér
A magyarnak homlokán,
Hazám, oly rég voltál te nagy, hogy
Nagyságod híre csak mese talán.”

Az itt felvázolt ív az, amelynek az elemeit kell bővebben kifejteni ahhoz, hogy fogalmunk legyen arról, hogy Tasso hogyan jelent meg, művészete miképpen volt jelen Zrínyi művészetében.
Ha bevezető gondolatokhoz térek vissza, akkor kiderül az, hogy onnan nagyon sok irányú úton juthatunk el, sőt szükséges is ezeket az utakat végigjárni, ha megbízható eredményt akarunk elérni.
A mohácsi csata elvesztése és a sorozatos véres események népünkben fokozták a vágyat, a sóvárgást a hajdani virágzó, békés, nyugodt kor iránt. A történelmi körülmények alaposan kizárták azt, hogy Tasso sorsáról közvetlenül pontos és részletes hírek érkezzenek hozzánk. Most időablakokon úgy hajolunk ki, hogy az érdeklődés további gyökereit akarjuk megpillantani, hiszen a Zrínyi-testvéreket már nagyon röviden megemlítettem, fontosságukat növeli az, ha érezzük és látjuk, hogy sorsos szálak kötik össze a tassói művészetet a miénkkel.

2. A hősök

Az ókori eposzok szereplői istenek, félistenek (héroszok) és emberek. Rendkívüli dolgokat visznek végbe. Ebben segíti a hőst isteni jellege, a magasabb létből fakadó többlet. A lenti és a fenti világ keveredik az események során, azok forgatagában. Mivel természeti vallásokról van szó, oly nyilvánvaló az isteni jelenlét, hogy Odüsszeusz és Nauszikaá találkozásakor a két szereplő kölcsönösen tekinti a másikat isteni lénynek.

Az olasz és a magyar hőseposz legnagyobb olasz és magyar megvalósulása Zrínyi és Tasso egy-egy remeke. Tasso érezte az ifjúi lendület, ihlet nagy megvalósulása kapcsán, hogy valami mást kellett volna létrehoznia. Erős szálak kötötték a reneszánszhoz, és a tridenti zsinat után az élet és a hit bizonyos területeiről másképp kellett volna írnia. Kora hivatalos eljárásainak megfelelően kellett volna alkotnia.

Legalábbis azon a téren, ahogyan azt a tridenti zsinat „forgatókönyve” szerint elvárták tőle. Ráadásul a Crusca Akadémia tagjai szigorú követelményekkel léptek fel nyelvi téren. A költő legszebb metaforáit bírálták. Még Galileo Galilei is ezt cselekedte.

Torquato Tasso hosszan-hosszan dolgozott „A meghódított Jeruzsálem”-en. Tehetségének igazi szép villámai, felfénylései megjutalmazzák azt, aki minden híresztelés ellenére kézbe veszi ezt az eposzt, buzgalommal olvassa, és egyre inkább képes belemélyedni. Mályusz Ferenc ezt nem cselekedte meg. Valamilyen bűvös sejtés, „varázslat” hatására mégis úgy nyilatkozott, hogy Zrínyire főképpen ez az eposz hatott.

A hatás kapcsán tisztázni kell, hogy ezen a téren nehéz tiszta vizet önteni a pohárba, mert ezerszirmú lótuszvirágot is láthat a művész alkotás közben maga előtt. Az ihlet isteni titok-áramlásának a következtében olyan jelenségek zajlanak a lélekben, amelyekről az alkotási folyamat befejeztével maga a művész sem tudhat pontos jelentést adni.

Homérosz és Vergilius az ókor olyan két óriása volt, hogy a görög költő a reneszánsz végén, a barokk elején ihlette meg Tassót, de már „A megszabadított Jeruzsálem”-nek az elején is ott lobog Vergilius zászlaja a „fegyver” és a „vitéz” szóban. Egy-egy ókori motívum könnyen jöhet elő úgy, hogy az ókori példakép már más, későbbi alkotó művében is szerepelt. Tasso esetében akár Danténál is előfordult az ókori motívum. Zrínyi esetében pedig főképpen Tassóra gondolhatunk, de előfordulhat, hogy máshonnan ismeri a motívumot.

Tasso nagyon fontos helyen többször is említi a szerelmesek, házastársak kapcsán a szilfa és a szőlőinda párhuzamát. Szép az, hogy a kutatók felsorolják a hatás többféle lehetőségét. Ilyenkor könnyen gondol az ember arra, hogy jogos a legelső írásbeli előfordulást az igazinak, az eredetinek tekinteni. Ám tévedés lenne azt hinni, hogy egy „látszólagos” kölcsönzéshez okvetlenül szükséges az, hogy a művész alkotás közben végigfutott gondolatban az összes írásbeli emléken. Számára nem lényeges az, hogy a „szerelem” szót hányan írták le előtte, avagy vették az ajkukra. Előtte a megvalósulás remélt teljessége lebeg. Az köti le minden figyelmét.

Az előző költői hely, fordulat azért érdekes, mert ezt Bernardo Tasso is leírta az egyik vesében. Tehát a túl korán sokat olvasó és idegen nyelveket tanuló gyermek édesapjától is halhatta ezt a fordulatot. Ez annál inkább valószínű, mert egy olasz népi szimbólumban is szerepel: „la vite che si marita all’olmo (a szőlőtő, mely egyesül a szilfával)”. Tasso ezt az ősi ihletésű képet több helyen megeleveníti. A legnagyobb kiteljesedése „A megszabadított Jeruzsálem” utolsó énekében van. Az összes szereplő között az egyetlen házaspár a harcok során megmutatta vitézségét. Ketten lesznek a nagy eposzban az utolsó név szerint megnevezett vértanú keresztények. A költő ezzel a távol lévő családok sorsát is felidézi az emberben:

„Mint szilfa, melyet az indás növénye
mohón körülfon, összeházasodva,
ha fejsze vágja, vihar rontja mélyre,
a szőlőtárssal együtt földre rogyva,
a kedves termést tépi, s lomb-sörényre
tipor, mely zölden volt a ruha-fodra;
miatta szenved, nem saját magáért,
azért bús, aki közel hal, a társért.

A férfi hull, csak a nőért a jaj zúg,
kit néki adtak az égi hatalmak.
Beszélni vágynak, szót nem ad az ajkuk:
szavak helyett csak sóhajok fakadnak,
egymásra néznek, összeér a karjuk,
mint szokták volt, míg fonva maradhatnak,
egyszerre huny ki szemük drága fénye,
két jámbor lélek együtt leng a légbe.”

(XX. ének, 99. stanza)

Tasso szerint Gildippe és Odoardo hőstetteit a későbbi korok zengik majd. A legkülönbnek tartja mindazt, amit megcselekedtek. Ha lehetősége lesz arra, hogy „toszkán tintája” megörökítse ezeket, akkor a két hősről a későbbi korok úgy regéljenek, mint szerelem-erény-jelekről, vagyis az ősi jelkép Európa megváltásának, megmentésének a jelképe lehet. Ez a keresztény család küldetése.

Zrínyi is használja ezt az ősi képet, de az összefonódás kötötte le figyelmét, és más-más növényeket nevez meg. Ám a lényeg változatlan. A két olasz szereplő magyar megfelelője Deli Vid és Borbála. Párhuzamuk természetes. Rajtuk kívül nincs más házastárs a szigetiek között. Eredeti vonás az, hogy Borbála török lány volt. Ismeri nyelvüket, szokásukat. Amikor férjével a török táborba lopakodnak, nem keltenek feltűnést. A törökök nem gyanítják, hogy idegenek.

Mind Zrínyi, mind Tasso nagy gondot fordít arra, hogy hiteles legyen a bemutatott hős. Tasso művében Vafer az a különös kém – felderítő, aki vándorlásai, bolyongásai során elsajátította az idegenek beszédét, testmozgását. A három földrészről összegyűlt tömegben otthonosan mozog. Épp ezek a látszólag nem kiemelt mozzanatok sejtetik meg az emberrel, hogy mind a jeruzsálemi, mind a szigetvári csatában az iszlám katonák kevert nép tömege. A harc jelszava rendeli, tereli őket együvé. Az nem olyan erős, mint a szeretet.

Evlia Cselebi megdöbbentő dolgot írt le. Az egyik győztes csata után a janicsárok és a tatárok egymásra rontottak a zsákmány miatt. Vita lett abból, hogy el kell-e osztani a zsákmányt, vagy azé-e, aki megszerezte. Amit a szó nem tudott elintézni, azt a kard próbálta „dűlőre vinni”. Janicsárok és tatárok közül is többen holtan hevertek a földön. Mindez nem zavarta a művelt nagy utazót a jelenet megítélésében. Az összes földön heverőt mártírnak nevezte. Így bújt ki a szög a zsákból, hogy a hódítás fő célja a földi értékszerzés volt.

A penitenciálék, lelki tükrök vizsgálata tette lehetővé Aron Jakovlevics Gurevics számára, hogy felhasználásukkal, segítségükkel tudta kutatni a középkori népművészetet. Megállapította, hogy egy-egy szent életrajza addig egyéni, míg nem jut el a küldetéséig, szent elhivatottságáig. Utána már elveszti érdekességét. Immáron járt úton halad. A szentté avatási perek anyagából derül ki, hogy milyen pogány jelenlét volt meg az adott korban. Valójában a természeti vallásban jelenlévő hiedelemvilágot őrizték meg ily módon.

A fenti jelenség több szempontból is fontos nekünk. Alderán és Iszmén varázslata elején kört húz. A szellemek megidézésének megvolt a forgatókönyve. A szigeti hősök erkölcsi nagysága szintén összefügg azzal, amit a szentek életéről elmondtunk. Arany és Tasso ősi gyökereinek a vizsgálata során sok olyan

kérdéssel találkozhatunk, amely Zrínyi kapcsán is beleillik abba a rendbe, amelyet az említett két költő kapcsán el lehet mondani. Mindennek a megismétlése itt fölösleges volna.

A fentiekből kiderült, hogy a keresztény hősökkel szemben is voltak bizonyos elvárások. Végső soron ezek megítéléséről is az Isten dönt. Tasso hősét, Rinaldót ezért nem lehet evilági mérce szerint megközelíteni, mert ő a „végzetes vitéz". Jeruzsálem visszavívásához, visszaszerzéséhez, megszabadításához ugyanúgy szükség van rá, mint a törököknek Delimánra. Mindez ókori gyökerekre megy vissza.

A hősök irodalmi jellegével jár együtt az, hogy megmaradnak színes egyéniségeknek. Az a körülmény, hogy a szigetiek felkészültek a mártíromságra, különös arcélt ad nekik. Tasso minden hőséről ezt nem lehet elmondani. Goffredóról igen, de a keresztesek nagy része áldozatot hoz, kockáztat, de körülményeik gyökeresen eltérnek a szigetiekétől.

A pontosság, az igazság kedvéért itt meg kell jegyeznem, hogy ha a hit, az erkölcs elemi szinten sincs jelen az emberben, élethite még lehet. Nem lehet azzal vádolni, hogy minden rosszat elkövet. Bármelyik vallás őszinte követéséhez belső látásra van szükség. Ez viszont nem veszi el az egyéniséget. Sőt, minden látszat ellenére, felszabadítja, mert lelki téren így juthat a legmesszebbre.

3. Az imádság

Előttünk van Zrínyi. Térdepel a feszület előtt. Hite szerint van visszajelzés: Krisztus elfogadja felajánlását, a keresztény vértanúk között lehet. „A megszabadított Jeruzsálem"-ben Goffredo a megfelelője. Imádkozik ő is, ennek a hatására dönti el az Isten, hogy legyen végre a dolgoknak új rendje. Ezzel megtisztultaknak tekinti a kereszténveket, és áldása fegyvereiken van. Küzdeniük kell, de immáron biztos a győzelmük.

Mind a két eposzban nagy szerepe van az imának, de a körülményeknek megfelelően eltérő szinten. Zrínyi mártírok élén áll. Fölöttébb hiteles személy. Furcsa lenne, ha ellene lázadnának fel a vitézei. Egy zavaros fejű harcosnak a lidérces álma okozza a Goffredo elleni lázadást. A rendbontóknak látniuk kell, hogy a fővezért égi erő védi, de az a tény, hogy ellene fordultak, indokolja azt, hogy nagyon fontos a titokzatos életű Remete Péter. Az isteni sugallataival segíti a jövő szerencsés alakulását. Az eposz közepén van a nagy körmenet bemutatása. Ennek az áhítatát, fönséges voltát döbbenettel figyelik a moszlim katonák. Hasonló lelki élményben nem volt részük. Ám hamar visszanyerik eredeti arcukat: káromkodásban törnek ki.

A két műben bemutatott keresztények imája mély lelkiséget fejez ki. Hasonló áhítatot, tiszta átélést a moszlim harcosok esetében nem tapasztalhatunk. Ezt a jelenséget túl könnyen magyarázhatja bárki azzal, hogy mind a két eposzt katolikus költő írta. A művek belső rendjét ez nem zavarhatja meg. Mind Zrínyi, mind Tasso eposzában a harc művészetének legnagyobb megvalósítói, vitézei, Demirhám és Argant istentagadók. Argant holtában az égre mered, és az isteneket fenyegeti.

Szulejmán hite ellen lázad, amikor a magasabb minőséget fedezi fel Zrínyiben. Minden megnyilvánulásával azt fejezi ki, hogy nincs igazi vallása, mélyen megélt hite. Mindaz, ami ehhez köti, kapcsolja, nem szent kötelesség, nem készteti őszinte alázatra. Nem tiszteli a magasabb szellemi minőséget. Legfeljebb csak annyira, hogy mindez őbenne testesül meg. Az ilyen azonosulás szeretet nélkül sátáni jelenség.

A költő saját korában is találkozhatott ezzel a jelenséggel, hiszen Erdély tragikus feldúlása, iszonyú letarolása 1660-ban sok mindent elárult abból a véres rendből, amelyben az ember „kéjjel ölt". Későbbi korok rettenetét is eszünkbe juttatva. Evlia Cselebi útirajzát Zrínyi nem ismerhette, de a könyörtelen hadsereg belső meghasonlásának a híre, ténye nem kerülte el a figyelmét, hiszen éppen az ilyen és az ehhez hasonló események ébresztették a nagy reményt benne. Történetesen azt a meggyőződését, hogy az ottomán hold fénye kezd elhomályosulni.

Az imádságban az emberi lélek számtalan mozzanata lehet jelen, de jellemzője az áhítat, az alázat, az isteni hatalom elismerése. Alderán és Iszmén – Zrínyi és Tasso eposzában szerelő két varázsló nem könyörög a szellemi hatalmaknak, hanem parancsol nekik. Ezzel a két költő nem a szufik és más mélyen vallásos moszlim hitét vonja kétségbe. Csak azt fejezik ki, hogy adott helyen és adott időben nem, ilyenekkel küzdöttek meg a keresztények.

A tömeggyilkosságok rémtörténete tárul elénk a korabeli török leírásokból is. A szerzők ezeket természeteseknek tekintették. Számukra a vallás olyan jelenség volt, amely felhatalmazta őket minden gátlástalan cselekedetre. A hatalom birtokában minden lehetséges. Abban nincs szükség az égi erőkre. Annál inkább a démoniakra. Azt említettem, hogy leírásaikban a győzelem nagyságát emelik meg azzal, ha az ellenséget dicsérik. Mindez épp ellentétesen van jelen a hódításuk, a támadásuk elején. Akkor bizony az ellenséget rablónak, zsiványnak tekintik. Pokoli ráhangolódás ez a közelgő mészárlásra.

Az erdélyi vérengzéseket Evlia Cselebi egy darabig hidegvérrel szemléli. A legnagyobb nyugalommal rögzíti. Csak egy idő után villan az eszébe az a gyakorlatias tény, hogy ha minden úgyis a szultáné lesz, akkor a falvak, városok felperzselésével, a lakosok kiirtásával a szultán vagyonát, gazdagságát csökkentik.

A keresztény harcosok Krisztus katonái voltak. A két nagy eposz nekik állít örök emléket. A szeretet agóniájának a korában nagyon idegenek ők sokak számára. Száz évvel Mohamed halála után Martell Károly megmentette Franciaországot a moszlim hódítóktól. Egy évezred múltán török katonai segítséggel szerették volna a franciák megszerezni Korzikát. Mikor ez nem sikerült, XV. Lajos 1768-ban megvásárolta a genovaiaktól. Imádkozott-e ez az uralkodó valaha is a korzikaiak boldogságáért? A hatalmi adminisztráció önmagában hitt. Pár évtizeddel

később lakosságcserére is gondoltak. Ez elmaradt, de a körülmények fölöttébb kedveztek a francia nyelv előretörésének. Határozott terv volt az, hogy ezen a gyönyörű szigeten ne maradjon meg Dante nyelve. A Sommo Poetát váltsa fel Voltaire!

Hol maradt itt hely az imára? Miért kerülnek ide ezek az adatok? Egyszerűen azért, mert a filozófia csodálkozás, és ahol elakad, történelmi erővé válhat az az erő, amelyben mind a három Zrínyi rendelkezett. Három Zrínyi? Igen! Zrínyi Péter is imádkozott a vesztőhelyen. A halál árnyékában. Így vigasztalhatta az ifjú Frangepánt. Arra egyikük sem gondolt, hogy a gyilkosság után uralkodójuk imádkozni fog majd értük. Ez már túl van az eposzok világán. Ez már az abszurd területe.

8.) Folytatjuk

Várkonyi Nándor *(1896-1975)*

ISTEN KÉPE ÉS HASONLATOSSÁGA

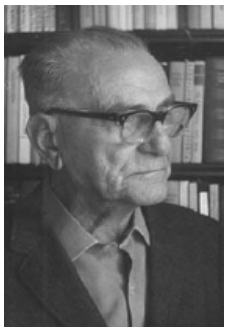

[…] a valódi kétnemű istenek száma légió. Az egyik ómexikói mítosz Kecalkoatlt férfinak és nőnek nevezi. A dél-indiai (dravida eredetű) Adhinari a svasztikát, „a hím- és nő-jelet” teste közepén, a genitalis részen viseli. Az *Eddá*-ban Xmir, a jégóriás két lába egymással nemzi az azékat. Gudea sumér király imádságában Anuhoz, az istenek atyjához ezt olvassuk:

Nincs énnékem anyám, Te vagy az én anyám.
Nincs énnékem atyám, Te vagy az én atyám.

Ugyancsak Gudea egyik feliratán a feltámadó Dumuzi (Tammuz, szintén kétnemű isten) neve nem En, azaz Uralkodó, hanem In, vagyis Úrnő. Midőn meghal, s leszáll az alvilágba, az egész nép gyászba esik, s kedvese, Istár így siratja:

Ó, a sírhalmon búslakodom immár,
Az Erős sírhalmán búslakodom immár!
„Hol van a Hős, a Férjem?” – mondom én immár,
„Ételt nem eszem én” – mondom én immár,
„Vizet nem iszom én” – mondom én immár,
„Jó, én jó *feleségem*” – mondom én immár
„Jó, én jó *férjem*!” – mondom én immár.

És tovább:

Az Erőssel, az Úrral – az Úrral,
Akiért ételt nem eszem – az Úrral,
Akiért vizet nem iszom – az Úrral,
Ó, jó *feleségem* – az Úrral,
Ó, jó *férjem* – az Úrral,
A Hőssel, a ti Uratokkal történt ez,
Ifjú-Abuval, a ti Uratokkal történt ez.

Ebből következik, hogy Istár is kétnemű; mint Tammuz kedvesét, egy asszír himnusz így aposztrofálja: „Asurhoz hasonlóan szakállat visel...” Szuzában, de egyebütt is, megtalálták a szakállas Istár szobrát. A sumér Dumuzi, az Asszír Tammuz, a szíriai Attis, a phoinik Esmun és a görög Adónis ugyanannak az ősrégi misztériumnak tovavándorlása az időben, mindvégig az alvilágba szálló kétnemű istent siratják extatikus gyásszal a nők. „Ó jaj, fivérem! Ó jaj, nővérem! Ó jaj, Uram-Úrnőm!” – kiáltották Byblos asszonyai és leányai a meghalt Adónis fölött. „Hajadon és ifjú, Adónis, a kétszarvú, ki a nyájas, szépfürtű Persephoné ölén született.” – mondja az orphikus misztériumok egyik imádsága. Az orphikusok Dionysos-Iakchost Attisszal azonosították, s így imádkoztak hozzá: „A Törvényhozót szólítom, a kétneműt, a férfiúit és nőit, a megváltó Iakchost.” Az ophiták tanítása szerint „Attis megférfiatlanította magát, ami által örökkévaló lényegűvé emelkedett, lénnyé, kiben már nincs férfiúság és nőiség, hanem új teremtmény, új ember: androgün.” A szíriai Hierapolis (Bambike) városának asszonyai, amikor Attis-Adónis misztériumát ünnepelik, odahaza férjükkel szemben szigorúan tartózkodók, Astarte (Istár) templomában azonban bárki idegennek odaadják magukat pénzért, ami nem őket, hanem az istennőt illeti; viszonzásul a pénzért vendégeiket viaszból vagy fából készült phallosszal ajándékozzák meg, mintegy a maguk „égi” férfiasságának jeléül, amit „földi” nőiségük magába rejt. Ezt a rítust Hérodotos tüzetesen leírja, s még idézni fogjuk. A Pontos vidékén Amisos városában a kétnemű Attis, a „főisten” csillagköpenybe burkolt szobrát találták meg. (A csillagköpeny hordozója Világalkotó, kosmokrator, azaz nem Teremtő; Bel Marduk és Ahura Mazda palástja, az istenkirályok közül utoljára Nagy Sándor viselte.) Kappadokiaban Tasilikaia szikláin dombormű látható, amely Kybelé (Astarte) és Attis díszmenetét ábrázolja; a kíséretben csupasz képű, nőies, kasztrált papok haladnak asszonyruhában, kezükben kettősbalta. I. e. 200-ban a Hannibál elleni háború vége felé a sybillai könyvek jóslata értelmében a római szenátus egy kétnemű szoboralakot hozatott Rómába: a világhatalom megszerzése céljából volt rá szükség, s a fekete kőből faragott szobor Kybelé-Attis egyesített alakját ábrázolta Ovidius *Metamorphoses*-ében egy régi eredetű mondát beszél el Salmacis-taváról Káriában: A tó nimfája egyesülni kívánt egy ifjúval, ki a tóban fürdött, de sokáig nem érte el, mert az ifjú menekült előle. Amikor végre utolérte s az övé lett, arra kérte az isteneket, egyesítsék a két testet, hogy sohase kelljen kedvesétől elválnia. Így jött létre Hermaphroditos-Hermaprodité (Hermés + Aphrodité). Azóta a Salmacis vize a férfiakat nőhöz, a nőket férfihoz teszi hasonlóvá. – Ugyanezen a földön Káriában, a kettősbaltát hordó, kétnemű Zeus Labrandeost tisztelték (labrys = kettősbalta, „kőkori” eredetű isten-jelvény). „Ezt az istent Kárián kívül sehol sem találni meg” – írja Hérodotos – tévesen, mert a kétnemű isten kultusza igen elterjedt, s a papsága kasztrált. Plutarchos kiegészíti Hérodotos közlését Zeus Labrandeosról: „szakállas alak, de hosszú nőies ruhát visel, hat női emlője van, melyek csupasz mellén háromszög-alakot formálnak, jobb vállán pedig kettősbaltát tart.” Egy Mylasában talált, Septimius Geta császár idejéből való római pénz ugyanezt az istent mutatja kis, négy oszlopos templomban; hasonlóképpen szakállas alak, csúcsos lydiai süveget, modiost visel, jobbjában

kettősbalta, mellén két női emlő. Az igen régi, római-görög előtti időkből származó, valószínűleg etruszk-pelaszg eredetű határ-isten, Jupiter Terminalis szintén androgün, lecsüngő emlői vannak, ő az istenek atyja-anyja: „progenitor genitrixque deorum", Valerius Solanus magyarázata szerint. Egy tenedosi pénzen Zeus és Héra feje van kiverve, de a nyak közös; ez az ábrázolás a gnosztikusok Metropstérjére, Anyaatya-istenére emlékeztet, s az orphikus himnuszra: „Zeus – a férj és a feleség." De Zeus szül is: első felesége Metis, a Víz, Okeanos leánya, minthogy azonban a végzet sötét istensége, Ananké megjósolta Zeusnak, hogy fiai hatalmasabbak lesznek nála, lenyeli Metist. Agyveleje megtermékenyül, s belőle ugrik elő Pallas Athéné, a tudás istennője, a gondolat teljes fegyverzetében ragyogva, harcra készen. A thébai Zeus, ki Labrandeosszal azonos, a Sémélé által ki nem hordott Bakchost a combjába zárja, s onnan szüli világra. Bakchos mellékneve ezért Dithyrambos, azaz két kapun a világba lépő. Euripidés Bakchánsai-ban Zeus így szól fiához:

Dithyrambos, jöjj, rejtsd magad
férfitestem belsejébe,
Théba népe ettől fogva
így nevez majd: Dithyrambos.

Említettük a szakállas Istárt; ennek is megvan a görög előtti, kréta-égei változata: „Cyprus szigetén – írja Macrobius – egy szobor szakállas vénuszt ábrázol női ruhában... Aristophanés Aphroditosnak (férfi-Aphroditének) nevezi; Attikában Holdistennőként tisztelik, s az áldozatot nőruhába öltözött férfiak és férfi ruhás nők mutatják be neki." Ugyancsak Ciprus szigetén, Amathusa városában – mint Plutarchos írja – Aphrodité Ariadné (Holdistennő, azonos a kréta-égei Britomartisszal) áldozati ünnepén egy ifjúnak ágyba kell feküdnie, a vajúdó asszony viselkedését utánoznia. Ez a rítus őse, vallási mintája az úgynevezett „couvade", a férfi-gyermekágy népszokásának, amely az egész Földön elterjedt ma is: a szüléskor az anya félrevonul, az apa azonban tüntetően ágyba fekszik, vajúdást mímel, s ő fogadja a szerencse-kívánságokat. (Ma már a gonosz szellemeket elhárító, félrevezető rítus.) De nemcsak a népszokások közt találjuk meg a kétneműség mítoszainak nyomait, hanem a már teljesen emberszabásúvá és naturálissá vált görög művészet alkotásain is meg-megcsillan a reflexük. Gyakran említik, de magyarázni nem szokták, hogy a Holdistennőt, Artemist férfias formájúnak, viragónak ábrázolja a görög művészet, míg Apollón mindig nőies alkatú. Tudniillik Artemis a Hold, tehát nőisten, de olykor hímnemű is; Apollón a Nap, vagyis hím, de a Holddal s a Vénusz csillaggal kapcsolatban felveszi ezek tulajdonságait. Látni fogjuk, hogy a csillagistenek ezt gyakran megteszik. Az Abuszírban talált Timoteos-papirusz szövegében egy kis-ázsiai fogoly katona Artemist hímnemű formában „nagy istennek" nevezi. Midőn a legtökéletesebb férfi, Héraklés, leveri az amazonokat, a viragókat s Hippolyta királyné „övét", nőiségét elrabolja, egyszerre mintegy nővé változik át, elveszti erejét, bátorságát, asszonyruhába bújik, Omphale nimfa lábaihoz ül, és szöszt fon a rokkán. A tökéletes férfi is nőt hord magában, tökéletességéhez ez is hozzájárul.

Az istenek nem-fölöttiek, potenciálisan kétneműek, ami természetes, mert a Kozmosz minden potenciájának meg kell lennie bennük. De a szexualitás csak egyik vonása a régi mitikus világképnek, noha a csillagvilágtól a számok birodalmáig mindenre kiterjed. Hozzá hasonlóan a többi potencia is szükség szerint váltja helyét és szerepét egyazon istenben, vagy vándorol egyik istenből a másikba. Babilonban Marduk, a Nap neve keltekor Nabu, deleléskor Nibiru, nyugtakor Marduk. Napi pályája azonban évi futását ismételi a tavaszi napéjegyenlőségtől az őszig, és vissza a keleti és nyugati pont között. A keleti pont Nabu birodalma, a delelő Nibirué, a nyugati Marduké, tehát ezek sajátságait veszi föl, maga azonban mindvégig Nap vagyis Marduk marad. A mítosz azonban nem Keletet, Délt, Nyugatot mond, hanem három isten-nevet, mert ez az ő számára sokkal szabatosabb és többet, sőt mindent mondó fogalmazás. Az isten Nabu alakjában lép ki szentélyéből, s ennek jótékony hatalmait is kiárasztja, meglátogatja Nibirut, s végül önmagához tér meg. Mardukká lesz, noha mindvégig az volt. Így tekintve, könnyen megértjük azt az egyiptomi himnuszt, amely a Napistent dicsőíti; ebben az isten nem csupán Ámun és Ré, hanem egyúttal Tumés Hor is, azaz a lenyugvó és fölkelő Nap:

Hálaadás legyen ked, Mindeneknek Alkotója (Ré),
ki egyes-egyedül vagy számos kezekkel (sugarakkal),
ki ébren vagy, midőn őrködsz az alvók fölött,
hogy teremtményeid javát keressed.
Ó Ámun, Mindenek fenntartója,
Tum és Hor a látóhatáron,
téged magasztalnak minden szavukkal (az emberek).

Hasonlóképpen áll a dolog az istenek kétneműségével. Meglehet a jellegzetes nemük, azonban mind ők maguk, mind a nemeik egymásba folyhatnak. Babilonban a három nagy isten közül Szin (Hold) az első, az atya – a második Samas (Nap) a fiú – a harmadik Istár (Vénusz-csillag) a leány. A kánaánita-délarab istenrendben a Nap nőnemű, Athta (a Vénusz) hím; Egyiptomban a Nap, a főisten, hím, a Hold a leánya, a Vénusz a fia. (Ez már késői változat, a régi Hold-isten Thot volt.) De ezek csak a fő alakjai az isteneknek, önmagában mindegyik tökéletes, s mert a tökély sem nem hím, sem nem nőnemű, hanem mindkettő együtt, azért mindegyik istennek megvan a maga kiegészítő fele, potenciája. Ezt néha rokonsági viszonyaik vagy cselekedeteik mutatják. Apollón (Athtar-Phosphoros-Lucifer) nővére Artemis (Istár-Astarte-Aphrodité-Vénus). Artemis-Diana egyben Holdistennő is, mert a három csillag: Nap-Hold-Vénusz egymással rokon s egymásba „megy át", egymásra hat pályafutása közben. Artemis, a Vadásznő, mint vadász: Athtar, vagyis az óarab hím Vénusz, akinek viszont a hím Adónis és Orion a megfelelője – továbbá: mint szűz-istennő (ti. Artemis)

egyúttal az alvilág Istárja; mint Kóré – azaz mint a szűzi Persephoné-Proserpina – ő habszülte Aphrodité-Anadyomené, vagyis Vénusz vagy a tavaszodó természet, mely a víz birodalmából vagy az alvilágból ismét felemelkedik ugyanúgy, mint Marduk, a megújuló természet, aki ezenképpen Ea, a tengeristen fia. – Ez csak egy-két példa; az istenek családfája és családi, helyesebben nemi élete rendkívül bonyolult, de ebben híven követi, sőt ábrázolja a természet bonyodalmas rendjét. Vajon mikor fogja a mi tudományunk tisztázni az égitesteknek összes egymásra és a Földre gyakorolt hatását és a sugárzások rejtelmes szövevényét?

A szent prostitúció, amelyet (többek közt) Istár papnői űztek, és a rituális prostitúció, amire a bambikei Istár-As-tartó-ünnep a példa, még természetellenes kiegészítését is megtalálja a másik nem oldalán a kéjfiúk felszentelésében homoerotikus rítusokra Babilonban. – Az ellentétes véglet a szűzanyaság, a szűznemzés, mely a matriarkális vallásokban általános, elvileg a tökéletesség egy faját, a szaporodás magasabbrendű módját kívánja jelentetni (ősnemzést, kivált a matriarkális theogóniákban); gyakorlatilag a hím-elvet akarja kiküszöbölni a teremtésből. A szűznemző anya szintén az isteni tökéletesség típusa, így a kínai Kvan-Jin és Niu-Va, a hindu Váos, a babiloni Tetár, az egyiptomi Mut, a krétai Má, a kelta Keridwen, az azték Cihuakoatl, a perui Bachue. Mithras, a Győzhetetlen Nap, Sol Invictus Kybelétől, az Égi Szűztől, Virgo Coelestistől születik; ennek poláris párja a szülő hím-isten, Zeus, Pallas Athéné és Bakchos-Dithyrambos anyaatyja. De az Attis-Kybelé-tisztelet papi kasztrációjának is megvan a maga mélyebb értelme, noha valószínűleg csak a kultusz elfajulása idején vált kötelezővé és általánossá. Ősrégi voltát jeleztük már; a sumér Dumzitól a görög Adónisig elér, Mezopotámiától Rómáig terjed, s különösen a hanyatló császárság korában burjánzik lealacsonyult formák között, valóságos tömegtébolyt, önkasztráló járványt keltve, melegágyául minden kicsapongásnak, kuruzslásnak és csalásnak, miket Juvenalis gyilkos szatírával ostoroz. Ekkor az úgynevezett Magna Mater, a Nagy Anya tisztelete adja meg vallási kereteit. A kultusz életerejét különösen az istenpár névváltozásai mutatják. Dumuzi-Tammuz neveit már felsoroltuk, isteni kedvesének, Istárnak neve mindenütt: Chattiban, Foinikiában, Phrygiában, Antiocheiában, Alexandreiában, Ciprus szigetén, Hellászban és Itáliában más és más: Kybelé, Akdestis, Astronoia, Adresteia, Astóreth, Dindymené, Berekynthia, Dea Possinuntis, Magna Mater stb. Lukianos leírja pajai, a gallik szinte őrjöngő kasztrációs rítusait Babikében (Szíria): a sípok sikoltozása és a tympanák tompa dübörgése közben, elnyújtott üvöltözéssel táncolva forognak, vérig ostorozzák s megcsonkítják magukat, nem érezve fájdalmat, mígnem összeroskadnak az oltár előtt. A nézők közül sokakra átragad a téboly, a táncolók közé ugranak, aztán az odakészített kardokkal ők is megférfiatlanítják magukat. „Membra secandi impetus... furor” – a tagok megcsonkításának támadó dühe – mondja Ovidius. A kasztrált galli-papok testben, viselkedésben effeminált alakok, női ruhájuk (casta vestis: szűzies ruha), hálóba fogott, hosszú hajuk, dús asszonyi cicomájuk, női munkákkal való foglalkozásuk stb. visszataszítóvá teszi őket. De kasztrációjuk eredetileg a tan szerves folyománya, s szigorú önsanyargatással járt; az isteni nem-nélküliséget akarta megvalósítani: a szaporodásnak is égi tökéletességűnek kellett lennie, márpedig az isteni tökély a nemek fölött áll. A papi kasztráció tehát egy vallási eszme végső pontig, ad absurdum vitele; itt már nem az isteni hím vagy női potencia lép előtérbe a szükség szerint, hanem a nem nélküli nemzés posztulálódik, azaz fából vaskarika. De az aszkétikus, a tökéletességet célzó kasztráció a kereszténységben sem ismeretlen; Máté evangéliumában mondja Jézus a farizeusoknak: „Mert vannak heréltek, akik anyjuk méhéből születtek így; és vannak heréltek, kiket az emberek heréltek ki; és vannak heréltek, akik maguk herélték ki magukat a mennyeknek országáért.”

4.) Folytatjuk

Forrás: http://oshagyomany.vidya.hu/OH01/OH0104.html

***Elbert Anita** (1985) — Székesfehérvár*

A TRAMSZMODERN TUDATTALAN NYELVE: AZ ÁLOM

Az álmot már több oldalról átjárták, mégsem tudták a tudattalan nyelvét mélységeiben kirajzolni. Egy hieratikus sort, ha elképzel az ember, akkor a következő sorrendet lehet megállapítani: nyelvi jel, gondolatjel és fényjel. A tudatos szférába ezek közül a nyelvi jel sorolandó, a köztes szférába a gondolatjel, míg a tudattalan szférába pedig a fényjel. A betűk ezek alapján a látható elemek, a gondolatokat csak a tisztánérzékelők tapasztalják meg, a telepatikus kommunikáció keretei között, a fényjeleket azonban még ők sem, csak az Isten. A fényjelek az isteni Ige alapján szerveződnek, amelyben minden emberi és angyali nyelv belesűrűsödik. Az Isten átadja az információt fényjelekben az adott személynek, a fényjel androgyn természetű, olyan teleologikus jel, amely magában hordja a kettőséget, a pozitív és negatív pólust, de egyben szintetizálja is azokat. Amely jel magában hordja saját ellentétét is, mindig az adott személy diszpozíciójához közelít. Ezért is van, hogy az álomszimbólumok relációjában egyes jelképek egyik személynél pozitív, másoknál negatív eseményt közölnek. A fényjel tehát színtisztán isteni természetű, és teleologikus, ám amint gondolatformába szerveződik, már veszít az egyes polaritásokból. Röviden mondva: a fényjelben minden potencionalitás megtalálható, a gondolatjel azonban, mivel ki akar fejezni egy érzést, már kevesebb potencionalitással fog rendelkezni. S a nyelvi jel a gondolatban lévő véges potencionalitásokból egyet aktualizál, ami vagy csupán egy forma, vagy a potencionalitások ideális formája, szubsztancia lesz. Mondok egy példát: az Isten azt akarja átadni egy

embernek, hogy gondolja át az adott döntését, fényjelben odaadja az összes megoldási kulcsot számára, és ezt egy szimbólumban, az álomképben elküldi álmába. Az ember meglát egy kígyót, ahogy tekeredik fel a fára, ez lesz a tudattalan álomüzenet. Ám a gondolatjele ennek lehetséges az, hogy az álmodó fél a kígyóktól, és így bővül rögvest az üzenet még egy elemmel, a félelemmel. Vagyis Isten üzenetének azon fele aktualizálódik, ami fonákjára dönti a megoldási kulcsokat, és ezáltal az álmodó gondolatformájában úgy jelenik meg az üzenet, hogy valami rossz fog történni velem. Elmegy egy álomfejtőhöz, aki a lexikális szótárából kikeresi a kígyót, az egyik helyen, ahova megy, majd pozitív festést kap a kígyó szimbólum, máshol negatívat. Ugyanis minden ember egészen máshogy fogja értelmezni az álmot. Ez azért van, mert az álmot csak az álmodó fejtheti meg. A kígyótól való félelem jelentheti azt, hogy még nem biztos az álmodó a döntésében. S amikor erre rájött az álmodó, érdemes az álomszótárt felcsapni, és megnézni, hogy a bölcsesség szimbóluma a kígyó.

A nyelvi jellé alakítás azért lehetetlen, mert képből nyelvre fordítani nem lehet, a legnehezebb probléma a diszpozíció átadásánál jelentkezik. Maga a diszpozíció az, hogy az egyik álmodó a kígyót szépen végignézi, hogy feltekeredik a fára, és nyugodtan szemlélődik, a másik meg fél, retteg a kígyóktól. Az álomfejtésnél csakis azért tudja csupán az álmodó megfejteni az álmát, mert végig kell élnie a megfejtésnél ugyanazt a diszpozíciót, amiben az álmában volt, a gondolatjelhez rendelt diszpozíció, mely az álomképhez köthető szorosan, pedig az álomképben is ugyanolyan formában benne van. A nyelvi jelbe tördelése a gondolatjelnek pedig a véges potencionalitásból egyet aktualizálva, már sematikus: a kígyó a bölcsesség szimbóluma. Ám itt még nem lehet megállni, ugyanis az álomképekhez folyvást rendelendő egy történet, történetképzés nélkül nincsen álomfejtés. S itt kapcsolódik be a kreativitás, egy egyszerű szimbolikus megfeleltetést követően hogyan lehet megélni, majd megérteni az álomképet. A megélés a diszpozíció révén érhető el, a megértés pedig a kép szóvá transzformálását követően tematizálódik. Az álomképnek van egy diszpozíciója, amely tisztán isteni, ehhez rendelhető a gondolatforma, amely az álmodó diszpozíciójává forr ki, és a legtisztább, ha maga az álmodó fejti meg saját álmát, mert akkor csak két diszpozíció, a saját és Isten diszpozíciója fog horizont–összeolvadást elszenvedni. Ám, ha egy álomfejtőhöz fordulunk, már deformálódik az álom megélés fele, ugyanis ekkor Isten, az álmodó, és az álomfejtő diszpozíciója olvadna össze, és ezen diszpozíciók horizont–összeolvadása menne végbe. A szóban való megértéshez először is az álomképi elemeket kell elgondolni, majd az egyes elemeket szóba kell sűríteni. Ha az álmodó csupán elmondja az álomelemeket, akkor egyfajta szintagmatikus sor fog keletkezni, ám pont az a lényeg, hogy a kép térben rendez, nem időben, a nyelvi jelek pedig időben rendeznek, nem térben. Így egyfajta distancia alakul ki. Az álomképek szimbólumai megfejtését egymás után elmondva, majd összesítve egy káoszt tudunk csak adni, álomfejtés helyett. Ugyanis a fenti példa tökéletes ennek bizonyítására, ha ugyanis nem helyezzük vissza az álmodó életébe az álomkép szimbólumát, akkor ennyi jön ki: valami bölcsességgel kapcsolatos dolog történik az életemben. De épp itt van a legnagyobb jelentősége az életnek, amelyet csak az álmodó tud. Egy álomfejtő jó esetben nem tudja, hogy döntéshelyzetben van az álmodó, csak szimbólumokat értelmez. Ám, ha az álmodó saját életében gondolkozva, beilleszti a bölcsességet az életébe, rögvest tudja, hogy bölcsen kell döntenie az adott élethelyzetében. Sokszor intuíció formájában meg is kapja az adott személy a választ a döntését illetően.
Minden az emberi elmében dől el. Mondok egy példát. Meg akar szerezni egy jó munkát az ember, és mindent bevet, szépen kiöltözik, összeszedetten, logikusan beszél, de a diszpozíciójával azt sugallja, hogy nem fog sikerülni a felvételije. Majd kiküldik neki az elutasítást. Ekkor megálmodja a felvételit, és végül azt is, hogy sikerül neki az állást megszereznie, Isten fényjelekben (képekben) ezt elküldi, és az egyén diszpozíciója is ekként alakul, és megteremti az elméje a pozitív változást, amelynek szóba való lefordítása is pozitív lesz. A lélek ilyen irányú törekvései ezáltal az elmére is hatással lesznek, s végül maga a siker properceptualizálása az emberi elmében eldől, mely egy pozitív diszpozíciót eredményez, s a kognitív tényezőkkel (tervezés) elérhető a kívánt siker. Az Akasha–krónika ilyetén módon bővíthető, és átírható, ugyanis az álomban újra átélhetjük avagy reinkarnációs utaztatás során ugyanazt a helyzetet, mint valóságban, csakhogy az álomban a lélek ezt felül is írhatja. S így úgy lehet alakítani a sorsunkat, ahogyan azt elképzeljük. Minden történet történés, vagyis megtörténik, de nem mindegyik történés történet, mert teljes, teleologikus egészet nem alkot. Az álomkép nem történés, mert bárha egyszeri, és megtörtént, mégis holisztikus, vagyis a részben már benne rejlik az egész. Egyetlen képsorból kell a történet egészére következtetni, vagyis a rész felől kell megközelíteni az egészet. Egyfajta induktív szemléletmód keretei között.

A pozitív megerősítések által megerősítve Énünket, eljuthatunk odáig, hogy az álmok pozitívak lesznek, ugyanis minden az elménken múlik. Illetve a legfontosabb, hogy nem a gondolataink határoznak meg minket, hanem az érzelmeink. Ha megbánt valaki napközben, akkor ez egyfajta haragként elraktározódik tudatomban, és negatív érzelmeket teremt bennem adott személy iránt. Álmomban ez a személy, aki megbántott, kinőheti szörnnyé is akár magát, aki folyvást üldöz. Pont ezért kell lefekvés előtt meggondolni, hogy ki bántott meg, kit bántottam meg, és ezentúl meg is kell bocsátanom magamnak és a világnak (embereknek) is. Amikor a bántás elraktározódik haragként, ez a negatív érzés fog gondolattá alakulni, hogy ez a személy gonosz, kimondva már az lesz, hogy bunkó. Ugyanis az érzelmek kontingenciája csak árnyaltan utal szavakra, mivel az egyén hangoltsága és temperamentuma

függvényében változó reakciók alakulnak ki. Az inger–reakció hatást már vizsgálták a pszichologista irányzatok, magam nem szeretnék ebbe bővebben belemenni, csupán utalni szeretnék arra, hogy egy megbántásra, mint ingerre lehet ellenkezni, helyeselni, vagy csendben maradni. A legtöbb ember bizonyára negligálná az ingert, és reakciója: heves, felháborodott lenne. A flegmatikus, kolerikus, és szangvinikus típusok bizonyára ellenkeznének, a melankolikusak kevésbé heves reakciót produkálnának. Csak a bölcsebbek tudnának csendben maradni. A reakció tehát beidegződés kérdése is, mit lát a gyermek a szülőjétől, következetességet, ellenségeskedést, vagy szeretetet. Egy negatív megbántásra, mint inger érkezik egy érzés, a belső düh, ez gondolatot ölt: mit kezdjek ezzel? Majd természetesen megszületik a válasz is, attól függően, hogy az ember az egójára, vagy a lelkére hallgat. Ha az egójára hallgat, akkor szemet szemért, fogat fogért elv értelmében, visszaadja a bántást, ami először harag volt érzelmeiben, majd ez teljesedik ki gondolataiban, és szavaiban a harag, mint diszpozíció explicite is megnyilvánul nemcsak a szóban, de a nem nyelvi jelekben is, mint hanglejtés, intonáció, hangoltság, hangmagasság, szünet, ritmus, stb. Ha a lelkére hallgat az ember, a haragot, mint diszpozíciót pozitív erővé transzmutálja, és a megbántásra úgy reagál, hogy vagy nem mond semmit, vagy beleegyezik a megbántó ingerébe. Ez a bölcs belenyugvás. De akik a lelkükre hallgatnak, még kevesen vannak, így a perpatvar, a veszekedés, az összeütközés irányítja még a világot. Az álom egyfajta kontingencia elvébe rendelhető, ugyanis az álomban nincsenek rögzített pontok, s a centrum sem köthető megfelelő helyhez. Az ember egy éjszaka alatt nem egyetlen álomtörténetet kap, hanem 3–4–et. Ezekből jó esetben csak egyre emlékszik, pedig a nappali élményeket csak egy álomtörténet dolgozza fel, itt főként a diszpozíció kiegyenlítése zajlik. A másik három álom főként a vágyakkal, a hiánnyal, és a jövővel áll kapcsolatban, kevesebbszer pedig a múlttal. Az álom kontingens abból a szempontból, hogy felfüggeszti az eddigi konvencionális struktúrákat, és helyébe nem a lehetségest jelöli ki, hanem azt, ami a valóság felől tekintve másként is lehetséges. Ha álomban kiesnek az álmodónak a fogai, akkor ez halált jelent, vagy a sajátot, vagy egy közelebbi hozzátartozóét. Vagyis nem a halált fogja megálmodni valaki, ha meg fog halni hamarosan, hanem azt, hogy kiesnek a fogai, vagyis egy másként nézés taktikája alakul ki. Kevesen azonban, főként látnokok megálmodják a jövőt, és akkor nem a fogkiesés lesz az álomtörténet felszíni témája, hanem a látensen alatta megbúvó valóságmag, a halál. Ha valaki megálmodja a halálát, az szimbolikusan azt jelenti, hogy egy új gondolat, valami új van kialakulóban. Ám a látnokok sokszor megálmodják a saját halálukat, hogy tudatosan, felkészülve menjenek át a másvilágra. Minden egyénnek van egy saját szimbólumrendszere a tudattalanjában. Ezért van az, hogy valakinél a ló a szexualitásra, másnál pedig a halálra utal. Egy szimbólum ugyanis egyik embernek pozitív, másiknak negatív hatást hoz létre. A tudattalan nyelve álomszótárakkal nem megoldható, ugyanis az egyén diszpozíciója egyes dolgokhoz pozitív, vagy negatív képzeteket gyűjt, és ez befolyásolja a lélek működését is. Gondolni kell arra, hogy ha előző életeiben az embert méhek csípték halálra, akkor ez az álmaiban úgy jelenik meg, hogy a méhek negatív diszpozíciót hordoznak, holott a legtöbb embernél a méhek a szorgalom, és a lélek szimbólumai. Ugyanis mindig az érzelmek határozzák meg a gondolatokat, és hogyha egy félelemblokk elraktározódik, hogy a méhektől tartani kell, akkor ez a félelem a gondolatokban úgy fejeződik ki, hogy elfojtja az ember a méhekhez fűződő érzelmeit, nem akar rájuk gondolni, mert akkor a félelem hangoltsága újból feltör, így ott hagyják a lelkükben negatív érzelemként. Ám ez a sok blokk, ha felhalmozódik, akkor kialakulhatnak lelki betegségek is, ugyanis a sok félelem lezárja az energiapályákat. Épp ezért kell naponta semlegesíteni szeretettel a félelmeket, és elengedni azokat magunktól. Szóban úgy fejeződik ki a félelem, hogy undorodom a méhektől, vagy félek a méhektől.

Az alfa állapot nem túl mély állapota a fantázia, amely általánosságban egyfajta elábrándozást jelöl ki, míg a képzelet, pedig egy irányított ábrándozás fázisát célozza meg. Ez a meditációs attitűd akkor jelenvaló, amikor az ember vágyait, hiányait jeleníti meg a valóságtól eltérő, lehetséges világok keretei között. A béta állapotban az ébrenléti szakasz jelentkezik. Ám véleményem szerint, miképpen Platónnál is, van egy, számunkra éber hétköznapi, mátrixvilág, de emögött jelen van egy kvantumvilág, mely valóságosabb, szellemi világ logika felettiségével rendelkezik. Az álomban pedig a mélyalvás, a gamma állapot, és a könnyű alvás, a théta állapot váltakozik egymással. A mélyalvásban álmodunk, de a könnyű alvásban pedig feldolgozzuk az álmokat, saját tudattalan nyelvünkre, ami képekből áll. Mikor felébredünk már csak képfoszlányok, vagy álomkép történet töredékek maradnak. Mégis, rekonstruálni lehet a nyelvvel a hiányokat. Pl.: elüt valakit egy kocsi, csak ezt a képet látja valaki, akkor alapfeltétel, hogy úton történik az eset, bizonyára figyelmetlen volt a gyalogos, vagy az autós, és sérülés történt, ha a földön marad a gyalogos. A tudattalan úgy szerveződik, mint a nyelv, azzal a különbséggel, hogy a tudattalan legkisebb elemei szellemből, és erőből állnak. Minden energia, a szellem, és erő implicit módon, az anyag sűrített energia, explicite kifejezve. Az álom Isten elfelejtett nyelve. A tudattalan soha nem magára, hanem egy másik jelre utal, s plurális jelentéssíkok metszik egymást. Ezekből egy saját szemantikai tér alakítható ki. A tudattalan elemei a jelentőre építenek, a képpontra. Az álom betekintés a tudatalattiba, mely a jobb agyféltekét helyezi előtérbe, ahol az intuíció és a kreativitás fészkel.

Az álom és a telepatikus kommunikáció sokban paralel egymással. A telepatikus kommunikáció a másik nyelvét fordítja saját nyelvre, vagyis a tudatalatti információ deformálódik tudatossá, de abból csak egy szeletet formál nyelvi jellé, a jéghegy csúcsát mondja

ki, a maradék kilenctized rész a nonverbális jelekben válik explicitté. Ha megbánt valaki, akkor csak annyi hallatszik, hogy „megsértett” x személy, de az érzelmek, és a belső gondolatok a mimikában, testtartásban, kézmozdulatokban, és a szemmozgáson tapasztalhatóak. Az ember nem tudja teljesen kifejezni az érzelmeit gondolataiban, sokkal inkább jelenik az meg a nonverbális kommunikációjában. A telepatikus kommunikáció mélysége érvényében képes az ember nemcsak a gondolatátvitel tárgyát átadni a másik félnek energia formájában, hanem a másik fél tudatalattijában kódolt, komplementer üzenetet is képes dekódolni. De alapvetően a telepatikus kommunikáció a tobozmirigy segítségével képes funkcionálni, és a különlegessége, hogy maga a lélek irányítja ezt a fajta kommunikációs formát. S most csak az isteni lelkek oldaláról vizsgálódom, így az állapítható meg, hogy az őszinteség ez esetben alapfeltétel, a telepatikus kommunikáció így az autentikus közlésmód egyik legtökéletesebb alappillérje. A tudatalatti információkat a gondolat sokkal nagyobb hányadban megőrzi, mint az emberi beszéd. Maga az adó a tudattalan, saját információit deformálja tudatossá, egyfajta fordító szerepkört vállal, a másik személy, a vevő pedig egyfajta deformáló szerepkört képez, aki a másik nyelvét fordítja saját nyelvére. Hogy melyik nehezebb, az adó, vagy a vevő munkája, az csakis a tobozmirigy fejlettségén múlik. Egészen más feladatot képez az adó, aki a tudattalan képiségét alakítja át gondolattá, hiszen ekkor egy képpont alapegységű felfogást kell, ami fényjeleket tartalmaz, átalakítani gondolatjellé. A színek a fények energiáinak, és erejének megnyilvánulásai. A képi felfogásmód pedig egészleges, a gondolkodás azonban már holisztikus, a részben is benne rejlik az egész. A kép azonban, a fény aspektusa figyelembe vételével, egyértelműen teleologikus. A vevő a gondolatátvitellel megkapott üzenetet saját gondolatformájára deformálja, és megérti annak értelmét, de ha igazán jól akar eljárni, akkor az üzenet tudatalatti magvát is meg kell, hogy fejtse. Ez azonban csakis akkor megy, ha a kapott gondolatüzenetet újra visszaalakítja képpé, s a hiányzó részleteket a beleképzelés erejével kibővíti. A telepatikus kommunikációban a történet adott, az egymásnak átadandó üzenetek kontinuumában. Ám e fix történet csakis dialogikus egységben érvényes. Az álom ellenben monologikus, az egyén egyfajta tablót kap, amely képkockánként lepereg előtte, s egy látens dialógus mégis adódik, a tudatalatti és a tudatos párbeszéde keretében.

Annyiban különbözik a tudattalan fogalma Isten és ember között, hogy az Isten képes megérteni saját tudattalanját, az ember azonban legtöbbször nem. A tudattalanban minden egészleges, teleologikus, pont ezért nehéz az embernek felfognia az információt, mivel az emberi elme a szimbólumnak is csak egyetlen tulajdonságát képes megragadni. Pl.: egy elefántot látva az álomban nem tudjuk az egészet felfogni, csupán látjuk, hogy ormánya van, és nagy, ebből következtetünk, hogy egy elefántról van szó. Ám ehhez egy lexikális tudás is rendelendő, miképpen a hatalom, a béke, a bölcsesség szimbóluma, ám ez rendszerint nem tényleges szimbólumjelölés, csupán sematikus rajza egy álomképnek, ehhez rendelődik az egyén saját szimbólumrendszere, melyet leginkább előző életbeli, és jelen érzelmei fognak meghatározni. Mondok egy egyszerű behelyettesítést, előző életében egy embert elefántok tapostak agyon, megnézem a szimbólumszótárt, és látom, hogy hatalmat, békét, és bölcsességet jelent, de ezeknél sokkal primerebb jelentéskört képez a félelem az elefánttól. S így az egyéni szimbólumértelmezésben, bárha a kollektív tudatban az elefánt pozitív értékminőséget képvisel, az egyénnél ez visszájára fordulhat, s negatív irányba tolódhat el. Egy másik példa alapján a kollektív értelmezés szerint a pók veszélyt, lelki fájdalmat jelöl, ám hogyha egy ember utolsó állati inkarnációjában pók volt, vonzódhat hozzájuk, s tudatalattijával emlékezve, nem tapossa el őket, vagy teszi el őket láb alól, hanem akár szeretheti is őket. Ez esetben ugyanúgy érvényesülhet azon hangoltsága, amely azt hivatott betölteni, hogy az álomszótár önmagában nem elég, hiszen az egyén akashájában kell magát a szimbólumot értelmezni, előző élete és jelenlegi élete függvényében. Hogyha egy álomkép gyűjteményt, tehát álomfilmet látunk, akkor is érvényes, hogy az egyetemes szimbólumtár alapján nem lehet a szimbólumokat összeadni, hogy asszociatíve kombinálni őket. Ugyanis a tudatalatti a fantázia nyelvét vetíti elénk, amely egyfajta metanyelvként funkcionál. Az álomtörténet szimbólumokból áll, melyeknek önálló funkciója van, ám az álomfilmben egymáshoz hangolódnak a szimbólumok, és egy egészleges interpretáció szükséges. Úgymond az álomfilm „lelkét” kell megfejteni, amely egyfajta metanyelv, hiszen a lélek a lélekről sémát öleli fel. A tudattalanban is a lélek és a szellem tevékenykedik, s a tudattalan lelke voltaképpen a lélek lelkének felel meg. A lélekre történő reflexió pedig minden esetben az intuícióra támaszkodik.

Az álom nyelve maga a lélek nyelve, az álom nyelvére történő reflexió pedig a szellem kontinuumához kapcsolódik. A lélek nyelve egyéni, individuális, képi ihletettségű. A szellem nyelve ellenben érzelmekből, erőből, és szellemből áll, vagyis tisztán isteni szemléletű. A történetképzés genezise a teremtés, amely elsődlegesen Istené, aki a tudattalan információt szolgáltatja, majd az ember a tudattalan képeket gondolatformába alakítja, kiemelve egyetlen mozzanatot, és végül szavakba tördeli. Ám a legfőbb cél a teremtésre építő kreativitás, amit a művész, és a befogadó egyaránt magában hordoz. Az ihlet analóg a hittel, minél közelebb áll Istenhez, annál könnyebb „meghallani a szavát”, s egyfajta kisebb ekstázisba kerülve, az ihlet, mint hajtóerő révén megalkotni magát a szöveget. A szerző azonban csak az első fázis, aki a nyelvvel felesben alkotják meg a műveiket, de ennél is fontosabb a befogadó, aki újraalkotja saját nyelvére az eredeti művet. Ha ok és okozatiság alapján szemléljük a nyelvi jelet és a képet, akkor az ok a kép, az okozat a nyelvi jel. Hiszen egy deduktív módszerrel eljuthat az ember odáig, hogy a nyelvi jelből következtetett kép

egészen más, mint az álomképből következtetett nyelvi jel. Ugyanis míg a kép egészleges szemléletmóddal rendelkezik, addig a nyelvi jel részleges természetet mondhat magáénak. Maga a jelölő a kép, azon belül is legkisebb egysége a képpont, és a jelölt pedig a hangsor, az irodalmi nézeteket felülírva. Az álom anorganikus szemléletmódja ugyanis megváltoztatja a nyelvi jel taktikáját. Az álomban a jelölőből kell megérteni a jelöltet. S az álomra jellemző, hogy a jelölő (kép) rögzített, de az ahhoz rendelt jelölt változik. A kutya képe nem egyenlő a kutya nyelvi jellel, annál jóval több, hiszen minden egyed más, a kategorizálás révén pedig elveszíti egy kutya az egyéniségét. A kutyának is van hangoltsága, aurája, karizmája, minden kutyának más egyedi nevet kellene adni, de akkor nem szolgálná az ember az egyszerűség törvényét. Így a külső, testi normák alapján kialakította az ember a kategóriákat. Az ember maga nem kategorikus, hanem individuális. Önmagában az ember teljes egészet alkot Istennel. Csak az ember bebeszélte magának, hogy nem tökéletes, holott az Isten képmására alkotta az embert. Egy konkrét álomkép megfeleltetése nyelvi jellel lehetetlen vállalkozás volna, így csak körvonalak rajzolódnak ki az álomképet illetően, egy–egy funkciót figyelembe véve. Az egyes jelölők egymásra reflektálnak. Ez is jelképezi a dolgok lélekvándorlását, miszerint egyik formából a másikba tér át adott tárgy. Röviden úgy is ki lehetne fejezni, hogy az anyag nem vész el, csak átalakul.

Az álomban a jelentés a jelölthöz, a nyelvi jelhez igazodik. Az álom azonban mindig duplikálja a jelölőt, egy adott jelölő mindig egy másikra utal. Azonban érdekessége az álomnak, hogy azt sohasem jelen időből szemléljük, hanem a múltból. Így egyfajta retrospektív szemléletmód szükséges hozzá. Az álom a mindenkori jelenben ábrázolja az eseményeket, melyek múltra, vagy jövőre vonatkoznak, hiszen az álom az itt és most pillanatában képes akármilyen időben és térben megnyilvánulni. Ám éppen ezért nem cselekvéseket látunk, hanem azoknak a nyomait, egy retrospektív vizsgálódási módban. A nyomolvasásban pedig az indexek csak egy részt jelenítenek meg, nem a tárgyat, annak teljességében.

Az álomkép már tárgyalt, múltbéli lezajlását követően a már megtörténtre helyeződik a hangsúly. Szent Ágoston mondta, hogy csak jelen idő van, ám ennek egyik szegmense az, amikor a jelen a múltra, a másik, amikor a jelen a jövőre utal. Folyamatosan a most időpillanatában revideáljuk a már megtörténtet. Ezáltal a múltban megtörtént esemény a jelenben történetté alakul át. Az irodalomban az írott betű felől közelíti meg az ember az információkat, és azokat alakítja át képpé, mintegy mozgó képzeletfilmmé. Az álomban ez fordítva van, az álomkép a genezis, ám ezt írott, nyelvi jelekké alakítani lehetetlen, mivel a képpontok térbeli elhelyezkedését a nyelv képtelen kifejezni. S míg a kép élő szegmensekből tevődik össze, addig a nyelv csupán holt, szavakká formált tárgyakat tud leírni az álomból. Ugyanis egészen más leírni, hogy egy vonatban ültem, ami egy fényforrás felé haladt sebesen, valamint ezt képileg megélni. A képben ugyanis maguk a színek is élnek, sugározzák a fényt, és jóval valóságosabbak az álomképek, mint az azokból leképezett szavak. Ezenkívül az álomképhez minden esetben tartoznak érzelmek is, melyek megint csak szavakban kifejezhetetlenek. Nincs elég szavunk az érzelmeink tökéletes kifejezésére, s épp ezért általában csak annyi jut szavakba való tördelésére, hogy jó, vagy rossz érzéseket keltett az álom. A félelem, esetleg az öröm még artikulálódik, de az érzéseknek millió árnyalata van, amit szavakba nem lehet foglalni. Az álomképben az Isten beleoltott egyfajta diszpozíciót a látottakba, mely az álmodó lelkének aktuális diszpozíciójával fog horizont-összeolvadást elszenvedni. S ehhez járul a felébredt személy diszpozíciójának a minősége, mely az álomkép diszpozíciójával fog megint csak horizont–összeolvadást létesíteni. Ugyanis az álomképet megélni a lélek fogja, a felébredéskor ezért nem emlékeznek sokan arra, hogy mit álmodtak. S miután a lélek megélte az álombeli információt, csak utána, felébredt állapotban analizálja az álmodó agya, de ekkor már csak néhány kocka álomkép marad memóriájában, és egyetlen hangoltság (szomorúság, félelem, öröm).

Az álomkép magában hordoz egy cselekményt is, amit a kép fonákjára ragasztott az ember. Mert egy álomkép sohasem kifejez egy eseményt, hanem burkolt célzatot ad valamire, csupán körvonalazza az egyén helyzetét. A tudattalan sohasem a várhatóra épít, hanem a felforgatóra, a nem számíthatóra, és mindig a kulminatív cselekvést ábrázolja, mondhatni: a lényeget. Az álomkép lényegcentrikus, a perifériát deformálja, s a képben hatásosabban hat az ember tudatára, mint a nyelvi jel. A jelölő és a jelölt nem feleltethető meg reálisan egymással, a jelölt ugyanis nem azt a tárgyat jelöli, mint amit a nyelv közölni akar. A jelölt csak szimbolikusan utal a nyelvi jelölőkre, így csupán konvencionális jelentésekre adhat lehetőséget. Pl.: az álomban látott hiányos létrafokok jelöltje a fog lesz, és jelentése pedig a fogfájás. Az álom nem kódok egyértelmű megfejtése, feltétlen szükséges hozzá a kreativitás, és a fonák–gondolkodás, ami egy logika felettiséget rendez be. Az álomfejtéshez újra „gyermekeknek” kell lennünk, és rá kell csodálkozni a hiányos létrafokra, tudva, hogy ez az egyetemes jelentése szerint használhatatlan eszköz, mellyel magas dolgokat is elér az ember. Ennél többet jelent a hiányos lépcsőfok, hiszen a szimbólumtárban szerepelt információk alapján a foggal áll kapcsolatban. A fog és a létra megfeleltetése tehát anorganikus, mégis, a tudattalanban ez természetes. Úgymond a hiányos létrafok így lesz a hiányos fog analógia megteremtője, ezáltal jelentéseként a fájó fog deformáló szegmense. Az egyetemes szimbolikus nyelv sohasem korrelál az egyéni nyelvvel, főként a diszpozíció miatt, illetve a konvenció, hagyomány folytán. Az álom nyelve diskurzus a diskurzusban, mivel értelmezésekor nem a látottakat elemzi az interpretáló, hanem sokkal inkább, ami mögötte van, a látens jelentésmezőt, melyet deformál először a konvencionális szimbólum jelentéssíkja, másodszor pedig az egyéni szimbólum jelentéssíkja. A jelölő tehát fenti esetben a hiányos

lépcsőfok, melyet a formához lehet kötni, a jelölt a fog lesz, mint legtökéletesebb forma, tehát: szubsztancia, a jelentés pedig az anyag, mint prima massa, melynek mindig csak egy árnyalatát veszi górcső alá az ember, az individuális jelentést. S az érdekessége az álomkép értelmezésének az, hogy nemcsak magát az álmot értjük meg, hanem általa saját magunkat is, ugyanis a tudatalattink megértése egyúttal önértelmezés is. A tudatalattiban nem tud hazudni az ember, így az valóságosabb valóság, mint az agyunk által összetákolt racionális világ, ahol fél az ember kimondani sokszor az igazságot. Az álomban a jelentés a jelölthöz igazodik, ezért is lehetetlen az álomképet magát nyelviesíteni. Az álom legtöbbször vágyteljesítés, vagyis a valóságban egyfajta hiányt alakít át teljességgé. Magát a vágyat kell helyettesíteni egy adott szimbólummal, pl.: ha szomjasan fekszik le valaki, akkor egy végtelen sivatagot lát maga előtt, és maga mögött, ahol nincsen sehol sem víz. Az álom ugyanis felnagyítja a problémákat, hogy az az álmodó számára egyértelmű legyen. A jelölt a képnyelvben nem azonos a nyelvben lévő szóval, ugyanis ezek gyakran korrelálnak, s két szélsőségesen ellentétes nézetet tudhatnak magukénak. Sokan nem is jutnak el addig, hogy a hiányos lépcsőfoknak a jelentettje a szuvas fog. A tudattalan nyelve a jelölők rendje, minden embernek más a jelentett és a jelentés. Az álomkép sohasem statikus, de dinamikus szemléletű, hiszen nem egyértelmű a megfeleltetési rendszere. Először a befogadó a jelölősort a valósághoz méri, ez szubjektív megértést eredményez, majd ezt követi a jelölő duplikálása, mely egy olyan metaaktus letéteményese, amely már objektív megértést javall. Valószerűvé kell válni, ami annyit tesz, mint jelentéssel rendelkezni. Az álom mindig a másik beszédeként realizálódik. De megélni egy álmot sokkal több, mint elmondásból meghallgatni, s mindez a pillanat hangoltságán múlik. Az álomban a hiány mindig egy érzékletes képpel helyettesítődik. A hiányt és a vágyat imaginériusan helyettesíteni szükséges, s a jelentés soha nem ott van, ahol azt az ember gondolja. Érdekes, de az álom a tudattalan terrénumában mindig a jelentőre szerveződik szimbólumaival. A cselekvés megértése a szemlélődés, a megértés megértése pedig az álomkép feladata. Az álomnyelv metanyelv, gondolatnyelv, egyfajta nyelv felettiség.

Teljesen nem megfelelő Freud osztályozása a látens és a manifeszt álmok kontextusában, ugyanis a látens álom, ami valójában megtörténik, nem minden esetben manifeszt álom, amely pedig valamilyen vágyat fejez ki eltorzított formában. Az álom ugyanolyan része az embernek, mint az ébrenlét, csakhogy míg a valóságban az ember teste, főként agya munkálkodik, addig az álomban az agy mellett a lélek emelkedik piedesztálra. Az ébrenlét tehát a test, az álom pedig a tudattalan birodalmába, a lélek terrénumába varázsol el bennünket. Álomban a lélek és a szellem elhagyja a testet, és a szellemi világokban fejleszti önmagát. Ám fel is dolgozza az aznapi konfliktusokat, problémákat, akadályokat, sőt néha előző életek blokkjaiba is betekintést enged. Ám nem nyelvileg artikulálódnak a problémák, hanem teljesebben, képekben, melyek egy–egy szimbólumba sűrítik a jelentéstartamot. Nem csupán vágykielégítés az álom, hanem az álommunka megteremtése is. A lelkünkön való munka a legfontosabb az álomban, melyet tudatosan is lehet folytatni. A mesterlelkek pedig már nem magukon, de a többi léleknek segítenek az emelkedésben. Az álmot mindig múltban elemezzük, tárgya azonban sohasem a jelen, hanem a múlt, vagy a jövő. A jelen mindig az álmodás pillanata, a reflektálatlan időegység. Az álom mást gondol, mint amit mond. József, a Biblia Ószövetségében hét sovány tehenet, és hét kövér tehenet látott, ezáltal maga a tehén a jelölő, de ennek jelöltje az év lesz, jelentése pedig folyvást a jelölthöz fog igazodni. Az enigmatikusság feltétlen kelléke az álomnak. A jelölő és a jelölt viszonya nem megfeleltethető egymással, vagyis csak tisztánlátással tisztázható e két kvóciens egymáshoz fűződő kapcsolata. A jelentés pedig minden esetben cselekvésértékű, s a jelölthöz igazodva fogja magát a tettet kifejezni, hogy a hét bő esztendőben össze kell gyűjteni a búzát, hogy a hét ínséges évre is megmaradjon. A jelentés tehát nem szóródik szét, nem disszeminál az álomban, hanem cselekvésértékű. Meg kell valósítani a jelentett által sugallt információtömböt. A jelentő olyan, mint a vicc, egyfajta subtextust eredményez, vagyis félrevezet, a jelentettet kell kitalálni, ami sohasem az, amire racionálisan gondolnánk. A találós kérdésben benne van már a válasz, ezt racionálisan ki lehet találni, de a vicc mélyen a tudattalan alapján szerveződik. A viccnek több síkja van, egyrészről meg kell érteni a jelölők láncát, másrészről következtetni kell a jelentettekre, amik látensen egészen más jelölővel vannak ellátva, mint amik a voltaképpeni jelölők. A jelentést pedig újra vissza kell helyezni az életbe, a cselekvés világába. A jelentő folyvást szimbolikus, a jelentett már a szimbolikus és a valóságos közöttiségében van, a jelentés pedig egyértelműen reális. Az átlépés tehát a jelentetten nyugszik, itt kell a legtöbb erő, hogy megfejtsük az álmot. A jelentés megmagyarázásakor saját világnézetünk alapján, szokásaink, tudásunk szerint fejtjük meg a gyakorlat nyelvére a jelentettet, amely egy saját, egyéni nyelvre kódolt hermeneutikát igényel. Az álomén, ahogy Husserl nevezi, a lelkünket jelöli, az éber én, pedig a testünket. A lelkünk nem álmodik, hanem tapasztal, a testünk analizál abból a néhány képkockából, amit megjegyez a tudattalan világából. Az álom után nekünk kell történetté formálni a képek egymásutánját. Ám tudni kell, hogy minden fordítás egyben ferdítés is, Isten tudattalan nyelvét tudatosra nem lehet fordítani, s képet sem lehet maradéktalanul nyelvi jellé alakítani. A mai, 21. századi ember legjobban a haláltól fél, mert fizikai testével azonosítja magát, így annak elvesztésétől roppant mód reszket. Ám az álomban meghalhatnak, akkor sem félnek, ez is bizonyítja, hogy a lélek nem hal meg, így egy másik testben majd újra inkarnálódni fog az ember. Az álomban ugyanis a halál valami újnak a születését jelképezi. A szimbólumokhoz nem lehet fix jelentést rendelni,

hiszen az a kortól, világképtől eltér, s mindig az individuumtól függ. Az álomkép nem tud tagadni, csupán akkor lenne ez lehetséges, ha volna egy felirat az álomkép alatt, ez nem az, aminek látszik. De ilyen felirat nem ismeretes. Az álomképben összemosódik lehetséges, és valóságos, igaz és téves, nincs akarat sem, de kauzális összefüggések vannak, hiszen az ember ébrenlétben az okozattal találkozik, s az álom pedig mindennek az okát tárja fel. Ébren annyit tudunk, hogy fáj a lábunk, álmunkban azonban azt is megtudjuk, hogy miért. Az álomban nem megkülönböztethető a jelen, a múlt, és a jövő idő. Álomban a halottak élnek, nincsen kor, sem idő. Ébrenlétben a képzelőerő kapcsolódik be, mely tudatos álmodást eredményez, az álomban pedig a fantázia van jelen, mely a tudattalanból emeli fel az információkat. A fantázia a művészek életében is jelen van, ez az a pillanat, amikor ekstázisba esnek, és tudattalanuk révén kezdenek írni, festeni, faragni, vagy muzsikálni.

Az álom mindezek által okközpontú, az eredetkeresésre apellál. S a karmához szorosan kötődik azáltal, hogy minden cselekedetünknek van előzménye, és következménye. Nem a felszíni mit csinál? kérdésre válaszol az ember, hanem a miért cselekszi éppen azt? kérdésre. Önmagára reflektál azáltal, hogy magát analizálja. Az álom tehát már következmény. Az álom történet textusa azonban már okozat, az oka mélyen az emberben húzódik, vagy egy lelki bánat, vagy nyílt öröm formájában. Az álom egyfajta eredetkeresés is. Az ember célja a tökéletesség megtalálása magában, és eljutni a vagyok, aki vagyok szintjéig. Ha tökéletes az ember, csak akkor látja meg az álomban is a tökéletességet. Ugyanis az álom maga tökéletes, hisz Isten találja ki, aki mindent tudó. Az eredet, és a beteljesülés egy: Isten. Az álom egyáltalán nem célelvű, csupán utal arra, hogy az embernek meg kell tennie valamit. Az álom egyben célt teljesít, hiszen a vágyakat megvalósítja imaginatíve, a hiányokat betölti, de érdekes, hogy a saját félelmeket, aggodalmakat, szorongásokat felnagyítja. Azok, akik félnek az élettől, sokkal többször rémálmot látnak, mint az, aki lazán viseli az élet dolgait. Az álombeli félelem oka az, hogy az ember nem mer szembenézni önmagával. Pedig, ha egy, az álomban lévő, félelmet keltő állat szemébe tudna nézni az álmodó, legyen szó farkasról, kobráról, vagy bármilyen más eszközről, tárgyról, emberről, akkor elmúlnának a rémálmok. Ha az ember megtanulna tudatosan álmodni, akkor valamennyire saját sorsának kovácsa lehetne. Az álmok egyfelől a nappali tudat hibáinak, erényeinek elemzéséből áll, kevésszer előző életbeli események törnek felszínre, vagy jövőbe mutató képek sorjáznak előttünk. Másfelől vágyaink, hiányaink manifesztálódnak. Amint az ember eljut arra a szintre, a megvilágosodás révéhez, hogy már nincsenek vágyai, dolgozhat saját lelkén, és szellemén a szellemi világokban. Ekkor már csak nappali tevékenységének revíziója, előző életbeli dolgainak eltörlésén, avagy transzmutálásán dolgozik. Kevés tudatos álmodó van, aki reflektálni tudja önmagát lelkével, de néhány létezik az univerzumban. Ők irányítják a lelkeket, fejlesztik őket, tanácsokkal látják el őket, s elnevezésük: felemelkedett mesterek és angyali rendek.

Az álmok tehát különfélék lehetnek, az első, amiről fent már beszéltem a problémamegoldó álmok, ezek manifesztálódhatnak a nappali tudatban is, amikor egy kérdéses helyzetet nem tudunk megoldani, de lehet tudatalatti révén megfogalmazódott probléma, amiről tudatosan nem tud az egyén. Ha elalvás előtt erősen a bennünk lévő problémára gondolunk, nagy valószínűséggel megálmodjuk a megoldást is rá. Ám sokszor nem emlékezünk azonnal rá felébredéskor, sokszor csak néhány nap elteltével fogalmazódik meg bennünk a válasz. A vágyálmok és a hiányálmok hasonlóképpen működnek, mivel mindegyik arról szól, hogy valamije nincsen meg az embernek. A vágy a jövőbe projektál egy potencionális megvalósulást, a hiány pedig pesszimistább, ez csak konstatálja a dolog meg nem létét. Ha valaki nagyon ragaszkodik az ékszereihez, házaihoz, autójához, rendszerint azt álmodja, hogy elveszik az ékszere, házát elárverezik, kocsiját ellopják. Majd még a víz is kiveri, annyira görcsösen kapálózik az anyagi birtokai felé. A hiány azonban nemcsak az álomban, de a valóságban is megtörténhet. Ekkor az álmodó teljesen kiüresedve negatív hanglejtésű álmokat fog látni. Aki már magán túllépett, és derűsen éli életét, rémálmok soha meg nem környékezik, mert maga alakítja életét, és álmait. Az álomban nincs jövő és múlt, tehát elméletben nem léteznek se jövőbe látó álmok, se inkarnációs álmok, de az emberi agy megteremtette az időket, így tudja, hogy a tudatos szférájához képest mi az, ami valóság, és mi az, ami attól eltérő. Megélheti maga, hogy egy másik testben elégetik a máglyán, mégis tudja, hogy ez nem valóságos, így nem fél, viszont el kezd gondolkodni a miért kérdésen. És ez a gondolkodásfolyamat elvezet odáig, hogy feldolgozza újra az előző életbeli történéseit, azáltal, hogy újjáéli őket, és helyre teszi az eseményeket.

A feldolgozás folyamata egyéni, lehet, hogy csak egyszer kell újraélni, de az is lehet, hogy többször az előző életbeli traumákat. A jövőbe mutató álmok pedig égi jelek, egyfajta útmutatást képeznek a szellemi világokból. Az álom nyelve szimbolikus, ám minden álomnak mi magunk vagyunk az okozói, ugyanis karmáink határozzák meg egyéniségünket. A rejtett üzenet a szimbólum deformálásából fejthető ki, pl.: a víz az érzelmeket, a hajó az életutat, az utazás a fejlődést jelképezi. De az üzenet csak az álmodó részéről érthető meg, hiszen minden önálló megértés lehet csak önmegértés. Az álom témája alapján léteznek agressziós álmok, akusztikus álmok, szorongásos vagy fóbiás álmok, zuhanásos álmok, repüléses álmok, mesés álmok, kísértetes álmok, illat álmok, azonosuló álmok, meggazdagodási álmok, utazási álmok, erőszakos álmok, erotikus álmok, állatos álmok, halál álmok, archaikus álmok, és jós álmok. A periodicitás alapján léteznek egyszer előforduló álmok, vagy visszatérő álmok. Az ismétlődő álmok voltaképpen egyetlen álomtörténet folytatásos megjelenítései. Vagy azért kell megismételni az álmot, mert elsőre nem értette meg az álmodója, vagy azért,

mert egyszerre nem lenne képes feldolgozni az álmodó az álomban rejtett információt. Ilyenkor az álomtörténet darabokra szakad, mint egy folytatásos történet, csakhogy itt az építőelemek a képkockák. Maguk a képpontok beszélnek, nem pedig a szavak, így egyfajta teljességet is datálhatunk. A beszéd ugyanis mindig másodlagos, a vizuális képekhez képest.

Amikor a felébredés már közel van, az ember bele tud nézni az álma tükörképébe, vagyis elkezdi analizálni saját álmát. A tudattalan nyelve azonban nemcsak a kép, hanem az érzés is. Ritkán esik meg, de néhányszor álmunkban álmodunk, vagyis a lélek is elszenderedik, és ekkor az egyén Énje reflektálja lelke tudatalattiját. Ez csak a legfejlettebb lelkeknél lehetséges. Az álom voltaképpen egy kapu, amelyen átlépve a lélek már nem a mátrix, látszat világában él, hanem az autentikus, kvantumvilágban. Minél fejlettebb egy lélek, annak függvényében álmodik. Aki még nem elég fejlett lélek, álomképei valóságosak lesznek, vagyis olyan lesz, mint egy képregény. Ám a fejlettebb lelkek nem látnak formákat, alakokat, csupán fényeket, és színeket, érzik az erőt, és a másik szellemét. A tudattalan nyelve képnyelvként jelenik meg az agyunk számára, holott ez léleknyelv, mely csendben leledzik, mégis telepatikusan szolgáltat információkat, ehhez járul még az érzés, mely, ha az egész embert érinti, akkor hangoltságnak nevezzük, s a metamorfózis, ugyanis minden álominformáció, bárha ugyanazt is akarja közvetíteni, egyénenként különböző, így folyvást átalakul. Ám ez a metamorfózis megint csak a maya, az illúzió terméke. Minden csupán látszat, és körforgás az álomban. Semmi sem az, mint aminek látszik. Mondhatni: minden csak tudatállapot. A halál is tudatállapot, csak más, mint az életé. Az álom a halál ikertestvére, vagyis az álom is más tudatállapot, mint az éberség. Az álom is valóság, csakhogy a lélek valósága. Ahhoz, hogy az ember a napi robotot feldolgozza, muszáj álmodnia, mely révén egy természetes öntisztulási folyamat is lezajlik.

Az álom egy másik, belső világ tükörképe, melyet mindig elménk színez át. Azt az álominformációt, amit az álom közölni akar, s Isten oltotta bele abba, csak akkor tudjuk megfejteni, hogyha megvilágosodtunk, vagy a tökéletességben leledzünk. Módosult tudatállapot a révülés, az álmodozás, a meditálás és az álom. Az álomnak nincs ideje, csak megélése (durée) sokszor egyetlen képsorban benne van az álmodó egész élete. S nemcsak az idő, de a tér is szakralizálódik, geometriai formákba rendeződik, s az öröklétre áll be. Azok az emberek, akik bevallásuk szerint nem álmodnak, azért van ez így, mert nem akarnak hinni a szellemi világokban. Valószínű, hogy a tapasztalati világ is csak éber álom, egyfajta mátrixvilág, amelyből ugyanúgy fel kell ébredni, mint az igazi álomból. Sokszor az élet álmából felkelni nagyon nehéz, ugyanis eddig megszoktuk már azt, hogy az anyagban élünk, s az ahhoz való ragaszkodás nem engedi az embert odáig, hogy felemelkedjen éteri magasságokba. Ám hogyha a szenvedés iskoláját végigjártuk, a megvilágosodás révén felébredhet az ember addigi, sivár életéből, és új életet kezdhet. A tudatalatti nyelve a csend, egyfajta gondolatnyelv. A mai embernek éppen ezért meg kell tanulnia kezelni a csendet. Amikor álmodik az ember, nem tesz különbséget álom és valóság között, ám mikor felébred, körbenéz, s látja, ágyán fekszik, így döbben arra rá, hogy csak álmodott.

A megvilágosodottak álmukban a felső dévachánban tartózkodnak, ahol nem a napi eseményeket dolgozzák csupán fel, hanem saját lelkükön dolgoznak, illetve tanítványaikat fejlesztik. A többi ember a mindennapi fájdalmakat, örömöket éli újra át, valamint életfeladatát kapja meg, amire többnyire, mire felébred, már nem emlékszik. Aki lelke szerint éli hétköznapjait, annak harmonikus álmai vannak, hiszen őt a szeretet irányítja, ám aki egójának, félelmeinek, szorongásainak, aggodalmainak él, azt rémálmok fogják sújtani, és többször éri őt negatív hatás pl.: félelem az álmaiban. A világban két erő működik, az egyik a szeretet, a másik a félelem, a szeretetet csak az tudja kiteljesíteni, aki lelke szerint él, nemcsak álmában, de a valóságban is. Aki azonban fél, abban még nem tökéletes a szeretet, így ő egójára hallgatva, rémálmokban kapja vissza a sorstól álmában a negatív hozzáállását az élethez. Kérdés az is, hogy az álom mennyire valóságos, és a valóság mennyire álom. Amikor egy látszatvilágban, mátrixban élünk, olyan komolyan veszünk mindent, mintha ez volna a világ legfontosabb dolga, később döbbenünk csak rá arra, hogy már nem aktuális adott érzelem, vagy esemény. Aki a jelenben él, a pillanatot úgy használva fel, hogy az jövőbe mutató legyen, az már nem a mátrixvilágban él. A kvantumvilágban a spiritualitás természetes, szellemi világként jellemezhető kontinuum rendszerébe vonódik. Ám nem szabad teljesen se elrugaszkodni a valóságtól, se belemerülni abba. Az arany középutat betartva kell az anyagban élni, de emellett a szellemet is szolgálni, erre Krisztus azt mondta: „Add meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené”. A világ akkor lehet álom, ha oly naivan élünk, mint a gyermekek, akik ártatlanok, igazmondóak, nincsenek álcáik, maszkjaik, s a jelenben élnek, és kíváncsian rácsodálkoznak az életre, ezért is mondta Krisztus, hogy „Ilyeneké az Isten országa”. Aki nem tud olyan egyszerűen élni, mint a gyermekek, nem méltó a mennyre. Az álom pedig akkor válik valósággá, amikor az ember újra átéli a múltját, vagy később rádöbben egyfajta déja vu érzéssel, hogy ezt ő már látta valahol, a jövőbelátó álmaiban, amik később beteljesültek. Már az Asszír Álmoskönyv különbséget tesz jó és rossz emberek álmai között, hisz a jók a valóságban is a mennyben érzik magukat, így az álmuk is pozitív többnyire, ellenben a rossz emberek egójukra hallgatnak, démonokkal, és gonosz lényekkel társalkodnak, így félelmet, és rémálmokat látnak. Már Aszklépiosz idejében a gyógyítás nem növényekkel, orvosságokkal folyt, hanem álommal gyógyították az embereket, és az álomképeket vizsgálták meg tüzetesen. Az álom isteni sugallat, csak később, a középkorban gondolták koholtan, hogy a Sátántól ered. A tudattalan nemcsak

képekben, de érzelmekben vetítendő előre. A képekhez ugyanis tartozik mindig egy diszpozíció. Az álom a nőies archetípushoz sorolható. Az álomban belső, lelki hangunk szólal meg, mely soha nem hazudik. Az álomképek illúziók, ezért kell az álomfejtést követően kitörölni őket az agyunkból. S ezután újra tiszta lappal indulunk. A cél a valóságból felébredni, de ez nem álommal történik, hanem a tudat átformálásával, tudatalattija közbenjárásával.

Az álom az érzések nyelvén szólal meg. Az álomban az ember, mint halálkor lát egy élettablót, ez az álom esetében dinamikus, a halál esetében hátra felé mozgó, retrográd folyamat. Az élettablóhoz a kép kapcsolandó, illetve a gondolat, hiszen maga a gondolat fog képivé sűrűsödni. Az élettabló soha nem jár egyedül, mindig kapcsolódnak hozzá érzések. Az érzésekhez az akarat tartozik. Hiszen minden érzéshez hozzá kell tartoznia egy akaratnak. Ha nem akarok megcsinálni valamit, rossz érzéseim lesznek, majd rossz gondolataim, és ezután képzelem el, imaginálom ezt a képet, mintegy előrevetítem a jövő egy lehetséges aspektusát. Mindig az érzések az elsődlegesek, ez határozza meg a hangoltságot, és csak ez utáni lépcső a gondolat, majd a kép, és végül a szó. Az álomban az emberek lehetnek férfiak, nők is, a lényeg, hogy minden ember teljes egész, benne van a női és a férfi princípium. Ha a nő éteri teste férfi, akkor a férfi éteri teste nő. Az álom holografikus, hiszen egyetlen részletéből következtető az egész mondanivaló. Az álom és az éber világ egyenrangú, egymást kiegészítő, tudati világ. Mondhatni ezért, aki álmodik, kétszer többször él. A szimbólumokban gondolkodás elengedhetetlen az álmokhoz, ezek egyfajta energia átalakítók, lelki tapasztalatainkat fogja össze egyetlen egésszé az álmodó. A szimbólum emocionális erőket tömörít egy energiacsomaggá. Álomképeink saját energiánk szimbolikus leképezései. Az álom komolytalan, egy játék, képekbe vetítve. Az álmodó sokszor szerepcserében játszik az álmában, vagyis rózsa lesz, kutya, vagy ellenkező nemű ember, ezért sem szabad „komolyan” venni az álmokat, hiszen ez egy játék, a fényjeleket, melyeket Isten küld nekünk álmunkban, csak töredékesen tudjuk felfogni, amennyire agyunk engedi, így az agy félreért, kiforgat információkat, így lehetséges az is, hogy az eredeti álomtartalom a visszájára fordulhat. Sokszor, a nagy mesterek már nem is saját álmukat álmodják, hanem a Nagy Lélek álmát, vagyis Isten üzeneteit tisztán át tudják venni a fényjelek révén, nem kell nekik álomkép. Az egó vezérelte álomban jelenik meg, mint archetípus az árnyék, melyre a gonoszat vetítjük ki, ördögnek, vadállatnak, támadónak titulálva, ezek összessége alkotja a rémálmot. Jelenleg az álmokról, és azok mibenlétéről lezárom az okfejtésemet. A tudattalan nyelvét akartam kifejteni, de isteni útmutatás folytán, ezt még nem tárhatom az emberek elé. Több száz, vagy ezer évnek kell eltelnie, hogy ezt megismerhesse a világ. Megjegyzésként csak annyit szeretnék hozzátenni az eddigiek szóltakhoz, hogy a csecsemők 3 hetes korukig tökéletesen használják a tudatalatti nyelvét, csak ezt követően térnek át a gondolatnyelvre. Az álom tehát életünk fontos része, legalább annyira, mint a tudatos ébrenlét. Hozzá kell szoknunk, hogy az élet mátrix, egyfajta illúzió, s ezt csak álmunkban írhatjuk felül, a lélek birodalmában.

Támogató levelezőnk,Dr. Paczolay Gyula

ÖREG EMBER NEM VÉN EMBER

Paczolay Gyula: Többnyelvű szólás- és közmondásgyűjtemény. 340 közmondás magyar, angol, észt, francia, német, olasz, lengyel, portugál, spanyol és latin nyelven
Tinta Könyvkiadó, Budapest 2015. 202 l. (Híd Szótárak)

A népszerű Híd Szótárak az angol, a német, az orosz, a francia, a lengyel, a latin, a spanyol, a finn és a kínai társalgási zsebkönyveivel, alapszótáraival, műszaki kisszótáraival, kifejezés- és beszédfordulat-gyűjteményeivel már – ha jól számolom – a 21. számnál jár. A Pázmányon végzett Sándor Andrea készítette a *Finn társalgási zsebkönyvet*, a most megjelent kötet pedig egy 10 (a japánnal együtt voltaképpen 11) nyelvű gyűjtemény.
A szerző, Paczolay Gyula a finnugor összejövetelek gyakori résztvevője. Állandóan jelen van a Magyar–Észt Társaság összejövetelein, amelynek alapító és vezetőségi tagja. Az észt nyelvet és műveltséget fél évszázada tanulmányozza, népszerűsíti. A Veszprém és Tartu közötti testvérvárosi kapcsolatok kialakításában óriási szerepe volt. 2002-ben az észt köztársasági elnök a Mária Országának Keresztje érdemrenddel tüntette ki. A tudós közmondáskutató 2015. november 2-án ünnepelte 85. születésnapját. Ebből az alkalomból a portugáliai Tavira városában a világ közmondás-kutatóinak nemrég lezajlott találkozóján a szervezők egy olyan óriási tortával köszöntötték, amely új szótárát mintázta. A sok egyéb ünnepség mellett a Bárczi Géza Kiejtési Alapítvány második, bővített kiadásban adta ki – ez a Bárczi Füzetek III. számaként látott napvilágot – Paczolay *Ezër magyar közmondás és szólás. Angol, észt, finn, németül fordítással és megfelelőkkel, latin forrásokkal* című művét (melynek első kiadása a tartui IX. Finnugor Kongresszus tiszteletére, 2000-ben jelent meg). E mű fordítói és lektorai között egyébként az

észt Anu Nurk és Tõnu Seilenthal, valamint a finn Anja Haaparanta is feltűnik.

Paczolay Gyula 1930-ban Ercsiben született, a Dunamenti városnak 1998 óta díszpolgára. A budapesti Könyves Kálmán gimnáziumban érettségizett. 1953-ban vegyészmérnöki diplomát szerzett a Veszprémi Vegyipari Egyetemen, és 2003-tól aranydiplomás mérnök. 1961-ben a műszaki tudományok kandidátusa lett. 1962/1963-ban ösztöndíjasként működött a milánói műegyetemen. 1963–1992-ben a Veszprémi Vegyipari Egyetem fizikai–kémiai tanszékének docense, 1992–1995-ben a Jedlik Ányos kollégium igazgatója, 1992-től emellett a Gábor Dénes Főiskola tanára volt. 1993-ban elnyerte a Magyar Felsőoktatásért nevű emlékplakettet. A Magyar Néprajzi Társaság tiszteletbeli tagja 2000 óta, amikor is *European proverbs* című könyvéért elnyerte az UNESCO Európai Folklór Intézetének érmét és oklevelét.

E kitüntetés azt is jelzi, hogy a vegyészmérnök az 1970–1980-as évektől kezdve – különösen nyugdíjas életkorában – aktív nyelvésszé vált, szólás- és közmondáskutatóvá, tehát jó negyven éve publikál. A Finnugor Életrajzi Lexikon (Budapest 1990) megfogalmazása szerint: „Nem szorosan vett szakmai érdeklődésének homlokterében az észt nyelv és kultúra, valamint a közmondások összehasonlító vizsgálata áll". Paczolay a történelmi Magyarországon (például Marosvásárhelyen, Ungváron) és Európán kívül (pl. Göttingában, Oxfordban, Tartuban, Wroclawban) a többi földrészen is előadott (pl. Melbourne-ben, Pekingben és Tokióban). Külföldi könyvtárakban – köztük Londonban, Krakkóban és Bécsben – is kutatott. 2004-től az amerikai Proverbium Yearbook of International Proverb Scholarship szerkesztőbizottságának tagja. Itt közlöm finnugor nyelvészeti műveinek alig három évtizedes válogatását (szinte valamennyi önálló műve Budapesten, ill. Veszprémben jelent meg): *Tudományok és rendszerek. Tudományterületek közös törvényszerűségei* (1973), *Magyar–észt közmondások és szólások német, angol és latin megfelelőkkel* (1985), *Magyar–észt–német–angol–finn–latin közmondások és szólások cseremisz és zürjén függelékkel* (1987), *750 magyar közmondás és szólás. 750 Hungarian proverbs* (1991), *750 magyar közmondás és szólás. 750 ungarische Sprichwörter und Redewendungen* (1991), *Ezer magyar közmondás és szólás angol, észt, finn és német fordítással* (2000). A japán és más távol-keleti nyelvek bevonásával született legfontosabb művei: *Magyar–japán közmondások és szólások* (1994), *European, Far-Eastern and some Asian proverbs. A comparison of European, Chinese, Korean, Japanese, Vietnamese and other Asian proverbs* (1994), *Európai közmondások 33 nyelven arab, perzsa, szanszkrit, kínai és japán megfelelőkkel* (1997). Érdemes műveinek könyvészetét is tanulmányozni, melyet Voigt Vilmos szerkesztett (*Paczolay Gyula 70 éves*. Európai Folklór Intézet. Budapest 2000. EFI Communicationes 10. Varia Bibliographica).

A szólás közismerten – értelmező szótárunk alapján – egy olyan közkeletű, sajátos stílusértékű állandósult szókapcsolat, amelynek a jelentése alkotó szavainak külön-külön vett jelentéseiből általában már nem érthető meg. Más megfogalmazás szerint a szólás egy nagyobb közösségben szájhagyomány útján terjedő szókapcsolat vagy mondat. A közmondás pedig – Paczolay egyik legutóbbi interjújában elhangzott nyilatkozata szerint – „egy olyan, adott körben közismert, egy jellegzetes állapotra vagy folyamatra vonatkozó, a legtöbbször átvitt értelmű megállapítás, amelyet gyakran idéznek, és a köztudatban nincs szerzője." Másodikként – a közmondás meghatározására – újra a Magyar Néprajzi Lexikon megállapítását közlöm (legalább részben): rövid, tömör, állandósult, mondatnyi terjedelmű, egy nagyobb közösség körében általánosan ismert, szájhagyományban terjedő kifejezés.

Paczolay véleménye szerint a magyar közmondáskutatás legnagyobb alakjai: Erdélyi János (1814–1868), az erdélyi Konsza Samu (1887–1971), O. Nagy Gábor (1915–1973) és a kolozsvári Vöö Gabriella (1937–2006). A magyar közmondás és a frazeológiai irodalom alapjait vetette meg Baranyai Decsi János (1560 k.–1601), aki halálának 400. évfordulóján Paczolay Budapesten nemzetközi konferenciát rendezett. Megjegyzem, 2001-ben többek között Decsen is tudományos konferenciát kezdeményezett.

Kedvenc közmondásai közé tartozik – a vele készített beszélgetéshez visszatérve – például a *Többet ésszel, mint erővel.; Addig üsd a vasat, míg meleg.* (erdélyi megfelelője: *Addig hántsd a hársat, míg hámlik.); Borsót hány a falra.; Nem mind arany, ami fénylik.; Ígéret szép szó, megtartják, úgy jó.;* stb. Megemlíti, hogy egyes közmondások csak a mi nyelvünkben vannak meg, például *Meghalt Mátyás király, oda az igazság.; Messze van, mint Makó Jeruzsálemtől.; Ez van, ezt kell szeretni.* Íróinktól származó közmondások közé tartozik az *Öreg ember nem vén ember.* (Jókai Mór).

Jelen munkája, az új összehasonlító szólás- és közmondás-gyűjtemény rövid, de lényegbevágó Előszóval indul (7–9, Foreword: 9–11). A szerző leszögezi: a címben megadott „340 tétel mindegyike egy-egy alapgondolatot fejez ki" kilenc, illetőleg a latinnal együtt tíz nyelven. Paczolay mostani könyve értekei közé tartozik, hogy észt és portugál szólásokat, ill. közmondásokat is tartalmaz. Emellett vagy kétszáz tételben megjelenik a másik kultúrkörhöz tartozó japán közmondás is (magyar fordításban, latin betűs átírásban). Az újdonság a szerző eddigi műveivel szemben e gyűjteményben az, hogy egy nyelvben több azonos értelmű, de más megfogalmazású, azaz rokon értelmű kifejezést is megad. E mű is azt bizonyítja, hogy közmondásaink és szólásaink elég nagy részének megvan a megfelelője Európa legtöbb nyelvében. Ezek többsége bibliai, görög-római eredetű, vannak köztük olyanok is, amelyek a középkori latinságra vezethetők vissza, illetőleg amelyeknek kelet-európai rokonságuk

van. Mindezek közös eredete, etimológiai rokonsága tehát gyakran feltehető.
Paczolay műve elején jelzi, hogy a 405-ben elkészült latin vulgatára 47, Ciceróra 22, Ovidiusra 14 hivatkozást találunk. A bibliából terjedt el az *Aki szelet vet, vihart arat.* és a *Nincs új a Nap alatt*. közmondás. Az *Egy fecske nem csinál nyarat.* például Arisztotelésztől származik. A magyar anyagban többször szerepelnek ma már feledésbe került, valamint ma főleg Erdélyben használatos variánsok is.
Az első magyar adat első ismert megjelenési évszáma után utalás történik Paczolay 1997-ben kiadott munkájára, valamint – egy sor külföldi társa mellett – O. Nagy Gábor *Mi fán terem?* című művére is. Az észt anyag tekintetében a tartui Arvo Krikmann akadémikustól, a portugált illetően pedig Rui João Baptista Soarestől kapott a szerző nagy segítséget.
A szótári rész körülbelül 180 lap terjedelmű (13–193). Ábécérendben, a magyar vezérszavak szerint követik a szólások és közmondások egymást. Például:

TŰ
314. Tűkön ül.
Eng To be on pins and needles.
Est Nagu nõeltel (tulistel sütel) istuma.
Fre Être sur des épines.
Ger Wie auf Nadeln/(heißen /glühenden Kohlen) sitzen.
Ita Stare sulle spine.
Pol Siedzi jak na szpilkach/szydlach.
Por Alfinetes são ciúmes e agulhas são vaidades.
Spa Estar sobre espinas.
Irod K-3.182/68 […] VG-2.322/228
Vagy ugyanezen a lapon (177) a TUDÁS latin megfelelője és a megjegyzés:
Lat Vir sapiens et fortis est et vir doctus robustus et validus. | Ipse scientia potestas est.
Megj Középkori latin változata Francis Bacon (1561–1626) több latin munkája […] alapján vált ismertté.

A vezérszavak szófajuk szerint elsősorban főnevek (kb. 220). Ezután következnek az igék: *ad, alszik, dolgozik, él, elmúlik, főz, hág, hall, hallgat, hazudik, hisz, ígér, jár, jön, keres, késik, markol, mer, mér, nevet, oszt, téved* és *vet* (23). Melléknév igen ritka e szavak között, vö. mégis *bolond, fiatal, kicsi, okos, öreg, rossz* (összesen az anyagban alig 10 szó). Az egyéb szófajok között számnév: (2: *három, sok*), névmás (1: *magad*), határozószó (2: *későn, ma*), mondatszó (1: *hopp*) (6). Az alapszavak körében gyakran megjelenik az *ember* (8 alkalommal), a *kutya*, a *munka* (7–7-szer), a *pénz* és a *szem* (6–6-szor). Azaz az ember munkájával a pénzért dolgozik (*Kinek pénze van, mindene van. Amilyen a munka, olyan a fizetés.*), és kedvenc háziállata a kutya, Emellett *A szem a lélek tükre* (az *asszony* egyébként két közmondás alapszava). Hiányoznak a népnevek a szótári részt követő mutatóból (például: *cigány: Minden cigány a maga lovát dicséri.; tót: Adj a tótnak szállást, kiver a ház(ad)ból.;* 99, 110). Igen sok közmondásban szerepel valamely állat- vagy növénynév (200–201). A víznevek közül feltűnik a *Duna* (*Dunába hord vizet*), a helyneveket tekintve pedig *Bécs* (*Ökör ökör marad, ha Bécsbe viszik is.*), *Buda, Eger, Róma* (*Nem egy nap épült fel Buda/Eger vára. Róma sem épült egy nap alatt.*). Gyakran találkozunk az európai nyelvi megfelelések után, a japán előtt ezzel a formulával: „Az európai közmondás fordítása: [például] Az ember nem csak kenyérrel él” (majd japánul; 102).
A szótári részt a kitűnő irodalomjegyzék (194–199), majd egy érdekes, lényegre törő témajegyzék (200–202) követi.
Befejezésül megemlítem, hogy ugyancsak 2015-ben e témakörben jelent meg a Tinta Kiadónál egy egészen kiváló munka, Bárdosi Vilmos *Szólások, közmondások eredete. Frazeológiai etimológiai szótár* című műve (Forgács Tamás kitűnő ismertetését l. Nyelvtudományi Közlemények: 111: 469–480).

- Zaicz Gábor –
www.regulytarsasag.hu/fv_xx1_1_zaicz/

HÍREK – VÉLEMÉNYEK – ESEMÉNYEK
Notizie – Opinioni – Eventi

***Dr. Paczolay Gyula** (1930) — Ercsi/Veszprém*
EGY ERCSI FARAGÓBÉRES FIA, EGYETEMI REKTOR: HALASY-NAGY JÓZSEF (1885-1976)

Egy ercsi faragóbéres fiából egyetemi rektor lett

Halasy-Nagy József (1885-1976)

Az ercsi Wimpffen uradalom egyik nádtetős cselédházában született 1885. május 2-án egy akkor még írástudatlan faragóbéres (bognár) apa *gyermekeként, Nagy József* néven. Apja néhány év múlva, több mint 40 éves korában tanult meg írni-olvasni a társaságukhoz tartozó *Pap Gábor* 1848-as honvédtől, így a református egyház presbitere is lett, lakásukban pedig könyvek jelentek meg.
Elemi, majd középiskolai és egyetemi évek után 1932-től *Halasy-Nagy Józsefként* lett ismert filozófia szakos egyetemi tanár, főleg, mint filozófiatörténész. 1921-től az akkor Budán működő, majd Pécsre került egykori pozsonyi Erzsébet Egyetemen oktatott 1940-ig. 1923-24-ben az egyetem rektora, majd a Bölcsészettudományi Kar dékánja volt.

1940 őszén a második Bécsi döntés után a Kolozsvári Egyetem Szegedről visszaköltözött Kolozsvárra s *Halasy-Nagy* 1940-től a szegedi Magyar Királyi Horthy Miklós Tudományegyetem Filozófia Tanszékének volt a vezetője. 1942-44 között az egyetem megválasztott felsőházi képviselője is volt. Több száz cikke és több, mint 20 könyve jelent meg. Az 1944-ben „A filozófia” címmel megjelent művét az Akadémiai Kiadó változatlan formában (reprintként) kiadta 1991-ben. Az 1944-es megszállást a Svájci Vöröskereszt védelme alatt Pannonhalmán élte át, s 1945 áprilisában tért vissza Szegedre. Többszöri hívás ellenére nem lépett be a Kommunista Pártba, ezért 1947-ben nyugdíjazták. A kitelepítés elől gyermekeihez, Hajdúszoboszlóra távozott. Ott halt meg 1976. május 6-án. Nyugdíjasan írt művei és 1962-ben írt részletes önéletrajza a rendszerváltás után jelentek meg.
A 20. századi magyar filozófia egyik legismertebb személyisége volt, akinek munkásságát a Szegedi Egyetemen 2001 októberében tartott tudományos konferencia 17 előadása méltatta.
Halasy-Nagy Józsefről egy rövid bekezdést olvashatunk *Heténvi István* 1967-ben megjelent Ercsi történetében a 441. oldalon, valamint *Barna Zsolt és Miklós Gergely* 2010-ben kiadott Ercsi évszázadai című kötetében a 245. oldalon. Utca, vagy intézmény nem őrzi a nevét, mely jórészt ismeretlen a város lakossága előtt.
Halasy-Nagy József élete
1885-ben, szülei ötödik gyermekeként az első volt, aki megérte a felnőttkort. Gyermekként érdekelte az olvasás s tanítója, *Viszota Gyula* az első osztályból már néhány hónap múlva a másodikba tette át. Így a négy évet három év alatt elvégezte. Szülei úgy döntöttek, hogy a helybeli zsidó iskolában járja még egyszer a negyedik évet, mert ott jobb körülmények között és németül is tanulhatott. Továbbtanulását a szülei is akarták, hogy ne csak béres, hanem jegyző lehessen belőle, aki jól keres. A gimnáziumot a budapesti Lónyay utcai Református Gimnáziumban kezdte. Itt osztályfőnöke az Ercsiben lakással rendelkező *Rupp Kornél* egykori premontrei szerzetes volt, aki öt nyaranta latinul tanította, s édesapját biztatta, hogy taníttassa tovább. Első könyvei, amelyeket vásárolt, Petőfi Sándor és Vörösmarty Mihály versei voltak. A negyedik osztályt a székesfehérvári Ciszterci Gimnáziumban járta, itt kedvelte meg a latin nyelvet és a történelmet. Ennek a gimnáziumnak a tanulója volt az ercsi uradalmi főgépész három fia *Baranyay Gyula, Lajos és Nándor*, akik közel lakván, pajtásai voltak. *Gyula –(1882-1956) Jusztin* néven ciszterci szerzetes és a Pázmány Péter Tudományegyetemen előbb a teológia, majd az egyházjog professzora lett. *Baranyay Jusztin* 1949-ben a Mindszenty-per másodrendű vádlottja volt, 1956 elején szabadult, s még az év júniusában meghalt.
Ezután ismét pesti évek következtek (V-VI. osztály), amikor bejáró volt Ercsiből. Közben 1897-ben a család saját házat vett a faluban, édesapja pedig elhagyta az uradalmat és kiváltotta az önálló iparűzésre jogosító engedélyt. Dolgozatainak stílusát szívesen csiszolgatta *Varga Bálint* nevű tanára. Budapesten órákon át nézte a könyvesboltok kirakatait. Közben otthon jó barátságba került a községi orvos fiával, *Dömötör Rezsővel*, valamint a református lelkész fiával, *Varga Dezsővel*. Így megnyílt számára a két család és a parókia könyvtára, hozzáfért Jókai Mór és Arany János műveihez, a Pallas Lexikonhoz és a Történeti Életrajzok kötetéhez is.
A VII-VIII osztályt a Debreceni Református Kollégiumban végezte, ahol sok időt töltött az iskola híres könyvtárában és 1903-ban kitüntetéssel érettségizett. Debrecenben került a kezébe magyar fordításban *Taine* Angol irodalomtörténete. Osztályfőnöke *Nagy Zsigmond* felhívta a figyelmét a filozófia tanulmányozásának szükségességére s tőle kezdett el tanulni franciául. Részt vett az önképzőkör munkájában és első írásai (versek, könyvismertetések) akkor jelentek meg.
1903-ban felvételt nyert a budapesti Eötvös Kollégiumba, - ahol *Kodály Zoltán* és *Szekfű Gyula* is lakott -, de a sok jelentkező miatt csak féldíjas helyet kapott. A hiányt házi tanításssal pótolta. Megnyílt viszont előtte a kollégium könyvtára. Az egyetemen latin-görög szakon tanult. Két év után elhagyta a kollégiumot s az egyetemen főleg távhallgatóként tanult tovább és tanítással kereste meg a szükségeseket.
1905 őszén az egyetemi alapvizsga letétele után megválasztották a kiskunhalasi Református Főgimnázium görög-latin szakos helyettes tanári állására, ahol megnyílt előtte az iskola könyvtára. 1907-ben letette a tanári szakvizsgát. Ezután a filozófiai doktorátust is megszerezte, amivel a francia filozófiatörténet egyetemi magántanára lett a Budapesti Egyetem Bölcsészeti Karán. Ez Kiskunha-

ERCSI HÍRADÓ 11

lason egyedülálló teljesítménynek számított. Nagyon „kilógott vele a sorból", fekete bárány lett.
1908 májusában megházasodott, három gyermeke született, József (1909), Edit (1910), és Endre (1911), akik később több unokával örvendeztették meg. Közben több könyve (pl. *Blaise Pascal*: Gondolatok, fordítás magyarázó tanulmányokkal) és dolgozata jelent meg.
1919-ben megválasztották az Erzsébet Nőiskola Polgári Iskola Filozófia, Pedagógia Tanszékére.
1921-ben a Budán működő – majd Pécsre került egykori pozsonyi Erzsébet Egyetem Filozófiai Katedrájára került, ahol 1940-ig oktatott. 1923-ban jelent meg *John Locke*: Levél a vallási türelemről című művének általa készített magyar fordítása. Ezt *Geese Gusztáv* átdolgozásában 1982-ben kiadta az Akadémiai Kiadó is.
1940 őszén a Kolozsvári Egyetem Szegedről visszakerült Kolozsvárra s *Halasy-Nagy József* az újjáalakult szegedi Horthy Miklós Tudományegyetem Filozófia Tanszékére került, ahol nyugodt évek vártak rá. A város barátsággal fogadta. 1942-ben egyhangúlag megválasztották az egyetem felsőházi képviselőjének (1942-1944).
1944 októberében a front közeledtével családjával elhagyta Szegedet és a Svájci Vöröskereszt védelme alatt Pannonhalmán élte át a megszállást. 1945 áprilisában tért vissza Szegedre. Meghagyták állásában s sokszor kérték előadás tartására is. A Kommunista Pártba is többször hívták, de ő ezt elhárította. Az egyetemen elkezdődött a nemzeti érzelmű oktatók eltávolítása, amit a filozófia szakon kezdtek. 1947 őszén felszólítást kapott a Kommunista Párt szolgálatába állt, formálisan kisgazdapárti *Ortutay Gyulától*, hogy adja be nyugdíjazási kérelmét. A kitelepítéstől tartva – jobb híján – a gyermekeihez Hajdúszoboszlóra távozott. Ott dolgozott tovább az asztalfiókjának 1963-ig és ott készült el önéletrajza, a Summa Vitae (életem összefoglalása) kézirata is. Hajdúszoboszlón halt meg 1976-ban. Jelenleg a budapesti Farkasréti temetőben van eltemetve.

Összefoglalás

Nagyon jelentős volt filozófiatörténeti munkássága. Könyveiből több generáció ismerte meg a filozófia klasszikusait, például *Platont*. Ő készítette el a görög *Arisztotelész* Metafizikájának magyar fordítását is 1934-ben, melynek harmadik kiadása Szegeden 2002-ben jelent meg.
Jelentős szerepet vállalt a tudományos közéletben. A Magyar Filozófiai Társaság alelnöke, az Országos Felsőoktatási Tanács tagja, az Athenaeum szerkesztőbizottsági tagja volt. Bemutatta nem csak korának legkiválóbb külföldi, hanem magyar gondolkodóit is, így *Pauler Ákost, Kornis Gyulát, Bölm Károlyt*. A filozófia és az etika professzoraként nagy tiszteletben állt diákjai előtt is.
Életére vonatkozóan további adatok találhatók Önéletrajzában, tudományos tevékenységére vonatkozóan a 2004-ben Szegeden megjelent konferencia-kötetben. Életmű-bibliográfiája megtalálható: *Halasy-Nagy József*: Az erkölcsi élet című kötetben. Pro Philosophia, Kolozsvár – Szeged 2002. 405-429. old. (541 tétel) – Önéletrajza: Summa vitae ugyanott olvasható a 360-404 oldalakon.
Tudományos munkásságára vonatkozóan a 2001 októberében Szegeden szervezett konferencia-kötet adatai: *Szabó Tibor, Deák Tamás, Varga Péter* (szerk.): Scientia Potestas (A tudomány hatalom.) Tanulmányok *Halasy-Nagy József* filozófiájáról. Lectum Kiadó, Szeged, 2004. 192 old. francia összefoglalással.
Halasy-Nagy József 38 könyve helyben való tanulmányozásra megtalálható városunk könyvtárában.

Dr. Paczolay Gyula

12 ERCSI HÍRADÓ

Az ercsi Wimpffen uradalom egyik nádtetős cselédházában született 1885. május 2-án egy akkor még írástudatlan faragóbéres (bognár) apa gyermekeként, *Nagy József* néven. Apja néhány év múlva, több mint 40 éves korában tanult meg írni-olvasni a társaságukhoz tartozó *Pap Gábor* 1848-as honvédtől, így a református egyház presbitere is lett, lakásukban pedig könyvek jelentek meg.
Elemi, majd középiskolai és egyetemi évek után 1932-től *Halasy-Nagy Józsefként* lett ismert filozófia szakos egyetemi tanár, főleg, mint filozófiatörténész. 1921-től az akkor Budán működő, majd Pécsre került egykori pozsonyi Erzsébet Egyetemen oktatott 1940-ig. 1923-24-ben az egyetem rektora, majd a Bölcsészettudományi Kar dékánja volt.
1940 őszén a második Bécsi döntés után a Kolozsvári Egyetem Szegedről visszaköltözött Kolozsvárra s *Halasy-Nagy* 1940-től a szegedi Magyar Királyi Horthy Miklós Tudományegyetem Filozófia Tanszékének volt a vezetője. 1942-44 között az egyetem megválasztott felsőházi képviselője is volt. Több száz cikke és több, mint 20 könyve jelent meg. Az 1944-ben „A filozófia" címmel megjelent művét az Akadémiai Kiadó változatlan formában (reprintként) kiadta 1991-ben. Az 1944-es megszállást a Svájci Vöröskereszt védelme alatt Pannonhalmán élte át, s 1945 áprilisában tért vissza Szegedre. Többszöri hívás ellenére nem lépett be a Kommunista Pártba, ezért 1947-ben nyugdíjazták. A kitelepítés elől gyermekeihez, Hajdúszoboszlóra távozott. Ott halt meg 1976. május 6-án. Nyugdíjasán írt művei és 1962-ben írt részletes önéletrajza a rendszerváltás után jelentek meg.
A 20. századi magyar filozófia egyik legismertebb személyisége volt, akinek munkásságát *a* Szegedi Egyetemen 2001 októberében tartott tudományos konferencia 17 előadása méltatta.
Halasy-Nagy Józsefről egy rövid bekezdést olvashatunk *Hetényi István* 1967-ben megjelent Ercsi történetében a 441. oldalon, valamint *Barna Zsolt és Miklós Gergely* 2010-ben kiadott Ercsi évszázadai című kötetében a 245. oldalon. Utca, vagy intézmény nem őrzi a nevét, mely jórészt ismeretlen a város lakossága előtt.

Halasy-Nagy József élete

1885-ben, szülei ötödik gyermekeként az első volt, aki megérte a felnőttkort. Gyermekként érdekelte az olvasás s tanítója, *Viszota Gyula* az első osztályból már néhány hónap múlva a másodikba tette át. így a négy évet három év alatt elvégezte. Szülei úgy döntöttek, hogy a helybeli zsidó iskolában járja még egyszer a negyedik évet, mert ott jobb körülmények között és németül is tanulhatott. Továbbtanulását a szülei is akarták, hogy ne csak béres, hanem jegyző lehessen belőle, aki jól keres. A gimnáziumot a budapesti Lónyay utcai Református Gimnáziumban kezdte. Itt osztályfőnöke az Ercsiben lakással rendelkező *Rupp Kornél* egykori premontrei szerzetes volt, aki őt nyaranta latinul tanította, s édesapját bíztatta, hogy taníttassa tovább. Első könyvei, amelyeket vásárolt, Petőfi Sándor és Vörösmarty Mihály versei voltak. A negyedik osztályt a székesfehérvári Cisztercita Gimnáziumban járta, itt kedvelte meg a latin nyelvet és a történelmet. Ennek a gimnáziumnak a tanulója volt az ercsi uradalmi főgépész három fia *Baranyay Gyula, Lajos és Nándor*, akik közel lakván, pajtásai voltak.

Gyula -(1882-1956) Jusztin néven cisztercita szerzetes és a Pázmány Péter Tudományegyetemen előbb a teológia, majd az egyházjog professzora lett. *Baranyay Jusztin* 1949-ben a Mindszenty-per másodrendű vádlottja volt, 1956 elején szabadult, s még az év júniusában meghalt.

Ezután ismét pesti évek következtek (V-VI. osztály), amikor bejáró volt Ercsiből. Közben 1897-ben a család saját házat vett a faluban, édesapja pedig elhagyta az uradalmat és kiváltotta az önálló iparűzésre jogosító engedélyt. Dolgozatainak stílusát szívesen csiszolgatta *Varga Bálint* nevű tanára. Budapesten órákon át nézte a könyvesboltok kirakatait. Közben otthon jó barátságba került a községi orvos fiával, *Dömötör Rezsővel,* valamint a református lelkész fiával, *Varga Dezsővel,* így megnyílt számára a két család és a parókia könyvtára, hozzáfért Jókai Mór és Arany János műveihez, a Pallas Lexikonhoz és a Történeti Életrajzok köteteihez is.

A VII-VIII osztályt a Debreceni Református Kollégiumban végezte, ahol sok időt töltött az iskola híres könyvtárában és 1903-ban kitüntetéssel érettségizett. Debrecenben került a kezébe magyar fordításban *Taine* Angol irodalomtörténete. Osztályfőnöke *Nagy Zsigmond* felhívta a figyelmét a filozófia tanulmányozásának szükségességére s tőle kezdett el tanulni franciául. Részt vett az önképzőkör munkájában és első írásai (versek, könyvismertetések) akkor jelentek meg.

1903-ban felvételt nyert a budapesti Eötvös Kollégiumba, - ahol *Kodály Zoltán* és *Szekfű Gyula* is lakott -, de a sok jelentkező miatt csak féldíjas helyet kapott. A hiányt házi tanítással pótolta. Megnyílt viszont előtte a kollégium könyvtára. Az egyetemen latin-görög szakon tanult. Két év után elhagyta a kollégiumot s az egyetemen főleg távhallgatóként tanult tovább és tanítással kereste meg a szükségeseket. 1905 őszén az egyetemi alapvizsga letétele után megválasztották a kiskunhalasi Református Főgimnázium görög-latin szakos helyettes tanári állására, ahol megnyílt előtte az iskola könyvtára. 1907-ben letette a tanári szakvizsgát. Ezután a filozófiai dok-torátust is megszerezte, amivel a francia filozófiatörténet egyetemi magántanára lett a Budapesti Egyetem Bölcsészeti Karán. Ez Kiskunbalason egyedülálló teljesítménynek számított. Nagyon „kilógott vele a sorból", fekete bárány lett. 1908 májusában megházasodott, három gyermeke született, József (1909), Edit (1910), és Endre (1911), akik később több unokával örvendeztették meg. Közben több könyve (pl. *Blaise Pascal:* Gondolatok, fordítás magyarázó tanulmányokkal) és dolgozata jelent meg.

1919-ben megválasztották az Erzsébet Nőiskola Polgári Iskola Filozófia, Pedagógia Tanszékére. 1921-ben a Budán működő - majd Pécsre került egykori pozsonyi Erzsébet Egyetem Filozófiai Katedrájára került, ahol 1940-ig oktatott. 1923-ban jelent meg *John Locke:* Levél a vallási türelemről című művének általa készített magyar fordítása. Ezt *Gecse Gusztáv* átdolgozásában 1982-ben kiadta az Akadémiai Kiadó is.

1940 őszén a Kolozsvári Egyetem Szegedről visszakerült Kolozsvárra s *Halasy-Nagy József az* újjáalakult szegedi Horthy Miklós Tudományegyetem Filozófia Tanszékére került, ahol nyugodt évek vártak rá. A város barátsággal fogadta. 1942-ben egyhangúlag megválasztották az egyetem felsőházi képviselőjének (1942-1944).

1944 októberében a front közeledtével családjával elhagyta Szegedet és a Svájci Vöröskereszt védelme alatt Pannonhalmán élte át a megszállást. 1945 áprilisában tért vissza Szegedre. Meghagyták állásában s sokszor kérték előadás tartására is. A Kommunista Pártba is többször hívták, de ő ezt elhárította. Az egyetemen elkezdődött a nemzeti érzelmű oktatók eltávolítása, amit a filozófia szakon kezdtek. 1947 őszén felszólítást kapott a Kommunista Párt szolgálatába állt, formálisan kisgazdapárti *Ortutay Gyulától,* hogy adja be nyugdíjazási kérelmét. A kitelepítéstől tartva - jobb híján - a gyermekeihez Hajdúszoboszlóra távozott. Ott dolgozott tovább az asztalfiókjának 1963-ig és ott készült el önéletrajza, a Summa Vitae (életem összefoglalása) kézirata is. Hajdúszoboszlón halt meg 1976-ban. Jelenleg a budapesti Farkasréti temetőben van eltemetve.

Összefoglalás

Nagyon jelentős volt filozófiatörténeti munkássága. Könyveiből több generáció ismerte meg a filozófia klasszikusait, például *Platónt. Ő* készítette el a görög *Arisztotelész* Metafizikájának magyar fordítását is 1934-ben, melynek harmadik kiadása Szegeden 2002-ben jelent meg.

Jelentős szerepet vállalt a tudományos közéletben. A Magyar Filozófiai Társaság alelnöke, az Országos Felsőoktatási Tanács tagja, az Athenaeum szerkesztőbizottsági tagja volt. Bemutatta nemcsak korának legkiválóbb külföldi, hanem magyar gondolkodóit is, így *Pauler Ákost, Karnis Gyulát, Böhm Károlyt.* A filozófia és az etika professzoraként nagy tiszteletben állt diákjai előtt is. Életére vonatkozóan további adatok találhatók Önéletrajzában, tudományos tevékenységére vonatkozóan a 2004-ben Szegeden megjelent

konferencia-kötetben. Életmű-bibliográfiája megtalálható: *Halasy-Nagy József.* Az erkölcsi élet című kötetben. Pro Philosophia, Kolozsvár - Szeged 2002. 405-429. old. (541 tétel) - Önéletrajza: Summa vitae ugyanott ol-vasható a 360-404 oldalakon. Tudományos munkásságára vonatkozóan a 2001 októberében Szegeden szervezett konferencia-kötet adatai: *Szabó Tibor, Deák Tamás, Varga Péter* (szerk.): Scientia Potestas (A tudomány hatalom.) Tanulmányok *Halasy-Nagy József* filozófiájáról. Lectum Kiadó, Szeged, 2004. 192 old. francia összefoglalással.
Halasy-Nagy József 38 könyve helyben való tanulmányozásra megtalálható városunk könyvtárában.

- Dr. Paczolay Gyula -

ACCADIMENTI
LUTTO

14 dicembre 2011, in occasione della laurea della nostra figlia

Colgo l'occasione per informarVi che durante gli interi tre mesi di ferie estive, a causa di gravi problemi tecnici e informatici verificatisi nei giorni successivi all'11 luglio, siamo stati costretti a rimanere inattivi fino al primo settembre, nel frattempo, dal 25 luglio al 31 luglio, e poi dal 2 agosto fino al 16 agosto siamo stati in isolamento con tutta la famiglia a causa dell'infezione da Covid nonostante la grande cautela. A tutto questo la gravissima e incurabile malattia del mio coniuge, del **Dott. Ing. Gian Oberto Bonani** -(G.O.B.) giunge - GOB: firmatario di alcune foto riportate sulla nostra rivista. -, il principale sponsor del nostro periodico. Il 9 settembre scorso siamo recati al pronto soccorso dell'Ospedale Sant'Anna di Cona (FE) per l'anemia gravissima e gli hanno fatto più sacchi di trasfusione di sangue. Da quel giorno è stato ricoverato per ulteriori accertamenti, visite, analisi e hanno scoperto l'origine della grave anemia: neoplasia al colon con metastasi epatiche e ai polmoni. Il 20 ottobre gli hanno tolto il tumore tramite l'operazione laparoscopica, l'intervento è riuscito bene. Il 29 settembre l'hanno dimesso, così siamo riusciti a stare insieme per festeggiare il nostro 39° anniversario di matrimonio. Ci stavamo preparando per la festa del suo 75° compleanno dell'8 ottobre che però non è stato fatto: presto mattina con urgenza lo abbiamo portato all'ospedale sopraccitato e da allora è stato ricoverato di nuovo al reparto Medicina d'Urgenza… diagnosi: scompenso cardiaco… poi dopo alcuni giorni: polmonite… la sua condizione stava soltanto peggiorando, purtroppo non c'era alcuna speranza neanche per bloccare l'andamento del peggioramento. Oggi, il 18 ottobre, alle 15,13 era ancora vivo, essendo ventilato con una maschera o tubi di ossigeno... **Alla sera, alle 21, appena dopo la nostra uscita dalla stanza, si spirò. Mio amato marito, il nostro GIANNI ha vissuto 75 anni, (08/10/1947-18/10/2022) e ha lasciato la figlia Alessandra, la nipote Sofia e me, la moglie. R. I. P.**

14 dicembre 2011, in occasione della laurea della nostra figlia

A causa di tutto ciò di sopra il lavoro editoriale è andato molto più lentamente e per questo motivo è probabile che il presente fascicolo – forse anche il successivo – riceverete più tardi del solito, sperando che non sia necessario sospendere temporaneamente la pubblicazione. Anche a causa di quanto sopra, dobbiamo purtroppo rinunciare

all'antologia solenne progettata e ambita in occasione del 150esimo numero della nostra rivista. I materiali inviati per l'antologia sono/saranno pubblicati nelle pagine del nostro periodico. Grazie per la vostra gentile comprensione!

Anno 2020

Nei primi mesi del 2022 con la nostra nipotina Sofia.

Al pranzo del giorno del concerto di Vasco Rossi (Imola, 28 maggio 2022).

Al concerto di Vasco Rossi il 28 maggio 2022. a Imola

BONANI GIAN OBERTO

La moglie Melinda, la figlia Alessandra con Francesco e Sofia, la sorella Valeria con Massimo e Marco, ed i parenti tutti addolorati annunciano la scomparsa del caro

DOTT. ING.

Gian Oberto Bonani

di anni 75

I funerali avranno luogo mercoledì 26 ottobre alle ore 9,00 partendo dall'Arcispedale S. Anna di Cona per la Chiesa Parrocchiale dell' Immacolata dove alle ore 9,30 sarà celebrata la Santa Messa.
La presente serve da partecipazione e ringraziamento.

Ferrara, 23 ottobre 2022

O.F. AMSEF, Ferrara, t. 0532 209930

REQUIESCAT IN PACE!

Più di XXV anni

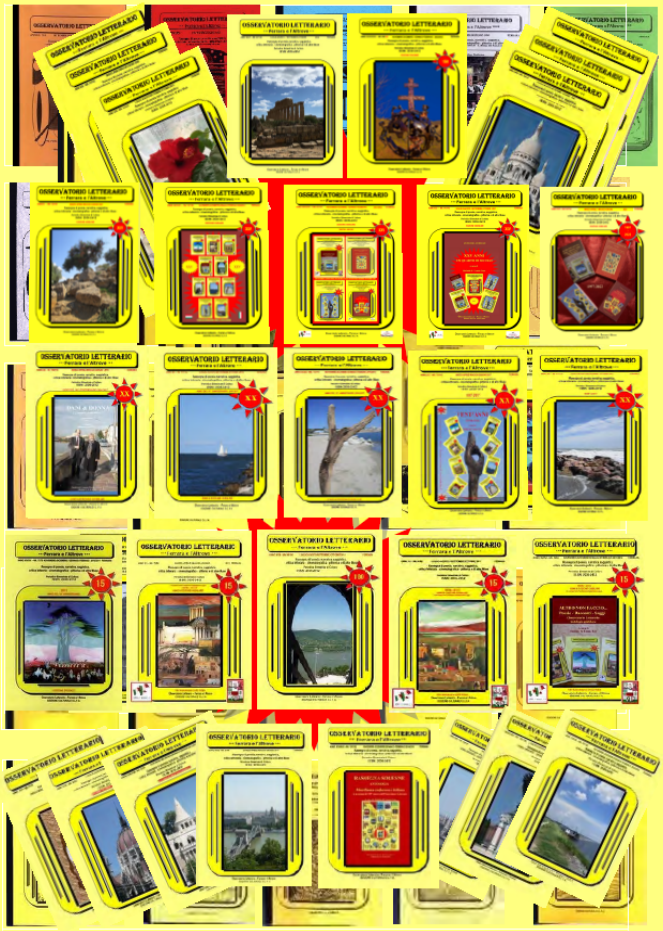

Melinda Tamàs-Tarr-Bonani
Tàbory Maxim
A'RNY E'S FE'NY
Versek
ALTRO NON FACCIO...
Racconti - Saggi
DANI & DONNA
La moneta dell'anima
Epistolario
I.
VENT'ANNI
ANTOLOGIA
ANTOLOGIA GIUBILARE
XXV ANNI
UN QUARTO DI SECOLO
A cura di
Melinda B. Tamàs-Tarr
Osservatorio Letterario - Ferrara e l'Altrove
Edizione O.L.F.A. Ferrara 2021
DANI & DONNA
La moneta dell'anima
Epistolario
II.
EDIZIONI O.L.F.A.
CHRONICA ET HISTORIA
PARVA FERRARIENSIS
IN SAECULA SAECULORUM
A cura di
Melinda B. Tamàs-Tarr
Osservatorio Letterario Ferrara e l'Altrove
Edizione O.L.F.A. Ferrara 2012
Árny és Fény
Tábory Maxim és Jean válogatott versei előadásukban
Meta Tabon
Le straordinarie avventure
di
Sandy
Osservatorio Letterario Ferrara e l'Altrove
Edizione O.L.F.A. 2012
ALMANACH
Osservatorio Letterario
*** Ferrara e l'Altrove ***
Tolnai Bìrò Abel
VITA HUNGARI
RASSEGNA SOLENNE
ANTOLOGIA
Miscellanea ungherese e italiana
in occasione del 100° numero dell'Osservatorio Letterario
A cura di Melinda B. Tamàs-Tarr
Maxim Tàbory
Donna D'Ongaro
SOTTO IL CIELO DI FERRARA
Saggistica
Szitányi György
Fiabe, storielle, leggende
di 60 anni passati
1953 - 2013
A cura di
Meta Tabon
Umberto Pasqui
HO GIÀ VISTO
L'incantamento
Poesie
Osservatorio Letterario Ferrara e l'Altrove
Edizione O.L.F.A. 2017
FERRARA